

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola

**Rodrigo Duterte „független” külpolitikája: A Fülöp-szigetek
átalakuló külkapcsolatai az ázsiai és a csendes-óceáni régió
geostratégiai kontextusában**

PHD ÉRTEKEZÉS

Klemensits Péter

Témavezető

Prof. Dr. Szilágyi István, DSC, egyetemi tanár

Dr. habil. Salát Gergely PhD, egyetemi docens

PÉCS, 2020

Tartalomjegyzék

1. fejezet: A kutatás általános jellemzői	4.
1.1. Bevezetés, a tudományos probléma megfogalmazása, aktualitása	4.
1.2. A kutatás céljai, hipotézisek	5.
1.3. A kutatás forrásbázisa és módszertan	6.
1.4. Várható tudományos eredmények	8.
1.5. Az eredmények hasznosíthatósága	9.
1.6. Az értekezés felépítése	9.
2. fejezet: A Fülöp-szigetek a nemzetközi rendszerben	12.
2.1. Alapfogalmak	12.
2.1.1. Geopolitika, geostratégia, külpolitika	12.
2.1.2. A neoklasszikus geopolitika és a neoklasszikus realista felfogás	13.
2.2. Az ország geostratégiai jelentősége, történelmi, politikai áttekintés	17.
2.2.1. A geopolitikai / geostratégiai tényezők	17.
2.2.2. A történelmi, politikai háttér	21.
2.3. A filippínó külpolitika alapjai: Külpolitikai koncepciók és stratégiák 1946 után	26.
3. fejezet: Rodrigo Duterte elnöksége és a „független” külpolitika meghirdetése	33.
3.1. Előzmények: A Duterte hivatalba lépéséhez vezető út	33.
3.1.1. III. Benigno Aquino külpolitikája	33.
3.1.2. A Néphatalom forradalom ígérétének kudarca, Duterte győzelme	39.
3.2. A „független” külpolitika alapjai	41.
3.3. Duterte politikai rendszere, belpolitikája	43.
3.4. Duterte gazdaságpolitikája	46.
4. fejezet: Az ország külkapcsolatainak átalakulása	51.
4.1. A Kína felé történő nyitás politikája	51.
4.1.1. A politikai és gazdasági kapcsolatok rendezése	51.
4.1.2. A Fülöp-szigetek részvétele a BRI-ben	59.
4.2. Az amerikai–filippínó kapcsolatok megreformálása	61.
4.2.1. A szövetséggel szembeni kihívások Obama elnöksége idején	61.

4.2.2. Donald Trump hivatalba lépése és a kapcsolatok új dinamikája	64.
4.3. Régi és új szövetségesek	68.
4.3.1. Japán	68.
4.3.2. Oroszország	70.
4.3.3. Dél-Korea	71.
4.3.4. Regionális politika: ASEAN	72.
4.3.5. India	75.
4.3.6. A Közel-Kelet államai	76.
4.4. A független külpolitika mérlege	77.
5. fejezet: Az átalakuló geostratégiai környezet az ázsiai és a csendes-óceáni régióban	80.
5.1. A régió megnövekedett jelentősége	80.
5.2. Az Övezet és út kezdeményezés	83.
5.2.1. A BRI mint kínai stratégia	83.
5.2.2. A 21. Századi Tengeri Selyemút	87.
5.3. Az Egyesült Államok Indo–csendes-óceáni stratégiai koncepciója	93.
5.4. Az erőviszonyok átrendeződése, a fegyveres konfliktus lehetősége	97.
5.4.1. Katonai képességek, a megváltozott erőegyensúly	97.
5.4.2. Egy amerikai–kínai háború perspektívája	103.
5.5. A délkelet-ázsiai országok válasza	105.
5.5.1. Nagyhatalmak között, mint tengely	105.
5.5.2. A Kínával fenntartott kapcsolatok átalakulása	107.
5.5.3. Az amerikai stratégiai alternatíva	111.
5.6. A külső stratégiai környezet és a belső tényezők hatása a Fülöp-szigetek külpolitikájára	113.
5.7. Párhuzamok Közép-Kelet-Európával, tanulságok a régió számára	115.
6. fejezet: Konklúzió, összegzés	120.
6.1. A tudományos eredmények értékelése	120.
6.3. A kutatás további lehetséges irányai	124.
7. fejezet: Irodalomjegyzék	125.
8. Függelék	152.

1. fejezet: A kutatás általános jellemzői

1.1. Bevezetés, a tudományos probléma megfogalmazása, aktualitása

A hidegháborút követően a kialakuló multipoláris világrendben sokáig úgy tűnt, hogy a nagyhatalmak közötti klasszikus geopolitikai rivalizálás már a múlté, de napjainkban ennek éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk. Európától Ázsiáig egyes országok (Oroszország, a Kínai Népköztársaság¹) megkérdőjelezi az Egyesült Államok hatalmát, az érintett régiók pedig újra a nagyhatalmi versengés színtereivé válnak. Ezzel párhuzamosan egy új világrend születik, amelyben a kisebb államok is újra pozícionálják magukat a saját érdekeiknek megfelelően, egyben alkalmazkodva a megváltozott erőviszonyokhoz.

A dolgozat – Magyarországon mindeddig egyedülálló tudományos projektként – a Délkelet-Ázsiában zajló geopolitikai folyamatokat veszi górcső alá, különösképpen pedig a Fülöp-szigetek külpolitikai fordulatát, amely a régió jövőjére nézve komoly következményeket eredményezhet, nem is beszélve a kínai–amerikai geostratégiai vetélkedés alakulásáról. A távol-keleti események Közép-Európa országai számára is számos tanulságot rejtenek magukban, melyek ismerete nélkül hazánk és a szomszédos államok Ázsia-politikája sem lehet teljes. Éppen ezért, jelen kutatás a térségben zajló mindazon geopolitikai folyamatokra kívánja felhívni a figyelmet, melyek a 21. század globális politikai, gazdasági trendjeit is meghatározzák.

Az ázsiai és a csendes-óceáni térségben a nagyhatalmi erőegyensúly átalakulása már megkezdődött, melynek következtében a felemelkedő Kína fokozatosan egyre jelentősebb pozíciókat szerez az Egyesült Államokkal szemben. Ebben a folyamatban a délkelet-ázsiai országok is fontos szerepet kapnak, melyek közül az utóbbi időben a Fülöp-szigetek külpolitikai fordulata tett szert a legnagyobb jelentőségre.

A szigetország a hidegháborúban még az USA legfőbb szövetségeseinek számított a régióban, hiszen politikai, katonai és gazdasági síkon egyaránt elkötelezte magát az USA mellett, ennek eredményessége azonban mára megkérdőjeleződött. Miután a 2016 májusában megtartott elnökválasztáson Rodrigo Duterte győzelmet aratott, beiktatását követően (június 30.) rögtön hozzákezdett az általa „függetlennek” minősített új filippínó külpolitika formálásához. Az új elnök rögtön felismerte, hogy a filippínó külpolitikában fordulatra van szükség, mivel annak ellenére, hogy az USA a Fülöp-szigetek harmadik legnagyobb

¹ A továbbiakban: Kína.

kereskedelmi partnere, a Kínával való szoros gazdasági együttműködés előnyeit nem nélkülözheti az ország (Klemensits, 2018b). A választási kampányban elhangzott ígérek ellenére jelentős fordulatra aligha lehetett számítani, mégis az elmúlt 4 év alatt Duterte – elődjével, Benigno Aquino elnökkel szemben – teljesen új alapokra helyezte az ország kül- és védelempolitikai stratégiáját, melynek legszembetűnőbb aspektusa az Egyesült Államoktól való eltávolodás és a Kína felé történő nyitás. A korábbi elnökhöz, Gloria Macapagal-Arroyo-hoz (2001–2010) hasonlóan Duterte is egyaránt jó viszonyt próbál kialakítani a két rivális nagyhatalommal – legalábbis a retorika szintjén –, de ő az első, aki konkrét lépéseket is tett az USA-tól való eltávolodás érdekében (De Castro, 2016). Duterte az amerikai befektetésekről sem szeretne lemondani, de mivel azok az infrastrukturális fejlesztéseket eddig sem tudták biztosítani, egyértelművé vált számára, hogy új partnerekre van szükség, mint például Kína vagy Oroszország. A filippínó elnök „független” külpolitikája tökéletes példáját adja annak a világrendi átalakulásnak, amelyben a délkelet-ázsiai országok megpróbálják kihasználni a lehetőséget és egyenlő kapcsolatok kialakítására törekednek az USA-val és Kínával egyaránt. Duterte irányváltása az ázsiai és a csendes-óceáni térségben folyó amerikai–kínai geostratégiai küzdelemre is döntő befolyással lehet. A Fülöp-szigeteknek az új világrendben betöltött lehetséges pozíciójának megértéséhez Duterte külpolitikájának, geopolitikai célkitűzéseinek részletes vizsgálata szükséges.

1.2. A kutatás céljai, hipotézisek

A tudományos projekt legfőbb célkitűzései három pontban összegezhetők:

1. A fentiek figyelembevételével meghatározni a Duterte által folytatott „független” külpolitika lényegi elemeit.
2. Bemutatni az új filippínó vezetésnek az Egyesült Államokhoz fűződő ambivalens kapcsolatát, valamint a Kína felé fordulás politikájának kihívásait.
3. Értékelni a megváltozott filippínó külpolitikai irányvonal eredményeit és következményeit az átalakuló ázsiai–csendes-óceáni hatalmi egyensúlyra nézve.

Annak érdekében, hogy a kutatás elérje célját, a következő hipotéziseket fogalmaztam meg, melyeknek igazolására munkám során mindvégig törekszem:

1. hipotézis:

Duterte külpolitikai fordulata megalapozott volt, mivel a megváltozott geostratégiai környezethez alkalmazkodva a Fülöp-szigetek számára az USA és Kína közötti egyensúlyozás jelenti a legjobb esélyt az érdekérvényesítésre.

2. hipotézis:

Kína növekvő regionális politikai-gazdasági befolyása miatt a Peking felé történő nyitásnak nincs igazi alternatívája, de ennek komoly geopolitikai kockázatai vannak, amelyeket a Duterte-kabinet kész volt felvállalni.

3. hipotézis:

Donald Trump elnöksége alatt a feszültté vált amerikai–filippínó kapcsolatok helyreállítása megtörtént, de a két ország 2016 előtti szoros partnersége Duterte hivatali idejében már nem fog visszatérni.

4. hipotézis:

A Fülöp-szigetek új külpolitikai irányvonala Délkelet-Ázsia többi országának viselkedésére is hatást gyakorol, miközben elősegíti a kínai dominancia kiépítését a régióban.

1.3. A kutatás forrásbázisa és módszertana

A téma összetettségéből fakadóan a kutatás során többféle tudományos módszer együttes alkalmazását tartottam indokoltnak. Legfontosabbnak a releváns szakirodalom összegyűjtése, elemzése (szekunder analízis), vagyis a monográfiák, tanulmánykötetek, tudományos folyóiratok, folyóiratcikkek, internetes orgánumok anyagainak elemző áttekintése bizonyult. Alapvetően angol nyelvű, de kisebb mértékben kínai, francia és orosz irodalom feldolgozására (összességében kb. 300 tétel) került sor. A szakirodalom mellett legalább akkora jelentősége volt a primer források feldolgozásának, ami elsősorban a kormányzati dokumentumok (jegyzőkönyvek, szerződések, törvények, rendeletek stb.), valamint politikusi nyilatkozatok, beszédek, interjúleiratok használatát jelenti. A filippínó külpolitika eredményességének megítélése és a kínai stratégia elemzése szempontjából különös jelentőséggel bírt a statisztikai adatok elemzése. Ez elsősorban a filippínó, a kínai és az amerikai statisztikai hivatalok, intézetek, valamint a nemzetközi szervezetek (Világbank, Nemzetközi Valutaalap, Világgazdasági Fórum, ASEAN, Ázsiai Fejlesztési Bank, Ázsiai Infrastrukturális Befektetési Bank, ASEANstats, OEC) adatainak tanulmányozását jelentette. Természetesen a nagyhatalmi erőegyensúly értékeléséhez és a filippínó védelempolitika elemzéséhez az alábbiakban felsorolt adatbázisok felhasználása sem volt nélkülözhető: SIPRI, IISS, Rand Corporation, Janes, Global

Firepower. Eredetileg a kutatás részét képezte volna egy rövid Fülöp-szigeteki és kínai tanulmányút is – melynek során a régió kutatóival és politikusokkal folytatott személyes interjúk készítése lett volna a cél –, de sajnos a Covid-19 járvány következtében a kiutazásra nem kerülhetett sor, be kellett érni az online kapcsolattartással és a korábbi interjúk felhasználásával. A beszélgetések során megismert vélemények megfelelő kiegészítést jelentettek az általam feltárt források értelmezéséhez, az új elméletek kialakításához, végső rendszerezéséhez.

Tekintettel a téma aktualitására megállapítható, hogy eddig meglehetősen kevés olyan monográfia született, amely részletesen vizsgálta Duterte politikáját és a Fülöp-szigetek megváltozott helyzetét a nemzetközi rendszerben. Duterte megválasztásáról, elnöksége korai szakaszáról a Mark Thompson bevezetésével megjelent *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 2016-os különszáma szolgál rendkívül hasznos információkkal (Thompson, 2016). Szintén az elnök hatalomra kerülésével foglalkozik Richard Javad Heydarian munkája, míg az új adminisztráció kül- és belpolitikai motivációiról, a létrejött politikai rendszerről a Nicole Curato szerkesztésében megjelent tanulmánykötet számít alapmunkának (Heydarian, 2017; Curato, 2017). 2018 nyarán látott napvilágot az első angol nyelvű Duterte-életrajz Jonathan Miller tollából, amely természetesen a külpolitikáról is szolgál hasznos információkkal (Miller, 2018). Szintén 2018-ban jelent meg Mark Thompson és Vincent Batalla szerkesztésében a filippínó politikai rendszerről szóló tanulmánykötet, amely amellelt, hogy a Fülöp-szigeteknek az Egyesült Államokhoz, Kínához és Japánhoz fűződő kapcsolatairól is tartalmaz elemzéseket, a filippínó külpolitika alapvető korszakolását is elvégzi (Thompson & Batalla, 2018). A filippínó kutatók közül különös figyelmet érdemel Renato Cruz De Castro és a néhai Aileen Baviera munkássága, akik a kül- és védelempolitika számos aspektusát vizsgálták az évek során, munkáik pedig nemzetközi tudományos folyóiratok soraiban láttak napvilágot (De Castro, 2009, 2014a, 2014b, 2016, 2017a, 2017b, 2017c; 2018; 2019a, 2019b 2020; Baviera, 2016a, 2016b, 2017, 2018, 2020). A Fülöp-szigeteknek a BRI-ben betöltött szerepéről Aaron Jed Rabena szolgált hasznos elemzésekkel (Pitlo & Rabena, 2018, Rabena, 2019.), A filippínó külpolitika neoklasszikus realista megközelítését pedig legjobban Michael Intal Magcamit tanulmánya tárgyalja (Magcamit, 2018).

A dél-kínai-tengeri konfliktusról, ezen belül a Fülöp-szigetek álláspontjáról máig a legjobb feldolgozás Leszek Buszynski és Christopher Roberts, valamint a kínai álláspontot a legmarkánsabban képviselő nemzetközi hírű tudós, Wu Shicun nevéhez fűződik (Buszynski & Robert, 2015; Shicun, 2013). A konfliktus geopolitikai vetületéről pedig Bill Hayton műve nyújt hasznos összefoglalást (Hayton, 2014). Az USA–Kína geostratégiai ellentétéről, a rivalizálás

háttéréről Graham Allison és Michael Pillsbury klasszikus munkái után (Allison, 2017; Pillsbury 2015), Peter Navarro, Humphrey Hawksley, Michael Fabey és Anders Corr legfrissebb publikációi nyújtanak kitűnő összefoglalást (Navarro, 2015; Hawksley, 2018; Fabey, 2018; Corr, 2018). Az USA és szövetségeseinek megváltozott természetéről, egyúttal a Közép-Kelet-Európa és Délkelet-Ázsia közötti párhuzamokról pedig a Jakub Grygiel–Wess Mitchell szerzőpáros által magyarul is kiadott könyv bír jelentőséggel (Grygiel & Mitchell 2018). A kínai Övezet és út kezdeményezéséről, egyúttal Peking stratégiájáról Bruno Maçães, Peter Frankopan, Kent E. Calder és Zhao Jianglin művei tekinthetők alapmunkának (Maçães, 2019; Frankopan, 2018; Calder, 2019; Jianglin, 2020).

Az ismertett Fülöp-szigetekkel foglalkozó szakirodalom többsége ugyan körültekintően és részrehajlás nélkül vizsgálja Duterte külpolitikai fordulatának okait, várható következményeit, de alapvetően még csupán a 2016–19-es eseményekre reflektál. Éppen ezért, az új külpolitika eredményeinek tudományos értékelésére sem kerülhetett sor. Ahhoz, hogy megértsük a Fülöp-szigeteknek a körvonalazódó új világrendben betöltött lehetséges pozícióját, Duterte külpolitikájának, geopolitikai célkitűzéseinek a régió egészének geostratégiai kontextusában való részletes vizsgálatára van szükség, különös tekintettel a Kínához és az USA-hoz fűződő átalakulóban lévő kapcsolatokra, a dél-kínai-tengeri konfliktus fejlődésére és a Washington-Peking vetélkedésre.

A monográfiák és a tudományos folyóiratokban közölt tanulmányok mellett a filippínó sajtó (pl. *The Philippine Star*, *Rappler* stb.) nyomon követése mellett a legfontosabb nemzetközi napilapokban (pl. *Financial Times*), folyóiratokban (pl. *Foreign Affairs*, *Foreign Policy*), valamint a térség nemzetközi kapcsolataival foglalkozó online magazinokban (pl. *The Diplomat*, *New Mandala*) megjelenő írások elemzése is rendkívül hasznosnak bizonyult. Az internetes források közül a nyilvános videómegosztó webhelyek (pl. Rodrigo Duterte beszédei a Youtube-on), vagy a közösségi média (pl. Teodoro Locsin külügyminiszter Twitter-üzenetei) érdemelnek említést.

A doktori értekezés összességében egy hatéves kutatási projektet zár le, melynek következtében tartalmazza mindazon publikációk tudományos eredményeit, amelyek az évek során a szerzőtől napvilágot láttak. Tekintettel a téma aktualitására, megemlítendő, hogy az anyaggyűjtés 2020 októberében zárult, így az azt követő események nem képezik az értekezés részét.

1.4. Várható tudományos eredmények

1. Duterte elnök „független” külpolitikájának elemzése kísérletet tesz a szigetország jelenlegi pozíciójának meghatározására az új világrendben. Ennek következtében az átalakulóban lévő ázsiai–csendes-óceáni hatalmi egyensúly újraértelmezése is lehetővé válik.
2. A Fülöp-szigetek külpolitikai irányváltása a régió többi országának pozícióját is befolyásolja, így annak bemutatása Délkelet-Ázsia 21. századi nemzetközi kapcsolatainak felvázolását is megalapozza.
3. A filippínó külpolitika vizsgálata a kis államok nagyhatalmakkal szembeni viselkedését illetően olyan tanulságokat tár fel, melyek a közép-kelet-európai országok számára is hasznosíthatók lesznek.
4. A kínai–filippínó kapcsolatok tanulmányozása hozzájárul Kína és a globális Dél országai között kialakult ellentmondásos partnerség, valamint a BRI projekt lehetséges következményeinek elfogulatlan tudományos célú megismeréséhez.

1.5. Az eredmények hasznosíthatósága

A téma aktualitása, relevanciája, a kutatás kivitelezhetősége, valamint a tudományos eredmények mellett a gyakorlati hasznosíthatóság sem elhanyagolható szempont. Véleményem szerint a nemzetközi szinten is újak minősülő tudományos eredmények a felsőoktatásban, kutatásban, a gyakorlati diplomáciában és a politikai döntéshozatalban is felhasználhatóak lesznek.

Mivel a téma Magyarországon úttörő jellegűnek számít, ezért az Ázsia-kutatás, a biztonságpolitika, a nemzetközi kapcsolatok és a földtudományok (geopolitika) művelésének hazai fejlődését is előmozdítja, miközben újabb kutatások kiindulópontjaként is szolgál.

1.6. Az értekezés felépítése

A kutatás általános jellemzőinek bemutatását követően a második fejezet a Fülöp-szigeteknek a nemzetközi rendszerben elfoglalt helyét vizsgálja. A szerkezeti egység a legfontosabb alapfogalmak, mint a geopolitika, geostratégia és a külpolitika közötti összefüggések tisztázásával indul. Ezt követően áttekinti a neoklasszikus geopolitika és a neoklasszikus realista megközelítés legfontosabb megállapításait, mint amelyek a filippínó külpolitika vizsgálatának a legmegfelelőbb elméleti háttérét biztosítják. Az ország geostratégiai jelentőségének ismertetése után részletesen bemutatja a Fülöp-szigetek történelmi, politikai

fejlődését, majd pedig az ország függetlenségét követően kialakult mindazon külpolitikai koncepciókat és stratégiákat, amelyek a jelenkori filippínó külpolitikára is alapvető hatást gyakorolnak.

A harmadik fejezet Rodrigo Duterte elnöksége és az általa meghirdetett „független” külpolitika közötti kapcsolatok bemutatására fókuszál, bizonyítva, hogy az elnök belpolitikája nem választható külön a külpolitikai céloktól, valójában a kettő kölcsönösen kiegészíti egymást.

III. Benigno Aquino Kínával szembeni konfrontatív politikája és annak megkérdőjelezhető eredményei fontos előzményét jelentik Duterte külpolitikai fordulatának, miközben az 1986-ban létrejött demokratikus rendszer kudarca nagymértékben készítette elő a terepet a populista politikusként megjelenő Duterte hatalomra kerülésének. A fejezet külön figyelmet szentel a „független” külpolitika terminológiai értelmezésének, amely nem számít egyedi jelenségnek az ország történetében, korábban Ferdinand Marcos is hasonló koncepciót fogalmazott meg. Ezt követően a dolgozat Duterte rendszerét, belpolitikáját, annak külpolitikára gyakorolt hatásait elemzi, kitérve többek között a belpolitikai konfliktusok, a drogellenes háború és az autoriter tendenciák jelentőségére. Mivel az elnök külpolitikája jelentős mértékben alárendelődik a gazdaságpolitikának, ezért a Dutertenomics, azon belül az Építs! Építs! Építs! Infrastruktúra Terv ismertetése is szerves részét képezi az elemzésnek.

A negyedik fejezet – az értekezés legfontosabb része – részletekbe menően mutatja be a külkapcsolatok átalakulását Duterte elnöksége alatt. Mivel az új külpolitikai paradigma egyik legfontosabb jellemzője a Kína felé történő nyitás, ezért először ennek a lényegi pontjait ismerhetjük meg, melynek során a politikai és a gazdasági kapcsolatok rendezése mellett külön alfejezet foglalkozik a Fülöp-szigetek részvételével a kínai Övezet és út kezdeményezésben. Természetesen Kína mellett az Egyesült Államokkal való átalakuló viszonyrendszer is fokozott figyelmet érdemel, ennek következtében részletesen bemutatásra kerülnek mindazon körülmények, amelyek a Barack Obama kormányzat alatt a két ország kapcsolatainak megromlásához vezettek, majd pedig egy alfejezet erejéig a szövetség megreformálására tett erőfeszítések és a kapcsolatok új dinamikája is feltárássá kerül Donald Trump elnöksége idején. Noha a Fülöp-szigetek külpolitikájában az USA-hoz és Kínához fűződő viszony meghatározó szerepet tölt be, számos régi és új szövetségeshez (Japán, Dél-Korea, Oroszország, India és a Közel-Kelet országai) fűződő viszony is új értelmezést nyert Duterte hivatalba lépését követően, nem is beszélve a regionális politikáról, vagyis az ASEAN-ről, ahol 2017-ben a Fülöp-szigetek töltötte be az elnöki tisztséget. Az események és a háttérben álló összefüggések bemutatása mellett az utolsó rész a „független” külpolitika értékelésével kapcsolatos problémákra is reflektál.

Az ötödik fejezet a korábban bemutatott filippínó külpolitikát az átalakuló ázsiai és csendes-óceáni geostratégiai környezet kontextusába helyezi, melynek során kitér a régió megnövekedett jelentőségére, majd pedig a délkelet-ázsiai geostratégiai környezetet nagyban befolyásoló kínai–amerikai stratégiai rivalizálásra. Először, a kínai stratégiát megtestesítő Övezet és út kezdeményezés, majd pedig az ennek részét képező 21. századi Új Tengeri Selyemút háttérében rejlő stratégiai megfontolásokra hívja fel a figyelmet, később pedig az ellenpólusként megjelenő Trump által kezdeményezett amerikai Indo-csendes-óceáni stratégiai koncepció megszületését, fejlődését, valamint a Délkelet-Ázsiának Amerika által elképzelt szerepét mutatja be részletesen. A szembenálló katonai stratégiákat vizsgálva fontolóra veszi a fegyveres összecsapás kialakulásának lehetőségét, a megváltozott csendes-óceáni erőegyensúlyt, az átalakuló katonai erőviszonyokat (koncentrálva az A2/AD – hozzáférést gátló / területmegtagadó képességekre), valamint egy jövőbeli kínai–amerikai háború perspektíváját. Külön alfejezet foglalkozik a délkelet-ázsiai országok válaszával, nevezetesen, hogy miként próbálnak egyfajta tengely szerepet betölteni a két nagyhatalom szorításában, vagyis, hogy konkrétan miként reagáltak az amerikai és a kínai kezdeményezésekre. A következő alfejezet arra a kérdésre igyekszik választ adni, hogy a külső stratégiai környezet mellett melyek azok a belső tényezők, amelyek szintén komoly befolyást gyakorolnak a Fülöp-szigetek külpolitikájára. Az egységet a Közép-Kelet-Európára vonatkozó párhuzamok összefoglalását tartalmazó alfejezet zárja, amely Magyarország szempontjából különösen fontos.

A konklúziót és az összegzést magába foglaló 6. fejezet a tudományos eredmények értékelésére koncentrál, felsorolva az egyes hipotézisekre adott konkrét válaszokat. A fejezet vége a kutatás további irányaira, dilemmáira is kitér.

A 7. fejezetben található a felhasznált irodalom ismertetése, majd pedig az értekezést a függelék zárja, amely tartalmazza a hasznos kiegészítést nyújtó térképeket, infografikákat.

2. fejezet: A Fülöp-szigetek a nemzetközi rendszerben

2.1. Alapfogalmak

2.1.1. Geopolitika, geostratégia, külpolitika

A geopolitikának többféle definíciója ismert. Szilágyi István megfogalmazása szerint: „A geopolitika mindenekelőtt a nemzetközi viszonyok rendszerében szerepet játszó, azt alakító módon befolyásoló, különböző típusú, szintű és szervezettségű szereplők változó tartalmú földrajzi térben zajló interaktív hatalmi küzdelmeinek és kapcsolati hálójának vizsgálatával foglalkozik” (Szilágyi, 2018, p. 28). Mint multidiszciplináris társadalomtudomány lényegében a politikatudomány részének tekinthető, de szorosan kapcsolódik a földrajztudományhoz, a történettudományhoz, a regionális tudományhoz és a közgazdaságtanhoz. Tózsza István szerint a geopolitika a politika és a nemzetközi kapcsolatok természeti és társadalmi földrajzi vonatkozásaival foglalkozik, „egy olyan módszer, amellyel nemcsak megérthetjük és magyarázhatjuk, hanem előre is jelezhetjük a nemzetközi politika által gerjesztett eseményeket.” (Tózsza, 2016, p. 60). Ugyanakkor a geopolitika, mint a nemzetközi kapcsolatok elméletének és a politikai földrajznak metszéspontjában található tudomány a geostratégia / katonai földrajz rokontudományaként is értelmezhető.

A geostratégia a geopolitika egy fontos részterülete, elsősorban olyan katonai adottságokkal és célokkal kapcsolatban használjuk, melyek nagyobb területre vagy akár világméretben érvényesek. A geostratégia világosan elhatárolható a geopolitikától, de nem pusztán egy elemzési eljárás, hiszen mindig tartalmaz egy cselekvési tervet, ami politikai ütemezést feltételez, a politikai és a katonai területen hozott döntések értelmében egyaránt (Parker, 2015). Megállapítható, hogy minden stratégia egyben geostratégia is, amely sokkal bonyolultabb, mint egy meghatározott politika, vagy taktika. A geostratégia esetében „tulajdonképpen a nemzetközi kapcsolatoknak és a külpolitikának kifejezetten földrajzi interpretációjáról van szó, vagyis arról, hogyan korlátozza, informálja, befolyásolja a népesség, az infrastruktúra, a termőföld, az éghajlat, a vízrajz, a domborzat, az ásványkincs és a nyersanyag a politikai és a katonai tervezést”. Nem mellékes, hogy „a geostratégia földrajzi alapon határozza meg az ország külpolitikáját és viceversa, a külpolitikából ki lehet következtetni, hogy milyen földrajzi tényezők alakították ki azt” ezáltal lényegében a földrajzi tényezők elemzése révén készíthetünk előrejelzést egy adott állam külpolitikai irányáról (Tózsza, 2016, p. 62).

A külpolitika kevesebb az adott állami szereplő nemzetközi kapcsolatainak összességénél, miközben „a külpolitikai tevékenység fő kritériuma az alkalmazkodás módjainak kidolgozása az új helyzetekhez a nemzetközi politikai viszonyok folyamatosan változó színterén és a reagálás azokra az állam nevében” (Bíró, 2003, p. 83). A külpolitika megmutatja, hogy a nemzetközi rendszerben az államok milyen stratégiát követnek a globális kihívásokkal szemben. Megértéséhez a döntéseket hozó szereplők és a struktúrák közötti interakció elemzése szükséges (Hill, 2003). A külpolitika számos metodika alapján vizsgálható, de összességében egy 3 szintű analízis tűnik a legcélravezetőbbnek, melynek során 1. a nemzetközi rendszerszint (a nemzetközi rendszer struktúrája, hatalmi egyensúly, geopolitika, realizmus, globalizáció); 2. az állam alaptulajdonságainak szintje (alkotmányos politikai rendszer, demográfia, gazdaság, katonai potenciál); és 3. a döntéshozók egyéni tulajdonságainak szintje (személyiségvonások). Lényegében tehát azt vizsgáljuk, hogy az állam alaptulajdonságai, a nemzetközi rendszerszintű tényezők, továbbá a politikusok személyiségvonásai miként befolyásolják a külpolitikai folyamatokat (Nagy, 2007).

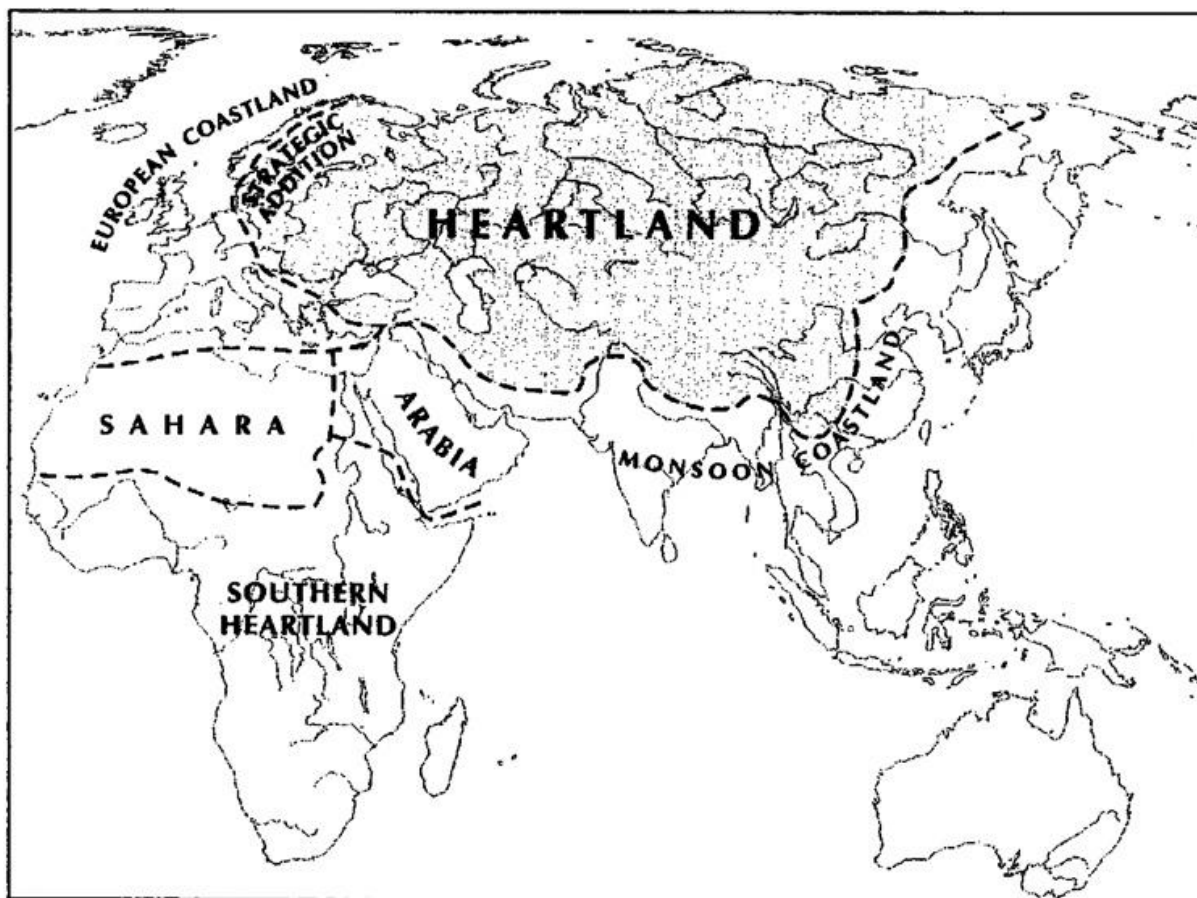
2.1.2. A neoklasszikus geopolitika és a neoklasszikus realista felfogás

Az elméleti háttérrel tekintve a külpolitikai vizsgálat során többféle geopolitikai megközelítés választható, amelyek közül az általam végzett kutatáshoz a neoklasszikus geopolitikát tartom a legmegfelelőbbnek. Az irányzat a 20. század második felében tett szert jelentőségre, egyes körökben pedig máig komoly befolyással bír. Az 1970-es évektől elsősorban Colin Gray és Geoffrey Sloan munkásságának köszönhetően a kritikai geopolitikával szemben a klasszikus geopolitika (amely többek között H. Mackinder, K. Haushofer vagy N. Spykman munkásságán alapszik) újjáéledése volt tapasztalható, hiszen hívei szerint a nagyhatalmi versengés továbbra is meghatározza a nemzetközi kapcsolatokat, ami a hidegháború végével sem szűnt meg (Gray, 1988; Gray & Sloan, 1999). A 21. század elején a földrajznak a nemzetközi kapcsolatokban játszott szerepét hangsúlyozza Robert D. Kaplan is, lényegében alátámasztva a klasszikus geopolitika tanainak máig ható érvényességét (Kaplan, 2013). Virginie Mamadouh szerint a neoklasszikus geopolitika a földrajzi helyzetnek és a földrajzi jellemzőknek egy állam külpolitikájára gyakorolt hatását jelenti (Mamadouh, 1998). Ennél azonban pontosabban fogalmaz Nick Megoran, aki szerint a neoklasszikus geopolitika a földrajznak a nemzetközi kapcsolatokra gyakorolt hatásairól való gondolkodást jelenti a Mackinder-Haushofer-Spykman hármas hagyományait követve, kiegészítve azt a megváltozott társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális tényezőkkel (Megoran, 2010). A realista Everett

Dolman az irányzat egyik fő képviselője szerint az egyes államok közötti versengésnek mára fontos színtere lett az űrtér, amelyre szintén érvényesek a klasszikusok által megfogalmazott tanok. Véleménye szerint az Egyesült Államoknak a demokrácia győzelme érdekében ezért az űrtér uralmára kell törekednie (Dolman, 2002). (Ez persze előrevetíti az Oroszországgal és Kínával való összeütközést az alacsony orbitális röppálya feletti ellenőrzést tekintve). A neoklasszikus irányzat másik jeles képviselője James Bennett, aki szerint az információs korszakban a gazdasági tevékenység már kevésbé köthető a határokhoz, viszont az államok továbbra is megőrzik fontos szerepüket. Létrejött egy hálózatos civilizáció az „angloszféra hálózatos nemzetközösség”, mint egy kereskedelmi, gazdasági és katonai övezet, ahol nem csupán angol a közös nyelv, hanem a demokrácia uralma, a magántulajdon szentsége és az egyéni szabadságjogok tiszteletben tartása is szoros összekötő kapocs (Bennett, 2004). Összességében a neoklasszikus geopolitikai irányzat erősen támaszkodik a mackinderi Magterület koncepcióra², elfogadja a földrajznak a nemzetközi kapcsolatokra gyakorolt jelentős befolyását, miközben figyelembe veszi a „klasszikusok” óta bekövetkezett technológiai és társadalmi változásokat, amelyeknek megfelelően igyekszik interpretálni a klasszikus nézeteket a jelenkorra nézve. A nagyhatalmak esetében a konzervatív és militarizált külpolitikai gondolkodásnak éppen ezért fontos része maradt a neoklasszikus geopolitika, amely a nemzetközi kapcsolatok elméletét tekintve lényegében a neoklasszikus realista megközelítési módnak feleltethető meg.

² Mackinder magterület (Heartland) elmélete először a *Demokratikus ideálok és a valóság (Democratic Ideals and Reality)* című könyvében jelent meg 1919-ben. Az 1904-ben megfogalmazott kulcsövezetet földrajzi értelemben kiszélesítve megjelent a magterület (Heartland), amely szerint a világpolitika legfontosabb területe az ázsiai sztyeppe térsége, amit Oroszország ural (1. ábra). Ezt veszi körbe az európai partvidék és az ázsiai monszun tengerpart. A nemzetközi viszonyokat pedig a kontinentális állam és a tengeri hatalom vetélkedése határozza meg, aki pedig tartósan megszerzi a magterület feletti ellenőrzést, az Mackinder szerint a világot is uralni fogja (Szilágyi, 2011).

1. ábra: Mackinder Magterület koncepciója

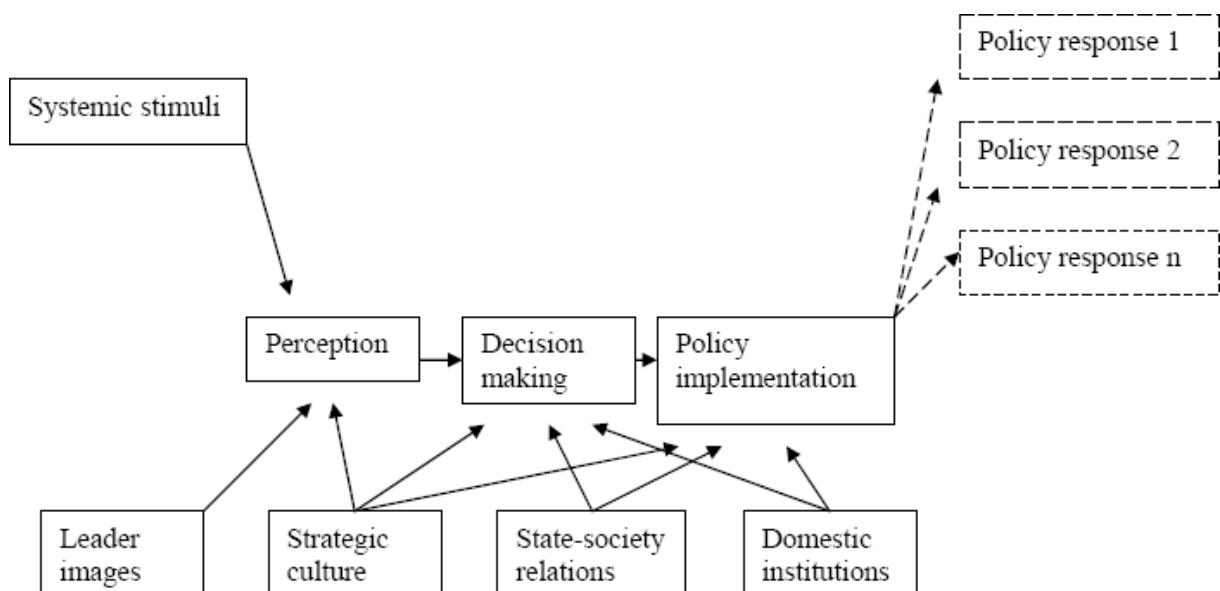
Forrás: Szilágyi István: A földrajz a történelem kulcsa: 150 évvel ezelőtt született Sir Halford J. Mackinder brit földrajztudós a geopolitika klasszikusa. Magyar Tudomány, <http://www.matud.iif.hu/2011/11/10.htm>

A nemzetközi kapcsolatok elméletének neorealista³ hívei feltételezik, hogy egy állam külpolitikáját az adott állam által birtokolt erőforrások által meghatározott, nemzetközi rendszerben betöltött szerepe határozza meg, miközben az erőforrások nem közvetlen módon gyakorolnak hatást a külpolitikára, csupán számos változó útján. A neoklasszikus realizmus szerint egy állam külpolitikáját az anyagi forrásai határolják be, noha az állami tisztségviselők döntéseikkel komoly befolyást gyakorolnak arra, vagyis a nemzetközi rendszer (külső faktor) mellett a döntéshozók vélekedése (belső faktor) a legfőbb külpolitika formáló tényező. Az államok vezetői viszont csupán korlátozott mértékben képesek az erőforrások mobilizálására,

³ A realista iskola úgy gondolja, hogy a nemzetközi rendszer anarchikus természetű, az emberi kapcsolatokhoz hasonlóan az egyes államok viszonya is konfliktussal terhelt (háborúk), mivel a cél az egymás feletti hatalom megszerzése. A kapacitások tekintetében az államok nem egyenlők, közöttük hierarchia létezik, miközben a nemzetközi rendszer legfontosabb államai a nagyhatalmak. A nemzetközi politika ezért alapvetően a nagyhatalmak dominanciáért és biztonságért folytatott küzdelmeiről szól (Antunes & Camisao, 2018).

ezért az államok struktúrája és ereje mellett a társadalom helyzetét is figyelembe kell venni (Rose, 1998). Az irányzat hívei azt is vallják, hogy míg a rendszerszintű ösztönzők befolyásolják a külpolitika menetét, ezek a hatások nem mindig elég markánsak és világosak ahhoz, hogy felfedjék az állami viselkedés egyes részeit (Magcamit, 2018) (2. ábra). Mivel az állam vezetői eltérően értékelik az egyes nemzetek, és saját nemzetük erőpozícióját, ezért ugyanazokra a kihívásokra eltérő válaszokat képesek adni. Úgy vélik, hogy korántsem igaz az a feltetelezés, hogy minden államnak ugyanaz volna az érdeke. Ennek alapján megkülönböztethetünk „revansista” és status quo államokat. Kína az előbbi, míg az Egyesült Államok az utóbbi kategóriába esik. Mivel a külpolitikát a kormányzat és nem az egész nemzet formálja, ezért az állam hatalma számít és nem a nemzeti hatalom, vagyis, hogy milyen hatékonysággal tud erőforrásokat átcsoportosítani az állam bizonyos célok elérése érdekében („államerősség”). Az állam anyagi ereje és stratégiai viselkedése között pedig nem létezik egy visszacsatolási öv, ezért a külpolitikai döntéshozatal sem tökéletes, azt számos faktor nehezíti, melynek következtében a külpolitikát alakító elit gyakran képtelen az állam forrásait kihasználni, rossz döntéshozatali procedúrát követ, vagy téves feltetelezésekbe bocsátkozik (Rose, 1998). Az állam vezetői lényegében állandó manőverezésre kényszerülnek a külső és belső erők szorításában, keresve az ideális alternatívát. Az irányzat legfőbb képviselői Gideon Rose, Stephen Walt és Fareed Zakaria.

2. ábra: A külpolitika értelmezése a neoklasszikus realizmus szerint

Forrás: https://www.researchgate.net/figure/The-neoclassical-realism-model-of-foreign-policy_fig1_328942775

A fentiek tükrében úgy gondolom, hogy Rodrigo Duterte filippínó elnök külpolitikáját kétségtelenül számos belső tényező is befolyásolja, melyek beazonosítása, szerepük mértékének meghatározása fontos részét képezi a dolgozatnak, amely a külső geostratégiai környezet felvázolása mellett egyúttal a filippínó kül- és belpolitika bonyolult viszonyrendszerének a feltárására is kísérletet tesz.

2.2. Az ország geostratégiai jelentősége, történelmi, politikai áttekintés,

2.2.1. A geopolitikai / geostratégiai tényezők

A Fülöp-szigeteknek a nemzetközi környezetben elfoglalt geostratégiai jelentőségét akkor érthetjük meg a legjobban, ha megvizsgáljuk a hatalom objektív és szubjektív forrásait megtestesítő, Carlos Manuel Mendes Dias által geopolitikai / geostratégiai tényezőknek elnevezett faktorok összességét (Függelék, 24. ábra). A fizikai tényezők közül önálló vizsgálat tárgyát képezheti a kiterjedés, elhelyezkedés, alakzat, morfológia, földfelszín, növényzet, klíma, tengeri és vízi utak, légtér-úrtér, valamint az emberi tevékenység hatására bekövetkezett változások. Geopolitikai értelemben az emberi tényezőknek is döntő jelentősége van, melyek a következők: demográfia: népesedési jellemzők, a lakosság megoszlása és népsűrűsége, népesség növekedési index, valamint a lakosság összetétele és struktúrája; etnográfia: az élet minősége, életszínvonal, faji, vallási, etnikai, nyelvi és egyéb tényezők. Nagy szerepe van a természeti erőforrásoknak is, amelyek az energiát, az ásványkincseket és élelmiszereket jelentik. Emellett ott vannak még a közlekedési és kommunikációs tényezők, mint a szállítási és hírközlési rendszer, továbbá a technológiai tényezők. Természetesen a strukturális tényezőket is figyelembe kell venni, amelyek közül a legfontosabbak a politikai és szociális viszonyok, a gazdasági szerkezet és a katonai erő (Szilágyi, 2018).

A legfontosabb tényezőket kiragadva a fentiek tükrében az országról a következőket érdemes számításba venni. A Csendes-óceán nyugati medencéjében található Fülöp-szigeteki köztársaság Délkelet-Ázsia egyik jelentős szigetországa, amely 7641 szigetből áll (3. ábra). Területe 300000 négyzetkilométer, összesen 8 országgal határos, közöttük Kínával. Partvidéke 36289 km hosszúságú, az ötödik leghosszabb a világon. A legnagyobb szigete Luzon, (105000 négyzetkilométer). A tisztázatlan tengeri határok miatt az országnak máig fennálló követelései vannak a dél-kínai-tengeri szigetekkel kapcsolatban (Függelék, 25. ábra). Az ország exkluzív gazdasági zónája meghaladja a 2,2 millió négyzetkilométert. A szigetektől keletre helyezkedik el a Filippínó árok, amely legmélyebb pontján meghaladja a 10,5 kilométert, ezzel a világon a

3. legmélyebb pont. Mivel az ország a csendes-óceáni tűzgyűrű mentén fekszik, ezért a vulkáni működés, a földrengések és a tájfunok szempontjából rendkívül veszélyeztetett.

3. ábra: A Fülöp-szigetek természetföldrajzi térképe

Forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6f/Ph_physical_map.png

Valaha a trópusi esőerdő volt a fő növényzetalkotó, de mára az emberi tevékenység hatására területe 10% alá csökkent. A folyók szennyezettsége szintén jelentős, nagy részük emberi fogyasztásra alkalmatlan (Klemensits, 2019). Az ország trópusi klímával rendelkezik, amelynek jellemzője a magas hőmérséklet és páratartalom, valamint a bőséges csapadék. Az itt élő növény és állatvilágot kiemelkedő biodiverzitás jellemzi. Az emberi tényezőket tekintve népessége meghaladja a 109 millió főt, de a népesség növekedési üteme mára évi 2% alá csökkent (1. táblázat). A főváros térsége a 16 várost tömörítő Metro Manila, a világ 5. legnépesebb metropolitán régiója. 2015-ben a lakosság több mint 60%-a tartozott a 15-64 éves korosztályba. Az etnográfát tekintve jelentős etnikai heterogenitás jellemzi az országot, a filippínók többsége a tagalog, visayai, cebuano, ilokayno és hiligaynon etnolingvisztikai csoportba tartozik, a külföldi bevándorlók legnagyobb része kínai. Jelenleg több mint 180 élő nyelvet beszélnek az országban. A lakosság több mint 80%-a római katolikus (a világ 3. legnagyobb római katolikus népességével rendelkezik), Délkelet-Ázsia egyetlen országa, amely teljes mértékben átvette a gyarmatosító spanyolok vallását. A természeti erőforrásokat illetően a legfontosabb ásványkincsek a kőolaj, nikkell, kobalt, ezüst, arany, réz, só és fa. Az ország energiaszükségletét többségében még a fosszilis üzemanyagok, a szén, a gáz és olaj biztosítja. Az ország területének 18%-a áll mezőgazdasági művelés alatt (CIA, 2020). A Fülöp-szigetek a világ 8. legnagyobb rizstermelője, valamint az egyik legnagyobb banán és ananász termelője, mellette a gabona, gumi, cukor és kókusz termelés is jelentős. A közlekedési és kommunikációs tényezőkről megállapítható, hogy a szállítási rendszer elmaradottsága jelentős gátat szab az ország gazdasági-társadalmi fejlődésének, az infrastrukturális fejlesztésekre ezért jelentős igény mutatkozik. Ezzel szemben a telekommunikáció az ország egyik legjövedelmezőbb iparága. A strukturális tényezők esetében, kijelenthető, hogy Ázsia legrégebbi demokráciája az újonnan iparosodott országok csoportjába tartozik, Ázsia 13., míg a világ 29. legnagyobb gazdasága, ahol viszont a népesség 16,6%-a szegénységben él. (International Monetary Found, 2020; ADB, 2020). Az ASEAN tagjaként regionális politikai befolyása is jelentős, ugyanakkor katonai ereje az egyik leggyengébb a régióban, 2020-ban a 138 ország közül a 48. lett a global firepower felmérése szerint („2020 Military Strength Ranking”, 2020).

A nagyhatalmak számára az ország több szempontból is komoly jelentőséggel bír. Földrajzi fekvése következtében a világ egyik legforgalmasabb stratégiai kommunikációs vonala mentén található, ezért a dél-kínai-tengeri konfliktusban való érintettsége még nagyobb

hangsúlyt kap (4. ábra)⁴. Az USA egykori gyarmata, majd pedig a hidegháború során az egyik legfontosabb regionális szövetségese lévén biztonsági téren ma is szoros kapcsolatok fűzik Washingtonhoz, miközben gazdasági téren Kína számára is felértékelődött az ország.

4. ábra: A Dél-kínai-tenger és a Fülöp-szigetek stratégiai jelentősége a térségben áthaladó kőolajszállítmányok fényében

Forrás: A U. S. Energy Administration adatai alapján szerkesztette Gere László

Kína délkelet-ázsiai befolyásának kiterjesztése vagy annak megakadályozása szempontjából az Egyesült Államok előretolt jelenléte miatt a Fülöp-szigetek a térség egyik kulcsállamának tekinthető, még ha katonai ereje önmagában ezt nem is indokolja. Stratégiai fekvése miatt ugyanakkor nem meglepő, hogy az amerikai és a kínai stratégiai tervekben egyaránt komoly szerepet tulajdonítanak neki, ami az állam külpolitikáját is fokozott megvilágításba helyezi, melynek révén Duterte lépései a korábbiaknál is nagyobb jelentőséggel bírnak, hiszen azok regionális szinten az ASEAN szerepvállalására is hatást gyakorolnak.

⁴ Részletesebben a 4. fejezet foglalkozik a témával.

1. táblázat: Néhány alapadat a Fülöp-szigetéről

Állam hivatalos neve: Fülöp-szigeteki köztársaság (Republika ng Pilipinas)
Területe: 300000 négyzetkilométer
Fővárosa: Manila
Lakóinak száma: 109 180 815 (2020)
Átlagos népsűrűség: 365,27 fő/négyzetkilométer
Pénznem: Fülöp-szigeteki peso
GDP: 376 796 milliárd USD (2019)
GNI: 3 850 USD (2019)
GDP növekedés: 6,0% (2019)
Infláció: 2,5% (2019)
Folyó fizetési mérleg: 0,1% (2019)
Születéskor várható élettartam: 71,095 év
Etnikai összetétel: filippínó, kínai, spanyol, moro, amerikai
Hivatalos nyelv: filippínó, angol
Regionális nyelvek: Aklanon, Bikol, Cebuano, Chavacano, Hiligaynon, Ibanag, Ilocano, Ivatan, Kapampangan, Kinaray-a, Maguindanao, Maranao, Pangasinan, Sambal, Surigaonon, Tagalog, Tausug, Waray, Yakan,
Vallás: római katolikus (80,6%), iszlám (5,6%), evangélikus (2,7%), törzsi vallás (2%)

Forrás: A Világbank, az Ázsiai Fejlesztési Bank, a CIA World Factbook és a macrotrends.net adatai alapján (saját szerkesztés)

2.2.2. A történelmi, politikai háttér

A Fülöp-szigeteken a 10. századra létrejöttek az első hindu-buddhista államalakulatok, amelyek kiterjedt kereskedelmi kapcsolatokat ápoltak Indiával, Kínával, Japánnal és a délkelet-ázsiai régióval, miközben a népesség jelentős része független barangay-okban⁵ élt. Az iszlám a 15. században hódított teret a szigeteken. A spanyolok Fernando Magellán vezetésével először 1521-ben érkeztek meg a térségbe, Miguel Legazpi vezetésével a gyarmatosítás 1565-ben vette

⁵ A barangay a balangay szóból származik, amely az ausztróázsiai népek által használt csónakokat jelenti, akik benépesítették a Fülöp-szigeteket. A kifejezés (tagalog nyelven jelentése szomszédság) eredetileg a 30-100 családból álló falvakat és a kerületeket jelentette, ma a legkisebb közigazgatási egység az országban. Az önkormányzata barangay-okból épül fel, vezetését az önkormányzati tanács látja el. A falvak, a barangay-ok szintjén a vezetés a választott tisztségviselő a barangay elnöke és a tanács kezében van. Városi területeken a kifejezés a külváros megjelölésére szolgál (Klemensits, 2017a).

kezdését. Az ország déli részén élő iszlám vallású moro népesség azonban komoly ellenállást tanúsított, a spanyolok csupán a 19. században voltak képesek Mindanao-t ellenőrzésük alá vonni (Francia, 2013).

A több mint 300 éves spanyol gyarmati uralom során a filippínók legfőbb követelése, a képviselőlet biztosítása számukra a spanyol nemzetgyűlésben nem valósult meg, az 1896-ban kirobbant forradalom során pedig már a függetlenség kivívása lett a cél. 1898. június 12-én megszületett a független Filippínó Köztársaság Emilio Aguinaldo elnöksége alatt, majd rövidesen az első köztársasági alkotmány is elfogadásra került (Malolos Alkotmány, 1899.)

A filippínók győzelmét az 1898-ban kitört spanyol–amerikai háború tette lehetővé, melynek során a spanyolok vereségével a gyarmati uralmuk is véget ért a szigeteken. Ugyanakkor az Egyesült Államok más külföldi hatalmak megjelenésétől tartva a terület ideiglenes gyarmatosítása mellett határozott, amely csupán az 1899–1901 közötti elhúzódó háború következtében válhatott valóra. De a többi európai gyarmatosítóval szemben az USA a kezdetektől hangsúlyozta, hogy belátható időn belül – amint azt a politikai rendszer fejlődése lehetővé teszi – biztosítani kívánja a Fülöp-szigetek függetlenségét. A filippinizáció részeként az amerikai kormányzat igyekezett a közvetett gyarmati uralmat gyakorolva minél nagyobb szerephez juttatni a filippínó földbirtokos elitet, akik vezető szerepet töltöttek be a társadalomban. A Philippine Organic Act lehetővé tette 1902-ben az első nemzeti kormány felállítását, a nemzetgyűlés pedig 1907-ben alakult meg. Az USA politika rendszeréhez igazodva egy kétkamarás törvényhozás jött létre, melyben a felsőházat az amerikai főkormányzó által vezetett Filippínó Bizottság alkotta 1916-ig, majd pedig a filippínó szenátus (Nadeau, 2008).

1934-ben a Tydings-McDuffie Act úgy rendelkezett, hogy egy 12 éves átmeneti időszakot követően 1946-ban a Fülöp-szigetek megkapja a függetlenséget. Ennek értelmében létrejött a Filippínó Nemzetközösség, amelynek egy évvel később (1935. február) az alkotmányát is elfogadták. Az ország az amerikai mintát szem előtt tartva prezidenciális köztársaság lett, viszont fontos változás, hogy a korábbiakkal ellentétben az új törvényhozó testületet az egykamarás nemzetgyűlés jelentette (The 1935 Constitution, 1935). A szeptemberi elnökválasztást a szenátus első elnöke Manuel Quezon nyerte meg, alelnökének Sergio Osmeña választották. Quezon két alkotmánykiegészítést fogadtatott el a világháború kitöréséig. Az egyik, 1940-ben visszaállította a kétkamarás törvényhozást a szenátus újbóli létrehozásával, a másik pedig lehetővé tette az elnök számára, hogy 6 éves hivatali ciklusa lejártá után újraválasszák. Az 1941-es elnökválasztást újra Quezon nyerte, a Nacionalista Párt pedig kényelmes többséget biztosított számára a nemzetgyűlésben.

A második világháborúban az amerikai és a filippínó haderő vereségét követően Japán megszállás alá került az ország, egyúttal új politikai csoportok felemelkedését téve lehetővé. A könyörtelen kizsákmányolás mellett Japán igyekezett megnyerni a filippínók jóindulatát, ezért 1943 októberében függetlenséget adott az országnak, melynek következtében létrejött a második köztársaság. A bábállam elnöke José P. Laurel lett, a cél pedig egy centralizált, japán típusú állam megteremtése volt. Laurel elnökségének törvényessége viszont megkérdőjelezhető, hiszen miután Quezon emigráns kormánya Washingtonba távozott az ország legálisan megválasztott vezetője továbbra is ő maradt (Scott, 2018). Mindezek ellenére az 1960-as évektől Laurel-t hazájában országa legitim vezetőjének ismerték el.

A japánokkal és a földbirtokos elittel szemben fellépő kommunista Hukbalahap mozgalom Luis Taruc vezetésével egyre nagyobb népszerűséget szerzett és aktívan kivette részét a fegyveres harcból. Mellettük az amerikaiak támogatását élvező gerillák is részt vettek a küzdelemben, 1944–1945 során végül az amerikaiak a fenti csoportokkal és az időközben a japánokkal szembeforduló egykori kollaboránsokkal együtt szabadították fel a szigeteket.

Douglas MacArthur tábornok az amerikai főparancsnok számára az volt a legfőbb cél, hogy olyan politikai elitet segítsen hatalomra, amely a függetlenség elnyerése után továbbra is Amerika szoros szövetségese marad, ezért megegyezésre törekedett a japánokkal együttműködőkkel, miközben a baloldali csoportokat kizárta a hatalomból. Az 1946 áprilisi elnökválasztáson Manuel Roxas már az újonnan létrehozott Liberális párt jelöltjeként vett részt és nyert Osmenával szemben.

1946. július 4-én az USA megadta a Fülöp-szigeteknek a függetlenséget, melynek következtében 1972-ig egy amerikai típusú politikai rendszer jött létre, amely formálisan a demokrácia játékszabályait betartva működött. A hatalomért két párt, a Liberális Párt és a Nacionalista Párt versengett, a korszak politikáját az ő váltógazdaságuk határozta meg. A politikai, gazdasági és társadalmi viszonyok viszont vajmi keveset változtak, a nemzetépítést pedig többnyire a gyenge államhatalom korlátozta (Klemensits, 2017a).

Az 1965-ös elnökválasztáson a nacionalisták színeiben induló Ferdinand Marcos aratott győzelmet, aki a korábbiakkal szemben teljesen új politikai irányt képviselt. A hatalmon levő tradicionális földbirtokos elittel szemben keményen fellépett, miközben egy új ipari tőkés réteg megteremtését tűzte ki célul. Marcos jelentős mértékben támaszkodott a hadseregre, a reformokat és a gazdasági fejlődést a fegyveres erők és a szélesebb néprétegek segítségével kívánta megvalósítani.

Jose Maria Sison vezetésével ekkor alakult meg a Fülöp-szigeteki Kommunista Párt fegyveres szárnya a maoista nézeteket képviselő Új Néphadsereg, amely egyre nagyobb

területeket vont ellenőrzése alá. Az 1972-ben létrejött Moro Nemzeti Felszabadítási Front, Nur Misuari vezetése alatt szintén fegyveres harcba kezdett a muszlim többségű Mindanao függetlensége érdekében. A lázadások jelentette veszélyre hivatkozva Marcos 1971-ben felfüggesztette a habeas corpus, 1972 szeptemberében pedig rendkívüli állapotot vezetett be, bebiztosítva második elnöki ciklusának lejárta után is a hatalmát. 1978-ig rendeleti úton kormányzott, a kongresszust feloszlatta, ellenfeleit letartóztatta, a személyi szabadságjogokat pedig korlátozta. Az új 1973-ban hatályba lépett alkotmány szerint a Fülöp-szigetek a prezidenciális helyett parlamentáris kormányzati rendszerre tért át, lehetőséget teremtve Marcosnak a hatalma megőrzésére.

Noha Marcos megtartotta az elnöki tisztségét, az 1978-as választások után miniszterelnök is lett, széles végrehajtói hatalom birtokában. Az 1973-as alkotmány az elnök korábbi jogköreit a miniszterelnökre ruházta át, aki nemcsak kormányfő, de egyszemélyiben a hadsereg főparancsnoka és a Nemzeti Gazdasági Fejlesztési Hatóság vezetője is, Marcos 1981-ig maradt kormányfő. Egy olyan parlamentáris rendszer alakult ki, melyben a nemzetgyűlés semmilyen szerepet nem játszott, az egyszemélyi diktatúra tovább folytatódott (Seagrave, 2017).

1981 januárjában Marcos megszüntette a rendkívüli állapotot, félévvel később pedig elnökválasztást rendeztek, melynek során a szavazatok 88%-át kapta meg. A gazdasági fejlődésből elsősorban Marcos korrupciós rokonsága és hűséges követői profitáltak, ezért politikájával szemben fokozódott az elégedetlenség. Az ellenzék vezérének Benigno Aquinonak az 1983-as meggyilkolása még inkább felszínre hozta a sérelmeket, miután az ellenzék a merényletért a kormányt tette felelőssé. Ennek ellenére egy évvel hivatali ideje lejárta előtt 1986 februárjában Marcos új elnökválasztást rendezett, amelyet a Választási Bizottság szerint megnyert. A független Nemzeti Mozgalom a Szabad Választásokért szervezet adatai szerint viszont az ellenzék jelöltje Corazon Aquino – a meggyilkolt politikus özvegye – győzött. Később mindkét oldal csalást emlegetett, de valószínűleg Marcos kapta a több voksot. Miután a hadsereg is megvonta tőle támogatását, a diktátor elfogadta vereségét és az Egyesült Államokba távozott (Balogh, 2015).

A Néphatalom Forradalom győzelmével megnyílt a lehetőség az alkotmányos keretek helyreállítására. Az 1986-os Szabadság Alkotmány szolgált alapjául az 1987 februárjában ratifikált új, jelenleg is érvényben lévő alaptörvénynek, amely megteremtette az ötödik köztársaságot. Ennek értelmében visszaállították a prezidenciális rendszert, viszont az 1935-ös alkotmányhoz képest korlátozták az elnök hatalmát a rendkívüli állapot kihirdetését illetően. A kétkamarás kongresszust helyreállították, egyúttal a területi autonómia bevezetésének lehetőségét is belefoglalták a Kordillerák és a muszlim Mindanao esetében, alkalmazkodva a

kisebbségek követeléseire. A Fülöp-szigetek első női elnökének hivatali ideje alatt a demokratikus intézmények és a szabadságjogok visszaállítása nagyrészt megtörtént, de a politikai stabilitás és a gazdasági fejlődés megteremtését a gyenge kormányzat képtelen volt megvalósítani, többek között a katonai puccskísérleteknek köszönhetően, amelyek azóta is többször kedvezőtlen irányba befolyásolták a filippínó politikát. Ennek ellenére az 1987-es politikai rendszer Duterte 2016-os megválasztásáig zavartalanul funkcionált – annak árnyoldalait is beleértve – az Aquino-t követő államfők (Fidel Ramos, Joseph Estrada, Gloria Macapagal-Arroyo, III. Benigno Aquino) idején a filippínó demokrácia kiteljesedésének lehettünk tanúi.

Az elnök külpolitika formáló szerepének megértéséhez szükséges röviden áttekinteni annak alkotmányos jogkörét, valamint a külpolitikai döntéshozatali mechanizmust. A jelenleg is érvényben lévő 1987-es alkotmány egy amerikai típusú elnöki rendszert vezetett be, de a filippínó elnök jogköre még az amerikai elnökénél is szélesebb, a centralizált kormányzási forma ezt nagymértékben elősegíti. A külkapcsolatok területén különös mértékben érvényesül az államfő befolyása.⁶

A végrehajtó hatalom birtokosa az elnök, aki egyszemélyiben állam és kormányfő is. Közvetlenül választja a nép 6 éves hivatali időre, amely az elnökválasztást követően június 30-án veszi kezdetét. Nem választható újra és az a személy sem (alelnök), aki több mint 4 évig töltötte be a tisztséget. Az elnökválasztáson az a jelölt indulhat, aki született filippínó állampolgár, regisztrált szavazó, tud írni és olvasni, a választás napján már betöltötte 40. életévét és 10 éven keresztül az országban élt. Halála, akadályoztatása, vagy lemondása esetén az alelnök veszi át a hivatalát, akinek a megválasztására ugyanazok a feltételek érvényesek, mint az elnök esetében. Az alelnök önálló hatalommal nem rendelkezik, ezért az alkotmány lehetőséget biztosít az elnöknek, hogy kinevezze őt a kormány tagjának. Két egymást követő alelnöki ciklusnál többet nem tölthet be. Mivel közvetlenül választják, az elnök pártjától eltérő pártnak a jelöltjeként is hivatalba léphet.

Az elnök végrehajtó hatalmát a kormányon keresztül gyakorolja, intézkedéseit pedig a kongresszus hagyja jóvá. Ő a hadsereg főparancsnoka, aki a törvényhozás beleegyezésével kinevezi a minisztereket, nagyköveteket, a haderő vezetőit és a kormánytisztviselőket. Javaslatot tesz a nemzeti költségvetésre, a szenátus beleegyezésével pedig nemzetközi egyezményeket és szerződéseket köthet. Rendkívüli állapotot is hirdethet, amely maximálisan

⁶ Az elnököt valójában a külkapcsolatok főépítészének tekintik (Baviera, 2016a).

60 napig tarthat, de rendelkezését követő 48 órán belül ehhez a kongresszus jóváhagyása szükséges. A Padrino (patronus) rendszernek köszönhetően kinevezési jogköre és a pénzügyekben gyakorolt befolyása révén a többi hatalmi ágra nézve erős befolyást gyakorol, miközben irányítja a regionális és a helyi politikát is (Thompson, 2018). Az elnök és az alelnök komolyabb bűncselekmények miatt (pl: árulás, megvesztegetés, korrupció) elmozdítható hivatalából, a felelősségre vonási eljárás megindításához viszont a képviselőház 1/3-ának a beleegyezése szükséges, melyet a későbbiekben a szenátus folytat le (The Constitution of the Republic of the Philippines, Article VII. 1987).

A végrehajtó hatalmat tekintve az elnök alatt a Külügyminisztérium a legfőbb külpolitika formáló intézmény, amelynek a története 1898-ra nyúlik vissza. A törvényekkel összhangban feladata a nemzet biztonságának megőrzése és erősítése; a gazdasági biztonság elősegítése; és a tengerentúlon élő filippínók jogainak és jólétének védelme.

2.3. A filippínó külpolitika alapjai: Külpolitikai koncepciók és stratégiák 1946 után

Az 1946–2016 közötti időszakot vizsgálva a filippínó külpolitika alapvetően 4 szakaszra bontható: Az 1946–1972 tartó időszakban az USA-tól való függés volt a meghatározó; a második periódust 1972–1986 között Marcos önkényuralmi rendszere és az általa favorizált „nyitott külpolitika” alkotta; a harmadik szakasz a Néphatalom forradalom győzelmétől 1986-tól tart 2001-ig a terrorizmus elleni háború kezdetéig, melynek során részben folytatódott a Marcos-féle irányvonal, miközben az Egyesült Államokkal fennálló kapcsolat is lazább lett. A negyedik szakaszban 2001 és 2016 között az USA–Fülöp-szigetek viszonylatban újra a közeledés érvényesült, részben a globális terrorizmusra, részben a Kína felemelkedésére adott válaszként, miközben a Pekinggel és az ASEAN államokkal fenntartott kapcsolatoknak is megnőtt a jelentősége (Loewen, 2018).

1946. július 4-én az USA megadta a Fülöp-szigeteknek a függetlenséget, amelyet a két ország általános kapcsolatairól szóló egyezmény definiált. Ennek a lényege, hogy a szigetek feletti fennhatóságot megkapta a filippínó kormány, Washington elismerte az ország függetlenségét, ugyanakkor viszont megtartotta azon katonai bázisok feletti ellenőrzést, amelyek mindkét ország kölcsönös védelmét szolgálják.

Az Egyesült Államoktól elnyert függetlenség ellenére azonban az ország, továbbra is megmaradt Amerika szoros szövetségeseinek és „partnerének”. A korábbi gyarmatosító és gyarmat kapcsolata valójában patronus-kliens viszonyra változott. Az előnytelen szerződések

gazdasági értelemben is stabilizálták az ország függő helyzetét az USA-val szemben. Az 1946-os Bell Trade Act újra érvényessé tette az Egyesült Államokba érkező filippínó árukra vonatkozó háború előtti kvótákat, miközben az amerikai befektetőknek szabad kezet adott a filippínó nyersanyagokkal való rendelkezést tekintve (Bell Trade Act, Article I–VII. 2012).

A két nemzet védelmi együttműködését több megállapodás rögzítette, melyek közül az első az 1947 márciusában aláírt Katonai Bázis Megállapodás volt, amely biztosította Washingtonnak 23 katonai és haditengerészeti támaszpont 99-évig történő használatát (Agreement Between the United States of America and the Republic of the Philippines Concerning Military Bases, Article I., Article XXVIX. 1947) (1966-ban a Ramos-Rusk megállapodás során ezt 25 évre csökkentették.) Ezzel párhuzamosan a felek megkötötték a Katonai Segítségnyújtási Szerződést is, amelynek eredményeképpen létrejött az Egyesített Amerikai Katonai Segítségnyújtási Csoport, amely a Fülöp-szigeteki Fegyveres Erők kiképzését, valamint haditechnikával és hadianyaggal való ellátását volt hivatott biztosítani.

1951 augusztusában aláírták a Kölcsönös Védelmi Egyezményt, amely máig hatóan behatárolta a két ország védelmi együttműködésének a kereteit. A dokumentum értelmében a felek kötelezettséget vállaltak arra nézve, hogy nemzetközi vitáikat békés eszközökkel rendezik, közösen és egyénileg is fejlesztik a fegyveres támadással szembeni védelmi képességüket, továbbá konzultálnak egymással, ha bármelyik felet külső fegyveres agresszió fenyegeti. A 4. cikkely leszögezi, hogy „mindegyik fél elismeri, hogy egy fegyveres támadás a Csendes-óceán térségében, bármelyik fél ellen veszélyt jelentene a békére és a biztonságra nézve” ezzel együtt kinyilvánítja, hogy a közös veszélyre a saját alkotmányos eljárásához igazodva reagál (Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of the Philippines; August 30, 1951. Article I–IV. 1951). 1958-tól a gyakorlati együttműködés koordinálására hozták létre a Kölcsönös Védelmi Tanácsot, amely, mint kormányközi fórum, biztosítja a közvetlen konzultációt katonai kérdésekben a két ország között.

Az elnökválasztások során az USA többnyire nyíltan állást foglalt az általa ideálisnak vélt jelölt mellett, ami általában el is döntötte a választások kimenetelét. Az 1950-es években a Hukbalahap kommunista gerillamozgalma elleni küzdelemhez az amerikai segítség nélkülözhetetlen volt, ez pedig még kiszolgáltatottabbá tette a filippínó kormányt (Greenberg, 2012). Carlos Garcia elnöksége alatt az 1950-es években sikerült néhány az amerikaiakkal megkötött egyenlőtlen gazdasági szerződést újratárgyalni, de végül később ezek az eredmények sem voltak hosszú életűek. Ugyanakkor azt is el kell ismerni, hogy a gazdasági nehézségek ellenére az ország az 1960-as évekre – köszönhetően az amerikai támogatásnak – Délkelet-Ázsia leggyorsabban iparosodó államává vált (Balogh, 2015) .

A filippínó külpolitika teljes mértékben igazodott az amerikai elvárásokhoz. A koreai háborúba Elpidio Quirino elnöksége alatt Manila is küldött expedíciós haderőt. Thaiföld mellett a Fülöp-szigetek lett az 1954-ben megalakult Délkelet-Ázsiai Szerződés Szervezete (SEATO) egyetlen délkelet-ázsiai tagja, a kommunizmus elleni küzdelem egyik legelkötelezettebb híve, aki az USA oldalán később a vietnami háborúba is küldött katonákat. Az ASEAN alapító tagjaként 1967-től Manila a regionális integrációs törekvéseket is előtérbe állította, de politikai, katonai és gazdasági kapcsolatrendszerét az USA-tól való függés dominálta (Francia, 2013).

Diosdado Macapagal elnöksége idején (1961–1965) az Amerikától való függés ellenére nacionalista külpolitika követésére is korlátozott lehetőség nyílt, melynek jegyében az ország bejelentette igényét Malajzia Sabah tartományára, miközben válaszul a kínai befolyás erősödésére támogatta egy maláj föderáció létrehozását. Ennek szellemében alakult meg 1963-ban Malajzia, Indonézia és a Fülöp-szigetek részvételével a Maphilindo.

Az 1965-ben elnökké választott Ferdinand Marcos meglepetésre az amerikai törekvések ellenében került hatalomra, de rövidesen Washington megbízható szövetségese lett. Éppen ezért az 1972-től kiépülő önkényuralmi rendszere 1986-ig zavartalanul működhetett. Marcos idején az amerikai–filippínó katonai kapcsolatok megélnkültek, a filippínó haderő expanziója és fejlődése új szintre lépett. Amerika jelentős pénzügyi, illetve hadfelszerelési támogatást biztosított, melynek köszönhetően a hidegháború végére a Fülöp szigetek Fegyveres Erők a régió legjobban felszerelt haderejének számított.

A belső problémákra választ keresve Marcos a korábbiaknál nyitottabb gazdaságpolitikát követett, amely egyúttal „nyitott külpolitikát” is feltételezett. Lényege, hogy a nemzetközi rendszerben kihasználva a vietnami háború befejezése kínálta enyhülési szakaszt szorosabbra fűzte a kapcsolatokat a szomszédos országokkal, amelyre az ASEAN 1967-es megalapítása után biztonsági és gazdasági értelemben is módja volt. Exportorientált gazdaságpolitikájában Tajvan és Dél-Korea példáját igyekezett követni, amelynek sikeréhez a Kínával való diplomáciai kapcsolatok felvétele is hozzájárult 1975-ben (a Szovjetunióval és a kelet-európai országokkal egyetemben). A Nixon doktrínának megfelelően a kínai–filippínó kapcsolatok fejlődése is ekkor indult meg, a kínai kormány ennek érdekében számos gazdasági intézkedést hozott – pl. üzemanyag árak csökkentése Manila számára (Yin, 2017).

Marcos „független” külpolitikai stratégiája során a multilaterális kapcsolatok kihasználására törekedett, amely az ASEAN mellett a fejlődő ENSZ tagállamokkal az Iszlám konferencia és a kelet-európai szocialista országokkal való kapcsolatok normalizálását próbálta elérni, egyúttal megőrizve az Egyesült Államokhoz fűződő harmonikus viszonyt (Resos, 2013).

Az USA stratégiai érdekeinek a Marcos kormányzat teljes mértékben megfelelt, ugyanakkor Washington az emberi jogok és a demokrácia iránti elkötelezettségéről sem feledkezhetett meg, így végül az 1986-os választásokat követően megvonta támogatását a korrump és nepotista vezetőtől.

A Néphatalom forradalom győzelmét követően Corazon Aquino elnöksége alatt 1987-ben elfogadott új alkotmány kimondta, hogy az 1966-ban 25 évre aláírt Katonai Bázis Megállapodás lejártá után a szenátus hozzájárulása nélkül nem állomásozhatnak külföldi csapatok az ország területén (The Constitution of the Republic of the Philippines, Article XVIII. Transitory Provisions, 1987). 1991 augusztusában aláírták a Barátsági, Együttműködési és Biztonsági Egyezményt, amely egy 10 éves periódust irányzott elő az amerikai haderő kivonására, de mivel a filippínó kongresszus elutasította az egyezményt, az USA rövidesen a csapatainak egy éven belül történő visszavonása mellett döntött (Sugai, 2009). A hidegháború befejeződésével a filippínó politikai elit, bár az amerikaiakkal érvényben lévő védelmi együttműködését nem kívánta felbontani, a geopolitikai átrendeződés és a szovjet fenyegetés megszűnése után a szuverenitás világos kifejezése és a regionális együttműködés mellett kötelezte el magát. Az amerikai csapatkivonások messze nem jelentették a kétoldalú katonai együttműködés végét, hiszen Amerika délkelet-ázsiai pozícióinak védelme tekintetében továbbra is érdekelt maradt filippínó szövetségese támogatásában. Aquino külpolitikája a korábbiaknál sokkal nagyobb figyelmet szentelt a külföldön dolgozó filippínó közösség érdekeinek is, akiknek a hazautalásai a GDP-hez nagy mértékben járultak hozzá (Haskins, 1988).

Az 1992-es manilai elnökválasztást Fidel Ramos tábornok nyerte meg, aki meghirdette a „Nemzeti Megbékélés” programot, melynek keretében a nemzeti megosztottság felszámolását tekintette egyik legfőbb céljának. Azon túl, hogy a felkelőcsoportoknak amnesztiát adott, legalizálta a kommunista pártot, valamint a Moro Nemzeti Felszabadítási Fronttal is egyezményt írt alá a fegyveres ellenállás beszüntetéséről és a területi autonómia biztosításáról.

Ramos az amerikaiak számára is üdvözölt partnernek számított, hiszen elvégezte a West Point-i Katonai Akadémiát, később pedig az Illinois-i Egyetemen mérnöki diplomát is szerzett. Nem mellékesen Marcos diktatúrája alatt a fegyveres erők vezérkari főnökeként szoros kapcsolatot épített ki az amerikai katonai vezetéssel (Francia, 2013).

Ramos úgy látta, hogy az ország gazdasági fejlődése a külső és belső problémákra egyaránt megoldást jelenthet, ennek előmozdítása érdekében pedig jelentős mértékben számított az USA segítségére. Hangsúlyozta, hogy egy olyan „új kapcsolat” kialakítására van

szükség, amelyben a gazdasági és a védelmi kérdések egy nemzeti biztonsági stratégiában öltének testet, amelynek sikeres végrehajtása az USA-nak is alapvető érdeke. Amerika mellett Ramos „diplomácia a fejlődésért” stratégiája az ASEAN és az APEC államokkal – köztük Kínával – való szorosabb együttműködést is szorgalmazta. Az energia és a telekommunikációs szektor liberalizációja, majd az ország WTO tagsága különösen kedvezett a külföldi üzleti körök megjelenésének. Ramos – az Aquino által megkezdett politikát követve – a tajvani befektetések érdekében feladta az „egy Kína” politikát, helyette a „másfél Kína” elvet képviselte, lényegében továbbra is a Tajvanhoz fűződő kapcsolatoknak biztosítva prioritást (Yin, 2017).

Azt követően, hogy Kína 1995 februárjában elfoglalta a vitatott hovatartozású Spratley-szigetekhez tartozó Mischief Reef-et (korallzátonyt) (5. ábra), majd pedig helikopter leszálló helyek kiépítésébe kezdett, a filippínó stratégiai gondolkodásban előtérbe került az erőszakos és expanzív politikát képviselő, regionális hegemóniára törő Kína képe (De Castro, 2014b).

5. ábra: A Mischief korallzátony a Dél-kínai-tengeren

Forrás: Reflections on the People’s Republic of China’s occupation of Mischief Reef (Meiji Jiao/Panganiban/Đá Vành Khăn) in the South China Sea in 1995. Senan Fox.

<http://www.senanfox.com/research/research-interests/reflections-people%E2%80%99s-republic-china%E2%80%99s-occupation-mischief-reef-meiji>

Manila szerint a bilaterális kapcsolatok fejlődése dacára Kína jelentős fenyegetést jelentett az ország biztonságára nézve és mivel a Fülöp-szigeteki haderő kénytelen volt tétlenül nézni Peking lépéseit – hiszen a légielő és a haditengerészet aligha volt hadra fogható

állapotban – világossá vált, hogy az amerikai katonai jelenlétre továbbra is szükség van a hatalmi egyensúly fenntartása végett (De Castro, 2014a).

1998 februárjában az amerikai és a filippínó kormány között létrejött a Vendégerők Megállapodás, amelyet egy évvel később a manilai törvényhozás is ratifikált. A szerződés megteremtette a jogi kereteit a közös hadgyakorlatokra az országba érkező amerikai katonai alakulatok ideiglenes állomásozásának, mivel rögzítette, hogy az amerikai katonai erők minden tervezett tevékenysége a filippínó kormány előzetes beleegyezéséhez kötött, miközben az amerikai szabályzatok megsértését leszámítva, a külföldiek is a filippínó kormány joghatósága alá tartoznak. Fontos kitétel azonban, hogy szerződés csupán az amerikai erők ideiglenes állomásoztatásáról rendelkezik, állandó bázisok létesítésére nem ad felhatalmazást (Treatment of United States Armed Forces Visiting the Philippines, February 10, 1998.) Az 1998-ban hivatalba lépő Joseph Estrada elnök nem fogalmazott meg új külpolitikai irányvonalat, Ramos politikáját igyekezett tovább vinni.

A 2001. szeptember 11-én bekövetkezett az Egyesült Államokat ért terrortámadást követően a terrorizmus elleni globális küzdelem az amerikai–filippínó kapcsolatokat is alapjában befolyásolta, hiszen megerősítette a két ország szövetségét és új dinamizmust kölcsönzött a bilaterális kapcsolatoknak.

Az impeachment eljárással eltávolított Joseph Estrada helyett hivatalba lépő Gloria Macapagal-Arroyo elnök (korábbi alelnök) az ázsiai országok közül elsőként biztosította támogatásáról Washington-t, melynek jegyében az afganisztáni hadműveletek elősegítése céljából Amerika rendelkezésére bocsájtotta a korábbi amerikai támaszpontokat. A későbbiekben nyilvánosságra hozott 14 pontos terrorizmus ellenes programja pedig elsősorban a szövetségesek közötti hírszerzési információk megosztását célozta.

A terrorizmus ellen indított globális háborúban a Fülöp-szigetek meghatározó stratégiai szerepet töltött be, hiszen az Al Qaida olyan regionális terrorista szervezetekkel működött együtt, mint az Abu Sayaff vagy a Jemaah Islamiya. A korábban az ASEAN államok belügyének tekintett biztonsági problémák ennek következtében már közvetlenül veszélyeztették az USA érdekeit, ezért a szuperhatalom mindent megtett annak érdekében, hogy új alapokra helyezze a regionális biztonsági kapcsolatait és megakadályozza a terrorizmus terjedését (De Castro, 2009).

2003 májusában ifjabb George Bush elnök a Fülöp-szigeteket hivatalosan a „fő nem NATO szövetséges” államok közé sorolta, további előnyöket biztosítva az ország számára a bilaterális védelmi együttműködésben (Garamone, 2003). Mivel a Bush adminisztrációt lekötötte a terrorizmus elleni küzdelem, később pedig az iraki, majd az afganisztáni

hadműveletek, de legfőképpen a közel-keleti stabilitás megteremtésének a vágya, Kelet- és Délkelet-Ázsia, valamint a felemelkedő Kína iránt csupán mérsékelt figyelmet mutatott. A filippínó vezetés Macapagal-Arroyo elnöksége alatt (2001–2010) ezt úgy igyekezett kihasználni, hogy a két nagyhatalom, az USA és Kína között egy kiegyensúlyozó (equi-balancing) külpolitikai stratégia követését próbálta meg kivitelezni, vagyis, a multilaterális intézmények segítségével kívánta korlátozni a nagyhatalmak befolyását, miközben a kölcsönös jó kapcsolatok megteremtésével megkísérelte országa számára a legnagyobb profitot megszerezni (De Castro, 2017b). Az 1997-es ázsiai gazdasági válság után a Kínával való gazdasági kapcsolatok erősítése még nagyobb jelentőségre tett szert, főleg a nyugati segítség elmaradása miatt. Habár a Fülöp-szigetek számára a Kínával való gazdasági relációk egyre nagyobb súllyal estek a latba, a dél-kínai-tengeri szigetek ügye a korábbiakban negatívan befolyásolta a bilaterális kapcsolatokat. Kína kooperáló stratégiája következtében ekkor megállapodás született a Dél-kínai-tengeren található nyersanyagforrások közös feltérképezéséről, miközben a kulturális és kereskedelmi kapcsolatok is megerősödtek (infrastrukturális beruházások). Az ASEAN–Kína kapcsolatokban valódi előrelépést jelentett az ASEAN–Kína szabadkereskedelmi megállapodás.

2010-től III. Benigno Aquino alatt az amerikai szövetség vált elsődlegessé, miközben Kínával mélypontra süllyedtek a kapcsolatok, de mivel ez közvetlenül érinti a Duterte-féle külpolitikai fordulatot, ennek részleteit a következő fejezet tárgyalja.

3. fejezet: Rodrigo Duterte elnöksége és a „független” külpolitika meghirdetése

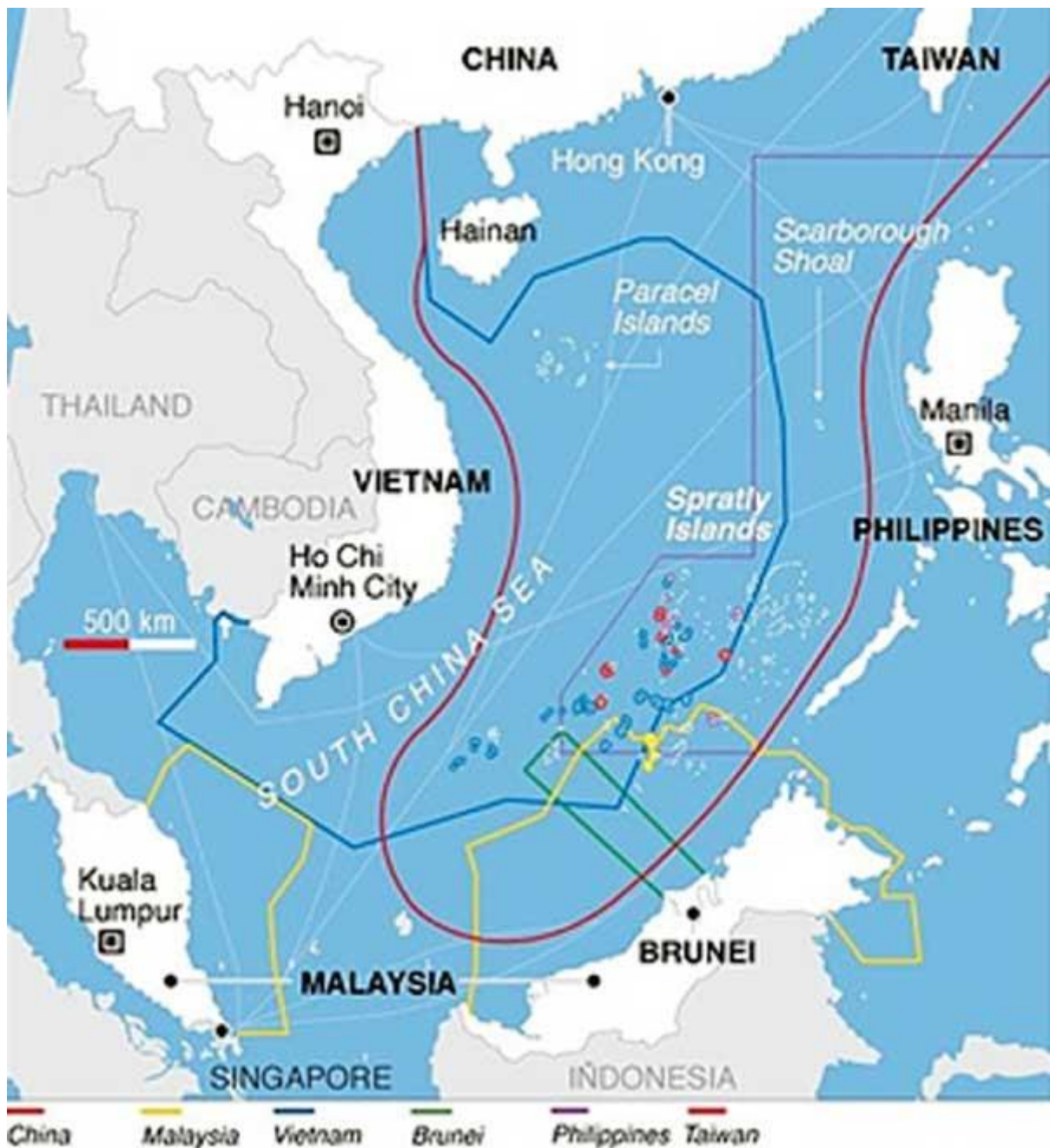
3.1. Előzmények: Duterte hivatalba lépéséhez vezető út

3.1.1. III. Benigno Aquino külpolitikája

Kína felemelkedésére válaszul az Egyesült Államok a Barack Obama adminisztráció alatt meghirdette, a „Fordulat Ázsia felé” (Pivot to Asia), később „újraegyensúlyozás” („Rebalance”) külpolitikai koncepciót. A 2012-ben, Hillary Clinton külügyminisztersége alatt meghirdetett külpolitikai terv, bizonyos értelemben szerves folytatása volt a korábbi amerikai regionális külpolitikának, és alapvetően három fő elemből épült fel: az amerikai flotta 60%-ának a Csendes-óceán térségébe történő áthelyezése 2020-ra, a regionális szövetségesek megerősítése, valamint aktivitásának a növelése, továbbá egy olyan szabadkereskedelmi zóna létrehozása, amely lényegében Kína ellen irányult. Összességében az Obama kabinet a feltartóztatás és a megbékítés politikája helyett egy olyan középútas megoldást szeretett volna elérni, amely biztosította volna Kína stratégiai korlátozását (Campbell, 2016). A koncepció sikere azonban a katonai, gazdasági és kulturális célok együttes teljesülésétől függött.

Kína a 2000-es évek második felében szakított a korábbi „jószomszédi politikával” melynek következtében a területi viták és a tengeri határok kérdésének békés megegyezésre törekvő stratégiája helyett egyre erőszakosabb módszereket vett igénybe a lehetséges energiaforrások felderítésére, miközben katonai jelenlétét is növelte a Dél-kínai-tengeren (Hayton, 2014). A tendencia későbbiekben is folytatódott, hiszen 2015 tavaszán Peking elkezdte feltölteni a zátonyokat, korallszirteket, ráadásul repülőterek és más katonai objektumok építésébe kezdett a Spratley-szigeteken (Klemensits 2016). A kínai kormány történelmi jogokra hivatkozva követeli magának terület 90%-át (a 9 szakaszos vonallal behatárolt tengerrészt), amelyre más államok is igényt tartanak. Az energiahordozók megszerzése mellett más stratégiai faktorok is vezérlik a feleket, különösen a tengeri útvonalak feletti ellenőrzés biztosítása, ill. az USA és Kína rivalizálás. Kína és a Fülöp-szigetek konfliktusa alapvetően a Spratley-szigetek, a Macclesfield Bank (víz alatti korallzátony) és a Scarborough Shoal (homokpad) feletti fennhatóság miatt éleződött ki, behatárolva egyúttal egy lehetséges jövőbeli összecsapás helyszínét (6. ábra).

6. ábra: A dél-kínai-tengeri konfliktus: a kínai és a délkelet-ázsiai országok követelései

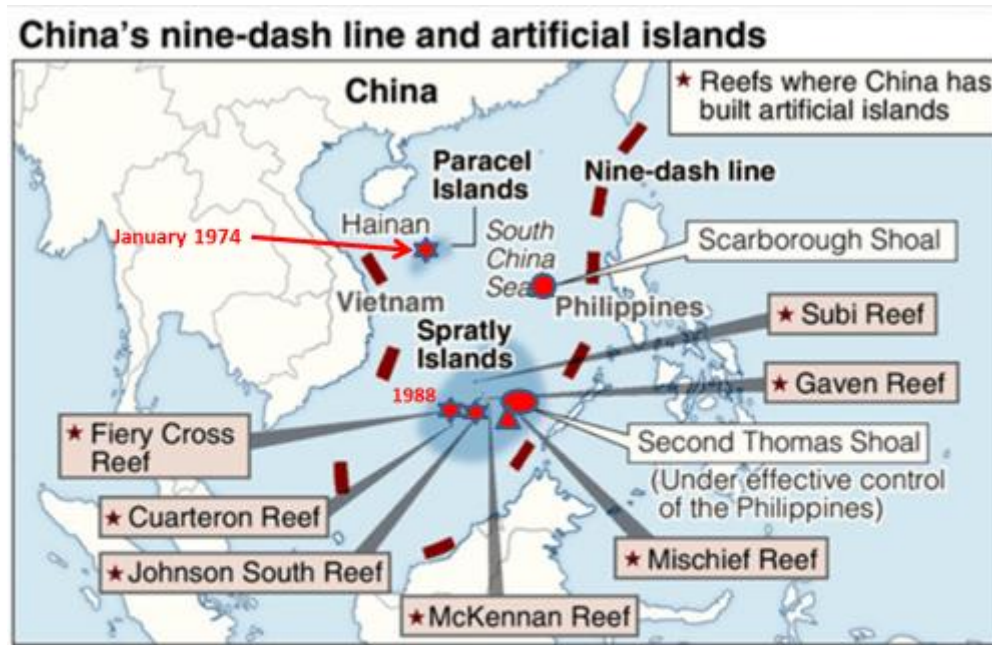
Forrás: Asthana, S. B.: Can Quad be Effective against Incremental Encroachment of China in Indo-Pacific Region? Indian Defence Review December 26, 2019

<http://www.indiandefencereview.com/news/can-quad-be-effective-against-incremental-encroachment-of-china-in-indo-pacific-region/>

2010 után számos komoly incidensre került sor Kínával, melyek közül az első 2011 márciusában történt, amikor egy filippínó kutatóhajót majdnem legázolt egy nagyobb kínai

hajó, majd pedig ezt követte 2012 áprilisában egy 5 hónapig tartó szembenállás a Scarborough Shoal-nál (De Castro, 2015) (7. ábra).

7. ábra: A kínai mesterséges szigetek a Dél-kínai-tengeren

Source for This Map: Wall Street Journal on 28 June 2016.

- ★ = Territory Taken by Military Assault
- ▲ = Taken by Covert Action
- = China is Blockading and Has Threatened to Seize

Forrás: Carl O. Schuster: China's End Game in the South China Sea. Stratbase, ADR Institute, October 17, 2016 <https://adrinstitute.org/2016/10/17/chinas-end-game-in-the-south-china-sea/>

A későbbiekben, 2014 márciusában a kínai haditengerészet útját állta 2 utánpótlás szállító hajónak, melyek a Second Thomas Shoal-nál állomásozó filippínó tengerészeknek szállítottak ellátmányt. Az incidenseket követően a 2010-ben megválasztott III. Benigno Aquino elnök kormánya ugyan a háború elkerülésére törekedett, mégis elrendelte a fegyveres erők modernizálásának felgyorsítását és a dél-kínai-tengeri érdekeltségek határozott védelmét, amely „a legmagasabb külső védelmi prioritás minősítést kapta.” (Klemensits, 2017b). Aquino elnöksége alatt, az ország, cserébe a katonai és politikai támogatásért üdvözölte az USA által kezdeményezett, újraegyensúlyozási koncepciót, ezért annak Washington számára egyik legfontosabb pillére lett. Válaszul Kína asszertív viselkedésére, a Fülöp-szigetek megpróbálta

minél szorosabbra fűzni kapcsolatait szövetségesével az Egyesült Államokkal és ezzel egyidejűleg megszerezni annak támogatását a hadseregfejlesztéshez is (Pu & Hou, 2017).

Miután Aquino a dél-kínai-tengeri érdekeltségek védelmét a nemzet legfontosabb geostratégiai érdekei közé sorolta – ő volt az első filippínó elnök, aki szilárd álláspontot képviselt ebben az ügyben – Kínával is hajlandó volt kiélezni a viszonyt, olyannyira, hogy 2013-ban a Spratley-szigetek ügyét a hágai nemzetközi bíróság elé vitte, ami az amerikai „újraegyensúlyozás” koncepció fényében racionális lépésnek tűnt. Az ország gazdasági fejlődésére építve, a Kínával fennálló politikai és gazdasági kapcsolatok megromlását elfogadhatónak vélte, helyette inkább az ASEAN partnerekre, az USA-ra és annak szövetségeseire, Japánra, valamint Dél-Koreára próbált támaszkodni. Aquino külpolitikája a korábbiaknál jobban elkötelezte magát az amerikai szövetség mellett és a Peking bekerítését szolgáló törekvéseket teljes mértékben támogatta, vagyis nyíltan felvállalta a korlátozó (hedging) stratégiát (Klemensits, 2018b). 2013–2014 során jelentős fordulat állt be a kínai magatartásban is: Kína mesterséges szigetek építése mellett gazdasági szankciókat is bevezetett. A befektetők távolmaradása mellett, 2016 nyarán Kína – különböző nem politikai okokra hivatkozva – már a banánimportot is betiltotta a Fülöp-szigetektől (az ország Ecuador mögött második a világ banántermelésében), a hágai ítélet kihirdetését követően pedig már a turisták is távol maradtak (Siekman, 2016).

Az Obama kormányzat a regionális hatalmi egyensúly megőrzése érdekében komolyan számolt a Fülöp-szigetekkel, ezért az amerikai geostratégiai tervekben az ország kulcsszerephez jutott, melyek következtében Washington a szorosabb biztonsági együttműködésre is hajlandóságot mutatott (Pu & Hou, 2017). A Kölcsönös Védelmi Egyezmény pontjainak megerősítését követően, a filippínó kormány igényt tarthatott minimum 40 millió dollár pénzügyi segílyre, annak érdekében, hogy megerősítse katonai jelenlétét a Dél-kínai-tenger térségében (Klemensits, 2017b).

2010-től elindult a Filippínó Védelmi Átalakítás – amelyet a 2012-es új modernizációs törvény is elősegített – amely a korábbi programok folytatását szorgalmazta, miközben a Képességfejlesztési Terv a haderőnemek technikai beszerzéseinek koordinálására fókuszált.

Az elnök mindenképpen szeretne elérni egy minimális elrettentő erő létrehozását, ezért jelentős projektek kezdődtek, különösen a légierő és a haditengerészet fejlesztését célozva (Klemensits, 2017b).

A szorosabb együttműködéshez az új intézményi keretek is hozzájárultak. 2011-ben létrejött a Bilaterális Stratégiai Dialógus, amely a bilaterális, regionális és globális biztonsági kérdések megtárgyalására biztosított fórumot. Egy évvel később megvalósult a Kettő plusz

kettő találkozó koncepciója is, amely a két ország védelmi és külügyminisztereinek az éves találkozóját jelentette.

A filippínó kormány számára a katonai segítségnyújtás mellett Manila számára az USA diplomáciai támogatása is sokat jelentett, legfőképpen a Kínával való viszony éleződése közepette. A filippínók megnyugtatóra 2011-ben az USA megerősítette (manilai deklaráció), hogy a két ország régi szövetséges, valamint „stratégiai partner”. A háború esetén nyújtandó amerikai támogatás ügyében viszont nem értettek egyet a felek, így a továbbiakban a kétoldalú tárgyalások többnyire ennek az eshetőségnek a gyakorlati kérdéseire koncentráltak. Az amerikai katonai segítségnyújtás persze jelentős mértékben függött attól, hogy Washington mekkora katonai erőt állomásoztathat a szigeteken, vagyis a filippínó bázisokhoz mekkora mértékben kap hozzáférést. Ahogy Albert del Rosario külügyminiszter megfogalmazta: „A Fülöp-szigetek számára, hogy az USA megbízható partnere legyen” minden lehetséges eszközt igénybe kell vennie, hogy kiépítse legalább a legminimálisabb hiteles védelmi képességet” (De Castro & Lohman, 2012).

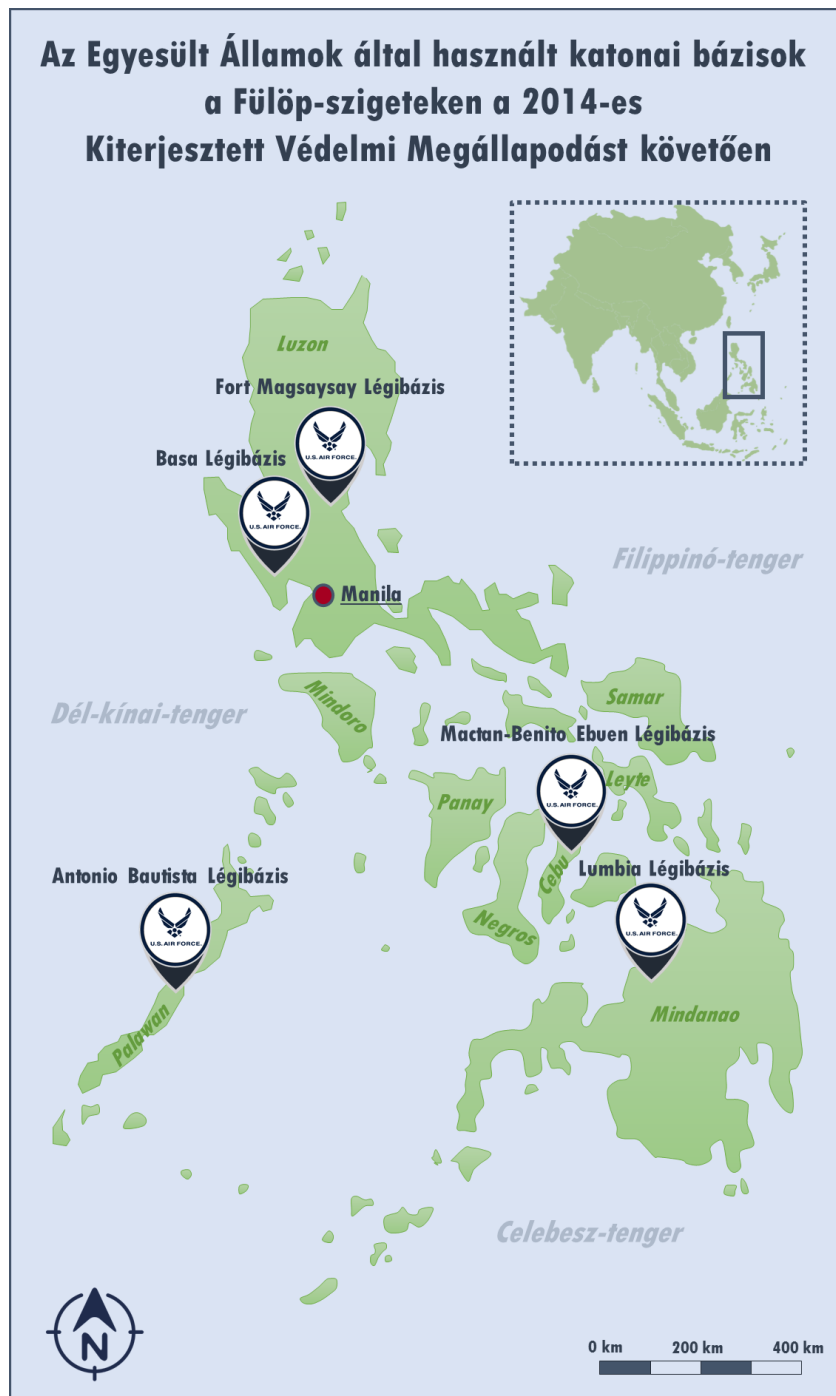
A Scarborough Shoal-nál történt szembenállást követően 2012 júniusi washingtoni útja során Aquino határozott garanciákat kért az amerikaiaktól, amire válaszul Obama elnök megerősítette az amerikai kötelezettségvállalásokat. Ezt követően megindultak a két fél között a tárgyalások az amerikai erők rotációs alapon való állomásoztatásáról és a politikailag érzékeny pontot jelentő amerikai támaszpontok kérdéséről.

2013-ban a Haiyan tájfun pusztítását követően az USA 143 millió dollárral támogatta az újjáépítést és mivel a filippínó haderő a katasztrófavédelem területén is rosszul szerepelt, az amerikai haditengerészet gyors reakciójának volt csupán köszönhető, hogy sikerült elkerülni a még súlyosabb katasztrófát, felértékelve az amerikai segítséget.

Miután a vitás kérdésekben (pl. az egyezmény időtartama, az amerikai erők bázisai feletti joghatóság kérdése) sikerült közös nevezőre jutni, 2014 áprilisában a két ország aláírta a Megerősített Védelmi Együtműködési Megállapodást, ami valójában nem is tekinthető egy új egyezménynek, csupán az 1951-es szerződés kiegészítésének. Az egyezmény biztosította az amerikai csapatok számára, hogy rotációs alapon “a Fülöp-szigetek meghívására” egyes katonai objektumokat használatba vegyenek, azzal a céllal, hogy elősegítsék az AFP modernizálását (8. ábra). A megállapodás alapvetően 10 évre szól, de ezután is automatikusan érvényben marad, ha bármelyik fél nem kezdeményezi a felbontását. Hivatalosan nem tartalmazza a Kína elleni kooperáció gondolatát, de a katasztrófavédelem mellett a tengeri biztonságra fektetett fokozott hangsúly egyértelmű üzenetet hordoz (Enhanced Defense Cooperation, Article I–II., XII. 2014). Az egyezmény aláírása Manilában komoly belpolitikai vihart kavart, hiszen az amerikai

bázisok kérdésében továbbra is megoszlottak a vélemények. Egyesek alkotmányellenesnek bélyegezték, végül, csupán 2016 júliusában a Filippínó Legfelsőbb Bíróság döntése teremtett tiszta helyzetet, kimondva a szerződés alkotmányosságát.⁷

8. ábra: Az USA által használatba vett katonai bázisok a Fülöp-szigeteken 2014 után

Forrás: (saját szerkesztés)

⁷ A megállapodás értelmében 2019 elején készült el az Egyesült Államok által a Fülöp-szigeteken épített első katonai létesítmény a Pampanga katonai bázison.

A Megerősített Védelmi Együttműködési Megállapodással az Obama és az Aquino adminisztráció elérte legfőbb célját, vagyis a két ország biztonsági együttműködésének megerősítését a külső fenyegetéssel szemben. Kína mesterséges szigetépítései 2014–15-ben, ill. a hágai Állandó Választott Bíróság előtt lefolytatott dél-kínai-tengeri szigeteket érintő Fülöp-szigetek–Kína per a későbbiekben még inkább elősegítette a bilaterális kapcsolatok javulását, amely 2016-ra – Aquino elnöki ciklusának végére – tetőpontra jutott.

Az amerikai újraegyensúlyozás koncepciónak a gazdasági együttműködés megerősítése is meghatározó elemét képezte, ezért 2010 után a két ország gazdasági kooperációja is új erőre kapott, Washington számára a Fülöp-szigetek egyre inkább felértékelődött. Az elmúlt évtizedben a két ország kereskedelmi forgalma 25%-kal nőtt, 2016-ra az USA lett a Fülöp-szigetek 3. legnagyobb kereskedelmi partnere Kína és Japán után (Esmaque, 2016). 2016-ban az amerikai export 9%-kal nőtt, de a szolgáltatások exportja 2006-hoz képest több mint 60%-kal növekedett. 2015-ben az amerikai külföldi közvetlen befektetések összege elérte a 4,7 milliárd dollárt, ezzel az USA lett a második legnagyobb befektető az országban. A folyósított hivatalos fejlesztési segélyeket tekintve 2014-ben az USA szintén a második helyen állt, miközben 2016-ra a filippínó államadósság nagy részét is birtokolta – 13,29 milliárd dollár (Magtulis, 2016).⁸

3.1.2. A Néphatalom forradalom ígéretének kudarca, Duterte győzelme

Duterte hatalomra jutásában kétségtelenül nagy szerepe volt az 1986-os Néphatalom forradalmat követő három évtized eseményeinek, melynek során a demokratikus rendszer helyreállítása ellenére a széles tömegek számára az ígéretek nagyrészt beteljesületlenek maradtak. (Ezt a véleményt megerősítette Mussolini Sinsuat Lidasan a Davao-i Egyetem Al Qalam Iszlám Identitások és Párbeszéd Központjának igazgatója is, személyes interjú, Le Havre, 2017. március 24.). Valójában a Marcos-t kiszolgáló vezető réteg helyett visszatért a hatalomba a régi nagytőkés-földbirtokos elit, akik a tömegek képviselőjének jelszavával egy elitista demokráciát építettek ki, a saját érdekeiknek megfelelően⁹ (Bersales, 2019). Noha az

⁸ Érdemes megemlíteni, hogy az Egyesült Államokban kb 3,5 millió filippínó kisebbség él, miközben a Fülöp-szigeteken megközelítően 250000 amerikai állampolgár telepedett le. Gazdasági értelemben Manila számára az Amerikában élő filippínók hazautalásai rendkívül sokat jelentenek, hiszen a Közel-Kelet mellett a legtöbb utalás az USA-ból érkezik (Embassy of the Philippines).

⁹ A Fülöp-szigeteken a politikai pártok kivétel nélkül az elithez köthetőek, azon belül is egyes családokhoz, akik a patrónusi rendszernek köszönhetően rendelkeznek a támogatóikkal (Hicken, 2018). Az elit tagjai egymással szövetségeket kötnek, melyek a barangay-októl kezdve az országos politikáig egyaránt érvényesek. A nagyobb vagyonnal és befolyással rendelkező vidéki elit uralja a helyhatósági választásokat, miközben a képviselőházi és

egymást követő elnöki adminisztrációk jelentős eredményeket értek el az ország gazdasági fejlődését tekintve (pl. évi 6%-os GDP növekedés), ebből a tömegek keveset profitáltak, miközben a hatalmi elit tovább gyarapodott. Ázsia legrégebbi demokráciájában a gyenge államhatalom, a korrupció, a szegénység, a munkanélküliség, a megoldatlan lakhatási, közlekedési problémák, valamint a növekvő bűnözés következtében nem véletlen, hogy a széles néprétegek elárulva érezték magukat az elit részéről és a Marcos rendszert kezdték idealizálni, miközben az erős vezető iránti vágyuk is megnőtt (Arguelles, 2019). III. Benigno Aquino elnöksége alatt a krízis tovább mélyült, hamarosan kiderült, hogy az elnök ígéretei ellenére a változásra nincs esély.

Ebben a helyzetben lépett a politika színpadára a jogi végzettséggel rendelkező 71 éves Rodrigo Roa Duterte, aki választási kampánya során az 1986-os forradalom kudarcára emlékeztette a választópolgárokat, kiemelve a problémák sorából a kábítószerhez kapcsolódó bűnözést, amely később a drogellenes hadjáratának is az alapját képezte (Arguelles, 2017). Ennek során a kábítószer kereskedelemmel, emberrablással és gyilkossággal gyanúsítható személyek ellen a jogi eljárást megkerülve a meggyilkolásukat is elfogadhatónak tartotta (Reyes, 2016). (A törvénytelen kivégzések hosszú múltra tekintenek vissza az ország történetében, ezért nem csupán Duterte nevéhez kapcsolhatók)¹⁰. Duterte – az egykori Davao-i ügyész, majd kisebb megszakításokkal 22 éven keresztül a város polgármestere – politikai pályafutása során hatékony intézkedéseinek köszönhetően sokak elismerését kivívta, miközben ellentmondásos cselekedetei és nyilatkozatai révén kritikával is illették¹¹. A 2016. május 9-i elnökválasztáson a PDP-Laban párt jelöltjeként a szavazatok 38,5%-át megszerezve fölényes többséggel győzött ellenfelével Mar Roxas-sal szemben (9. ábra). Nyilatkozataiban mindvégig kihangsúlyozta, hogy ő az első elnök, aki nem tagja az uralkodó elitnek, noha származása alapján ez nem bizonyítható. (Édesapja Davao kormányzója volt, valamint később a Marcos kormányzatban kabinetminiszteri posztot is betöltött.) Tény azonban, hogy Duterté-t a Manila központú elithez nem fűzte kapcsolat, hivatalba lépését követően pedig egyfajta elitcsere ment végbe, melynek során Manilában a Mindanao-i körök szereztek fontos pozíciókat, és az ő befolyásuk erősödött meg (Miller, 2018). A választási kampány során Duterte a belpolitikai

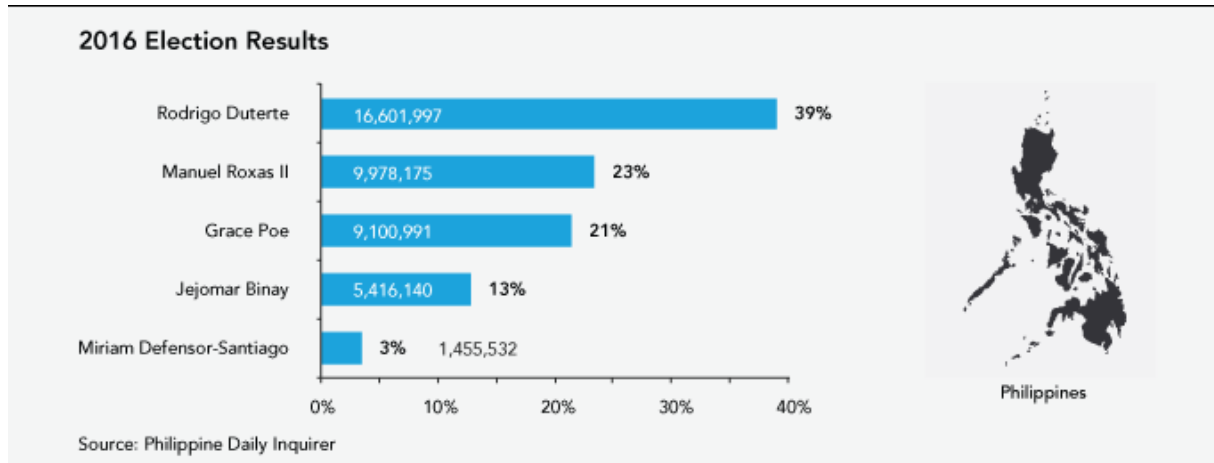
a szenátusi erőviszonyokat is befolyásolja. A nemzeti elit országos politikai részvételét semmi nem akadályozza, az elnökök legfontosabb támogatói közülük kerülnek ki. (Klemensits, 2017a)

¹⁰ Az igazságszolgáltatás kudarcát bizonyítja, hogy a vagyonosok számos esetben elkerülték a felelősségre vonást, míg politikai alapon több esetben ártatlanok kerültek börtönbe. A bűnüldöző szervek gyakran szintén részt vettek a bűncselekmények elkövetésében. (Coronel, 2017)

¹¹ Duterte narratívája szerint Davao-ban teljesen felszámolta a bűnözést, melynek következtében a városban ma törvény és rend uralkodik, ez azonban korántsem igaz, ráadásul a Davao-i Halálosztag tevékenysége miatt az egykori polgármester a törvényen kívüli gyilkosságokhoz is hozzákapcsolható. Részletesebben lásd: Miller (2018).

ígéretekre fektette a hangsúlyt – a választópolgárokat a külpolitika kevésbé motiválja – melynek során egy szövetségi parlament létrehozása mellett kötelezte el magát, miközben ígérete szerint fél év alatt felszámolja a bűnözést az országban.

9. ábra: A 2016-os filippínó elnökválasztás eredménye

Forrás: Aries A. Arugay: The 2016 Philippine Elections: Democracy’s Discontents and Aspirations. Asia Pacific Foundation of Canada, June 24, 2016

<https://www.asiapacific.ca/canada-asia-agenda/2016-philippine-elections-democracys-discontents-and>

Populista szövegei és a bűnözés elleni hadüzenete miatt, viszont sokan már a demokratikus intézmények lebontásától és egy az ország fejlődését szolgáló önkényuralmi rendszer kiépülésétől is tartottak, amelyet az elnök stabil parlamenti többsége is lehetővé tett (Deinla, 2016). A sajtó munkatársait és egyes ellenzéki politikusokat ért fenyegetések és támadások miatt ennek szintén volt alapja, még ha Duterte föderalista elképzelései és számos liberális intézkedése (pl. az információ szabadságáról szóló direktívája) ezt tompította is.

3.2. A „független” külpolitika alapjai

Duterte elnök külpolitikájának részletes vizsgálatához elengedhetetlen az általa kezdeményezett ún. „független” külpolitika rövid terminológiai értelmezése. Az 1987-es, jelenleg is érvényben lévő alkotmány 2. cikkelyének 7. bekezdése a következőképpen fogalmaz: „Az állam független külpolitikát folytat. Más államokkal fenntartott kapcsolataiban a legfontosabb szempont a nemzeti szuverenitás, a területi integritás, a nemzeti érdek és az önrendelkezési jog.” (The Constitution of the Republic of the Philippines, Article II. Section 7.,

1987.) Megállapítható, hogy a független külpolitika lényegében azt jelenti, hogy egy országnak kötelessége megvédeni magát, ennek érdekében olyan stratégiai intézményeket kell létrehoznia, amelyek lehetővé teszik a szuverenitásának és nemzeti érdekeinek védelmét, valamint az önrendelkezési jogának és függetlenségének a megőrzését. Külpolitikájának meghatározása során a mindenkori filippínó kabinetnek megfelelő válaszokat kell adnia a nemzetközi környezetben végbemenő változásokra az ország érdekeit szem előtt tartva. A stratégiai tényezők közül a nemzet szigetország jellege prioritást élvez, ennek fényében pedig egy határozott, önfenntartó, másoktól minél kisebb mértékben függő, belső nemzeti érdekektől vezérelt, hosszú távú külpolitikai stratégia megalkotása a cél¹² (Shahani, 2015).

Nem Duterte volt az első elnök, aki nyíltan meghirdette „független” külpolitika követését. Ferdinand Marcos, reagálva az 1960-as, 1970-es évek nemzetközi eseményeire, „független” külpolitikája alatt egy rugalmas, pragmatikus és fejlődésorientált külpolitikai irányvonal mellett kötelezte el magát, melynek középpontjában a nemzet méltóságának, nemzeti integritásának megőrzése, a regionális együttműködés előmozdítása, a nagyhatalmaktól való függés csökkentése állt. Marcos lényegében arra tett kísérletet, hogy a külpolitikát alárendelje a belpolitikai céloknak, melynek során a gazdasági függetlenség megteremtése és egy ideológiától mentes, a kommunista országok és a harmadik világ felé is nyitott külkapcsolati rendszer létrehozása lett a cél.¹³ Marcos alatt a Fülöp-szigetek többek között normalizálta kapcsolatait Japánnal, a Szovjetunióval, Kínával és a többi kommunista országgal, tevékeny szerepet vállalt az ASEAN létrehozásában, miközben az USA-val szemben növelte országa mozgásterét (Resos, 2013).

Az Aquino kormány „független” külpolitika alatt még a liberális, szabályokon alapuló, nemzetközi rend¹⁴ megőrzését értette, amely minden állam számára fair és igazságos, „tekintet nélkül azok méretére és relatív erejére” (Amador, Merced & Teodoro, 2015). Ehhez képest a Duterte adminisztráció a kezdetektől hangsúlyozta, hogy egy olyan „független külpolitika” követését tartja szükségesnek, amelynek legfőbb elvei a szuverenitás, a szuverén egyenlőség, a be nem avatkozás és a viták békés eszközökkel való rendezése. Duterte beiktatási beszédében – Marcos-hoz hasonlóan – a belpolitika primátusát bizonygatta a külpolitikával szemben és

¹² Mivel a külpolitika elsődleges célja a nemzet rövid és hosszú távú céljainak megvalósítása, ennek a nemzeti jövőkép világos megértésén kell alapulnia.

¹³ Marcos az Új diplomáciáját a következőképpen összegezte: „Az ideológia nem lesz többé korlát a kapcsolataink kiszélesítésében bármely országgal, függetlenül annak politikai rendszerétől vagy ideológiai hitétől. Törekedni fogunk ezeknek a kapcsolatoknak a fejlesztésére a kölcsönös haszon érdekében történő fejlődés és előrelépés előmozdítása érdekében, amely ugyanakkor fokozza a fizikai biztonságunkat mind a belső, mind pedig a külső fenyegetésekkel szemben” (Kessler, 1986, p. 177).

¹⁴ Amelyben a jogszabályok határozzák meg az államok egymás közötti viselkedését.

alapvetően a nagyhatalmaktól való függés minimalizálása, új partnerek bevonása és a külkapcsolatok oly mértékű reorientációja mellett foglalt állást, amelyből minden filippínó állampolgár profitál (Arugay, 2018). Populista stílusa ellenére tagadhatatlan, hogy a 21. század elején a nemzetközi környezet megváltozása (világrendi átalakulás) – itt ismét érdemes visszautalni Marcos-ra – készítette a korábbinál radikálisabb külpolitikai fordulatra a hivatalba lépő elnököt, akinek a racionális alapokra épülő politikáját a nemzetközi viszonyokról alkotott percepciója a kezdetektől jelentősen befolyásolta. Lényegében az Egyesült Államoktól való függés csökkentése, a Kínával, valamint az olyan nem tradicionális partnerekkel, mint Oroszország és India való együttműködés kiépítése képviseli a politikája legfőbb elemeit a nemzet érdekeinek megfelelő középút megtalálásával (Alunan, 2017). Közben egyesek Duterte „mesteri stratégiáját” dicsérik, kétségtelen, hogy a pragmatizmus helyett több esetben a belpolitikáját ért kritika negatív irányba terelte a külkapcsolatokat, de ezzel a kockázattal Duterte is tisztában volt (pl. a drogellenes háború miatt az USA-val és az EU-val is megromlottak a kapcsolatok).¹⁵ Egyes bírálatok szerint „független” terminológia alatt Duterte valójában belpolitikájában a külföldi kritikák teljes figyelmen kívül hagyását szeretné elérni (Castillo, 2017). A „független” külpolitika fő célkitűzéseit illetően az elemzők általánosságban annak pozitív jellegét hangsúlyozzák, a korábbi elnök Fidel Ramos ezzel szemben inkább egy „kölsönösen egymástól függő” (interdependens) külpolitika követését favorizálta, amelynek a lényege, hogy az új partnerségek kiépítése mellett a régi kapcsolatokat is meg kell becsülni, azok leépítéséről nem lehet szó (USA) (Parameswaran, 2017a). Mint az a gyakorlatban később kiderült, valójában Duterte is ezt a vonalat szándékozott követni, ez alapján pedig akár interdependensnek is nevezhetjük külpolitikáját. A globális geopolitikai fejleményekhez igazodva egyesek már egy „Duterte doktrína” megszületéséről beszélnek, amelynek a lényege: egy Kína számára kedvezőbb kép kialakítása; az ország USA által befolyásolt stratégiájának módosítása; az állam és a társadalom kapcsolataiban rejlő erő mobilizálása a kínai hatás erősítése érdekében; az ország nyugati mintájú intézményeinek átalakítása a kínai elvárásoknak és ösztönzőknek megfelelően (Magcamit, 2018).

3.3. Duterte politikai rendszere, belpolitikája

Az elnök belpolitikai intézkedései közül kétségtelenül a kábítószer ellenes hadjárata váltotta ki a legkomolyabb nemzetközi visszhangot, amely az ország külkapcsolatait is

¹⁵ Duterte nem volt hajlandó azoktól az országoktól elfogadni segítyt, amelyek megszavazták a Fülöp-szigeteken kialakult emberjogi helyzet vizsgálatát az ENSZ Emberjogi tanácsában (Dreisbach, 2020)

negatívan érintette. Duterte a kábítószer elterjedését a súlyos társadalmi, gazdasági probléma szintjéről a nemzet biztonságát, létét fenyegető szintre emelte, amelynek a megoldása prioritást élvez, az erőszakos módszerek használata pedig megengedett (Quimpo, 2017). Drogellenes hadjárata során az elmúlt 4 évben a hivatalos adatok szerint több mint 8600 filippínó állampolgár esett áldozatul a rendőrség és a polgárőrség „halálosztagainak”, miközben az emberjogi szervezetek szerint a halottak száma ennek a háromszorosát is elérheti („Philippines drugs war”, 2020).¹⁶ A letartóztatások és az áldozatok nagy száma ellenére a drogellenes háború eredményessége megkérdőjelezhető – a hatósági fellépés többnyire a kábítószer fogyasztók legalsó legszegényebb rétege ellen irányult – ugyanakkor az elnök intézkedései továbbra is nagy népszerűségnek örvendenek.¹⁷

A 2017-es Marawi krízist¹⁸ követően Duterte Mindanao-n statáriumot vezetett be, amelyet többször is meghosszabbított, lehetőséget teremtve a terrorizmus elleni küzdelem apropóján az elnök (hadsereg) rendkívüli hatalmának érvényesítésére. Az államfő nyilatkozataiban kihangsúlyozta, hogy ha szükségesnek tartja, akkor az egész országban bevezeti a statáriumot, ami a Marcos rendszer fényében sokak számára már a diktatúra visszatérését vetítette előre. Az iszlamista terrorizmus mellett a kommunista lázadókkal is kiújultak a harcok, annak ellenére, hogy Duterte szimpatizál a baloldallal és eredetileg a tárgyalásos megoldás mellett kötelezte el magát.¹⁹ 2020 nyarán Duterte deklarálta, hogy az elsődleges terrorista fenyegetésnek a kommunista gerillákat tartja, nem az Abu Syyaf terrorszervezetet, amely ellen a kormány szintén hosszú évek óta folytat küzdelmet (Arcilla, 2020).

Duterte hatalomra kerülése egyúttal a populista vezető uralmának stabilizálását is maga után vonta, annak ellenére, hogy az elnök egészségi állapota és a tervezett alkotmányreform²⁰ miatt jelenleg kevés az esély arra, hogy 2022 után is hivatalban maradjon. 2019 májusában a részleges képviselőházi, szenátusi és helyhatósági választások alkalmával Duterte szövetségesei elsöprő győzelmet arattak, így az elnök pozíciója is megerősödött (Gutierrez, 2019). Ugyanakkor a politikai ellenfelek félreállítására is számos példát találunk (pl. Leila De

¹⁶ Egyes becslések szerint a drogellenes küzdelemnek akár 27000 ember is az áldozatául eshetett (Camroux, 2020).

¹⁷ 2016 óta 1 milliárd dollár értékben 7000 kg metamfetamint foglaltak le a hatóságok az országban (Gomez, 2020a).

¹⁸ 2017 májusában az Iszlám Állammal szövetséges Maute és Abu Syyaf dzsihádisták elfoglalták Marawi városát, a kormányerők pedig csupán elhúzódo hadműveletek árán októberben tudták felszabadítani a helységet és legyőzni a gerillákat.

¹⁹ A kommunista Új Néphadsereg az 1970-es évek óta komoly veszélyt jelent az állam számára, melynek fő célja a kormány megbuktatása és a szocialista rendszer bevezetése.

²⁰ Duterte már megválasztása előtt egy új föderalista alkotmány bevezetése mellett kampányolt, amely nagyobb autonómiát biztosítana az egyes régióknak, de mivel a kongresszus nem támogatta törekvését, ezért a reformokat a továbbiakban alkotmánykiegészítések formájában szeretné véghez vinni (Atienza, 2019).

Lima, Antonio „Sonny” Trillanes, Maria Ressa)²¹, csakúgy, mint a sajtószabadság korlátozására. Más populista vezetőkhez hasonlóan Duterte is kemény kritikával illeti ellenfeleit, a társadalom polarizálásával, az emberek félelmére játszva, egyesek démonizálásával sikeresen erősítette meg befolyását (Camroux, 2018; interjú David Camroux-val a Science Po Paris professzorával, Lodz, 2018. június 7.). Populista retorikája, nyers modora révén megszületett a „Dutertizmus” fogalma, amely arra a sajátos populista nacionalizmusra utal, amelyet ő képvisel (Miller, 2018). A kutatók alapvetően egyet értenek abban, hogy Duterte egy olyan önkényuralmi rendszert épít, amely elemeiben emlékeztet a Marcos rendszerre („a multipoláris oligarchikus demokrácia központosítása” révén), miközben szocialista nacionalizmusa a kommunista párt által képviselt nézetekben gyökerezik. Valójában beazonosítható a kapcsolat Marcos és Duterte rendszere között, utóbbi Marcos 21. századi verziójának is minősíthető (Claudio & Abinales, 2017).²² Megemlítendő, hogy egyesek még Duterte fasiszta vezetőként való ábrázolását is indokoltnak tartják (Bello, 2017). Az emberek befolyásolása érdekében a kormányzat a korábbiaknál szélesebb körben használja a csúcstechnológiát és az internetet, ezért Duterte rendszerét digitális populizmusnak is nevezhetjük (Rosca, 2020). Duterte hivatalba lépése véget vetett az 1987 utáni liberális reformista kormányzatnak, létrehozva egy új politikai rendet, amelyben az illiberális, populista „törvény és rend” narratívája érvényesül, miközben a rendőrség és a baloldal támogatásával egy új uralkodó koalíció jött létre, az elnöki hatalmat korlátozó intézmények pedig meggyengültek (Thompson, 2016). Az elnök „megtorló populizmusa”, amely az igazságszolgáltatási rendszer kudarcát kihasználva a közrend helyreállításának igényével lépett fel, látszólag megerősítette az „erős ember” autokrata rendszerét, azonban ahogy azt a Covid-19 járvány is megmutatta, Duterte a külpolitikája mellett a belpolitikájában is óvatos egyensúlyozásra kényszerül, a gyenge államhatalom következtében a krízis közepette pedig

²¹ Leila de Lima, ügyvéd, emberjogi aktivista, politikus, a Benigno Aquino kormány igazságügyminisztere. 2016-tól a szenátus tagja, a drogellenes háború miatt Duterte elnök kemény kritikusa. 2017 februárjában drogkereskedelemben való részvétel vádjával letartóztatták. Miután az ellene felhozott vádak nem nyertek bizonyítást 2020 során szabadon engedték.

Antonio Trillanes, nyugalmazott tengerészhadnagy, 2007-2019 között a szenátus tagja, a 2016-os elnökválasztás óta, ahol alelnökként indult Duterte riválisa. A 2003-as Tölgyfa lázadás miatt több mint 7 évet töltött börtönben, majd kegyelmet kapott, így elfoglalhatta helyét a szenátusban. Duterte 2018-ban visszavonta a kegyelmet, ennek ellenére a bíróság tisztázta az államcsíny elkövetésének vádját alól.

Maria Ressa, filippínó-amerikai író, újságíró, a Rappler hírportál alapítója, aki éveket dolgozott a CNN oknyomozó újságírójaként Délkelet-Ázsiában. A kormányzattal szembeni kritikája miatt 2019 februárjában rágalmozás vádjával letartóztatták, 2020 júniusában pedig elítélték, így maximálisan 6 év börtönbüntetéssel néz szembe.

²² Duterte nem rejtette véka alá, hogy Marcos-ra követendő példaként tekint, miközben a néhai diktátor családjával is közeli viszonyt ápol. 2016 októberében Marcos újratemetése a Libingan ng mga Bayani-ban (Hősök temetője) komoly társadalmi vitákat váltott ki a rendszere megítélése szempontjából (Arguelles, 2017).

képtelen a szükséges (gazdasági-politikai) lépések megtételére, melynek következtében viszont könnyen elveszítheti széleskörű támogatottságát, végső soron a hatalmát (Camroux, 2020.)

A politikai rendszer és a belpolitika erőteljes befolyást gyakorol egy állam külpolitikájára, a belső politikai környezet szerepe ebben a tekintetben meghatározó (Hussain, 2011). A Fülöp-szigeteken is hasonló a helyzet, ugyanis a fentebb említett belpolitikai események az ország külkapcsolatait is alapvető módon befolyásolták, a nemzetközi diskurzus szintjére emelve bizonyos eseményeket (pl. drogellenes háború). A belpolitikai eseményekre reflektáló külföldi reakció és az elnök ezzel kapcsolatos percepciója gyakran nem tervezett következményekkel is járt, amint azt a következő fejezetben látni fogjuk. Mivel azonban Duterte, Marcos-hoz hasonlóan a külpolitikáját teljes mértékben alárendelte a belpolitikai céljainak, legfőképpen a gazdasági fejlődésről alkotott koncepciójának, ezért a gazdaságpolitikája külön vizsgálatot érdemel.

3.4. Duterte gazdaságpolitikája

Duterte elnök gazdaságpolitikájának megértéséhez szükséges röviden áttekinteni a filippínó gazdaság főbb jellemzőit. Az ország a felemelkedő piacok kategóriájába tartozik, nominális értéken számítva a GDP értéke Thaiföldet és Indonéziát követően a legmagasabb Délkelet-Ázsiában. Az újonnan iparosodott országok közé sorolható, vagyis egykor a mezőgazdaság jelentette a gazdaság legfontosabb ágazatát, a gyártó és a szolgáltató szektor fejlődése csupán megkésve indult meg. Mára a GDP 60%-át már a szolgáltató szektor állítja elő, ezen belül is a turizmus és az információs technológia foglal el prominens helyet. Noha az export tekintetében a mezőgazdasági termékek még ma is meghatározóak, a szektor fokozatos visszaszorulása tartós tendencia.²³ 2016-ban az ország GDP-je 318,63 milliárd dollár volt, 2019-ben már elérte a 376,8 milliárd dollárt (Statista, 2020). A gazdasági növekedés 2014-2018 között tartósan meghaladta a 6%-ot, 2017-ben 6,7%-ot produkálva (ADB, 2020). Egyes előrejelzések szerint 2050-re a Fülöp-szigetek Ázsia 5. legnagyobb, míg a világon a 16. legnagyobb gazdaság lehet (Martin, 2017). Az ország legfontosabb kereskedelmi partnerei Kína, az USA, Dél-Korea, Szingapúr, Japán, Tajvan, Németország és Thaiföld. A mezőgazdasági termények és a nyersanyagok mellett a szállítási és elektronikai termékek, a textilárúk és a félvezetők képezik az export alapját. Az imponáló gazdasági teljesítmény mellett a régiók és a társadalom egyes rétegei közötti egyenlőtlenség, a korrupció, az államhatalom

²³ 2018-ban a mezőgazdaság csupán a GDP 7%-át biztosította (DTI, 2020).

gyengesége és az infrastruktúra hiányosságai súlyos problémát jelentenek, amelyre a Duterte kormánynak is reagálnia kellett.

A kormány gazdaságpolitikájának²⁴ – amelyet DuterteNomics elnevezéssel illettek – legfontosabb célja az volt, hogy az ország 2022-re bekerüljön a felső középszintű jövedelemmel rendelkező gazdaságok csoportjába. A DuterteNomics hivatalosan 2017 áprilisában indult el és tartalmazta mindazon gazdaság és társadalompolitikai elképzeléseket, amelyeket az elnök már 2016 júniusában meghirdetett 10 pontos programjában (Függelék, 27. ábra). A program többek között, kiállt a korábbi adminisztráció makroökonómiai politikájának folytatása mellett, nagyszabású adóreformot ígért, a versenyképesség növelését, a vidék, az egészségügy, az oktatás fejlesztését, valamint a befektetések elősegítését („DuterteNomics unveiled”, 2017). A 2017-ben elfogadott, középtávra szóló Filippínó Fejlesztési Terv 2017–2022 szintén magába foglalja a fenti célkitűzéseket (Függelék, 28. ábra). A filippínó állampolgárok véleményét is magába foglaló 25 éves hosszú távú vízió, az Ambisyon Natin 2040, szintén a gazdasági-társadalmi programok és fejlesztések összehangolását tekinti legfontosabb céljának, miközben kiemelt jelentőséget tulajdonít az oktatásnak, hiszen 2040-re a cél egy prosperáló alapvetően a középosztályból álló „okos és innovatív” társadalmi réteg megteremtése („About Ambisyon Natin 2040”) (Függelék, 29. ábra).

A DuterteNomics legfőbb eleme viszont az Építs! Építs! Építs! Infrastruktúra Terv, amely a szegénység csökkentését, a gazdasági növekedés előmozdítását és a társadalom jólétét az egész országra kiterjedő infrastrukturális beruházások segítségével szeretné biztosítani.²⁵ A Világgazdasági Fórum 2016–2017-es Globális Infrastruktúra Versenyképességi Indexe a vizsgált 138 ország közül a Fülöp-szigeteket a 95. helyre sorolta (World Economic Forum, 2017). (A szegénység és a hiányos infrastruktúra okozta kedvezőtlen hatásokat David Michael San Juan a manilai De La Salle egyetem oktatója is kiemelte a vele folytatott beszélgetés során, interjú, Róma, 2018 szeptember 13.). Annak érdekében, hogy orvosolja a helyzetet, a Duterte kormány már 2017-ben is sokkal többet igyekezett az infrastruktúrára költeni, mint elődei (Függelék, 30. ábra).²⁶ A tervezett projektek jelentős része a közlekedés fejlesztését szolgálják és alapvetően állami finanszírozásból (részben köz és magán együttműködésben) valósulnak

²⁴ Mivel Duterte nem tekinthető gazdasági szakembernek, ezért a gazdaságpolitika irányítása nagyrészt az elnökhöz közelálló gazdasági szakértői csoport kezében összpontosul. Közülük kiemelhető Carlos Dominguez pénzügyminiszter, üzletember; Benjamin Diokno politikus, egyetemi tanár, költségvetésért felelős miniszter; és Ernesto Pernia, egyetemi tanár, 2020-ig a Nemzeti Gazdasági és Fejlesztési Hatóság elnöke, társadalom-gazdasági tervezésért felelős miniszter. (Vic Delloro, a Bangko Sentral ng Pilipinas kutatójának szóbeli közlése, személyes interjú, Budapest, 2017. július 25.)

²⁵ A kormány szerint ennek segítségével eljöhethet az „Infrastruktúra aranykora” az ország számára.

²⁶ Az új projektek mellett az Aquino kormányzat által megkezdett beruházások folytatása is fontos célként jelent meg.

meg. Összességében Duterte 6 éves hivatali ideje alatt 180 milliárd dollárt kívánt infrastrukturális fejlesztésekre fordítani, a költségek egy részét pedig külföldi forrásokból szeretné előteremteni („Chinese builders”, 2017). Eredetileg 2016-ban a kormány 75 kiemelt beruházás elindítását hagyta jóvá, 2020 augusztusára a lista 104 projektre bővült (Lopez, 2020).²⁷

A külföldi források a hivatalos fejlesztési segélyek mellett nagyrészt a kínai tőkét jelentik.²⁸ Peking maximális mértékben hajlandó bekapcsolódni a filippínó gazdaságfejlesztési programba, vagyis kölcsönök és segélyek formájában finanszírozni azt, hiszen a nagy haszonnal járó projektek kivitelezését alapvetően a kínai vállalatokra bíznák, amelyből az állami és a magánszektor egyaránt profitálna.²⁹ Ebből az is egyértelműen látszik, hogy Duterte kül- és gazdaságpolitikája szorosan egybefonódik, alárendelve a külkapcsolatokat a nemzetgazdasági érdekeknek.

Az UNCTAD 2020-as jelentése szerint a külföldi befektetések korántsem érkeztek akkora mértékben az országba, ahogy azt a kormány elvárta volna. 2017-ben még 10 milliárd dollár, majd 2018-ban 6,6 milliárd dollár volt a beérkező teljes FDI, addig 2019-re ez 5 milliárd dollárra csökkent, messze elmaradva a jegybank által tervezett 8 milliárd dollártól. 2010-hez képest viszont az országban található FDI állomány 60 milliárd dollárral emelkedett meg, elérve 2019-re a 88 milliárd dollárt (Philippines Foreign Investment). Mint látható, a Duterte hivatalba lépését követő évben (2017) rekordnagyságú FDI érkezett az országba. A legnagyobb befektető Japán volt (30,1%), őt követte Tajvan (10,3%), és Szingapúr (9,6%). Az egyes ágazatokat vizsgálva kiderül, hogy a beruházások 52,1%-a a gyártószektorba, 21,2% az ingatlan szektorba, 13,2% a szolgáltató iparba csatornázódott (Foreign Investments, 2018). A legfőbb befektetőket tekintve 2019-ben Szingapúr (45,2%), Kína (22,7%) Dél-Korea (10,6%) és Japán (5,1%) volt a sorrend. Ami a külföldi befektetések ágazatonkénti megoszlását illeti, az információs és kommunikációs szektor 56,2%-ot, a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás 18,6%-ot, a gyártószektor pedig 15,9%-ot könyvelhetett el (Philippines Foreign Investment). Megállapítható, hogy a kínai FDI jelentős megemelkedése elmaradt a várakozásoktól, ráadásul a beáramló tőke jelentős része nem is az infrastrukturális fejlesztéseket szolgálta.

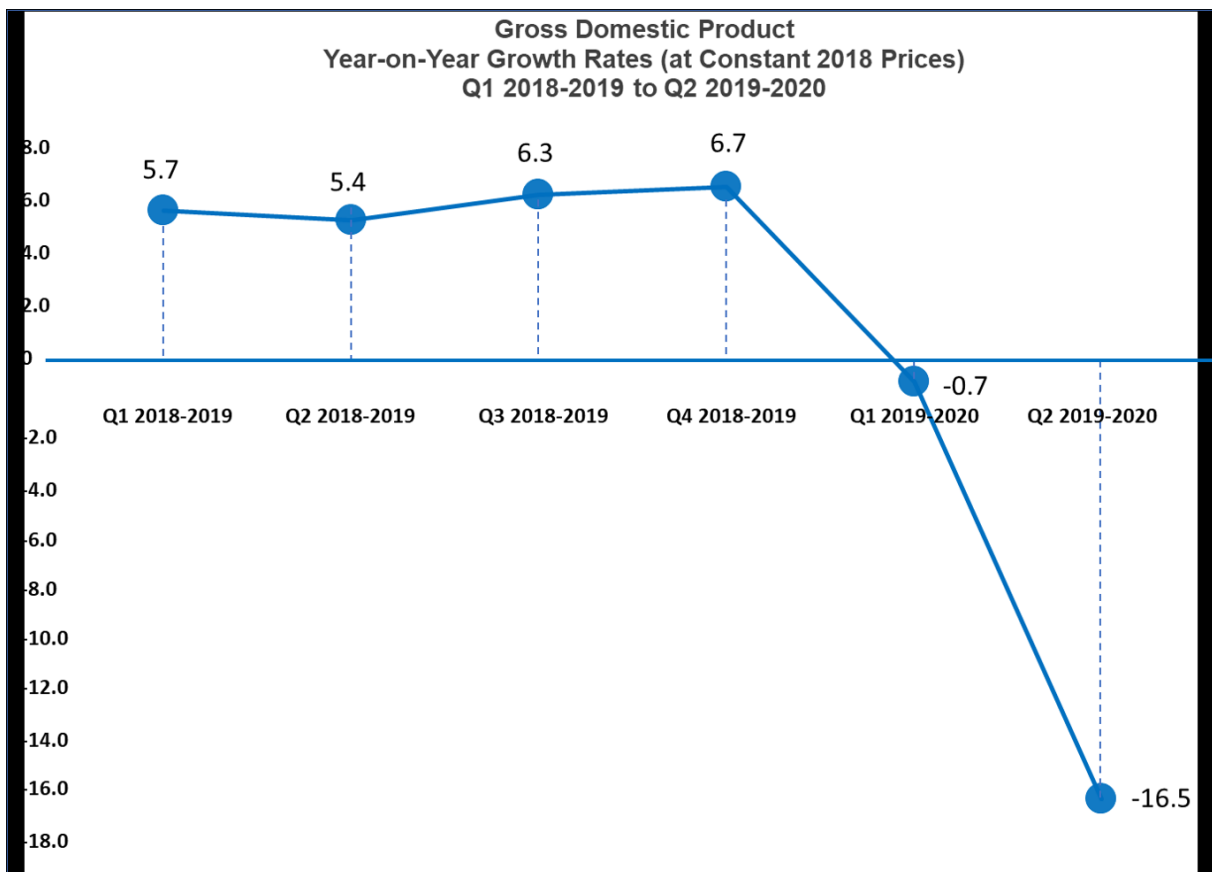
²⁷ A teljes listát lásd: <https://www.neda.gov.ph/wp-content/uploads/2020/09/Revised-List-of-IFPs-as-of-19-August-2020.pdf>

²⁸ A hivatalos fejlesztési segélyekről, valamint Kína segélyezési politikájáról a Fülöp-szigeteken részletesebben lásd: Diokno, Hsiao & Yang, (2019).

²⁹ Egyes elemzők szerint a kínai hiteleknek köszönhetően a Fülöp-szigetek államadóssága ugrásszerűen megnövekedhet, de a kormány kitart amellett, hogy a beruházások költségének 80%-át az adóreformot követően már belső forrásokból lehetne biztosítani, a fennmaradó 20% esetében pedig a kedvező kamatok miatt a hitelek visszafizetése nem fog problémát jelenteni. Ehhez még azt is hozzá tehetjük, hogy hosszú távon kb. 12 millió új munkahely létrejöttével lehet számolni. (Cigarral & Tubayan, 2017).

Ennek következtében az sem meglepő, hogy a kormány optimizmusa ellenére 2020 tavaszáig mindössze a tervezett beruházások 34%-át sikerült megvalósítani és az előzetes számítások alapján 2 év múlva Duterte hivatali idejének végére is csupán a projektek 56% teljesülhet (Macaraeg, 2020). A koronavírus járványnak köszönhetően 2020 második negyedében a gazdaság teljesítménye 16,5%-kal esett vissza és az első negyedéhez viszonyítva a GDP 15,2%-kal csökkent (10. ábra).³⁰

10. ábra: A filippínó GDP alakulása 2018–2020 között

Forrás: Philippines Statistics Authority <https://psa.gov.ph/press-releases/id/162842>

2020 során az előző évhez képest a GDP 9,6%-kal csökkent, ami a legnagyobb visszaesést jelentette a statisztika kezdete, vagyis 1946 óta. 2020 március-április folyamán a Luzon-t érintő korlátozások során becslések szerint közel 1 millió ember veszítette el az állását. A korlátozások miatt a gazdaság minden fontosabb szektorában megközelítően 62,5 millió dollár veszteség keletkezett (Sanchez, 2020). A turizmust, a nemzetközi kereskedelmet és a szolgáltató szektort

³⁰ 29 év óta először tapasztalható recesszió a gazdaságban, ezzel párhuzamosan a munkanélküliség is rekordszintet 17,7%-ot ért el 2020 áprilisában. („Philippine economy”, 2020).

különösen rosszul érintette a járvány. 2020 májusát követően a korlátozásokat fokozatosan feloldotta a kormány, de a kilátások egyelőre nem sokat javultak. 2020 harmadik negyedében az egy évvel korábbihoz képest a befektetések 37,1%-kal estek vissza, míg a háztartások kiadásai 9,3%-kal csökkentek. A kormány a gazdaság helyreállítása érdekében elfogadott egy 3,4 milliárd dolláros ösztönző csomagot, miközben a jegybank is csökkentette az alapkamatot 175 bázisponttal (Morales & Dela Cruz, 2020). Természetesen ezeknek az intézkedéseknek a hatásai csupán hosszabb távon hozhatják meg a kívánt eredményt, ami azonban nagymértékben függ a koronavírus járvány terjedésének kontrollálásától is.

A Covid-19 világjárvány közepette a kormányzat az infrastrukturális beruházásokról várja a gazdaság talpra állását, de mivel a szükséges források előteremtése alapvetően csupán külföldről érkező hivatalos fejlesztési segélyekből és kölcsönökből biztosítható, az Építs! Építs! Építs! Infrastruktúra Terv eredményessége jelenleg megkérdőjelezhető.

4. fejezet: Az ország külkapcsolatainak átalakulása

4.1. A Kína felé történő nyitás politikája

4.1.1. A politikai és gazdasági kapcsolatok rendezése

A Duterte adminisztráció a kezdetektől hangsúlyozta, hogy egy „független külpolitika” követését tartja szükségesnek, amelynek legfőbb elvei a szuverenitás, a szuverén egyenlőség, a be nem avatkozás és a viták békés eszközökkel való rendezése (National Security Council, 2018). Az elnök beiktatását követően egy ideig úgy tűnt, hogy Duterte folytatja elődje Kínával szembeni ellensúlyozásra törekvő politikáját, legalábbis a nyilatkozatokból erre lehetett következtetni (De Castro, 2016). 2016. július 12-én a hágai Állandó Választott Bíróság ítéletének kihirdetése jelentette az első alkalmat, amikor az új elnök az Aquino korszakhoz képest merőben eltérő módon reagált. A dél-kínai-tengeri vitában hozott bírósági döntés lényegében a Fülöp-szigeteknek kedvezett, miközben Kína álláspontját elutasította.³¹ Duterte azonban a látványos ünneplés és a Kínával szembeni határozott fellépés helyett – noha a választási kampányában többször is a filippínó érdekek legkeményebb védelmére tett ígéretet – már a kompromisszumot kereste. Július 15-én felkérte a korábbi elnököt a 88 éves Fidel Ramost, hogy informális kapcsolatain keresztül kezdeményezzen tárgyalásokat Kínával, 10 nappal később a nemzethez intézett beszédében pedig az ítélet tiszteletben tartásáról beszélt, mint amely hasznos útmutatással szolgál a viták megoldásához (Ramos, 2016). Egyúttal a Kína által előnyben részesített bilaterális tárgyalások mellett állt ki, a nemzetközi fórumok bevonását szükségtelennek minősítve.³² Duterte hivatalba lépése rövidesen új korszakot eredményezett a kínai–filippínó kapcsolatokban, melynek során az elnök pragmatista politikája diadalmaskodott (Wong, 2017).³³

Augusztus elején Fidel Ramos megérkezett Kínába és előzetes tárgyalásokat folytatott a dél-kínai-tengeri feszültség csökkentéséről, valamint a lehetséges békés együttműködésről.³⁴

³¹ A döntésről részletesebben lásd: Eszterhai & Klemensits (2016).

³² Az elnök felismerte, hogy a bírósági döntés érvényre juttatása csaknem lehetetlen, Kína ellenében pedig az ország politikai, gazdasági téren is csupán veszíthet, miközben az USA segítsége is kérdéses, ezért az egyetlen megoldás a kétoldalú kapcsolatok javítása.

³³ Érdemes megemlíteni, hogy a Fülöp-szigeteken jelenleg kb 2 millió kínai nemzetiségű ember él, Duterte szerint – akinek a nagyapja szintén Kínából származott – megközelítően a teljes lakosság negyede tekinthető valamilyen mértékben kínai leszármazottnak (Tai, 2020).

³⁴ Ramos azonban hamarosan szembefordult az elnökkel annak durva politikai stílusa miatt és különösen mivel nem értett egyet az Amerika-ellenes nyilatkozataival. 2017 elején pedig már a „független külpolitika” koncepcióját is támadta, amely szerinte nem fogja elérni a célját, mivel elidegeníti magától a hagyományos szövetségest az

Kína pozitív hozzáállása megalapozta Duterte hivatalos kínai útját is, amelyre október 18–21. között került sor. Ennek alkalmával Duterte Xi Jinping kínai elnökkel és Li Keqiang miniszterelnökkel is tárgyalásokat folytatott. Habár a legnagyobb média figyelem a Fülöp-szigetek – Kína Kereskedelmi és Befektetési Fórumon elhangzott Amerikától való elszakadást vizionáló bejelentését kísérte, amely komoly geopolitikai következményeket vetített előre, valójában számos konkrét, politikai és gazdasági jellegű megállapodás is született (Panda, 2016).

Duterte határozottan állította, hogy a területi követeléseket illetően nem tett engedelményeket Kínának, de azzal hogy beleegyezett a viták kétoldalú tárgyalásokon való rendezésébe és a természeti források közös hasznosításába, annyit sikerült elérnie, hogy Peking 2012 óta először újra a Scarborough homokpad közelébe engedte a filippínó halászokat (11. ábra).³⁵ Közös parti őrség bizottság felállításáról is megegyeztek a felek, továbbá Duterte megígérte az amerikaiakkal való közös őrzőjáratok végét a Dél-kínai-tengeren (Tiezzi, 2016).

Korántsem tekinthető véletlennek, hogy az elnököt pekingi útjára több mint 400 filippínó üzletember kísérte el: a gazdasági kapcsolatok javítása mindennél többet jelentett. Összesen 21 különböző megállapodást írtak alá a felek 24 milliárd dollár értékben, melyek közül 15 milliárd dollár kínai befektetést jelent, ehhez kapcsolódik egy 9 milliárd dolláros hitelkeret. A Fülöp-szigetek Kína Övezet és út projektjéből sem szeretett volna kimaradni, így a beruházások nagy része infrastrukturális fejlesztésekhez kapcsolódik. 2017. január 23-án Carlos Dominguez filippínó pénzügyminiszter pekingi látogatásán 3,7 milliárd dollár értékben, 30 közös projekt elindításáról született egyezség a két ország között (Philippines, China, 2017). 2017. március 17-én Davao-ban Kína és a Fülöp-szigetek egy 6 éves gazdasági együttműködési tervet írt alá, amely a kínai tőke bevonásának köszönhetően jelentős infrastrukturális fejlesztéseket helyezett kilátásba a szigetország területén (Valencia, 2018). A filippínó gazdaság számára az elmérgesedett viszony Kínával számos káros következményt eredményezett. Éppen ezért logikus következtetés, hogy „Duterte látogatása a politikai célok mellett új alapokra helyezte a kínai–filippínó gazdasági kapcsolatokat is” (Klemensits, 2018b p. 124.).

2017 májusában Duterte újfent személyesen látogatott Pekingbe, hogy részt vegyen az Övezet és út fórumon, amelyen a BRI kezdeményezésben érdekelt országok magas szinten képviseltették magukat. A tárgyalások során számos gazdasági és energetikai megállapodás

USA-t, ezért egy új kölcsönösen eredményes „interdependens” külpolitikai irányvonalra lenne szükség. (Parameswaran, 2017).

³⁵ A nemzetközi bíróság ítélete ezzel kapcsolatban elmarasztalta Kínát, de ennek a gyakorlatban semmilyen következménye nem lett. A két elnök novemberi APEC csúcson folytatott megbeszélése során a kínaiak végül elismerték a filippínók halászati jogát és támogatást is ígértek a számukra.

került aláírásra, miközben a filippínó elnök a kínai befektetéseknek a szigetország fejlődésére gyakorolt pozitív hatásai mellett érvelt.

11. ábra: A Scarborough homokpad Kína és a Fülöp-szigetek követeléseinek metszéspontjában

Forrás: <https://www.quora.com/Which-nation-has-the-better-legal-claim-to-Scarborough-Shoal>

2017 novemberében, Manilában Duterte elnök hivatalos látogatáson fogadta Li Keqiang kínai miniszterelnököt, ennek során a felek 14 különböző megállapodást írtak alá, melyek a kereskedelmi, pénzügyi, infrastrukturális és védelmi együttműködésre terjednek ki. A

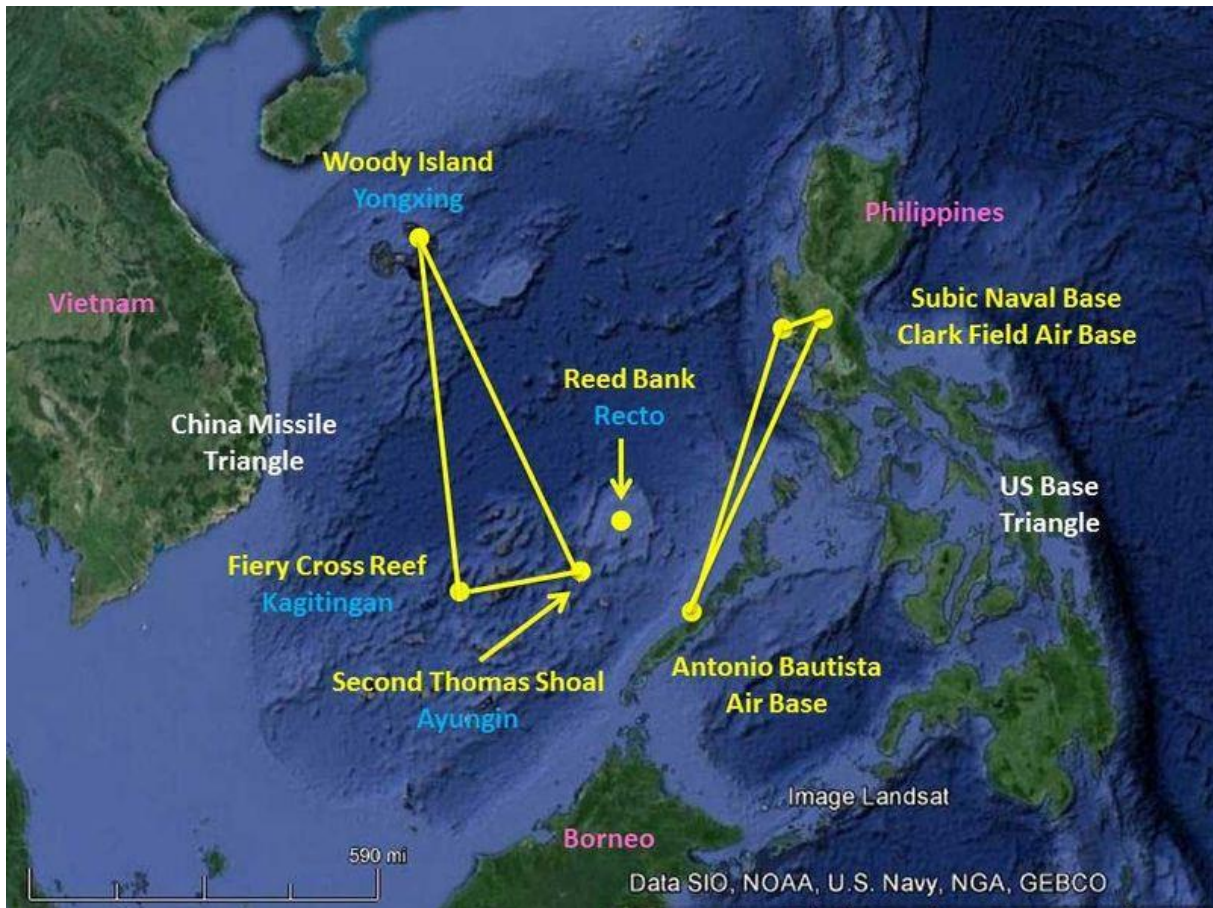
tárgyalások során Kína 7,2 milliárd dollár értékű kölcsönt ajánlott fel a filippínó infrastrukturális beruházások finanszírozására (Ranada, 2017a).

Duterte „független külpolitikájának” és a Kína felé való nyitásnak fontos eleme a 21. századi Új Tengeri Selyemút kezdeményezéshez való csatlakozás és a kínai infrastrukturális beruházások elősegítése. Az elmúlt években számos megállapodás jött létre a felek között, kiemelendő 2018 áprilisa, amikor Duterte hongkongi útja alkalmával közel 9,8 milliárd dollár összértékű beruházásokról született megállapodás (Republic of the Philippines, 2018).

Xi Jinping 2018 novemberi délkelet-ázsiai körútjának utolsó állomását a Fülöp-szigetek jelentette, melynek során november 20-án Manilában fogadta őt Rodrigo Duterte elnök. Kínai államfő utoljára Hu Jintao személyében vett részt hivatalos állami látogatáson a Fülöp-szigeteken 13 évvel korábban. Duterte elnök az elmúlt években már több alkalommal is meghívta Xi Jinping-et, így számára a találkozó létrejötte már önmagában is politikai sikernek tekinthető. A kínai elnök manilai látogatása alkalmával 29 szerződést írtak alá a felek, amelyek a gazdasági, védelmi, igazságügyi és kulturális területre egyaránt kiterjednek. A média nagy figyelmet szentelt az olaj- és gázlelőhelyek közös feltárását célzó egyetértési megállapodás aláírásának, hiszen Duterte ellenfelei szerint a Dél-kínai-tenger közös hasznosításának ígéretével az elnök elárulta a filippínó érdekeket, és legitimizálta a kínai követeléseket, annak ellenére, hogy a hágai Állandó Választott Bíróság 2016-os döntése a Fülöp-szigetek joghatóságába utalta a szóban forgó területet. A filippínó kormány szerint viszont egyedül a Kínával való együttműködés kínál lehetőséget arra, hogy az energiahordozók kiaknázásából részesedjen az ország. Kína számára vitathatatlanul győzelemnek minősül a szerződés megszületése, csakúgy, mint a konfliktus békés rendezéséről szóló közös nyilatkozat (Li, 2019). Xi manilai útja összességében a két ország közeledésének és fokozódó partnerségének újabb állomásaként értelmezhető, miközben a találkozóval mindkét államfő elérte célját. Xi számára az APEC-et követően sikerült helyreállítani Kína nemzetközi presztízsét, a Dél-kínai-tengerrel kapcsolatban pedig sikerült rákényszerítenie akarátát partnerére, miközben a további BRI-projektek révén Kína gazdasági dominanciáját is megerősítette. Duterte szintén elérte, amit akart, nevezetesen a nézeteltérések jegelését (Dél-kínai-tenger), valamint a gazdaságpolitikájának elengedhetetlen részét képező infrastrukturális beruházások folytatását és újabb projektek megindítását. A filippínó államfő számára az ország fejlődését szolgáló egyezmények (mezőgazdaság, munkahelyteremtés támogatása, turizmus fejlesztése) mellett külön politikai nyereség, hogy a terrorizmus elleni küzdelem és a szorosabb védelmi együttműködés mellett Kína határozottan támogatja a drogellenes hadjáratát is.

A Dél-kínai-tengerrel kapcsolatban viszont időről-időre fellángolnak az ellentétek. 2019 júniusában a Reed zátonynál egy kínai halászhajó legázolt egy filippínó halászhajót, amely ennek következtében elsüllyedt, kiélezve az ellentétet a két fél között (12. ábra). Végül az esetet tengeri balesetnek minősítették, amely azonban újfent a két ország közötti megoldatlan geopolitikai ellentétre hívta fel a figyelmet (De Castro, 2019a).

12. ábra: A 2019 júniusi incidens helyszíne

Forrás: „Duterte on sinking of Filipino boat: ‘It’s a little maritime accident’”. Gulf News, June 17, 2019 <https://gulfnews.com/world/asia/duterte-on-sinking-of-filipino-boat-its-a-little-maritime-accident-1.1560779277068>

2019 augusztusában Duterte ötödik alkalommal utazott a kínai fővárosba, ahol Xi Jinpinggel folytatott tárgyalásai során a központi téma a Dél-kínai-tengerre vonatkozó magatartáskódex mielőbbi megvalósítása és a kínai–filippínó stratégiai partnerség megerősítése volt. Összességében – a várakozások ellenére – a találkozó kevés konkrét eredménnyel zárult, a partnerség vitatott pontjait nem sikerült maradéktalanul tisztázni (Cook, 2019).

2020 tavaszán miután Duterte bejelentette szándékát az USA-val érvényben lévő Vendégerők megállapodás (VFA) felbontásáról, a koronavírus járvány elterjedésével párhuzamosan Kína ismét vonzó partnerré vált. A kínai kormány felismerte a Covid-19 kínálta lehetőséget, ezért jelentős egészségügyi és felszerelésbeli támogatásáról biztosította Manilát. Júliusban az elnök már a Covid-19 elleni kínai vakcinák beszerzését is kezdeményezte. Kínát nem érte meglepetésként Duterte júniusi döntése a VFA szerződés felbontásának elhalasztásáról, ugyanakkor a két nagyhatalom rivalizálása a Fülöp-szigeteken is kiéleződött (Grossmann, 2020). Egyes vélemények szerint a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok 45. évfordulóján Kína nem tudta kihasználni a kínálkozó lehetőséget a Fülöp-szigeteken, melynek következtében – Manila egyensúlyozása ellenére – most hátrányba került az USA-val szemben, ahogy azt Duterte a 2016-os hágai ítéletet méltató szeptemberi nyilvános állásfoglalása is bizonyítja (ENSZ beszéd). Ugyanakkor októberben Duterte feloldotta a Dél-kínai-tengerre vonatkozó kőolaj kitermelési tilalmat, megnyitva a lehetőségét a nyersanyagok közös kiaknázásának a vitatott területen, ami hosszú távon akár a konfliktus békés rendezését is eredményezheti (Gomez, 2020b).

Összességében az adatok a politikai mellett a gazdasági kapcsolatok megerősítéséről is tanúskodnak. 2019-re Kína lett a Fülöp-szigetek legnagyobb kereskedelmi partnere és az egyik legkedveltebb turistaparadicsom (Xinhua, 2019). 2012-ben az ország az export 23,4%-át Kínával bonyolította (legnagyobb exportpiac) (Függelék, 31. ábra), ez 2018-ra 13,6 %-ra csökkent, ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a legnagyobb exportpiaccá Hong Kong vált (14,2%) (13. ábra).³⁶ Az importot tekintve már 2012-ben is Kína vezetett 12,7%-kal, 2018-ra ez az arány 24%-ra nőtt. 2012 és 2018 között Kína volt a leggyorsabban növekvő importpiac (+238%) (OECD, Philippines, 2020)³⁷. A kormány terveivel ellentétben viszont az országba érkező kínai befektetések korántsem nőttek a várt mértékben: 2018-ban az összes külföldi közvetlen befektetések állományának mindössze 1%-át tette ki a Kínából érkező FDI (Zhonghua renmín gongheguo shangwu bu, 2018).

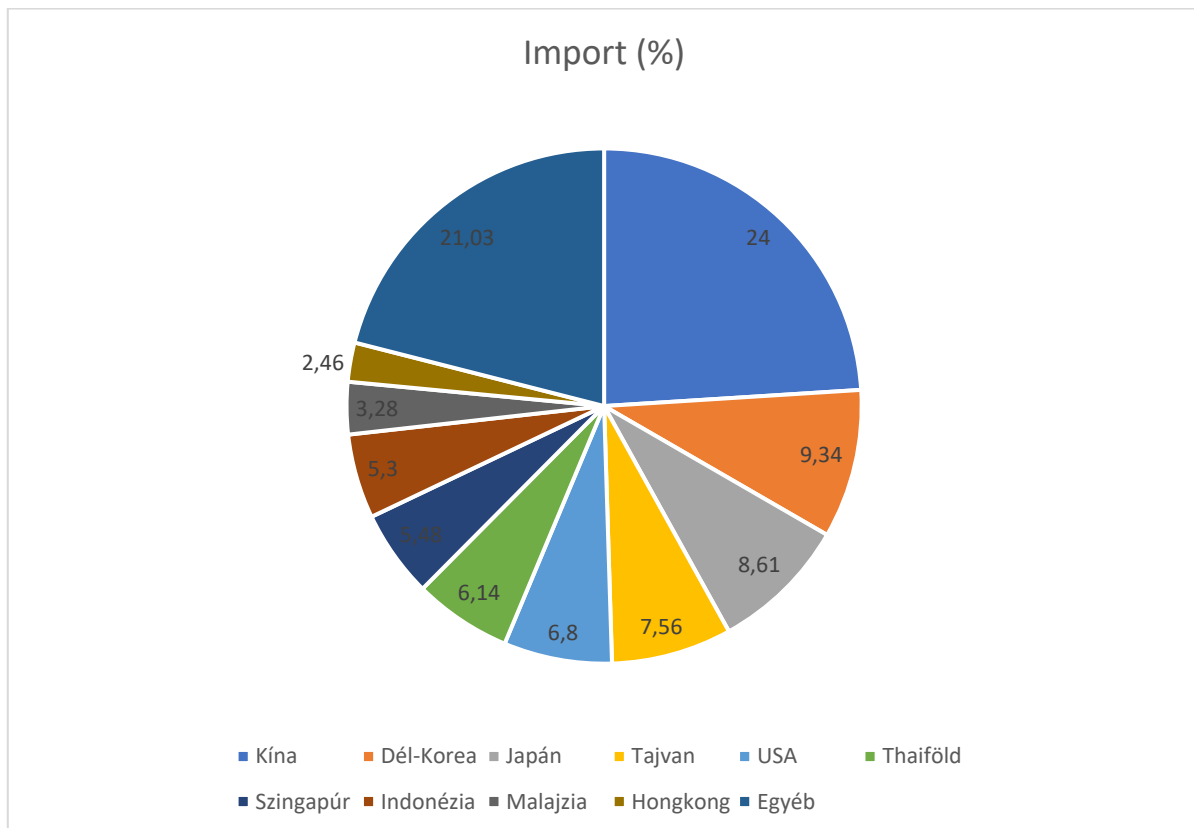
A katonai kapcsolatok fejlődése sem elhanyagolható. A Fülöp-szigeteki hadsereg aktívan fejleszti az együttműködést Kínával. 2018. október végén a Fülöp-szigetek részt vett a Kína - ASEAN közös tengeri hadgyakorlaton, a kínai Zhanjiangban. Ez volt az első közös

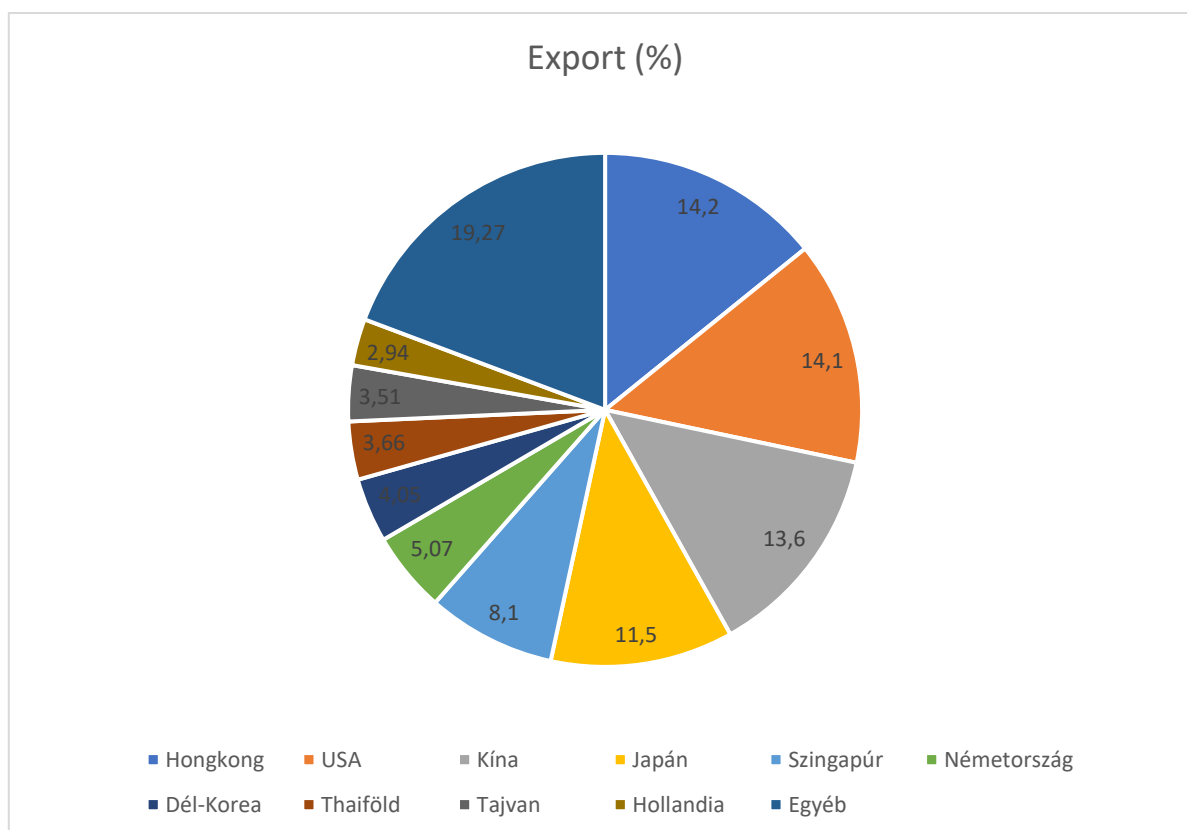
³⁶ 2018-ban az ananászt tekintve, Kína volt a leggyorsabban növekvő exportpiac. 2014 és 2018 között a Fülöp-szigeteki ananászexport Kínába 230%-kal, míg Japánba csak 24%-kal nőtt. 2018-ban szintén Kína vált a banán legnagyobb exportpiacává, mivel a Kínába irányuló export 2015 és 2018 között több mint 250%-kal nőtt (Cook, 2019).

³⁷ A Fülöp-szigeteki Statisztikai Hivatal adatai szerint 2018-ban az exportot illetően Kína részesedése 12,9%, míg az importnál 19,6% volt (Philippine Statistics Authority, 2019).

hadgyakorlat a Fülöp-szigeteki és a kínai hadsereg között, amelynek középpontjában a humanitárius segítségnyújtás és a katasztrófavédelem állt. 2019. április végén a Fülöp-szigeteki hadsereg első alkalommal vett részt a kínai haditengerészet megalapításának 70. évfordulója alkalmából rendezett ünnepsorozatán, beleértve a Qingdao Nemzetközi Hajóparádét is (Song, 2019).

13. ábra: A Fülöp-szigetek legfőbb import- és exportpiacai 2018-ban

Forrás: Az OEC adatai alapján (saját szerkesztés)

A kínai felmenőkkel rendelkező filippínó gazdasági elit az elnök leghűségesebb támogatója a Kína felé történő nyitásban, hiszen ők óriási üzletre és nyereségre számíthatnak. Lucio Tan, Duterte legfőbb támogatója, a Fülöp-szigetek egyik leggazdagabb embere, már korábban is a Kínával való minél szorosabb együttműködés mellett érvelt (Rushford, 2016). A mágnások az elnök drogellenes hadjáratát is teljes mértékben helyeslik, a kínai Huang Rulun még rehabilitációs központ építésére is kötelezettséget vállalt. Összességében a közel 30 millióra becsült kínai származású filippínók többsége gazdasági értelemben nagy lehetőségeket lát a Kína felé történő nyitásban, egyesek a politikai kapcsolatok megerősítését is favorizálják, de persze az USA-val sem szeretnék megszakítani gyümölcsöző partnerségüket (Dancel, 2016).

Duterte számára az is sokat nyom a latba, hogy a kínai kormány azonos álláspontot képvisel a drogellenes háborúval és az emberi jogokkal kapcsolatban, a külföldi kritikát pedig mindketten elutasítják. Másképpen fogalmazva, a drogellenes háború következtében Kína a Fülöp-szigetek „új nagy testvére” lett (Lopega, 2019). Egyes feltételezések szerint még Kína autoriter kormányzati rendszere is rokonszenves lehet az elnök számára, hiszen alapvetően ő is a saját hatalma megerősítésén fáradozik (Bello, 2016). A reálpolitika szemszögéből nézve pedig

a kínaiakkal való szoros együttműködés talán az USA-t is újabb gesztusok tételére sarkallja – ha szeretné megőrizni korábbi pozícióját – és a két nagyhatalom egymással szembeni kijátszásából most végre a Fülöp-szigetek is profitálhat (Kuo, 2016).³⁸

4.1.2. A Fülöp-szigetek részvétele a BRI-ben

Duterte elnök a kezdetektől hangsúlyozta, hogy országa nem szeretne kimaradni a 21. századi Új Tengeri Selyemút kezdeményezéséből, ezzel ellenkezőleg, annak egyik legfőbb támogatója kíván lenni³⁹. A filippínó államfő 2016 októberi pekingi látogatása során a felek több fontos projekt finanszírozásáról és kivitelezéséről is megállapodtak, az egyeztetett kínai befektetések összértéke pedig elérte a 15 milliárd dollárt. A tervek szerint a Davao-i partvidék és a kikötő fejlesztésére 780 millió dollárt fordítanak, a Cebu nemzetközi terminál projektre 328 milliót, míg a manilai kikötő feltöltésére és kibővítésére 148 milliót (Smith, 2016).

Gyorsforgalmi utak, valamint vasutak megépítése szintén szerepelt a tervekben. A korábbi amerikai katonai bázisok (Clark és Subic Bay) közötti összeköttetést vasúttal kívánják megoldani, a Bonifacio város és a Ninoy Aquino nemzetközi repülőtér közötti állandó buszjáratok indításához pedig gyorsforgalmi út építését vették tervbe.

2017 októberében a kétoldalú egyeztetéseket követően a kínai kormány bejelentette, hogy első körben 8 projektet választottak ki, melyekre már a pénzügyi forrásokat is elkülönítették. Ezek a beruházások többek között a következők: a Binondo-Intramuros és az Estrella-Pantaleon hidak Manilában; a Kaliwa gát projekt; a Chico folyóhoz kapcsolódó szivattyúállomás Cagayan és Kalinga tartományokban. Emellett Davao-ban egy új gyorsforgalmi út építése, egy ipari park és két drogrehabilitációs központ létesítése került az első csoportba. A kínai kormány ezen felül 4 további projekt finanszírozására tett ígéretet: megépíti a Panay-Guimaras-Negros szigetek közötti összeköttetést biztosító hidat; egy új mezőgazdasági központot létesít; valamint a két ország biztonsági együttműködésének körébe tartozó projekteket is finanszírozza és végül 3 millió dolláros segélyt ad Marawi újjáépítéséhez (De Vera, 2017).

Novemberben Li Keqiang kínai miniszterelnök manilai tárgyalásai során megállapodás született arról, hogy az első körbe tartozó beruházások közül az Export-Import Bank of China

³⁸ Ennek a taktikának azonban negatív következményei is lehetnek, hiszen 2017 februárjában, amikor a filippínó külügyminiszter Perfecto Yasay – ezúttal az amerikaiaknak kedvezve – „súlyos aggodalmát” fejezte ki a Spratley-szigetekre telepített kínai fegyverrendszerekkel kapcsolatban, Kína válaszul törölte Gao Hucheng kereskedelmi miniszter manilai útját, melynek keretében kb. 40 bilaterális egyezmény aláírására került volna sor több milliárd dollár értékben (Kipgen, 2017).

³⁹ Duterte politikája ellenére a Fülöp-szigetek társadalma meglehetősen visszafogottan reagált az ország részvételére a BRI-ben. Részletesebben lásd: Wu (2017).

234,92 millió dolláros hitelt kínál fel a Kaliwa gát megépítéséhez, míg a Chico folyón létesítendő szivattyúállomáshoz további 72,49 millió dollárt. Arról is megállapodtak a felek, hogy Marawi újjáépítéséhez Kína 23 millió dolláros segéllyel járul hozzá. Egyúttal a második körbe tartozó beruházásokról is megkezdődtek az egyeztetések (Juris, 2017).

2018 novemberében a filippínó kormány bejelentette, hogy a 35 zászlóshajó beruházás közül 12 kínai kölcsönből és segélyből valósul meg. Ekkoriban az első körbe tartozó projektek közé a Chico folyón létesítendő szivattyúállomást (2,7 milliárd peso); a Kaliwa gátat (10,9 milliárd peso); egy vasúti projektet (151,3 milliárd peso); a Binondo-Intramuros és Estrella-Pantaleon hidakat (de utóbbiak 6 milliárd peso értékű kínai segélyből épülnek) sorolták (Padin, 2018).

A második körös beruházások csoportjába a következők kerültek: A Biztonságos Fülöp-szigetek projekt első fázisa⁴⁰; A Subic-Clark vasút; 5 híd építése a Pasig-Marikina folyók és a Manggahan-csatorna felett; Ambal-Simuay folyó és a Rio Grande de Mindanao folyók csatornázási projektjei (De Vera, 2018). 2019 októberében a két fél megállapodott a Panay-Guimaras-Negros híd és a Davao-i gyorsvasút finanszírozásának részleteiről, valamint a megvalósíthatósági tanulmányok elkészítéséről.

A Duterte kormány meggyőződése szerint az ország részvétele a 21. századi Új Tengeri Selyemút⁴¹ kezdeményezésben minden bizonnyal javítani fogja az ország nemzetközi versenyképességét, hiszen az infrastrukturális fejlesztéseknek köszönhetően a Kína, valamint Európa, a Közel-Kelet és Afrika közötti kereskedelem költségei csökkenni fognak. Ezzel egyidejűleg a filippínó ipar és a mezőgazdaság számára új piacok nyílnak meg, miközben több millió új munkahely létrejöttével is számolni lehet. A filippínó vezetés szerint a déli területeken megvalósuló infrastrukturális fejlesztések hosszabb távon a moro konfliktus rendezését, így a térség integrációját és felzárkóztatását is elősegíti.

A hangzatos tervek ellenére viszont kevés projekt jutott el a megvalósítás fázisáig. A Nemzeti Gazdasági Fejlesztési Hatóság (NEDA) nyilvántartása szerint 2019 júliusáig az eredetileg tervbe vett 75 zászlóshajó beruházás közül 46 kapott zöld utat, melyek közül 9 építése kezdődött meg, de csupán 2-öt sikerült befejezni („Build, Build, Build” 2019). A bürokrácia, a katonai körök ellenállása, a kínai fél óvatossága, a környezetvédelmi aggályok,

⁴⁰ A projekt a bűnözés visszaszorítását célozta meg, ennek érdekében a kínai International Telecommunication Construction Corporation által telepítendő rendszer a legmodernebb kommunikációs technológiát kívánja hasznosítani, melynek részeként nagyfelbontású IP-megfigyelő kamerákat, intelligens video elemzéseket, arc- és lemezfelismerést fog alkalmazni Makati városában.

⁴¹ A kínai geostratégiai célokat magában foglaló, összekapcsolhatóságra és az infrastrukturális fejlesztésekre koncentráló Övezet és út (BRI) kezdeményezés részét képező Új Tengeri Selyemút megaprojekttel az 5. fejezet foglalkozik részletesen.

esetleg az adósságcsapdától való félelem a beruházások többségét lassította, némely esetben ideiglenesen, vagy végleg le is állította. 2019. őszén Duterte elnök bizonyítva eltökéltségét a China Communications Construction Company Ltd-t (CCCC) bízta meg a 10 milliárd dollár értékű Sangley Point nemzetközi repülőtér megépítésével, ami azonban kérdéseket vetett fel a beruházások átláthatóságával kapcsolatban. Duterte ugyan megpróbálja minden módon előmozdítani a projekteket – többek között a bürokratikus eljárások lerövidítésével – ez azonban aligha feledteti azt a tény, hogy a NEDA szerint 2022-ig – Duterte elnöki ciklusának végéig – a 75 tervezett projektből mindössze 21 befejezésével lehet számolni. A beruházások felülvizsgálatát követően a kormány várhatóan számos nagy projekt leállítása mellett dönthet, „helyettük pedig kisebb, akár 3 év alatt megvalósítható programok kivitelezésére fog törekedni” (Klemensits, 2020). 2020 első 5 hónapjában – a Covid-19 ellenére – ugyanakkor Kína 3,11 milliárd dollár értékben kötött szerződést az induló projektekre a Fülöp-szigeteken, ami 2019-hez képest 970 millió dolláros növekedés. Az infrastrukturális beruházásokkal párhuzamosan a Digitális selyemút és az Egészségügyi selyemút⁴² „építése” is halad (Mercene, 2020).

4.2. Az amerikai–filippínó kapcsolatok megreformálása

4.2.1. A szövetséggel szembeni kihívások Obama elnöksége idején

Duterte finoman szólva sem diplomatikus nyilatkozatai, melyeket a sajtó felnagyított még látványosabbá tették az USA-val való szembefordulását és a felmerülő nézetkülönbségeket, egy kicsit háttérbe is szorítva a reálpolitikai megfontolásokat. Duterte külpolitikájának megítélését árnyalja, hogy durva, meggondolatlan kijelentéseivel negatív visszhangot váltott ki a nemzetközi közösségben. Populista retorikájáról, nyers modoráról már polgármestersége alatt is hírhedté vált, hazai népszerűségét pedig szókimondó stílusának is köszönheti. Ígérete ellenére elnöki beiktatását követően sem változtatott viselkedésén, az amerikai elnökkel szembeni sértő megnyilatkozásai pedig csupán egynek minősülnek a sok közül. A külpolitikai tapasztalatokkal nem rendelkező politikai sajtós stílusa nem könnyítette meg a nemzetközi környezetbe való beilleszkedését, sőt egyes országokkal a viszony megromlásához is vezetett. Ugyanakkor némely esetben, Duterte retorikája egy szándékosan előre megkomponált showra emlékeztet,

⁴² A Digitális selyemutat (DSR) a kínai kormány hivatalosan 2015-ben hirdette meg, a pekingi Övezet és út kezdeményezés (BRI) részeként. A hozzá köthető projektek azonosítása azonban nem egyszerű, gyakorlatilag bármilyen telekommunikációs vagy adatkezeléssel járó üzleti művelet vagy értékesítés a kínai technológiai vállalatok részéről a részt képezhetette Ázsiában, Európában, Latin-Amerikában és Afrikában.

Az Egészségügyi Selyemút (HSR) „építése” a koronavírus járványt követően 2020 során merült fel a kínai vezetés részéről, amelynek keretében Kína jelentős mennyiségű egészségügyi és orvosi felszerelésekkel látta el a világ országait, közöttük legfőképpen Európát.

melynek a célja a figyelemfelkeltés, a figyelemelterelés és az elnök valódi céljainak leplezése (Rauhala, 2016).⁴³

Nem sokkal beiktatását követően 2016 júliusában az elnök megvádolta az Egyesült Államokat és Nagy-Britanniát, hogy a fegyveres beavatkozásukkal előidéztek a terrorizmus elterjedését a Közel-Keleten (Flores, 2016). Augusztusban az USA manilai nagykövétét illetve homofób kijelentéssel, akivel már a választási kampánya során is ellentétbe került. 2016 második felében az amerikai kormánytisztviselők bírálták Duterte kábítószer-ellenes műveleteit, amelyeket, "törvényen kívüli gyilkosságoknak" neveztek és követelték, hogy a Fülöp-szigeteki kormány tartsa be az emberi jogokat, valamint állítsa le az "erőszakos drogellenes műveleteket" (Song, 2019). Mivel az Obama kormány nemcsak, hogy nem támogatta a filippínó elnök kábítószer-ellenes harcát, hanem hevesen bírálta is a nemzetközi közösségben, Duterte – egy interjú alkalmával – frusztrációjának hangot adva egyetlen jelzőket használt⁴⁴, eredetileg a riporterre értve, de a média tálalásának köszönhetően később az amerikai elnökre vonatkoztatva (Parameswaran, 2016a).

A két államfő viszonya a személyes találkozók alkalmával sem rendeződött, ehelyett a szeptemberi ASEAN csúcsertekezleten kettejük konfliktusa újra felszínre került. Duterte korábbi kijelentéseinek következtében az amerikaiak törölték a két államfő tervezett kétoldalú találkozóját, majd a Kelet-Ázsia csúcsertekezleten az ellentétek ismét kiéleződtek. A filippínó vezető – aki korábban fejfájásra hivatkozva hagyta ki az ASEAN–USA csúcsertekezlet megbeszéléseit – félretéve megírt beszédét, az emberi jogok eltérő megítéléséről kezdett beszélni, fényképeket mutogatva az amerikai katonák által a filippínó muszlimok ellen a 20. század elején elkövetett gyilkosságokról (Mogato, 2016).⁴⁵ Ezzel egyidejűleg békülékeny hangnemet ütött meg a Dél-kínai-tengeri konfliktussal kapcsolatban és tartózkodott a Kína

⁴³ Legtöbb kritika a drogellenes hadjárata miatt érte az államfőt az USA-ból és Európából egyaránt. Ezzel kapcsolatban egyszer a következőképpen felelt: „Mr. Obama, Ön elmehet a pokolba. EU, jobb, ha a purgatóriumot választja. A pokol már tele van... Az ENSZ emberjogi aggályaival kapcsolatban pedig így nyilatkozott: „Tudod ENSZ, ha te mondhatod rólam egy rossz dolgot, én mondhatok rólad 10-et. Azt mondom használhatatlan vagy... Ezt követően még az ENSZ-ből való kilépést is felvetette és hogy Kínával, valamint az afrikai országokkal új nemzetközi szervezetet hozna létre. Szintén a drogellenes kampánnyal kapcsolatban hangzott el az a kijelentése is, hogy „Hitler lemészárolt 3 millió zsidót. Nekünk most van 3 millió drogfüggőnk... boldogan kiirtanám őket.” Emiatt Izraellel és Németországgal is összetűzésbe került. Korábban az egyházat ért támadásai miatt még a Vatikánnal is megromlott a viszonya. (Durando, 2016; „Duterte: UN useless and stupid, we are ready to leave”, 2016; Ruptly, 2017; Business Insider, 2016).

⁴⁴ Duterte eredetileg a „putang ina” filippínó kifejezést használta, amelyet angolra, mint „son of a whore” fordítottak. A tagalog nyelvben viszont korántsem minősül komoly sértésnek a kifejezés, valójában a népnyelvben elterjedt a használata, egyes területeken még az ismerős köszöntésére is használják (Miller, 2018).

⁴⁵ Duterte különösen az 1906-os Bud Dajo-i ütközetet vetette az amerikai szemére, melynek során az amerikai katonák több mint 800 moro-t – közöttük nőket és gyerekeket – mészároltak le, amely miatt azonban az USA vezetése máig nem kért bocsánatot.

elleni kemény kritikától. Ugyanakkor a nagy visszhangot kiváltó drogellenes kampányához az ASEAN országok csatlakozását is szeretne volna elérni.

A későbbiek során Duterte tovább folytatta az Amerika ellenes megnyilvánulásait, melynek során ismét a „független” külpolitikája mellett érvelt, távozásra szólította fel az amerikai haderőt Mindanaóról, egyúttal jelezvén, hogy az érvényben lévő védelmi megállapodásokat nem szándékozik felmondani (Poling, 2016). Kifejtette, hogy mivel Washington kioktatja őt az emberi jogok kérdésében, ezért új szövetségesekre van szüksége, mint Kína és Oroszország, főleg, hogy Amerika még megfelelő haditechnikát sem hajlandó eladni számára. (2016 októberében az Egyesült Államok nem volt hajlandó 23 000 kézfegyvert eladni a Fülöp-szigeteknek, pedig a Fülöp-szigeteki rendőrségnek sürgősen fegyverekre volt szüksége a kábítószer-kereskedők és a terroristák elleni harcban.) Duterte a közös amerikai–filippínó őrzáratok végét is megígérte a Dél-kínai-tengeren, csakúgy, mint az éves rendszerességgel megtartott közös filippínó–amerikai Balikatan elnevezésű hadgyakorlatok befejezését.⁴⁶

Október 20-i a pekingi látogatása során már az USA-tól való elválásról beszélt, amit a későbbiek során úgy magyarázott, hogy nem a diplomáciai, védelmi és gazdasági kapcsolatok felszámolására gondolt, csupán egy független külpolitikai irányváltásra, amelynek a lényege, hogy a „Barack Obama által meghirdetett „újraegyensúlyozás” koncepciónak nem akar a részese lenni és folytatni az ellenségeskedést Kínával – mivel az a hazája számára korántsem kifizetődő – inkább a kölcsönös együttműködésre szeretne koncentrálni az USA-val és másokkal egyaránt” (Klemensits, 2019 p. 239.). A korábbi elnökhöz Gloria Macapagal-Arroyo-hoz hasonlóan Duterte is megpróbál jó viszonyt kialakítani a két rivális nagyhatalommal szemben, viszont elődjével ellentétben – legalábbis a retorika szintjén – ő volt az első államfő, aki konkrét lépéseket is tett az USA-tól való eltávolodás érdekében (De Castro, 2019c). Duterte az amerikai befektetésekről sem kívánt lemondani, de mivel azok a szükséges infrastrukturális fejlesztéseket képtelenek voltak biztosítani, egyértelművé vált a számára, hogy új partnerekre van szükség (Billington, 2016).⁴⁷

A reálpolitikai megfontolások mellett ugyanakkor Duterte eredendő Amerika ellenességét sem szabad figyelmen kívül hagyni, amely szintén komoly múltra tekint vissza. Felmenőit az amerikai megszállás érzékenyen érintette és a moro-k elleni erőszakos fellépés

⁴⁶ Utóbbi esetében, mint kiderült ezt ő sem gondolta komolyan. A Fülöp-szigeteki Védelmi Minisztérium javaslatára a közös katonai gyakorlatokat megtartották, viszont a "kételtű partraszálló gyakorlatokat", valamint a "tengeri harci készséget és a kiképzési együttműködést" felfüggesztették.

⁴⁷ Azzal Duterte is tisztában van, hogy jelenleg az USA a Fülöp-szigetek harmadik legnagyobb kereskedelmi partnere Japán és Kína után, valamint a második számú befektető és a legfőbb fejlesztési támogatás folyósító.

élénken él az emlékezetében. Egyetemi évei alatt Duterte szoros kapcsolatba került José Maria Sison-nal a Fülöp-szigeteki Kommunista Párt alapítójával, aki nagy hatást gyakorolt rá, ennek következtében máig baloldali gondolkodásúnak tekinti magát. Polgármestersége alatt ráadásul több olyan negatív élménye is volt az amerikaiakkal kapcsolatban, melyek szintén növelték az ellenszenvét. Most pedig úgy látta, hogy retorikája ellenére az USA egy megbízhatatlan szövetséges, amely csak a saját érdekeit követi, a filippínókkal nem törődik, miközben lekezelően kioktatja „szövetségesét” (Parameswaran, 2016b).⁴⁸

A Washingtonnal fennálló kapcsolatok átalakulásának viszont nem lettek olyan súlyos következményei, amint azt az előzményekből feltételezhattük volna. Filippínó oldalról semmilyen egyezmény, felmondására nem került sor, a több évtizedes szövetség felbontására sem történtek konkrét lépések. Az új amerikai kormány hivatalba lépését tekintve pedig egyes vélemények szerint rövidtávon mindenképpen a kapcsolatok javulására, ugyanakkor az esetleges növekvő amerikai elvárások következtében hosszú távon a korábbiaknál hűvösebb filippínó–amerikai viszonyra lehetett számítani (Jennings, 2017).

4.2.2. Donald Trump hivatalba lépése és a kapcsolatok új dinamikája

A filippínó politikai vezetés nagy reményeket fűzött Donald Trump elnökségéhez, hiszen az új amerikai államfő 2017. január 20-át követő beiktatása után külpolitikájában látványosan szakított a demokrata kormányzat által képviselt célokkal és értékekkel. Hamar bebizonyosodott, hogy Trump számára az emberi jogok kérdése nem jelent prioritást a filippínó politikai vezetéssel való tárgyalásai során. Trump nem rejtette véka alá, hogy támogatja a filippínó elnök kábítószer ellenes hadjáratát, nem is beszélve más bel- és külpolitikai intézkedéseiről. A 2017 április végén lefolytatott telefonbeszélgetésük alkalmával az USA elnöke nyíltan gratulált Dutertének a drogellenes hadjárat eredményességéért, egyúttal meghívta őt egy washingtoni látogatásra (Phillips, 2017). Jelzésértékkel bír, hogy az amerikai elnök már ekkor megerősítette tervezett novemberi részvételét a Manilában megrendezésre kerülő Kelet-Ázsia csúcsertekezleten. Mivel a Trump kabinet – Obamához hasonlóan – hamar felismerte a filippínó–amerikai kapcsolatok stratégiai jelentőségét, ezért igyekezett mindent megtenni a feszültségek oldása és a harmonikus együttműködés helyreállítása érdekében.

⁴⁸ Duterte szerint az USA erőtlensége ott is tetten érhető, hogy képtelen volt megakadályozni a kínai szigetfeltöltéseket a Dél-kínai-tengeren, továbbá a filippínó területi követelések érvényesítésében sem tudott segíteni.

Trump Ázsia politikája viszont lassan formálódott és ezalatt számos változáson ment keresztül. Az nem volt kétséges, hogy az elnök alapvetően az USA belpolitikai problémáinak megoldását tekinti fő céljának és a külpolitikáját is teljes mértékben ennek rendeli alá, de hogy a nagyhatalmakkal (Kína, India, Japán) szemben pontosan milyen stratégiát igyekeznek követni, ez pedig hogyan befolyásolja a Manilával fenntartott partnerséget, arról csupán sokáig csak találgatni lehetett.

Trump 2017 novemberi ázsiai körútjának egyik meghatározó epizódját jelentette a filippínó elnökkel való találkozása és a bilaterális kapcsolatok megújításának lehetősége. A Vietnamban megrendezett APEC csúcsértekezletet követően az amerikai elnök november 12-én érkezett a Fülöp-szigetekre, ahol sor került a filippínó államfővel esedékes első hivatalos találkozására. Telefonbeszélgetéseik során már korábban is egyetértés alakult ki a két államfő között számos vitás kérdésben (pl. a drogellenes hadjárat), az APEC csúcsértekezleten az informális találkozásuk pedig egyértelműen kettejük jó viszonyát vetítette előre. A források ellentmondóak azzal kapcsolatban, hogy a két elnök manilai tárgyalásai során mennyi szó esett az emberi jogokról, viszont az egyértelmű, hogy Trump és Duterte egyaránt hibásnak tartotta az Obama adminisztrációt a kapcsolatok megromlásában. A tárgyalások végkimenetele arra utal, hogy a két ország kapcsolatát sikerült helyreállítani, a kompromisszum alapja pedig, hogy Duterte szünetelteti az USA ellenes kirohanásait, cserébe Trump sem erőlteti az emberi jogok problémáját. A két államfő jó viszonya sokat nyom a latba, ugyanakkor valószínűsíthető, hogy a két ország szoros politikai kapcsolata, amely Duterte előtt jellemezte viszonyukat a közeljövőben nem tér vissza. Trump teljes mértékben tisztában van a Fülöp-szigetek stratégiai jelentőségével, ezt bizonyítja, hogy a szigetországot katonai szempontból „a legfontosabb ingatlanrésznek” minősítette, egyúttal úgy nyilatkozott, hogy elsősorban a bilaterális kereskedelem helyzetét vitatta meg partnerével (Lourdes, 2017).⁴⁹

Nyilvánvaló, hogy a két államfő a korábbiaknál pragmatikusabb külpolitikai megközelítés mellett kötelezte el magát, melynek fontos eleme a gazdasági előnyök megszerzése, az adott ország saját érdekeinek érvényesítése, összekapcsolva a regionális biztonságpolitikai célkitűzésekkel (Vicedo, 2017a).

A 2017 decemberében kiadott új amerikai Nemzetbiztonsági stratégia megerősítette Trump elkötelezettségét a bilaterális kapcsolatok szorosabbá fűzése mellett, egyúttal – Kínával szemben – a szabad hajózás és átrepülés elveinek tiszteletben tartására szólított fel. A

⁴⁹ Trump felismerte, hogy az USA délkelet-ázsiai előretolt katonai jelenlétének a Fülöp-szigetek az egyetlen lehetséges helyszíne, ráadásul Duterte elnökre a térség komplex biztonsági kihívásainak kezelése (pl. Észak-Korea esete) során is szüksége van.

dokumentum az egyes délkelet-ázsiai országok területi szuverenitásának védelmére is ígéretet tett alapvetően a kínai befolyás ellensúlyozását célozva (The White House, 2017).

Duterte elnöksége alatt a Fülöp-szigetek gazdasági értelemben a Kínával való minél szorosabb kooperációra törekszik, biztonsági értelemben pedig Oroszországra is számít, miközben Japánt egyfajta ellensúlyként szeretné felhasználni mindkettővel szemben. Mindezek ellenére biztonságpolitikai szempontból továbbra is az amerikai–filippínó szövetségnek van alapvető jelentősége, hiszen az ország védelmét az USA szavatolja.

Gazdasági értelemben a legutóbbi időszakban csökkent Amerika jelentősége. Az elmúlt években az amerikai befektetések és a Fülöp-szigetekkel folytatott kereskedelem mértéke Kína és Japán mögé esett vissza. 2017-ben az Egyesült Államok és a Fülöp-szigetek kereskedelmének volumene körülbelül 29,6 milliárd dollár volt, ami jóval alacsonyabb, mint a Fülöp-szigetek Kínával és Japánnal folytatott kereskedelme. 2018-ban az Egyesült Államok Fülöp-szigeteki befektetése csak 160 millió dollár volt, amivel Szingapúr, Kína (Hong Kongot is beleértve) és Japán mögé szorult (Song, 2019). Ezért a Duterte-adminisztrációnak nagy szüksége van Kínára, Japánra és más országokra, hogy gazdasági támogatást nyújtsanak, erőteljesebben vonzzák a külföldi befektetéseket, növeljék az exportot, és teremtsék meg a szükséges infrastruktúrát.

A két ország partnerségének fontos aspektusát teszi ki a védelmi együttműködés, amely továbbra is zökkenőmentes, ezt a hadgyakorlatok, a fegyverszállítmányok és a terrorizmus ellenes együttműködés is bizonyítja. A 2017 márciusában kiadott filippínó Nemzetbiztonsági Politika 2017–2022-re című dokumentum nem vonja kétségbe az USA stabilizáló szerepét a régióban, miközben a dél-kínai-tengeri konfliktust tartja a legfőbb biztonsági fenyegetésnek az ország szuverenitására nézve, eközben a haderő modernizációjának folytatását is szükségesnek tekinti, melynek során az USA – mint az egyetlen szövetséges – segítségét is mindenképpen igénybe kell venni (National Security Council, 2017). Egyes hadgyakorlatokat töröltek, viszont újakat is indítottak, 2017 júliusában pedig megkezdődtek a közös zulu-tengeri őrjáratok.⁵⁰ Duterte retorikája ellenére, a filippínó hadsereg Amerika iránti elköteleződéséhez nem férhet kétség, így a kétoldalú katonai kapcsolatokat a politika csupán csekély mértékben befolyásolta.⁵¹ A 2000-es években a Fülöp-szigetekre érkező amerikai különleges erők továbbra is támogatták a filippínó biztonsági alakulatokat, csakúgy, mint az Egyesített

⁵⁰ A PHIBLEX (Philippines Amphibious Landing Exercise) és a Balikatan mellett a 2017 őszén elindult Viharos szél és Kamandag hadgyakorlatok elsősorban a terrorellenes felkészültség fokozására koncentráltak.

⁵¹ A filippínó haderő politikai szerepéről és az USA-hoz fűződő kapcsolatairól részletesebben lásd: De Castro, (2017b).

Amerikai Katonai Segítségnyújtási Csoport, amely folyamatosan szállítja a katonai felszerelést és fegyvereket, amint arra a Marawi krízis során is láttunk példát. A Fülöp-szigetek közben új szintre emelte az Egyesült Államokkal folyó katonai együttműködését, amikor 2018 júniusában az Egyesült Államok meghívására a filippínó kormány megváltoztatta hosszú távú "megfigyelő" státuszát, és első ízben küldött hadihajókat, katonai repülőgépeket és 700 katonát az Egyesült Államok vezette "Pacific Rim" katonai gyakorlaton való részvételre. Hamarosan modern haditechnikához is hozzájutott az ország: 2019-ben a Fülöp-szigetek négy OV-10B többcélú felderítő és támadó repülőgépet kapott („US sending 4 OV-10B”, 2018).

2018 végén az USA részéről a Balangiga harangok visszaadása – melyeket még a 20. század elején hadizsákmányként vitt magával az amerikai haderő – politikai és katonai téren egyaránt pozitív következményeket eredményezett, hiszen a filippínó kormány többek között a katonai beszerzések területén is az USA ajánlatát fogadta el, melynek értelmében 16 Black Hawk támadó helikopter megvásárlásáról állapodtak meg a felek. A Balangiga harangok szimbolikus jelentőségéhez nem férhet kétség, számos elemző úgy véli, hogy az Egyesült Államok és Fülöp-szigetek közötti kapcsolatokat tekintve ez volt a 2018-as év "csúcseménye". Ami a Fülöp-szigeteknek nyújtott amerikai katonai segítyeket illeti, a 2018-as pénzügyi évben az USA csak 7,25 millió dollárt adott, ami az előző pénzügyi évhez képest 2,15 millió dollárral kevesebb, mint amelyet a hivatalosan nem szövetséges Indonézia kapott. 2019-ben 37,25 millió dollárra nőtt, de még mindig jóval kevesebb, mint a 2016-os és 2017-es pénzügyi években (Song, 2019).

2018-ban a Pentagon által kiadott Nemzetvédelmi stratégia kiemelte az amerikai szövetségek és partnerségek megerősítésének szükségét az Indo-csendes-óceáni régióban, ami igaz a Fülöp-szigetekre is (Department of Defense (DOD) United States of America, 2018). Ugyanakkor a Duterte kormányzat az év végén kezdeményezte az 1951-es Mutual Defense Treaty felülvizsgálatát, és elsősorban a dél-kínai-tengeri szigetekkel kapcsolatos követelések tekintetében remélt egyértelmű állásfoglalást az amerikaiaktól. 2019 márciusában Mike Pompeo amerikai külügyminiszter manilai útja során nyilvánosan megerősítette az 1951-es egyezményt és garanciát vállalt a filippínó érdekeltségek védelmére (Panda, 2019).⁵² Ez az első alkalom, hogy az Egyesült Államok egyértelművé tette, hogy a szerződés hatálya a Dél-kínai-

⁵² Mivel az 1951-es Kölcsönös Védelmi Egyezmény az országot ért támadás esetén nem ír elő automatikus válaszlépést az USA részéről, csak konzultációt, a filippínó politikusok kétkedtek az amerikai katonai segítségnyújtásban, ha kitörne a háború. Az amerikai hivatalos közlemények folyamatos szűkszavúsága tovább fokozta a bizonytalanságot, hiszen a fentiekben ismertetett ambivalens szituációt nem oldották fel.

tengerre is kiterjed.⁵³ Természetesen a szövetség alapjának számító szerződés átértékelése, adott esetben módosítása nem került le a napirendről, de ennek megvalósítása a belpolitikai és stratégiai kockázatok fényében Duterte és Trump elnökök jelenlegi ciklusa alatt már nem tűnik kivitelezhetőnek.

Duterte azonban Kína félelmeit is igyekezett eloszlatni az amerikaiakkal való szoros védelmi együttműködést illetően, ezért 2020 februárjában közölte Washingtonnal, hogy tervbe vette az 1998-as Vendégerők Megállapodás felmondását (Aspinwall, 2020).⁵⁴ Konkrét intézkedések azonban nem történtek ezzel kapcsolatban – időközben az USA beleegyezett 6 AH64-E Apache támadó helikopter eladásába – júniusban Duterte végül bejelentette, hogy felfüggeszti az egyezmény felmondását, így a szövetség alapjai lényegében érintetlenek maradtak (Teddy Locsin Jr., 2020). A nyár folyamán az államfő úgy nyilatkozott, hogy a Dél-kínai-tengert érintő hadgyakorlatokban sem kíván részt venni a továbbiakban, de végül a multinacionális Csendes-óceán pereme elnevezésű hadgyakorlattól a filippínó haderő sem maradt távol. Szeptember 22-én az ENSZ közgyűlése előtt elmondott beszédében az elnök viszont határozottan kiállt a 2016-os hágai Állandó Választott Bíróság ítélete mellett, vagyis külpolitikájában újra az Amerika-barát vonal megerősödése érzékelhető, ami hátrányosan érintheti a Kínához fűződő kapcsolatokat („Full Text: President Duterte’s”, 2020)⁵⁵. Valójában persze a Fülöp-szigetek továbbra is őrzi a kényes egyensúlyt Kína és az USA között, a látszólagos oldalváltás hátterében pedig többnyire mindig valamilyen belpolitikai okok húzódnak meg (He, 2014).

4.3. Régi és új szövetségesek

4.3.1. Japán

Kínai útját követően – szimbolikusnak is tekinthetően – a filippínó elnök 2016. október 25–27. között Japánba utazott. A japán kormányt aggasztották Duterte Kínában tett Amerika-

⁵³ Látogatása során Pompeo egyúttal arra is megkérte filippínó partnereit, hogy biztonsági okokból ne használják a Huawei 5G hálózatát. Valójában a Fülöp-szigetek már 2017-ben szerződést írt alá a Huawei-vel az 5G hálózatokra vonatkozóan, így 2019 elején a kínai cég be is fejezte az 5G hálózat tesztelését. Mivel a Huawei 5G hálózata gyorsabb és olcsóbb, mint a nyugati vállalatok hálózatai, ezért nem meglepő, hogy Manila ebben a versenyben Kínát választotta.

⁵⁴ Miután 2019 végén az amerikai kongresszus szankciókat helyezett kilátásba azon filippínó állampolgárok ellen, akik érintettek voltak Leila de Lima szenátor bebörtönzésében, válaszul a Fülöp-szigetek is kitiltotta az eljárásban érintett amerikai politikusokat az országból. Erre az USA is visszavonta a korábbi filippínó rendőrfőnök, jelenleg szenátor Ronald Dela Rosa vízumát. (Az elnök bizalmasa korábban a drogellenes háborúban is kompromittálta magát.) Duterte lépése részben ezeknek az eseményeknek a folytatásaként értelmezhető.

⁵⁵ Figyelemre méltó, hogy az elnök szeptember 7-én az USA távozó nagykövetét Sung Kim-et a Sikatuna renddel tüntette ki, miközben kegyelmet adott Scott Pemberton amerikai tengerészgyalogosnak, akit gyilkosságért ítélték el.

ellenes kijelentései, ezért a tárgyalások során a gazdasági és védelmi együttműködés mellett az új filippínó külpolitika céljait próbálták meg kipuhatolni. Duterte azonban biztosította vendéglátóit arról, hogy csupán a gazdasági kapcsolatok megerősítéséről tárgyalt Kínával, új katonai szövetség létrehozásától nem kell tartani (Takenaka & Sieg, 2016). Ezzel együtt a japán befektetéseket és az üzleti kapcsolatok kiterjesztését is igyekezett bátorítani.

Shinzo Abe miniszterelnökkel való tárgyalásai során a filippínó államfő kitartott a két ország között fennálló stratégiai partnerség megerősítése mellett és elismeréssel szólt a Japán által nyújtott védelmi-biztonsági és fejlesztési támogatásokról (Ministry of Foreign Affairs, 2016).⁵⁶ Egyúttal újabb kiképző repülőgépek vásárlásáról is megállapodás született (Santos, 2016). A területi vitákkal kapcsolatban kijelentették, hogy a hajózás szabadságának a biztosítása és a vitás kérdéseknek a nemzetközi joggal harmonizáló rendezése mindkét ország közös célja. 2017 januárjában Abe látogatott a Fülöp-szigetekre, melynek során bejelentette hogy az elkövetkezendő 5 év során országa 800 millió dollár értékben kíván hivatalos fejlesztési segílyt nyújtani vendéglátójának.⁵⁷ 2017 októberében Duterte ismét Tokióba látogatott, amikor is a japán kormány 8,8 milliárd dollár értékben ígért gazdasági segítséget a Fülöp-szigetek számára.⁵⁸ 2018-ban Japán lett a Fülöp-szigetek második legfontosabb kereskedelmi partnere, a kétoldalú kereskedelem értéke elérte a 20 milliárd dollárt, ezzel együtt Japán lett a Fülöp-szigetek harmadik legnagyobb export és import piaca (World Integrated Trade Solution, 2018). 2019 elején a japán külügyminiszter megerősítette, hogy országa közel 202 milliárd dollár értékben nyújt kölcsönt Manilának a tervezett infrastrukturális beruházásokhoz. 2019 májusában Duterte harmadszor utazott Japánba, melynek során egy 6 milliárd dolláros befektetési csomagról állapodott meg vendéglátóival, megalapozva a filippínó–japán kapcsolatok „aranykorát” – összesen 26 megállapodást írtak alá a felek (Heydarian, 2019). Októberben a filippínó államfő ismét Japánba látogatott, ahol részt vett Naruhito császár trónralépési ünnepségén. Japán politikai és gazdasági szempontból egyaránt a Fülöp-szigetek egyik legfontosabb partnere: 2019 őszén Tokió nyújtotta a legnagyobb hivatalos fejlesztési segílyt az országnak, 8,64 milliárd dollárt segílyben és kölcsönökben, ami a Fülöp-szigetekre érkező ODA 45%-át jelentette.

Duterte számára nélkülözhetetlen a Japánnal folytatott védelmi együttműködés folytatása, hiszen az USA helyett egyre nagyobb mértékben kíván a kelet-ázsiai országra

⁵⁶ Japán korábban 10 partvédelmi őrhajó építésére vállalt kötelezettséget, melyek közül az elsőt 2016 októberében állította hadrendbe a filippínó partiőrség.

⁵⁷ Miközben a drogellenes háború miatt Duterte a nemzetközi kritikák kereszttüzebe került, megemlítendő, hogy Japán nem emelte fel a szavát az emberjogi kérdéseket tekintve.

⁵⁸ Japán Marawi újjáépítéséhez is hozzájárult 2 millió dollárral.

támaszkodni, ezt azonban az Aquino kormánnyal szemben már nem az amerikaiak által megszabott mértékben és mederben szeretné végrehajtani. A filippínó elnök országát nem szeretné kiszolgáltatni a kínai érdekeknek, Japán személyében pedig egy olyan szövetségest lát, aki megfelelő ellensúlyt képez Pekinggel szemben (De Castro, 2016).⁵⁹

4.3.2. Oroszország

Az APEC országok vezetőinek 2016 novemberi limai tanácskozásán Kína mellett Duterte Oroszország irányába is hajlandónak mutatkozott a szorosabb együttműködésre (Farnley, 2016; Parameswaran, 2017b). Vlagyimir Putyin orosz elnököt a példaképének nevezte és örömmel fogadta partnere meghívását Moszkvába, megerősítve egyúttal „független” külpolitikai céljait és a kínai–orosz szövetséghez való csatlakozási vágyát („Rodrigo Duterte slams”, 2016). 2017 májusi moszkvai látogatása során Duterte elsősorban a filippínó haderő felfegyverzéséhez kért segítséget az orosz elnöktől, viszont a Marawi terrorista támadás következtében a tervezettnél hamarabb kényszerült hazautazni. 2017 novemberében a Vietnamban megrendezett APEC csúcsertekezlet szünetében újra találkozott Duterte és Putyin, ahol a filippínó államfő köszönetét fejezte ki orosz partnerének a korábban küldött fegyverekért és járművekért, amelyeknek a terrorizmus elleni küzdelemben is nagy hasznát vette a hadsereg és a rendőrség (Ranada, 2017b).⁶⁰ Miközben az utóbbi időben az orosz hadihajók is gyakrabban látogattak a Fülöp-szigetekre, 2018 október 1-én a BRP Tarlac filippínó hadihajó is történelmi látogatásra érkezett Vlagyivosztokba, bizonyítva a védelmi kapcsolatok megerősödését (Paterno, 2018).

2019 októberében Duterte újra Oroszországba utazott, melynek keretében a gazdasági kapcsolatok megerősítése tovább folytatódott, míg a filippínó kormány elsősorban a védelmi együttműködés kiteljesítésére vállalt kötelezettséget. Az orosz fél hangsúlyozta Manila stratégiai jelentőségét: 2018-ban az orosz–filippínó kereskedelem volumene megduplázódott, miközben a Fülöp-szigetekre irányuló orosz export a négyszeresére nőtt („Duterte trumpets”, 2019). Más tényezőktől eltekintve azonban az Oroszországgal folytatott partnerségnek korlátai vannak, hiszen a filippínó haderő nem érdekelt a kapcsolatok megerősítésében, ezért annak eredménye is kétséges, a gazdasági együttműködés pedig várhatóan nem fog nagyságrendekkel megerősödni Duterte hivatali ideje alatt, ráadásul az infrastrukturális fejlesztések területén sem várható a Kínához, Japánhoz, vagy esetleg az USA-hoz hasonló mértékű orosz részvétel

⁵⁹ Jelenleg is Japán a Fülöp-szigetekre irányuló legnagyobb külföldi direkt befektetések forrása.

⁶⁰ 2017 októberében Oroszország 5000 AK-47-es Kalasnyikov gépfegyvert, 5000 sisakot és 20 katonai tehergépjárművet adományozott a Fülöp-szigeteknek (Ranada, 2017).

(Calonzo, 2019). 2020 során ugyanakkor a pozitív kapcsolatok eredményeként, a Fülöp-szigetek, mint Délkelet-Ázsia leginkább fertőzött állama elfogadta Moszkva ajánlatát és kifejezte szándékát az orosz Covid-19 elleni vakcina megvásárlásával kapcsolatban (Yap & Calonzo, 2020).

4.3.3. Dél-Korea

A Dél-Koreával folytatott szoros együttműködés már Aquino elnöksége alatt is meghatározó szerepet töltött be a filippínó külpolitikában. Duterte stratégiája alapvetően 2 fő elemet követ: infrastrukturális fejlődés és innováció. Utóbbi esetében a koreai jelenlét és befektetés egyértelműen javíthat a hiányosságokon. 2018 júniusában Duterte elnök első ízben látogatott Dél-Koreába, melynek alkalmával a szövetség és a gazdasági partnerség megerősítése kapott prioritást. A megindult együttműködést volt hivatott tovább vinni Duterte és Moon Jae-in dél-koreai elnök 2019 novemberi Busan-ban tartott találkozója is, többek között oktatási, szabadkereskedelmi és halászati jogi kooperáció alapjait megteremtve (Juntreal, 2019). (A két fél többek között egy szabadkereskedelmi megállapodás létrehozásáról is megegyezett.) 2019-ben a diplomáciai kapcsolatok 70. évfordulójának ünneplése idején fontos szerepet kapott a két állam barátságának, illetve közös ideológiai aspirációinak részletezése, hiszen a 21. század geopolitikai környezete megkívánja, hogy a két ország gyakorlati összetartás által bizonyítsa „vértestvériségét”.

A Fülöp-szigetek számára Dél-Korea egy kevésbé költséges, illetve földrajzilag kedvező alternatívát jelent saját katonai eszközeinek modernizálása céljából, míg Dél-Korea számára a Fülöp-szigetek jelentős aktor, mint amely a Dél-kínai-tenger békéjének fenntartásában is érdekelt, megerősítve Szöul törekvéseit a régióban. A konfliktus esetleges eszkalációja ugyanakkor érzékenyen érintené többek között a térség tengeri kereskedelmét is, Szöult különösen. (Merced, 2014). Mivel a Fülöp-szigetek továbbra sem tűnik egy olyan államnak, amely jelentős globális vagy regionális gazdasági szereplőként jelenne meg a térképen, ez a Dél-Koreával fenntartott együttműködést is behatárolja. (Capistrano, 2019). Emellett az ország belpolitikai fejleményei is aggodalomra adhatnak okot, különösen a drogellenes háború váltott ki negatív visszhangot.⁶¹

⁶¹ Miután nyilvánosságra került, hogy a drogellenes háború során korrupt rendőröknek köszönhetően egy koreai üzletember Jee Ick-joo is életét vesztette, az elnök 2017. január végén felfüggesztette a rendőrség részvételét a kábítószer ellenes küzdelemben, ezzel egyidejűleg viszont Dél-Koreával megromlottak a kapcsolatok részletesebben lásd: Coronel, (2017)

4.3.4. Regionális politika: ASEAN

Regionális politikáját tekintve elmondható, hogy Duterte „az ASEAN országokkal való szorosabb kooperáció híve”, aminek számos alkalommal a tanúbizonyságát adta (Klemensits, 2018 p 125). Indonéziai látogatása során, 2016 szeptember elején Malajzia, Indonézia és a Fülöp-szigetek megállapodott a tengeri biztonság megerősítéséről a Zulu-tengeren és a kalózkodás elleni hatékonyabb együttműködésről.⁶² A korrupció, a drog és a terrorizmus terjedése elleni küzdelemben Duterte örömmel fogadta partnerei támogatását, miközben mérsékelt álláspontja a dél-kínai-tengeri vitában szintén pozitív visszhangra talált. Vietnam és a Fülöp-szigetek a transznacionális bűnözés ellen egy hatéves akciótervet is elfogadott, de a kétoldalú kereskedelem és a befektetések ösztönzése szintén a napirendre került (Aurelio, 2016). Nagy előrelépésnek fogható fel, hogy 2016 novemberében Malajziában Duterte hajlandó volt félretenni Sabah vitatott hovatartozásának kérdését és a lakosság életkörülményeinek javításáról, a tengerentúli filippínó közösségek támogatásáról több egyezményt is aláírtak a felek. (Ranada, 2016). A kalózkodás, a terrorizmus és az emberrablások elleni hatékonyabb fellépés szintén főszerepet kapott.

2017. márciusában Duterte Mianmarba és Thaiföldre utazott, melynek során a bilaterális kapcsolatok megerősítése és a fokozott gazdasági együttműködés elősegítése állt a tárgyalások középpontjában, miközben – a Dél-kínai-tengerre utalva – a hajózás szabadságának fenntartása, valamint a regionális béke és biztonság megőrzése mellett is állást foglaltak a felek (Parameswaran, 2017c).

A 2017 áprilisi ASEAN csúcsertekezlet mellett a háttérben jelentős bilaterális tárgyalások zajlottak. Hassanal Bolkiah brunei szultánt hivatalos látogatáson fogadta Duterte elnök, melynek következtében több kétoldalú megállapodást is aláírtak, többek között a kultúrát és a halál iparágat érintő szorosabb együttműködésről. Duterte az indonéz elnököt Joko „Jokowi” Widodo-t, is fogadta a Malacanang palotában és az országaik közötti szorosabb partnerség jegyében a két államfő több egyezményt írt alá. A mezőgazdaságról szóló szándéknyilatkozat mellett, a Közös Deklaráció a Tengeri Összekapcsolhatóságról, elsősorban a Davao és Bitung közötti kommunikáció megerősítését tűzte ki céljául.

2018 júliusában Duterte Malajziába látogatott, ahol Mahathir Mohamad miniszterelnökkel a védelmi és biztonsági együttműködésről egyeztetett, különösen a terrorizmusellenes fellépésről. 2019 márciusában aztán Mahathir utazott a Fülöp-szigetekre,

⁶² Az egyezmény értelmében a 3 nemzet parti őrsége közös őrjáratokat indít a kalózkodás ellen a Zulu-tenger indonéz-maláj-filippínó határterületén.

ahol folytatódott a két ország gyümölcsöző politikai, gazdasági és biztonsági partnerségének megerősítése (Parameswaran, 2019a).

A 2018 novemberi ASEAN csúcsertekezleten Szingapúrban Duterte és Lee Hsien Loong szingapúri miniszterelnök tárgyalásain a két ország mélyülő védelmi, turisztikai és kulturális kapcsolata volt a téma.⁶³

2019 júniusában az ASEAN csúcsertekezlet szünetében a Fülöp-szigetek és Indonézia egy mérföldkőnek számító tengeri határok kijelöléséről szóló megállapodást írt alá, amely a két ország különleges gazdasági zónáit is külön választja. Thai üzletemberek előtt megtartott beszédében Duterte az *Építs! Építs! Építs!* programjához kért támogatást és a thai befektetések jelentőségét méltatta („Dutere asks Thai”, 2019).

A 2016 szeptemberében Laoszban megrendezett ASEAN csúcsertekezleten a laoszi miniszterelnök hivatalosan is átadta az ASEAN elnökséget Duterte filippínó elnöknek, mivel 2017-ben a szigetország töltötte be ezt a tisztséget. Duterte ellentmondásos politikája a csúcsertekezlet során többször is előtérbe került, ami elsősorban az amerikai elnökkel való konfrontációjáról maradt emlékezetes. A csúcsertekezlet alkalmával a délkelet-ázsiai országok már hajlandónak mutatkoztak Kína BRI projektjéhez való csatlakozásra és az Ázsiai Infrastrukturális Befektetési Bankkal történő együttműködésre. Duterte vezetése alatt Kína és az ASEAN szorosabb együttműködésére lehetett számítani, legalábbis a délkelet-ázsiai országok Peking számára előnyös, közös álláspontjának kialakítását tekintve (Billington, 2016).

Miután 2017 januárjában a Fülöp-szigetek átvette az ASEAN elnökségét Duterte kijelentette, hogy egy „erős és ellenálló” ASEAN közösség létrehozására van szükség, továbbá, hogy a regionális béke és stabilitás, valamint a tengeri biztonság megőrzése prioritást élvez. Lényegében regionális szinten is a „független” külpolitika céljainak megvalósítása mellett foglalt állást.

Egyes szakértők akkoriban már attól tartottak, hogy Duterte „Kína felé fordulása” egyfajta láncreakciót indíthat el a régióban és a többi délkelet-ázsiai ország is követni fogja politikáját.⁶⁴ Ez azonban mind a mai napig nem realizálódott, hiszen ezeket az államokat eltérő geopolitikai, érdekek motiválják, különböző történelmi tapasztalatokkal és kulturális

⁶³ Jelenleg 180000 filippínó vendégmunkás él Szingapúrban.

⁶⁴ Ezzel kapcsolatban Najib Tun Razak maláj miniszterelnök pekingi útját szokták emlegetni. Később viszont alaptalannak bizonyultak az ez irányú aggodalmak.

gyökerekkel rendelkeznek, a nagyhatalmak közötti folyamatos egyensúlyozási kísérleteikre pedig számtalan példát találunk a múltban is (Parameswaran, 2016c).

A 30. ASEAN csúcsertekezleten egyben az ASEAN 50. évfordulóján az integráció elmélyítésére komoly figyelmet fordítottak a résztvevők. A korábbi célkitűzések teljesítése mellett a politikai-biztonsági közösség, a gazdasági közösség és a társadalmi-kulturális közösség 2025-ös tervezetében foglaltak megvalósítása jelenti az integrációs törekvések alapját. Ennek jegyében a 4 napos értekezlet során a közszolgálati együttműködés, a közszolgálat intézményi reformja, átalakítása állt a tárgyalások középpontjába. A tanácskozások másik fő témáját a regionális biztonságot fenyegető kérdések alkották, ezen belül is az észak-koreai válság. Az esemény abból a szempontból is érdekesnek ígérkezett, hogy a szervezet elnöki tisztét betöltő Fülöp-szigetek milyen álláspontot fog képviselni a Dél-kínai-tenger ügyében. A csúcsertekezlet során a felek között komoly vita alakult ki arról, hogy a zárónyilatkozatban Kína agresszív lépéseivel kapcsolatban (szigetfeltöltések, katonai létesítmények telepítése) mit tartalmazzon a szöveg, de végül – Peking számára – a lehető legenyhébb verzió került elfogadásra, amelyből a szigetfeltöltések és a militarizáció említése teljes mértékben kimaradt (Függelék, 26. ábra). A vezetők végül a korábbiakhoz hasonlóan a béke a stabilitás és a hajózás szabadságának fenntartása, valamint egy magatartás kódex létrehozása (keret megállapodás aláírása) mellett vállaltak kötelezettséget („Chairman’s Statement 30th ASEAN Summit”, 2017).⁶⁵ A Fülöp-szigetek elnöksége alatt az ASEAN elsősorban a regionális biztonsági együttműködés és a védelmi diplomácia területén könyvelhetett el előrelépést, mint pl. a válságkezelés, az erők interoperabilitása és a párbeszédre építő platformok (Galang, 2017).

A 33. ASEAN csúcsertekezleten 2018 novemberében nagy várakozás előzte meg a Dél-kínai tengerre vonatkozó magatartáskódex létrehozását, de ezzel kapcsolatban végül nem sikerült megállapodniuk a résztvevő országoknak. A legtöbben a Fülöp-szigetektől és Dutertétől várták ennek véghezvitelét, az ASEAN–Kína párbeszédi partnerség koordinátoraként. Az államfő beszédében a Fülöp-szigetek földrajzi közelsége miatt sürgette a megállapodást, hiszen egy potenciális fegyveres konfliktus az országát kedvezőtlenül érintené. Li Keqiang kínai miniszterelnök szerint a felek megtalálták a nézeteltéréseik kezelésének a módját, ezért Peking három éven belül mindenképpen létre szeretné hozni a magatartáskódexet.

Az ASEAN következő csúcsertekezletén, 2019 júniusában Bankokban elfogadták az ASEAN típusú Indo-Csendes-óceán víziót, amely a szabad és nyitott régióra helyezi a

⁶⁵ A várakozásoknak megfelelően, Duterte egyáltalán nem szorgalmazta a Kínával szembeni kritika végső szövegbe való belefoglalását, sőt mindent megtett annak tompítása mellett.

hangsúlyt, az amerikai–kínai viszony romlásával párhuzamosan, ugyanakkor Kínát is a térség részének ismeri el és partnernek tekinti. A koncepció lényegében megfelel Duterte elnök külpolitikájának, aki szintén az ASEAN szerepének megerősítésére és a nagyhatalmi versengés káros következményeinek csökkentésére törekszik (World Economic Forum, 2019).

A 2020 júniusban megrendezett virtuális ASEAN csúcsertekezletet a koronavírus járvány és ezt követően a gazdaság talpra állításának témája uralta. Többek között a Dél-kínai-tenger ügye is szóba került, melynek kapcsán a legfrissebb incidensekre reagálva⁶⁶ Duterte az 1982-es UNCLOS betartására szólított fel, miközben a nyitott és szabályokon alapuló nemzetközi rendszer megőrzését sürgette (Republic of the Philippines, Presidential Communications Operations Office, 2020).

A délkelet-ázsiai országokkal fenntartott bilaterális és multilaterális kapcsolatokat tekintve Duterte hivatalba lépése nem eredményezett jelentős fordulatot, a korábbi adminisztrációk által kezdeményezett együttműködés tovább folytatódott, egyes területeken a partnerség tovább mélyült. Az érdekezést szem előtt tartva Duterte külpolitikai vonalát (pl. az ASEAN centrális szerepe Kína és az USA között) a szomszédos országok is támogatják, miközben a belpolitikai események (pl. drogellenes háború) sem váltottak ki negatív reakciót a körökben. Tekintve a többi országban tapasztalható politikai, gazdasági, társadalmi problémákat, nem meglepő, hogy az ASEAN országok vezetőinek szemében Duterte bizonyos szempontból követendő példát jelent, legalábbis a nagyhatalmakkal szembeni külpolitikai stratégiája tekintetében.

4.3.5. India

A nagyhatalmak közül Duterte az Indiával fennálló baráti kapcsolatok elmélyítésében is érdekelt. Azt követően, hogy 2017 őszén Narendra Modi utazott el a Fülöp-szigetekre, 2018 januárjában Duterte az India–ASEAN csúcsertekezletre Újdelhibe érkezve tárgyalt az indiai miniszterelnökkel a bilaterális kapcsolatok fejlesztéséről, ahol számos egyezményt írtak alá a felek (Brief). India nemzetközi téren támogatja a Fülöp-szigetek törekvéseit, a két ország védelmi együttműködését pedig az indiai hadihajók folyamatosan látogatásai is alátámasztják. Duterte tisztában van azzal, hogy az Indo-csendes-óceáni térség ingtag geopolitikai és stratégiai helyzete miatt India bővülő katonai képességei és gazdasági sikerei hatást gyakorolhatnak a régió erőviszonyainak alakulására, miközben a befektetések révén az ország

⁶⁶ A koronavírus járvány leple alatt 2020 áprilisában Kína új közigazgatási egységeket hozott létre a vitatott területeken, miközben Vietnam szerint a kínai milícia elsüllyesztett egy vietnami halászhajót is a térségben.

gazdasági fejlődéséhez is hozzájárulhat. India modern technológiájának köszönhetően a filippínó haderő fejlesztésében is szerepet vállalhat (Cabalza, 2018). Újdelhi – Japánhoz hasonlóan – a dél-kínai-tengeri konfliktus békés rendezésében érdekelt, miközben Kínával szemben a délkelet-ázsiai nemzetekkel való szoros kooperációt részesíti előnyben. 2019 őszén az indiai–filippínó kapcsolatok 70. évfordulóján Ram Nath Kovind indiai elnök érkezett Manilába, ahol tárgyalásokat folytatott Duterteval. Nem mellékes, hogy 2020 tavaszán a Covid-19 okozta krízishelyzetben India is jelentős támogatást biztosított a Fülöp-szigeteknek az egészségügyi felszerelések területén („PM Modi Speaks”, 2020).

4.3.6. A Közel-Kelet államai

Duterte elnök külpolitikájában a közel-keleti országok felé történő nyitást is képviselte, amelynek részét képezte az aktív diaszpóra diplomácia (14. ábra). 2017 áprilisában meglátogatta Szaúd-Arábiát, Bahraint és Katart. Az arab országokban jelentős létszámú filippínó vendégmunkás tartózkodik – 2014-es adatok szerint Szaúd-Arábiában több mint 1 millió, az Egyesült Arab Emírátsokban több mint 820000, Katarban pedig 20000-t meghaladó létszámban (Gonzalez, 2018) – az ő életkörülményeiknek javítása az államfő egyik kitüntetett célja volt (nem mellékes, hogy a Szaúd-Arábiában élő filippínók biztosítják a tengerentúli hazautalások második legnagyobb tételét). Rijádban Duterte elsősorban a gazdasági, (kereskedelmi, energetikai, munkaügyi) és biztonsági együttműködésről tárgyalt vendéglátóival, melynek során több egyezmény is aláírásra került. A terrorizmus ellenes küzdelemben szintén támogatásukról biztosították egymást a felek (Embassy of the Philippines Riyadh, Saudi Arabia, 2017). Bahrainben Duterte és az uralkodó szintén több gazdasági természetű megállapodást kötött, miközben az elnök igyekezett a helyi befektetők figyelmét is a Fülöp-szigetek felé irányítani (Gita, 2017). Dohában a tárgyalások fókuszában a mezőgazdasági, infrastrukturális, egészségügyi, munkaügyi és oktatási együttműködés állt, amelyet a megkötött megállapodások is bizonyítanak. Összességében Duterte közel-keleti körútja során 925 millió dollár értékű befektetést sikerült biztosítani az ország számára, egyúttal kb 26000 új munkahelyet teremtve. (Nawal, 2017).

14. ábra: A filippínó diaszpóra a világban

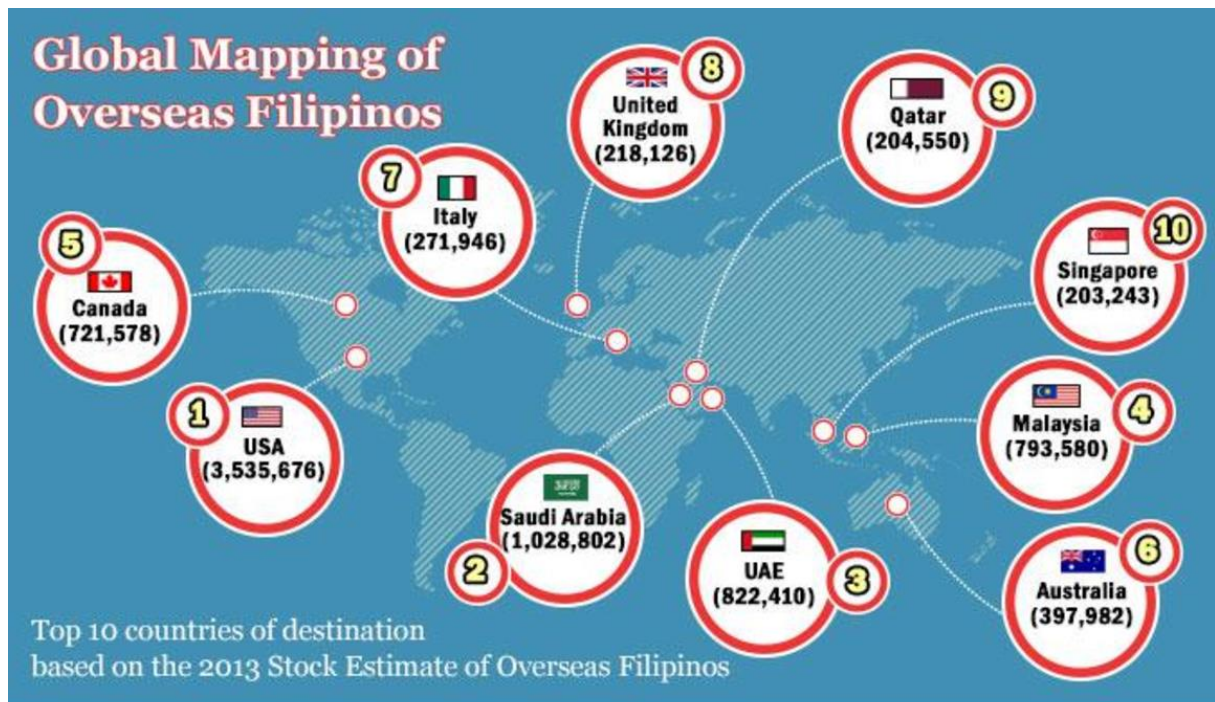

Figure 1. Global mapping of overseas Filipinos.

Forrás: Cherish Aileen Brillon: From Local to Global: Philippine Broadcast Networks and the Filipino Diaspora. Semantic Scholar, 2015 <https://www.semanticscholar.org/paper/From-Local-to-Global%3A-Philippine-Broadcast-Networks-Brillon/566f8fc4fabd2d595147e7bcfa85ca5d4c32cf91>

2018 szeptemberében az elnök újra a térségbe utazott, melynek során ő lett az első filippínó elnök, aki Izraelbe is ellátogatott.⁶⁷ A következő állomás Jordánia volt, ahol a kormányzat ígéretet tett katonai felszerelések küldésére, miközben a munkaügyi, kereskedelmi és politikai téren további egyezményeket kötöttek a felek (Aben, 2018).

4.3.7. A független külpolitika mérlege

A Duterte kormányzat helyesen ismerte fel, hogy a 21. században a Fülöp-szigetek egy olyan komplex, gyorsan változó, multipoláris nemzetközi környezettel néz szembe, amelyre az ország vezetésének határozott választ kell adnia, de a korábbi Aquino kormányzat külpolitikája ezen a téren nem hozta meg a kívánt eredményt. A jelenlegi adminisztráció érdeme, hogy azt is belátta, hogy az ország biztonsága és gazdasági fejlődése között szoros a kapcsolat, ezért az ideális külpolitikai stratégia megalkotása során mindezekre tekintettel kell lennie (National

⁶⁷ A zsidó államban a tárgyalások során 82,9 millió dollár értékű befektetésekről született megállapodás.

Security Council, 2018). A „független” külpolitika egyik legfőbb motívuma, hogy Duterte Kínával szemben egy határozott megbékítési politikába kezdett, miközben a kezdeti nehézségek ellenére szövetségesével az Egyesült Államokkal is fenntartotta a politikai, gazdasági és katonai partnerséget (De Castro 2019b). A Kínával való együttműködés jelentős politikai és gazdasági előnyökkel is járt, amelyet Duterte nem kívánt elszalasztani. Az eredmények közé tartozik, hogy Japánnal Dél-Koreával, az ASEAN országokkal, Indiával és a Közel-Kelettel is sikerült megőrizni a jó viszonyt, miközben az Oroszország felé történő nyitás is sikeres lépésnek bizonyult. Természetesen, amint láttuk a nagyhatalmak közötti egyenlő távolság betartása korántsem egyszerű, az súlyos kockázatokat rejt magában, melyekkel azonban tisztában van a vezetés. A geopolitikai és a geoökonómiai érdekek között húzóó ellentét viszont időről-időre felszínre került, ez az elnök lépéseiből, nyilatkozataiból teljességgel kiderült.⁶⁸ A belpolitikai szimpátia alapján megfogalmazott méltatás és kritika – amelyekre bőven találunk példát a filippínó médiában – helyett az objektív értékelésre nagy szükség mutatkozik, amely azonban szükségképpen nem lehet teljeskörű, hiszen a folyamat vége ma még egyáltalán nem ismert, arra a legjobb esetben is csupán következtetni lehet. Mindazonáltal annyi megállapítható, hogy Duterte felismerve hazája lehetőségeit és korlátait egy olyan külpolitikai stratégiai mellett kötelezte el magát, amely a filippínó érdekeket a legjobban szolgálja, nevezetesen a gazdasági előnyök kihasználása, eközben távolmaradás a konfliktusoktól, a függetlenség megerősítése, ugyanakkor szoros együttműködés a regionális és nagyhatalmakkal az új multipoláris világban (Panarina, 2017).

Hogy Duterte törekvéseit mennyiben koronázta siker, arról eléggé megoszlanak a vélemények. Kína és az Egyesült Államok viszonylatában többször is felmerült, hogy Duterte nem igazi alakítója az eseményeknek, csupán sodródik azokkal és igyekszik minél kisebb veszteséggel megúszni a nagyhatalmakkal való konfrontációt. De olyan értékelések is napvilágot láttak, hogy valójában pontosan kiszámított és megfontolt lépésekről van szó és az elnök teljes mértékben ura az eseményeknek. Példának okáért érdemes megvizsgálni az amerikai–filippínó Kölcsonös Védelmi egyezmény felbontásának kérdését. A CASS kutatója Song Qingrun szerint Duterte részéről az egyezmény felbontásának meglebegtetése egy logikus diplomáciai lépés volt, melynek során a cél a Fülöp-szigetek–Egyesült Államok–Kína közötti

⁶⁸ Július végén a nemzet állapotáról szóló beszédében például Duterte a filippínó területen létesítendő esetleges amerikai bázisok veszélyére hívta fel a figyelmet, mint amelyek célponttá tennék országát a kínai haderő számára, egyúttal a kínai és az amerikai érdekek közötti kényes egyensúly fenntartására figyelmeztetett. A dél-kínai-tengeri érdekeltségek védelme szempontjából pedig hangsúlyozta, hogy Kínával szemben a fegyveres fellépés esélytelen lenne, ezért csupán a diplomáciai eszközökben lehet bízni és kompromisszumra kell törekedni, de persze nem szabad lemondani a követelésekről sem („Full Text: President Duterte’s”, 2020).

diplomáciai folyamatok előnyeinek maximalizálása volt. Az USA részéről a Kölcsönös Védelmi Egyezmény hatályának kiterjesztése a Dél-kínai-tengerre, enyhítette a Fülöp-szigetek hosszú távú félelmeit, megerősítve a két ország szövetségét, miközben a bejelentésével Duterte Kína felé is bizonyította jóakarátát. Összességében az incidens nemcsak, hogy nem károsította az Egyesült Államok és a Fülöp-szigetek szövetséget, de szorosabbá is tette azt, eközben lehetővé téve, hogy baráti kapcsolatokat tartson fenn Kínával és maximalizálja a kisebb állam nyereségét (Song, 2019).

Duterte Kína felé történő nyitásának vitatott eleme a dél-kínai-tengeri szigetek feletti szuverenitás kérdésében megfogalmazott álláspontja. Kétségtelen, hogy a *quid pro quo* elvől kiindulva Duterte engedményekre kényszerült Kínával szemben (lásd a 2016-os hágai Állandó Választott Bíróság ítéletének mellőzését⁶⁹) de cserébe jelentős gazdasági megállapodásokra nyílt lehetősége – amelyek közül viszont eddig csupán kevés realizálódott. Annak ellenére, hogy Duterte később a dél-kínai-tengeri erőforrások közös feltárásába is beleegyezett, az elnök továbbra sem mondott le országa követeléseiről és nyilvánvalóan Kína revizionista tengeri expanziós politikáját sem támogatja (De Castro, 2019c).

Összességében Duterte külpolitikájának eredményessége szorosan összefügg a Fülöp-szigeteki BRI projektek megvalósításával, vagyis az infrastrukturális fejlesztések előrehaladásával, a Dutertenomics sikerességével és az ország gazdasági fejlődésével. Mint láttuk jelenleg komoly lemaradások tapasztalhatók ezen a téren és az optimista előrejelzések szerint is csupán a tervezett projektek egy részének teljesülésével lehet számolni 2022-re, az elnöki ciklus végére. Duterte külpolitikájának ezért a gyakorlatban még kevés eredménye látható, amely tovább nehezíti annak világos értékelését. Ráadásul a bemutatott külpolitikai folyamatok, események és összefüggések mérlegelése önmagukban, kiragadva az ázsiai és a csendes-óceáni régió geostratégiai kontextusából, csupán részleges magyarázattal szolgálhat, éppen ezért a következő fejezet ez utóbbira kíván koncentrálni, lehetővé téve a dolgozat végén az összes releváns tényező számbavételét és egy kiegyensúlyozott összegzést.

⁶⁹ Valójában persze nem is volt más választása, az ítéletnek érvényt szerezni esélye sem volt.

5. fejezet: Az átalakuló geostratégiai környezet az ázsiai és a csendes-óceáni régióban

5.1. A régió megnövekedett jelentősége

Számos kutató szerint a 21. század vitathatatlanul Ázsia évszázada lesz.⁷⁰ Noha a vélemények sokban eltérnek egymástól – pl. Chris Ogden Kína és India jövőbeni központi szerepét emeli ki, míg John West szerint India Kínát is meg fogja előzni, ugyanakkor Kishore Mahbubani, Kent E. Calder és Bruno Maçães egy Kína vezette új világrendről beszélnek – egy dologban biztosan egyet értenek: a dél-ázsiai, kelet-ázsiai és délkelet-ázsiai országok politikai, gazdasági, katonai jelentősége folyamatosan nő, miközben a világ központja keletre tolódik (Ogden, 2017; West, 2018; Mahbubani, 2018; Calder, 2019; Maçães 2018). Jelenleg Ázsiában él a világ népességének 60%-a, miközben a globális GDP fele származik a régióból, viszont a gazdasági növekedés esetében már 2/3 az arány (Khanna, 2019).⁷¹ Ugyanakkor a világ legnagyobb gazdaságai, innovációs központjai, hadseregei szintén itt találhatóak. Az Ázsiai Fejlesztési Bank 2011-es, Asia 2050: Realizing the Asian Century című tanulmánya arra a következtetésre jutott, hogy a jövőben a világgazdaság motorját az ázsiai országok fogják jelenteni, melyek közül 7 államot nevez meg, mint a növekedés legfőbb forrásai (15. ábra). Figyelemre méltó, hogy Kína, India, Japán és Dél-Korea mellett Indonéziát, Thaiföldet és Malajziát is a legmagasabb GDP-t előállító országok közé sorolja (Asian Development Bank, 2011).

⁷⁰ A téma részletes gazdaságközpontú kifejtését tartalmazza: Lee, (2019).

⁷¹ A koronavírus járvány ellenére a Nemzetközi Valutaalap 2020 októberi legfrissebb előrejelzése 2021-es évre Kína esetében 8,2, India esetében 8,8, míg az ASEAN 5 (Indonézia, Malajzia, Fülöp-szigetek, Szingapúr, Thaiföld) tekintetében 6,2%-os GDP növekedést prognosztizál (International Monetary Found, 2020).

15. ábra: Ázsia legfontosabb gazdaságai 2050-ben az Ázsiai Fejlesztési Bank előrejelzése szerint

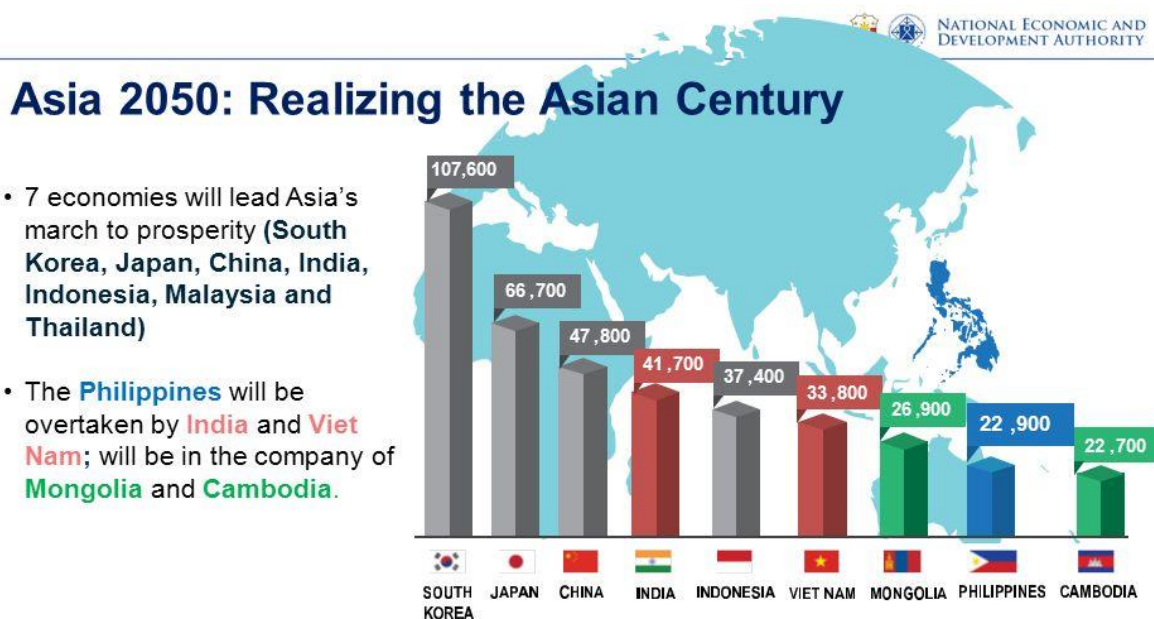

Figure 3: Projections of Per Capita GDP (constant 2010 PPP) of Selected Asian Economies in 2050
Source of basic data: ADB Publication – Asia 2050

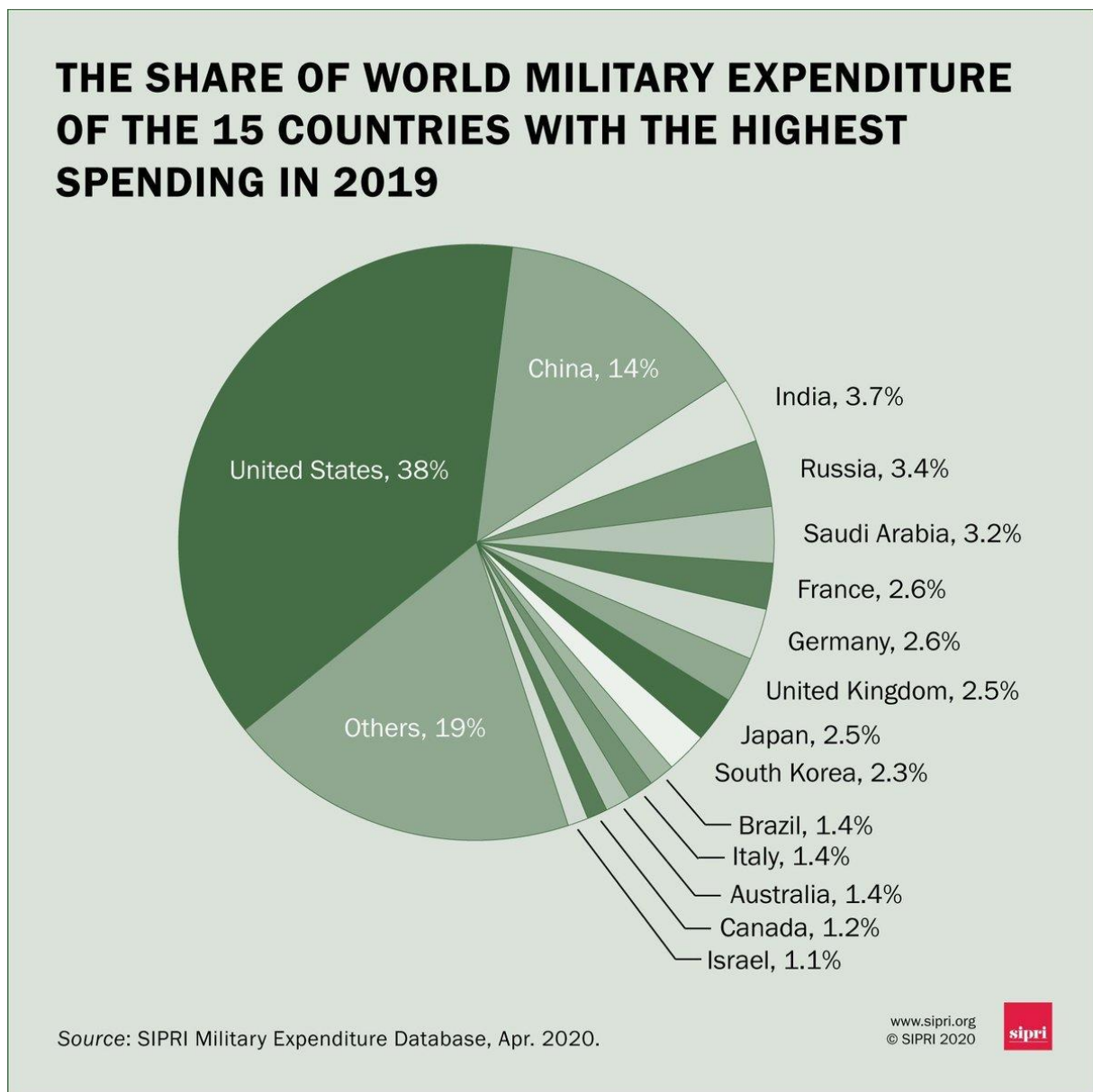
Forrás: Asian Development Bank, 2011

<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28608/asia2050-executive-summary.pdf>

A Stockholmi Nemzetközi Béke kutató Intézet (SIPRI) 2019-es adatainak fényében a katonai kiadások területén az Egyesült Államok vezet 732 milliárd dollárral, majd Kína követi őt 261 milliárd dollárral, a harmadik helyet India szerezte meg 71,1 milliárd dollárral (SIPRI, 2019) (16. ábra). A katonai erőt tekintve megállapítható, hogy 2020-ban a globalfirepower adatai szerint az USA-t Oroszország, Kína, India, Japán és Dél-Korea követi a sorban, hiszen a Távol-Keleten egyfajta fegyverkezési verseny vette kezdetét, alkalmazkodva a geopolitikai realitásokhoz („2020 Military Strength Ranking”, 2020) (Függelék, 32. ábra). Politikai téren az Egyesült Államok vezető szerepét már egyre több kihívás éri, a nemzetközi szervezetekben az ázsiai országok komolyabb befolyást követelnek maguknak.⁷²

⁷² pl. ENSZ Biztonsági Tanácsa

16. ábra: A világ élvonalába tartozó országok a katonai kiadások alapján

Forrás: Twitter <https://twitter.com/sipriorg/status/1254530746963935232>

A Covid-19 járvány és az arra adott válaszok még jobban kihangsúlyozták a keleti társadalmak felemelkedését, egyúttal a Nyugat hanyatlását (Mahbubani, 2020a). Egy új világrend van kialakulóban, amelyben Kína várhatóan meghatározó szerepet fog játszani, és amelyben a szomszédos országok helyzete is módosul. (A neves geopolitikai gondolkodó Parag Khanna viszont arra figyelmeztet, hogy bár az új multipoláris világban az ázsiai kontinens újra

központi szerepet fog betölteni, ez azonban nem jelent kizárólagos kínai dominanciát).⁷³ A globális Dél előretörése és az erőviszonyok átalakulása következtében az ázsiai–csendes-óceáni régió – benne az egyes államok – geostratégiai helyzete is megváltozik, melynek során a kisebb erőközpontok mellett Kína és az Egyesült Államok stratégiájának ütközését tapasztaljuk. Mivel Délkelet-Ázsia (azon belül is a Fülöp-szigetek) kulcsszerepet tölt be a kínai és az amerikai tervekben, vagyis azok jelentős hatást gyakorolnak Manila külpolitikájára, ezért a két stratégia részletes elemzése szükséges.

5.2. Az Övezet és út kezdeményezés

5.2.1. A BRI, mint kínai stratégia

2013 őszén Kína fokozódó globális szerepének újabb bizonyítékát adta, amikor útjára indította az Egy övezet, egy út, más néven Az övezet és út elnevezésű projektet, mellyel nem kisebb célt tűzött ki maga elé, mint a régi selyemút hagyományának felélesztését. Peking ezáltal az egykor Európát és Ázsiát összekötő karavánutak nyomdokain a közlekedési hálózatok kiépítése, modernizálása mellett kötelezte el magát, természetesen az érintett régiók gazdasági felemelése mellett. Alapvetően egy hosszú távú Kína vezette (finanszírozta) nemzetközi fejlesztési programról beszélhetünk, amely viszont a távoli régióknak a főbb kereskedelmi útvonalakhoz történő csatlakoztatása révén Peking geostratégiai céljait is kielégíti (Klemensits, 2018a). A Morgan Stanley becslése szerint 2027-ig Kína BRI-vel kapcsolatos költségei elérhetik az 1,2–1,3 trillió dollárt („Inside China’s Plan”, 2018).

Az Egy övezet, egy út kezdeményezés két megaprojektet foglal magába: az egyik a Selyemút Gazdasági Öv,⁷⁴ a másik pedig a 21. Századi Tengeri Selyemút (17. ábra). Előbbi a szárazföldön haladva köti össze Kínát Közép-Ázsiával, a Közel-Kelettel és Európával, utóbbi pedig Dél- és Délkelet-Ázsia mellett, Afrika, Európa és Óceánia főbb tengeri kereskedelmi útvonalait egyesíti. A két program egymástól elválaszthatatlan, így párhuzamos megvalósításuk a cél. Habár a 21. században a gyorsvasutak és autópályák jelentőségéhez nem férhet kétség, a

⁷³ Khanna szerint az ázsiai országokban egy technokratikus vezetői elit kezébe fog kerülni a hatalom, amely nemzeti és globális keretek között is nagyobb eredmények elérésére hivatott, mint a hanyatló amerikai demokrácia (Khanna, 2019).

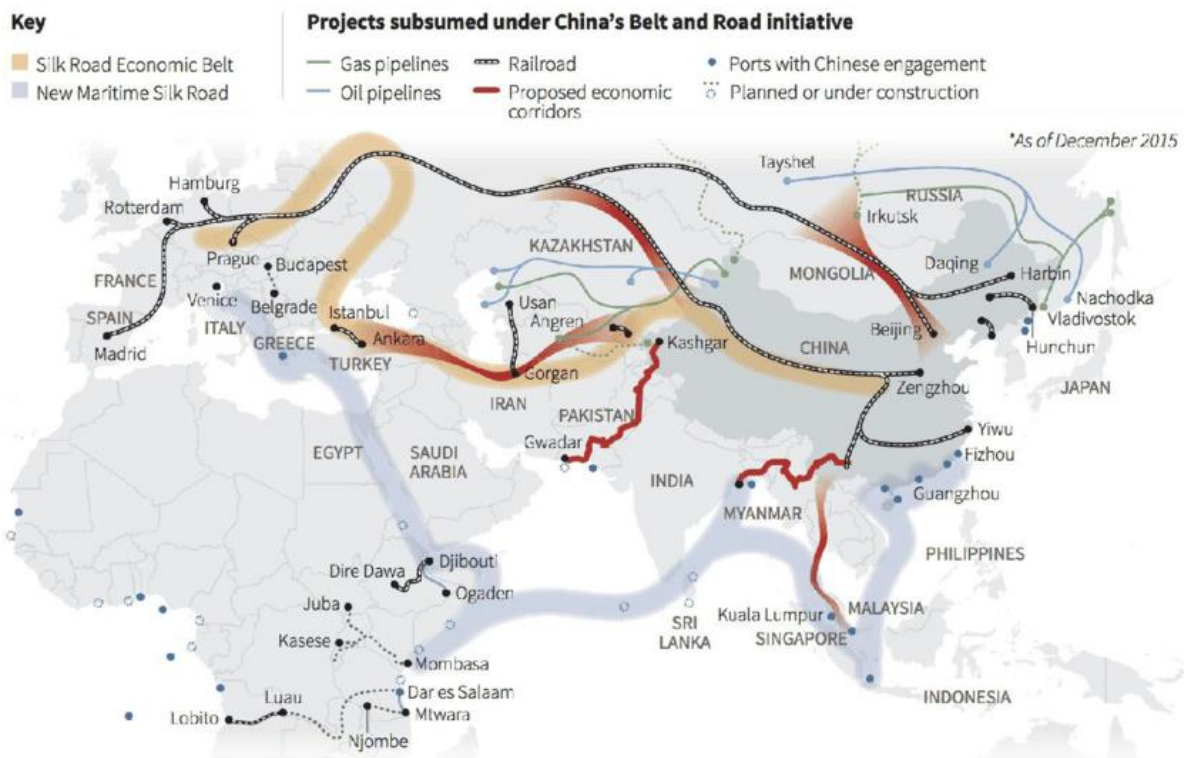
⁷⁴ A szárazföldet tekintve alapvetően 3 eltérő útvonalról beszélhetünk. Az egyik Kína északnyugati részét köti össze Európával, Közép-Ázsián és Oroszországon keresztül; a másik Kínából indulva Közép- és Nyugat-Ázsián át halad a Földközi-tenger partvidéke felé; a harmadik pedig Délnyugat-Kínát köti össze az Indiai-óceán térségével az Indokínai-félszigeten keresztül. A 3 útvonal további 6 gazdasági folyosóra bontható, melyek korántsem csupán a végpontokat összekötő szállítási útvonalakat jelentik, hanem sokkal komplexebb gazdaságföldrajzi tartalommal bírnak, hiszen a régi Selyemúttal szemben olyan gazdasági integrációról van szó, amely a térség urbanizációját, termelési láncok összekapcsolását és a gazdasági központok felemelkedését segíti elő (Függelék, 34. ábra). A folyamatban az ipari parkoknak és szabadkereskedelmi zónáknak kétségtelenül kiemelt szerep jut (Maçães, 2018).

szállítás volumenét tekintve továbbra is a tengeri közlekedés az elsődleges. A Tengeri selyemút ezért, globális értelemben még nagyobb jelentőséggel is bír, mint a kontinenseken átívelő „gazdasági öv”.

17. ábra: Az Egy övezet, egy út megaprojektjei

Reviving the Silk Road

Announced by Chinese President Xi Jinping in 2013, the Silk Road initiative, also known as China's Belt and Road initiative, aims to invest in infrastructure projects including railways and power grids in central, west and southern Asia, as well as Africa and Europe.

Forrás: Hui Lu: China Belt and Road Initiative: How revival of the silk road could impact world trade. January 2018 https://www.researchgate.net/figure/Map-of-BRI-regions-and-projects_fig1_327159506

Eszterhai Viktor szerint a „BRI stratégiája a kínai vezetés azon geopolitikai forgatókönyvéből ered, amelynek célja a globalizáció folytatása, a kínai gazdasági növekedés és egyben a Kínai Kommunista Párt legitimációjának a biztosítása.” (Eszterhai Viktor szóbeli közlése). A felemelkedéshez viszont Kínának békés nemzetközi környezetre volt szüksége, mindazonáltal az USA által kezdeményezett „újraegyensúlyozás” stratégia jelentette bekerítettségéből is ki kellett törnie, így a BRI egy új Európa és Ázsia konnektivitásán alapuló gazdasági eszközök alkalmazó vízióvá vált. A BRI ugyan nem tekinthető a szó szoros

értelmében vett stratégiának, hiszen nincs egy központosan meghatározott célja, és a megvalósításának sincs időkerete, ugyanakkor a távoli célja mégis az Eurázsia feletti dominancia kiépítése és az USA vezető szerepének korlátozása az ázsiai és a csendes-óceáni térségben. (Utóbbi vélekedést Chen Jianfeng professzora Shanghai Business School alelnöke is alátámasztotta a szerzővel folytatott interjú alkalmával, személyes interjú, Budapest, 2017. május 18.)

Zhao Jianglin úgy véli, hogy a BRI egy olyan globális stratégia, amelynek a legfőbb célja a Kínával szomszédos országok stabilizálása és prosperitásának biztosítása, egy olyan gazdasági rendszer működtetésével, amely az összes érintett fél számára garantálja a tartós békét és biztonságos környezetet (Jianglin, 2020.). Wang Yuzhou szerint a gazdasági prosperitás érdekében Kína és a többi résztvevő között új alapokra kell helyezni a kapcsolatokat, a BRI pedig pont ezt az új típusú regionális együttműködési stratégiát kívánja megvalósítani (Yuzhou, 2020.). A BRI megítélése még a kínai kutatók körében sem egyöntetű, hiszen Li Xiangyang kihangsúlyozta, annak kezdeményezés jellegét, vagyis szerinte nem szerencsés stratégiának hívni, mivel megvalósítása során a kül és a belpolitikának egyaránt a bekövetkező eseményekre kell reagálnia, nem egy pontosan meghatározott menetrendet követni (Xiangyang, 2020). Xinmin Sui szerint pedig a BRI alapvetően Kína belső geoökonómiai problémáinak megoldását szolgálja és valójában korántsem tekinthető az amerikai „újraegyensúlyozás” koncepcióra adott válasznak (Sui, 2018). Abban azonban a kínai kutatók is egyet értenek, hogy az elmúlt 70 év után most egy új nemzetközi rend kialakulása várható (Kondapalli, 2018).

Bruno Maçães szerint az Övezet és út kezdeményezés valójában Kína arra irányuló terve, hogy egy új világrendet építsen, felváltva az Amerika vezette nemzetközi rendszert. A körvonalazódó új világrendben az egyes régiók eltérő mértékű szuverenitást fognak élvezni, miközben Kína a világ kétharmadára kiterjesztheti befolyását. Térképen ábrázolva az Övezet és út éppen ezért nem is tekinthető igazából projektnek vagy kezdeményezésnek, inkább egy folyamatnak, ami a lassú, de elkerülhetetlen kínai befolyás kiterjedését illusztrálja. Peking számára a kezdeményezés legfőbb célja az általa nem irányítható globális rendszerektől való függetlenség megteremtése, ami geostratégiai értelemben a zavartalan nyersanyag import problémájának kezelésére hivatott (Maçães, 2018).⁷⁵

Kent E. Calder *Supercontinent* c. könyvében a politikai gazdaságtan elméletének segítségével a Kína által favorizált, saját megfogalmazása szerint disztributív globalizmust

⁷⁵ Maçães úgy látja, hogy az Övezet és út egy transznacionális iparpolitikai tervként is értelmezhető és szoros kapcsolatban áll a Made in China 2025 elképzeléssel.

szembeállítja az Egyesült Államok által létrehozott nemzetközi rendszerekkel, kihangsúlyozva, annak pozitív, a résztvevőkre nézve „win-win” következményeit, melynek révén a BRI egy új nemzetközi együttműködési rendszer alapját képezheti, amely – ellentétben a történelmi Selyemúttal, ahol Kína egyáltalán nem számított domináns szereplőnek – alapvető mértékben formálhatja át Euráziát, immáron a kínai érdekeknek megfelelően, újjáalakítva ezáltal a Washington centrikus világrendet is (Calder, 2019).⁷⁶

Peter Frankopan: *The New Silk Roads: The Present and Future of the World* című könyvében amellet érvel, hogy ma is hasonlóan nagy volumenű átrendeződés megy végbe, mint a nagy földrajzi felfedezések korában, csak ellenkező irányba. Ázsia és az Új Selyemút felemelkedőben van, azonban nem a nyugat kiszorításával, hanem éppen ellenkezőleg, szorosan összekapcsolódva a fejlett országokkal, főleg az Egyesült Államokkal és Európával. Frankopan kiemeli, hogy a BRI csak akkor lehet sikeres, ha a békés nemzetközi környezet biztosított a számára, ezért a kezdeményezésnek 3 fontos motívációja van, a biztonság fenntartása, Kína belső igényeinek figyelembe vétele (természeti erőforrások, energia) és a gazdaság átállása a gyártásról a szolgáltatásra. Ugyanakkor mivel Kína alapvető fenyegetést jelent Délkelet-Ázsiában az USA érdekeire nézve, ezért a rivalizálás a kettejük között a jövőben csak erősödni fog (Frankopan, 2018).

Graham Allison szerint a régi selyemúthoz hasonlóan, a BRI biztosítani fogja Kína számára a megfelelő erőketitési képességet akár több kontinensre is, miközben Eurázsia integrációja a geostratégiai hatalmi egyensúlyt is Ázsia felé tolja el (Allison, 2017).

Renato Cruz De Castro azt az álláspontot képviseli, hogy a BRI egy kétélű kardként is értelmezhető, amely egyfelől Kína kontinentális befolyását is növeli, miközben egy 21. századi Marshall tervként a Csendes-óceán nyugati felében az USA újraegyensúlyozó törekvéseit is elhárítja. Kína így a regionális rendet is újraformálhatja, miközben aláásva a meglévő szövetségeket saját expanziós céljait is előmozdítja (pl. Tajvan, Dél-kínai-tenger) (De Castro, 2019b).

A BRI jövőjével kapcsolatban viszont mára sötétebb jósálatok is megjelentek. Példának okáért Chan Kung és Yu (Tony) Pan cikkében azt hangsúlyozza, hogy az Övezet és az út közötti kiegyensúlyozatlan erőforrás-eloszlás miatt a teljes terv elvesztette eredeti földrajzi jelentőségét és sürgősen nemzetközi nyomást gyakorolt Kínára. A hagyományos szárazföldi hatalom, Kína a Tengeri Selyemút fejlesztésén dolgozik, hogy megpróbáljon beilleszkedni a jelenlegi

⁷⁶ Calder könyvének legfőbb üzenete, hogy a konnektivitás megerősítése révén Európa és Ázsia újrakapcsolódásával Amerika mellett egy új szuperkontinens fog születni, amelynek az európai-kínai partnerség lesz az alapja.

„tengeri hatalmak rendszerébe”. Noha ez a törekvés érthető, ám egy ilyen kísérlet elkerülhetetlenül is nyugtalanítja és magára irányítja az Egyesült Államok figyelmét, amely a világ legnagyobb tengeri hatalma. A szerzők szerint amint az Egyesült Államok és Európa végleges konszenzust találnak Kína jövőbeli stratégiai szándékairól, Kínára valószínűleg a passzív elszigetelődés vár a nemzetközi szinten (Kung & Pan, 2020). Egyes vélemények szerint a COVID-19 világjárvány gazdasági válsághullámmal fenyeget a kínai Övezet és út kezdeményezés (BRI) mentén. Mivel számos BRI-ország már magas külső adósságállománnyal rendelkezik és valószínűleg súlyosan érinti őket a világjárvány, Peking súlyos adósságválsággal kerülhet szembe azokban az országokban, ahol jelentős befektetésekkel rendelkezik. Amint a Nemzetközi Stratégiai Tanulmányok Intézetének (IISS) jelentése kiemeli, Kínának még abban az esetben is korlátozásokat kellett volna bevezetnie a hitelnyújtási és adósság átütemezési tárgyalásokon, ha a világjárvány nem tör ki. Most azonban Kína számára a BRI megőrzése, saját pénzügyi stabilitásának fenntartása és a többi hitelezővel való sikeres együttműködés fenntartása a tét (Crawford & Gordon, 2020).

5.2.2. A 21. századi Új Tengeri Selyemút

A Tengeri Selyemút tervét először 2013 október elején Xi Jinping kínai elnöknek az indonéz parlamentben tartott beszédéből ismerhette meg a világ (ASEAN-China Centre, 2013). A kínai államfő határozottan állást foglalt a modern tengeri infrastruktúra kiépítése és a szállítási útvonalak fejlesztésének szükségessége mellett, elsősorban Kína és az ASEAN államok viszonylatában. Mivel Délkelet-Ázsia már a korábbi időkben is a távolsági kereskedelem központjának számított, Kína számára a térség különösen fontos szerephez jut a projektben.

A bejelentés helyszíne és időpontja sem volt véletlen. A kínai kormány csupán néhány héttel korábban indította útjára az ekkor még Egy övezet, egy út névvel megjelölt kezdeményezést, amelynek a szárazföldi mellett a tengeri selyemút is szerves részét képezi, hiszen valójában a két program kölcsönösen kiegészíti egymást. Jakarta pedig az ASEAN országok közül messze a legnagyobb lelkesedést mutatta a kínai tervek iránt, mivel Joko Widodo „Jokowi” indonéz elnök számára a szigetország tengeri infrastruktúrájának modernizálása a legfőbb politikai céljai közé tartozik.

Kína Nemzeti Fejlődés és Reform Bizottsága szerint a BRI az ENSZ 5 alapelvén nyugszik: a kölcsönös tisztelet; az erőszaktól való tartózkodás; a kölcsönös be nem avatkozás; egyenlőség, kölcsönös haszon; és a békés egymás mellett élés. Az Új Tengeri Selyemút ennek

megfelelően – a szárazföldi projektekhez hasonlóan – várhatóan túlmutat „csupán” a Kína által finanszírozott infrastrukturális fejlesztéseken (pl. kikötők, hajógyárak építése). Valódi célja a regionális együttműködés, a pénzügyi integráció, a szabad kereskedelem és a tudományos kooperáció előmozdítása. Wang Yiwei véleménye szerint Kína „megpróbálja elkerülni a globalizáció hagyományos kockázatait és létrehozni egy új típusú tengeri civilizációt, amelyet az ember és az óceán integrációja, harmonikus egymás mellett élése és fenntartható fejlődése jellemez” (Yiwei, 2017). Ennek során pedig a tengeri gazdasági együttműködés, a kikötők és szabadkereskedelmi zónák közötti konnektivitás megteremtése, a kikötői iparágak területén a bilaterális és multilaterális együttműködés fejlesztése, valamint a szállítás, az információ, a halászat és a nem hagyományos energiaforrások lehetőségeinek felkutatása élvez prioritást (Yi, Jie & Wanting, 2020).

A föld legnagyobb kereskedő nemzete természetesen az anyagi feltételekről sem feledkezett meg. A tervezett beruházásokat az Ázsiai Infrastrukturális Fejlesztési Bank és a Tengeri Selyemút Bank finanszírozza. Előbbi intézmény esetében Kína a 100 milliárd dolláros alapítótőkéjének a felét állta, utóbbinál pedig egyedülként teremtette elő annak 16 milliárd dolláros alaptőkéjét. Mindemellett a kínai kormány még a Selyemút Alapba is letétbe helyezett 40 milliárd dollárt (Foo, 2015).

A Tengeri selyemút évszázadokon keresztül lehetővé tette az eltérő kultúrák és civilizációk békés interakcióját, melynek során nem csupán a távolsági kereskedelem fejlődéséhez járult hozzá, hanem egy új nemzetközi gazdasági, politikai rendszer létrehozását is biztosította, melyben Kína vezető szerepéhez nem férhetett kétség (18. ábra).⁷⁷ A 21. Századi Tengeri Selyemút koncepciója – a múlt sikereire építve – ma a globalizáció pozitív hatásait igyekszik hangsúlyozni és a kölcsönös nyereség, a békés együttműködés és a tengeri világ fenntartható fejlődése mellett érvel.

A kínai kormány szerint az Új Tengeri Selyemút és az egész Egy övezet, egy út kezdeményezés egyedüli célja gazdasági, nevezetesen a „win-win kooperáció” a közös fejlődés és prosperitás biztosítása, továbbá a gazdasági és kulturális integráció elősegítése Kína és az

⁷⁷ Földrajzi értelemben a régi Selyemút két fő útvonalból tevődött össze: az egyik Kínát kötötte össze a Koreai-félszigettel, a másik pedig a Dél-kínai-tengeren keresztül haladt Dél- és Délkelet-Ázsia partjai mentén egészen a Perzsa-öbölig. A tengeri útvonalakat már több ezer évvel ezelőtt is használták, jóval a szárazföldi utak kialakulása előtt. Kínában a Han dinasztia (i. e. 209 - i. sz. 8) óta fordítottak nagyobb figyelmet a tengeri kereskedelem felé, a 7. századtól pedig – az arabok fokozódó szerepével egyidejűleg – a biztonsági és pénzügyi megfontolások miatt már a tengeri utakat részesítették előnyben. A 15. század során Zheng He tengernagy utazásai Kína tengeri nagyhatalmát szimbolizálták, melynek jegyében a kínai tengerészek Afrika partjaihoz is eljutottak, elősegítve a politikai-gazdasági kapcsolatok kiterjesztését. Ezek a vállalkozások, jelentőségüket tekintve a mai elképzelések előfutárának is minősíthetők (Liu, 2018).

érintett államok viszonylatában. Valójában ennél többről van szó, hiszen komoly diplomáciai, gazdasági és stratégiai megfontolások állnak a háttérben.

18. ábra: Az egykori Tengeri Selyemút főbb útvonalai

Forrás: Richard Ghiassy, Fei Su, Lora Saalman: The 21st Century New Maritime Silk Road Report. Friedrich Ebert Stiftung <http://www.frontiere.eu/the-21st-century-maritime-silk-road-report/>

Vitathatatlan, hogy a kereskedelem fejlesztése, a költségek csökkentése, a kereskedelmi útvonalak biztonságának szavatolása Kína és partnerei számára is egyaránt fontos. Belpolitikai szempontból nézve a kínai gazdaság lassulása és tervezett átstrukturálása új piacok nyitását követeli meg, ezért a nagyobb külföldi beruházások (pl. kikötők építése) a kínai óriásvállalatok számára nélkülözhetetlenek. Ráadásul a fejlődő országok lehetnek a kínai import legújabb felvevőpiacai is. Noha a kínai „segítség” kétségkívül számos előnyt jelent ezeknek az országoknak, egyúttal Peking gazdasági, adott esetben pedig politikai dominanciáját is megalapozhatja az adott régióban (Klemensits, 2018a).

De a Tengeri Selyemút diplomáciai értelemben is nagy jelentőséggel bír, nem véletlen, hogy a kínai külpolitika meghatározó motívumát alkotja az utóbbi időben. Délkelet-Ázsia országai a kezdetektől a legfontosabb potenciális partnernek minősülnek, hiszen a terv elsősorban az ő megbékítésüket hivatott biztosítani az utóbbi idők agresszív kínai kül- és

védelempolitikájával szemben. Noha Kína szerint az infrastrukturális beruházások nem járnak politikai kötöttségekkel, az érdekek összefonódása nyilvánvaló. Az ASEAN államok esetében pedig a nagyobb stratégiai célról sem szabad elfeledkezni: Kína és az Egyesült Államok vetélkedése miatt a régióban a kínai befolyás megerősítése gazdasági és politikai téren egyaránt prioritást élvez. Egyes dél- és délkelet-ázsiai országok (Pakisztán, Srí Lanka, Malajzia, Kambodzsa) elkötelezettségéhez ugyan nem férhet kétség, az ő esetükben a hosszú távú együttműködés biztosítása a cél (Klemensits, 2018a).

Geostratégiai tekintetben a Tengeri selyemút projekt célja, hogy Peking számára garantálja a legfontosabb tengeri kereskedelmi útvonalak feletti ellenőrzést és a nyersanyagok importjának zavartalanságát (hasonló véleményt fogalmazott meg Alfred Gerstl az Olomouc-i Palacky Egyetem oktatója, személyes interjú, Berlin, 2019. szeptember 11). Ennek érdekében az egyes kikötők bírnak kiemelkedő jelentőséggel (Függelék, 33. ábra). 2015 novemberében, Dzsibutiban Kína megalapította az első külföldi haditengerészeti bázisát, amely elsősorban a Kelet-Afrika partjainál folytatott kalózkodás elleni műveletek során jelent komoly segítséget.

Egyes elemzők a Tengeri selyemút program háttérében döntően katonai ambíciókat látnak, melyet legegyszerűbben a „gyöngyfüzér” elmélettel lehet illusztrálni (19. ábra). Ennek a lényege, hogy Kína stratégiai érdekeinek megfelelően a Közel-Kelettől Kínáig gyöngyfüzérszerűen állandó haditengerészeti bázisokat létesít.

19. ábra: A „gyöngyfüzér” elmélet a térképen

Forrás: Chris Devonshire-Ellis: China's String of Pearls Strategy. China Briefing, March 18, 2009 <https://www.china-briefing.com/news/china%E2%80%99s-string-of-pearls-strategy/>

Az események alakulása azonban jelenleg nem támasztja alá az elmélet relevanciáját, a selyemút projekt vonatkozásában a katonai megfontolások (még) nem játszanak komoly szerepet, a hangsúly egyelőre a gazdasági érdekek megerősítésén van. Növekvő haditengerészeti jelenléte ellenére korántsem valószínű, hogy Kína bármiféle dominanciát próbálna építenie ki az Indiai-óceán térségében, ennél minden bizonnyal korlátozottabb stratégiai célok megvalósításával is megelégszik (Brewster, 2018).

A kínai gazdaság számára (befektetések, kereskedelem, nyersanyag utánpótlás,) Délkelet-Ázsia kiemelkedő jelentőséggel bír, éppen ezért az ASEAN államok központi szerepre tettek szert Peking terveiben. A délkelet-ázsiai országokban élő kínai diaszpóra befektetései nagyban járultak hozzá a Kínában létrehozott speciális gazdasági zónák fejlődéséhez, a termelési láncok globális expanziójához. A gazdaság mellett, viszont a térség politikai értelemben is fontos közvetítő szerepet játszik Kína és a világ többi része között, ebben a tekintetben különösen Szingapúr érdemei kiemelkedőek. Az ASEAN Európához fűződő kapcsolatainak megerősítése pedig egybevághat a kínai érdekekkel, ezért Eurázsia jövőbeli prosperitásának biztosítása közös érdek (Calder, 2019).

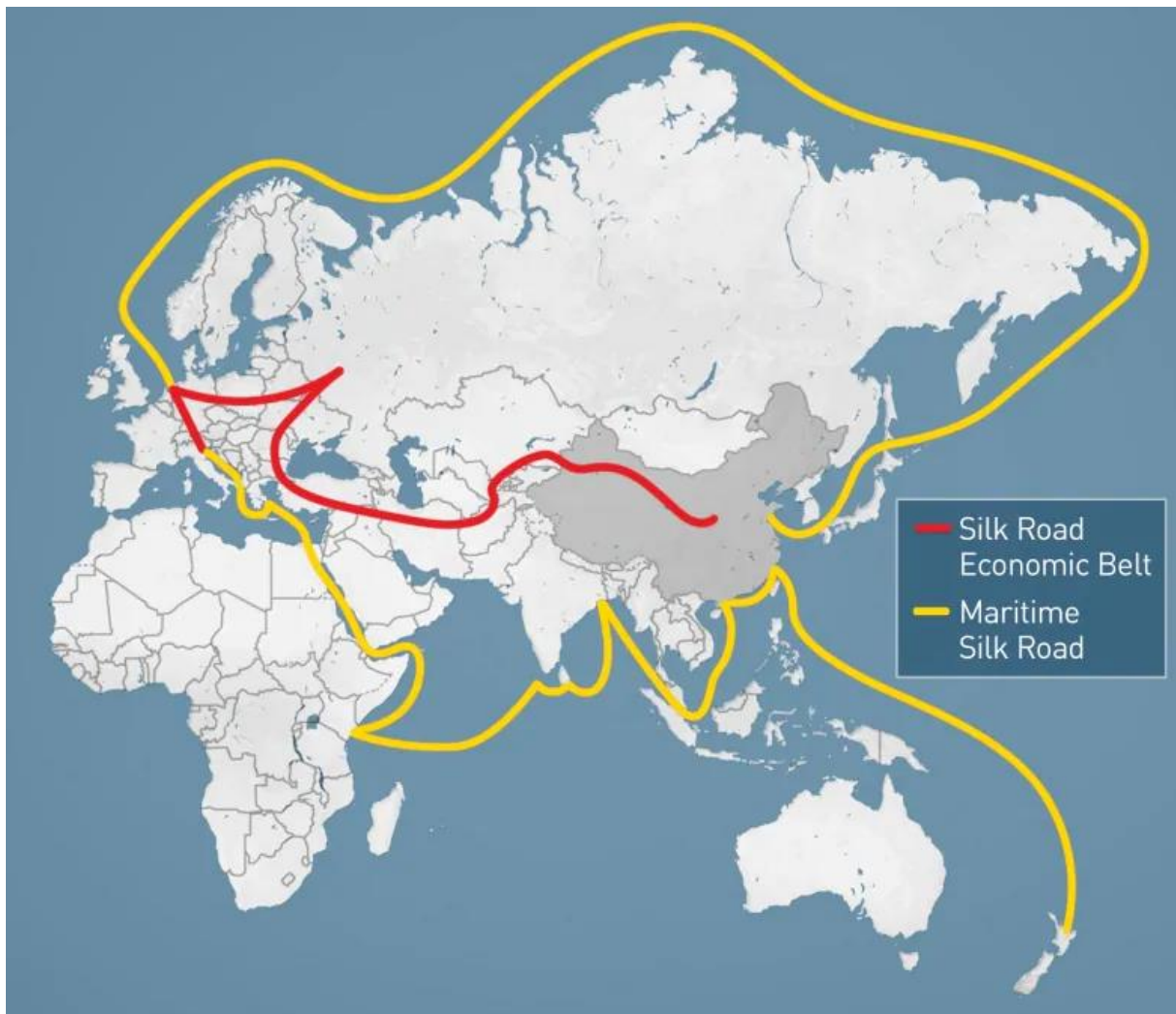
Az eredeti tervek szerint a Tengeri Selyemút fő ága Kantonból indulva végighalad az ázsiai partok mentén, útközben a főbb állomásait pedig Kuantan, Jakarta, Colombo és Kalkutta alkotja, ezt követően Mombasa érintésével a Vörös-tengeren és a Földközi-tengeren keresztül eljut Európába, ahol a végállomás Athén. A másik ág Délkelet-Ázsia érintése után Keleten a csendes-óceáni szigetvilág felé folytatódik. Természetesen konkrét útvonalokról aligha beszélhetünk, hiszen – eltekintve a folyamatban lévő beruházásoktól – több esetben még az érintett országok politikai álláspontja sem volt tisztázott.

2017 júniusában a kínai kormányzat kiadta a Vízión a tengeri együttműködésért az Övezet és út kezdeményezésben című dokumentumot, amely 3 Kék gazdasági folyosót nevezett meg: 1. Kína partjaitól Európáig; 2. A Kína – Óceánia – déli Csendes-óceán útvonal; 3. Sarkvidéki Selyemút az Északi sarkon keresztül (20. ábra).⁷⁸ Az együttműködés területeit érintően pedig a következőket javasolta: kék és zöld fejlődés, óceán alapú prosperitás, tengeri biztonság, innovatív növekedés és az együttműködésen alapuló kormányzás („Full text: Vision for Maritime Cooperation, 2017).

⁷⁸ Utóbbiról részletesebben lásd: Zoltai (2020).

A Selyemút gazdasági övvel szemben viszont nagy különbség, hogy a Tengeri selyemút által felvázolt útvonalak már régóta teljes kapacitással üzemelnek, tehát a fejlesztések lényegében csupán az új kikötők építésére korlátozódnak és ezeken keresztül a kereskedelem volumenének a növelését célozzák.

20. ábra: Az Új Tengeri Selyemút és a 3 Kék gazdasági folyosó

CBC NEWS

Source: MERICS, Mercator Institute for China Studies, 2018

Forrás: „China's Belt and Road Initiative: Where it goes and what it's supposed to accomplish” CBC News, November 27, 2019 <https://www.cbc.ca/news/world/china-belt-and-road-cbc-1.5372916>

A szárazföldön – jobb esetben – az utak és vasutak, ha léteznek is, a gyorsvasutak kiépítése a legtöbb helyen még várat magára. Azt sem szabad elfeledni, hogy az Övezet és út szárazföldi és tengeri komponense szoros kapcsolatban áll egymással, melynek során egyes

régiókban a kikötők létesítése az elsődleges, a vasutak építése a szárazföld felé csak ezután következhet (Klemensits, 2018a).

5.3. Az Egyesült Államok Indo-csendes-óceáni stratégiai koncepciója

Az Obama kormányzat alatt meghirdetett „újraegyensúlyozás” koncepció eredményeit illetően megoszlanak a vélemények, annyi azonban biztos, hogy a „Kína kihívás” hatékony kezelését 2016 végéig maradéktalanul nem tudta megvalósítani. Xi Jinping hatalomra kerülése 2012-ben, majd pedig egy évvel később a BRI meghirdetése miatt az USA Kínát már egyre inkább fenyegetésként fogta fel, ami ellen a gyakorlatban is tenni szándékozott, csak hogy közben Kína is tartva az amerikai bekerítő szándékoktól a BRI-nek geopolitikai vonatkozást is tulajdonított (21. ábra).

21. ábra: A nagyhatalmi stratégiák ütközése

Forrás: „US urges Australia to expand Pacific push to South-East Asia to counter China’s expansion”. ABC, 12 March 2020 <https://www.bilaterals.org/?us-urges-australia-to-expand&lang=en>

Az Indo-Csendes-óceán kifejezést eredetileg Karl Haushofer használta, a modern gondolkodásban pedig Gurpreet Khurana honosította meg 2011-ben, amikor is amellett érvelt, hogy az Indiai- és a Csendes-óceán szerves egységet alkot és nem választható el egymástól a

két térség (Khurana, 2019). Japán és ausztrál politikai körökben hamar népszerűvé vált a fogalom, majd pedig 2015-ben Sinzo Abe japán miniszterelnök már „a szabad és nyitott Indo-Csendes-óceánról” beszélt, nyilvánvaló válaszképpen a kínai BRI-re (Rossiter, 2018). Az amerikai külpolitikai körökben Robert D. Kaplan nevéhez fűződik a kifejezés elterjesztése, amit egyébként már Hillary Clinton is használt 2011-ben (Kaplan, 2015). Stratégiai koncepcióvá azonban csupán Donald Trump megválasztását követően 2017-ben érett meg (Függelék, 35. ábra).⁷⁹ 2017 novemberében nagy érdeklődés kísérte Da Nang-ban Trump részvételét az APEC éves csúcsertekezletén. Az APEC üzleti vezetői előtt megtartott vitaindító előadásában Trump először hozta nyilvánosságra kormánya Ázsia politikájának részleteit. Miután elismerően szólt a délkelet-ázsiai országok fejlődéséről, Trump „Indo-csendes-óceáni álmában” – amely nyilvánvalóan Xi Jinping elképzeléseivel szemben jelentett alternatívát – a „szuverén és független országok” békés és szabad fejlődését vizionálta, egyúttal a kínai törekvésekkel szemben az USA bilaterális partnerségét kínálta a régió államainak a „szabad és nyitott Indo-csendes-óceáni” térség fenntartásához. A kereskedelmi kapcsolatokra és különösen az USA-t ért sérelmekre rátérve Trump a korábbiaknál keményebben fogalmazott. Véleménye szerint az USA által kínált előnyös feltételeket egyes országok igazságtalanul használták ki, amely az amerikai kereskedelmi deficit megnövekedéséhez vezetett, miközben a korábbi amerikai kormányok ez ellen nem tettek semmit. Kínára utalva, az állami gazdaságtervezés és az állami vállalatok térhódítása ellen is felemelte szavát. Kijelentette, hogy az USA a továbbiakban a bilaterális kapcsolatai során a fair és egyenlő partnerség kialakítására fog törekedni, miközben szakítva a több évtizedes amerikai politikai gyakorlattal, elutasította a multilaterális megállapodásokat, az egyes országoknak pedig a saját önös érdekeik követését tanácsolta. A szabályokat a jövőben minden partnernek követnie kell, ellenkező esetben büntetésre számíthatnak.

A szellemi tulajdon védelmének jelentőségét is kiemelte, főleg, hogy egyes államok ezen a téren is jogtalan előnyökre tettek szert (The White House, 2017a). A régió biztonságáról szólva, Trump gazdaságközpontú külpolitikai stratégiája szintén egyértelművé vált, amikor a gazdasági biztonságot a nemzetbiztonsággal azonosította, majd az egyes országok jogainak, a szabad hajózás és átrepülés elveinek fenntartására szólított fel.⁸⁰ A 2017 decemberében kiadott amerikai Nemzetbiztonsági Stratégia már tartalmazta a koncepció lényegi elemeit, vagyis, hogy

⁷⁹ Az USA nagystratégiájának háttéréről részletesebben lásd: Brands (2019).

⁸⁰ Egyes elemzők szerint Trump víziója, amely a szuverén és független országokban látja a jövőt, valójában Kínának kedvez, hiszen a kínai vezetés a globalizáció elkötelezett híveként tovább építheti dominanciáját a régióban, miközben az USA nyíltan elutasítja a multilateralizmust.

a csendes-óceáni térségben „a szabad és az elnyomó víziók versengenek egymással”, továbbá a kínai asszertivitás a fő fenyegetések közé tartozik, miközben a szövetségesekre is fontos szerep hárul (The White House, 2017b). Az Indo-csendes-óceáni térség pontos földrajzi definiálása viszont nem következett be – nyitva hagyva a lehetőségét a széleskörű értelmezésnek – de az amerikai vezetők számára így is megfelelt arra, hogy Indiát megpróbálják bevonni a Kína ellenes együttműködésbe.

Az Obama kormányzattal szemben, amely korlátozó szándékai ellenére Kínát még felelősségteljes érdekelt félként is el tudta képzelni, Trump adminisztrációja Pekinget már nyílt versenytársként kezeli, akit nem lehet integrálni a liberális világrendbe, ezért vele szemben egy kiegyensúlyozó stratégiát kell követni, melynek végcélja az ellenfél hátrányos helyzetbe hozása, minek következtében az USA megnyeri a hegemoniáért folytatott versenyt (De Castro, 2018). Ennek megfelelően a 2018 januárjában a Pentagon által kiadott Nemzetvédelmi stratégia már a revizionista hatalmak jelentette hosszú távú stratégiai vetélkedését tekintette a legfőbb kihívásnak, amely fenyegetést jelent az USA biztonságára nézve (Department of Defense (DOD) United States of America, 2018).

2018 novemberében az APEC csúcscrtekezleten Mike Pence alelnök beszédében megismételte Trump elnök 2017-ben az APEC csúcstalálkozón bevezetett Indo-csendes-óceáni koncepcióját. A „kiterjesztett régió” fogalom jól mutatja az amerikai adminisztráció azon törekvését, hogy egyre szélesebb koalíciót hozzon létre Kína körül, ellensúlyozva annak drasztikus felemelkedését. Az alelnök megerősítette az „Amerika első” politikát is, ami a régió államainak azt üzenté, hogy a továbbiakban az USA döntően saját érdekeit tekinti mérvadónak, és sokkal kevésbé hajlandó a közjóra áldozni. Pekinghez hasonlóan Pence is felhívta a figyelmet arra, hogy az USA gazdasági szuperhatalomként kiváló lehetőséget nyújt más államok számára (pl. az Egyesült Államok teljes befektetése az Indo-csendes-óceáni térségben meghaladja Kína, Japán és Dél-Korea befektetéseinek együttes értékét). Kritizálta Kínát és a BRI-t, miszerint infrastrukturális befektetései átláthatatlanok, rossz minőségűek és adósságcsapdába kergetik a kisebb államokat, aláásva azok szuverenitását. Pence figyelmeztetett, hogy az USA továbbra is garantálni fogja az Indo-csendes-óceáni térség biztonságát, demokratikus szövetségeseivel együttműködve. Ezzel demonstrálni kívánta, hogy hajlandó Kína megerősödését ellensúlyozni, fenntartva a tengerek és a légtér szabad használatának jogát, különös tekintettel a Dél-kínai-tengerre, amely fölött az ellenőrzést az elmúlt években Kína egyre erőteljesebben követeli magának (The White House, 2018).

A védelmi minisztérium által 2019 júniusában kiadott Indo-csendes-óceáni stratégiai jelentés a felkészültségre, a partnerségre és a hálózatos régióra helyezi a hangsúlyt, vagyis a

szövetségesek (Japán, Dél-Korea, Ausztrália) felkészültségét, új védelmi partnerségek kiépítését (Vietnam, Indonézia, Malajzia), valamint az amerikai bilaterális kapcsolatokon keresztül egy együttműködési hálózat létrehozását – amely azonban nélkülözi az új multilaterális kereteket, helyette az ASEAN Regionális Fórumra alapoz – célozta meg (DOD, 2019). 2019 novemberében a külügyminisztérium a stratégiával kapcsolatos elmúlt 2 év fejleményeit az *A Free and Open Indo-Pacific: Advancing a Shared Future* c. publikációban összegezte. Az előbbi dokumentumhoz hasonlóan ez is az Egyesült Államoknak a régió iránti megnövekedett elkötelezettségét igyekezett bizonygatni, kiemelve a szabad és nyitott régió megőrzésének szükségét, továbbá a szövetségesekhez, valamint más partnerállamokhoz fűződő gazdasági kapcsolatok jelentőségét (Department of State, United States of America, 2019). 2020 során a Covid-19 világjárványt követően az amerikai külpolitika a korábbiaknál is ellenségesebb lett Pekinggel szemben, így a FOIP stratégia is egyre inkább Kína ellenes jelleget öltött, egyúttal a szövetséges országokat is megpróbálta csatasorba állítani a saját céljai érdekében.

Az USA a lehetőségeihez mérten a gyakorlatban is igyekezett érvényt szerezni akaratának. Politikai értelemben a Quadrilaterális Biztonsági Dialógus újjáélesztése az USA mellett India, Ausztrália, Japán és Dél-Korea részvételével ugyan jelentős eredménynek minősül, de az USA által felajánlott gazdasági támogatásnak mostanáig csupán egy része valósult meg.⁸¹ Természetesen az ígéretek a hosszabb távú kötelezettségekre is vonatkoznak, amelyek eredményessége csupán a jövőben lesz megítélhető. Délkelet-Ázsián túlmenően 2018 novemberében a nyugati országok a csendes-óceáni befolyásért folytatott küzdelemben jóval konkrétabb ígéretekkel álltak elő, mint Kína. Az Egyesült Államok, Ausztrália, Japán és Új-Zéland vállalta Pápua Új-Guinea elektromos hálózatának kiépítését célzó beruházások finanszírozását 1,7 milliárd dolláros költséggel, melynek következtében 2030-ra 70%-ra nőne a lakosság áramhoz való hozzáférése a jelenlegi 13%-ról. Meglepetésként hatott, hogy az USA csatlakozott Ausztráliához a Manus-szigeten lévő Lumbrum haditengerészeti bázis közös fejlesztését célzó tervekhez, aminek hasznosítása iránt korábban Kína is érdeklődést mutatott. Vanuatu esetében Ausztrália a rendőrség megerősítését is támogatja, miközben a Csendes-óceán-Ausztrália kártya bevezetése a politikusok ausztráliai beutazásának könnyítését szolgálja. Ausztrália emellett a csendes-óceáni iskolák és egyházi szervezetek számára is számos ösztöndíjprogrammal állt elő. A legnagyobb jelentősége viszont annak az ausztrál

⁸¹ Mike Pompeo amerikai külügyminiszter szerint a Trump kormány hivatalba lépésétől számítva 2019 novemberéig az USA 4,5 milliárd dollár értékű segítségnyújtásban részesítette a régió államait (Department of State, 2019).

bejelentésnek volt, ami 2 milliárd dolláros tőkével létrehozott egy infrastrukturális bankot, ami kifejezetten a csendes-óceáni államok számára kínál kedvező konstrukciós kölcsönöket (Scott & Reynolds, 2018). Mindezek azt bizonyítják, hogy az USA és szövetségesei erejükhöz mérten megpróbálják korlátozni Kína regionális befolyását, de azt sem szabad azonban elfeledni, hogy Kínával szemben nagyságrendileg kisebb értékű gazdasági segítség felajánlását vállalhatják fel, ami hosszabb távon ellenfelük esélyeit növeli.

5.4. Az erőviszonyok átrendeződése, a fegyveres konfliktus lehetősége

5.4.1. Katonai képességek, a megváltozott erőegyensúly

A kínai és az amerikai geostratégia elemzése a katonai képességek, egyben az erőviszonyok átalakulásának közelebbi vizsgálatát is feltételezi. A kínai haderőfejlesztés eredményeire,⁸² az ország asszertív külpolitikájára az amerikai politikai és katonai vezetésnek is reagálnia kellett, miközben tagadhatatlan, hogy az USA kiszorulása a Csendes-óceán nyugati feléről reális forgatókönyvé lépett elő.

2013 decembere és 2015 júniusa között Kína 11,7 négyzetkilométer korallzátonyt töltött fel és alakított át mesterséges szigetekké a Dél-kínai-tengeren található vitatott hovatartozású Spratley-szigeteken, 2015 második felében pedig a Paracel-szigeteken folytatta a munkálatokat.⁸³ A dél-kínai-tengeri mesterséges szigetek létrehozása és katonai célú hasznosítása mindennél jobban érzékelteti Kína megváltozott – a korábbiakhoz képest agresszívabb – külpolitikai/biztonsági stratégiáját, melyben a Dél-kínai-tenger térsége feletti ellenőrzés megszerzése és az USA kiszorítása a régióból prioritást élvez, ennek érdekében pedig Peking szakított korábbi kooperációra hajlandó magatartásával (Eszterhai & Klemensits 2017).

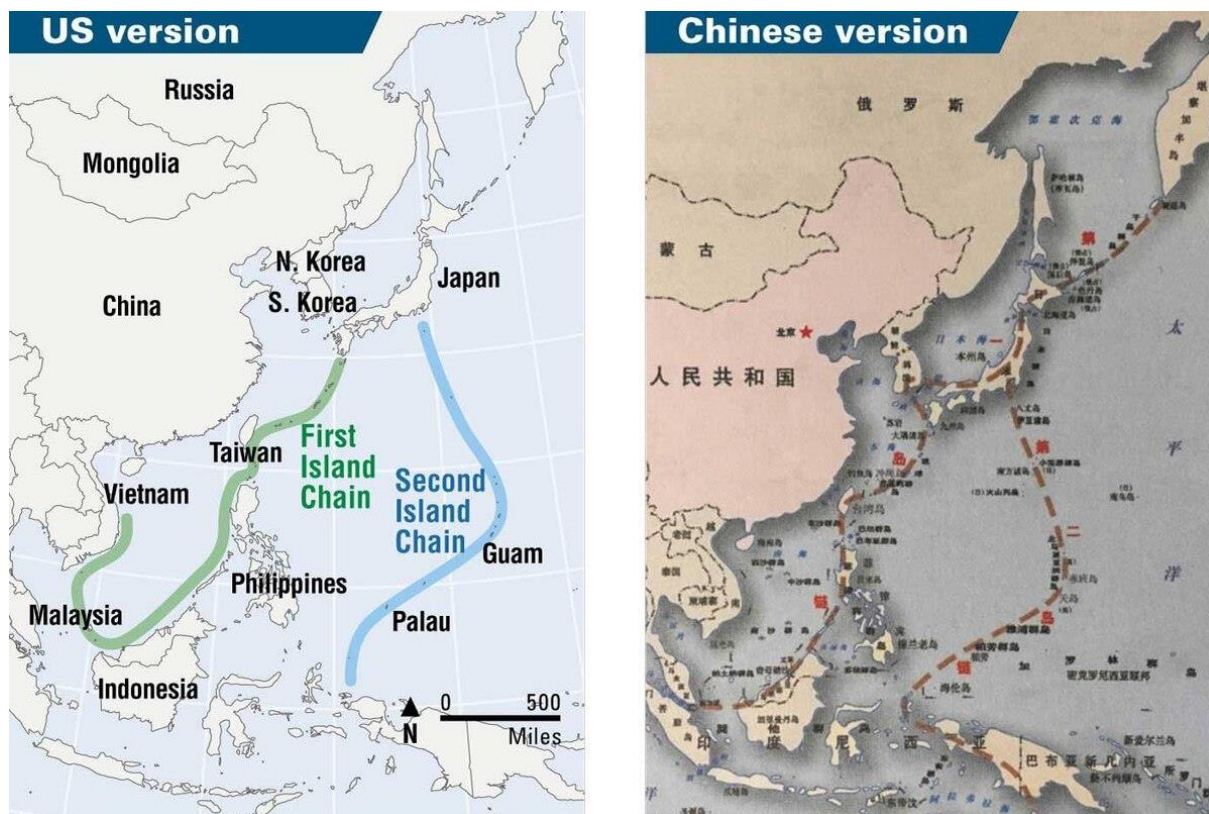
A kínai haditengerészet érvényben lévő „nyílt tengeri védelem” doktrínája egyértelműen a védvonalak kiterjesztésével számol, melynek hatására a közeljövőben elsősorban az első szigetláncon belül kell hadműveletekre felkészülnie a flottának (22. ábra). Hosszú távon már a második szigetláncig terjedő aktív tengerészeti jelenlét megvalósítása a cél, amely egyúttal az USA csendes-óceáni befolyásának visszaszorítását is jelenti a 21. század derekán.⁸⁴

⁸² A kínai haderőfejlesztésről és a katonai reformokról részletesebben: Klemensits, Hajdú & Sárhidai (2015).

⁸³ Részletesebben lásd: Klemensits (2016).

⁸⁴ Az első szigetlánc Japántól indulva, Okinavát és Tajvant is magába foglalja, majd tovább húzódik a Fülöp-szigeteki és maláj partok mentén, lefedve gyakorlatilag a Kelet- és Dél-kínai-tenger térségét. A második szigetlánc a Filippínó-tengertől keletre, a Marshall-szigetek – Guam – Palau vonalat jelenti. (Wortzel, 2013).

22. ábra: Az első és a második szigetlánc amerikai és kínai értelmezésben

Forrás: Christopher P. Cavalas: Powers Jockey for Pacific Island Chain Influence. Defence News, February 1, 2016 <https://www.defensenews.com/global/asia-pacific/2016/02/01/powers-jockey-for-pacific-island-chain-influence/>

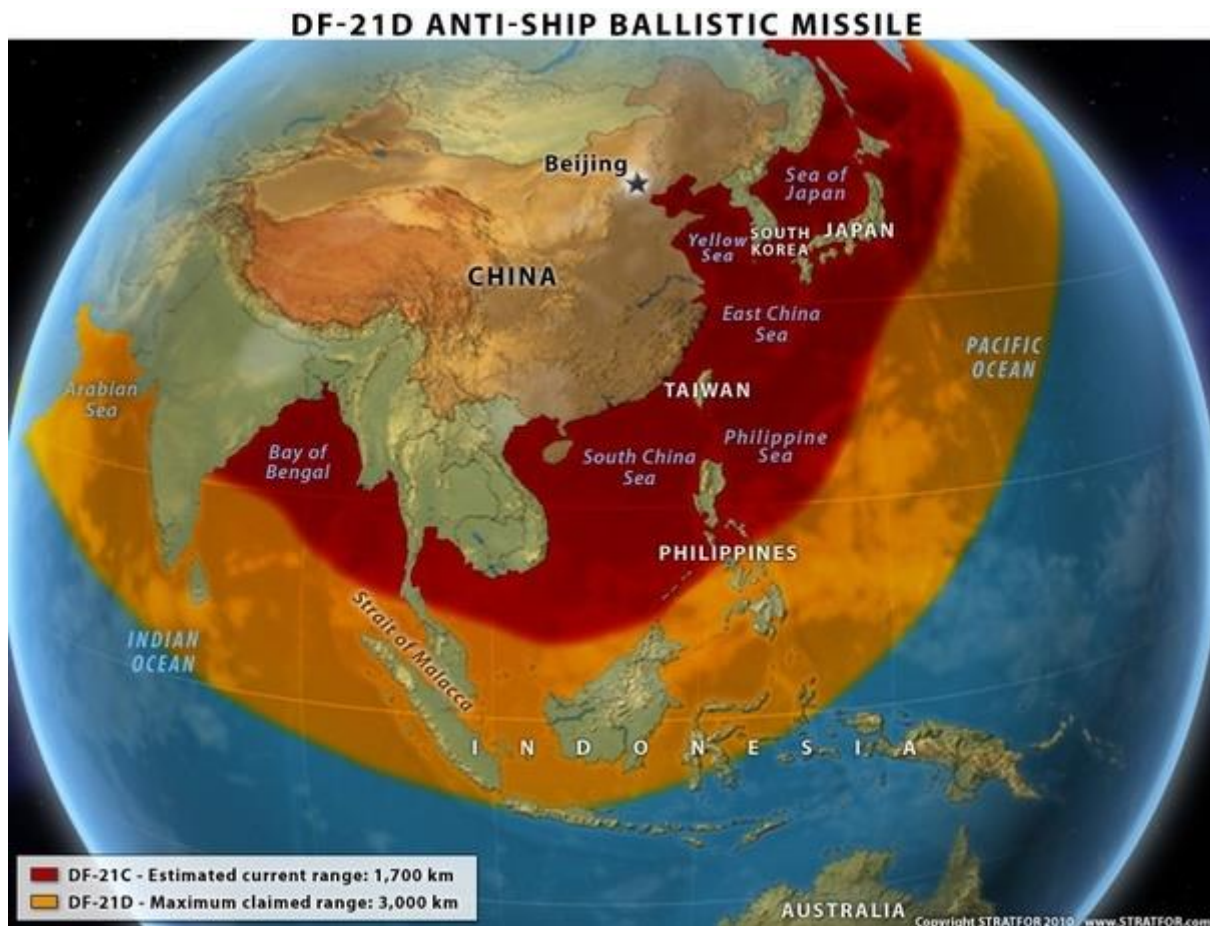
A fentiekben vázolt célok elérése érdekében Kína katonai potenciálja számottevő fejlődésen ment keresztül az utóbbi időben, amely elsősorban a „hozzáférést gátló / területmegtagadó” (Anti Access/Area Denial – A2/AD)⁸⁵ képességek megerősödésében érhető tetten (Függelék, 36. ábra). Ez a stratégia alapvetően a repülőgép-hordozók, nukleáris meghajtású támadó tengeralattjárók, rakétás cirkálók és rombolók rendszeresítése mellett nagy hatótávolságú rakétavédelmi rendszerek (hajó elleni ballisztikus rakéták és cirkálórakéták) hadrendbe állításával kívánja megakadályozni ellenfele aktív katonai jelenlétét az adott régióban. Ezek közé tartozik, a Dong Feng 21D „hordozó gyilkos” elnevezésű hajó elleni ballisztikus rakéta is, amely a szakértők egybehangzó véleménye alapján az amerikai repülőgép-hordozók elsüllyesztésére is alkalmas (23. ábra).⁸⁶ Továbbfejlesztett változata a

⁸⁵ Anti-Access/Area Denial

⁸⁶ A Wu-14 Dong Feng-21D nagy hatótávolságú hajó elleni ballisztikus rakéta („repülőgép-hordozó gyilkos”) a 2010-es évek elején állt hadrendbe. Hatótávolsága meghaladja az 1500 km-t, manőverezni képes robbanófeje

Dong Feng 26 pedig elsősorban megnövekedett hatótávolsága miatt jelenthet komoly veszélyt az Egyesült Államok flottája számára. Azt sem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a Nyugaton nagy nyilvánosságot kapott kínai hajó elleni ballisztikus rakéták legfőbb célja az elrettentés, „háborús környezetben kifejtett feltételezett hatékonyságukat illetően viszont megoszlanak a vélemények” (Hajdú, Klemensits & Sárhidai, 2017).

23. ábra: A Dong Feng 21D hajó elleni ballisztikus rakéta hatótávolsága

Forrás: Quora <https://www.quora.com/Do-US-carriers-have-a-defence-against-ballistic-missiles>

Az 1995-96-os harmadik tajvani-szorosbeli válság még azt bizonyította, hogy a múltban az Egyesült Államok tetszése szerint küldhetett flottát Kína partjaihoz, ha ellenfelét

pedig a hangsebesség 10-szeresével közelít a célpontja felé, elfogása a hagyományos rakétavédelem számára csaknem lehetetlen. Az amerikai erőfeszítések elsősorban a rakéta célzó rendszerének zavarására, megtevesztésére koncentrálnak. A 2015-ben rendszeresített JY-12 hajó elleni cirkálórakéta hatótávolsága 250-400 km-re tehető, 205-500 kg súlyú robbanófeje pedig 3-4 Mach sebességgel tart a célpontja felé. Az amerikai haditengerészet észlelése és elfogása helyett inkább „az indító repülőgépek felderítését és megsemmisítését tartja célravezetőbbnek” (Hajdú, Klemensits & Sárhidai, 2017 p. 22.).

együttműködésre kívánta kényszeríteni, esetleg érzékeltetni megkérdőjelezhetetlen globális dominanciáját. Noha az elmúlt 2 évtized során az erőviszonyok terén – látszatra – nem sok változás történt, valójában Kína felemelkedése és az amerikai befolyás csökkenése már a hatalmi átrendeződésről tanúskodik. A szigetfeltöltések ezt a folyamatot tették mindenki számára egyértelművé a hadászati környezet megváltozásával.

Az Egyesült Államok – lehetőségeihez mérten – igyekszik erre méltó választ adni, támogatni szövetségeseit, egyben demonstrálni katonai erejét Pekinggel szemben. A Spratley-szigeteken folyó építkezésekre reagálva 2015 októberében, jelezvén, hogy nem ismeri el a status quo megváltoztatását, az amerikai haditengerészet USS LASSEN rakétás rombolója 12 mérföldnél közelebb hajózott az egyik „újjonnan épített” szigethez, Kína tiltakozása ellenére (Choi, 2015). Az évek során a FONOP (Freedom of Navigation Operation) műveletek szinte rutinná váltak, melynek következtében az USA máig nem ismeri el a feltöltött zátonyok „sziget” jellegét, miközben az amerikai légierő és a flotta folyamatos jelenléte is láthatóvá vált.

Háborús helyzetben azonban már komoly kétségeket vet fel, hogy az amerikai repülőgép-hordozók délkelet-ázsiai bevetése mennyire lenne bölcs lépés és ezzel az amerikai katonai vezetők is tisztában vannak. A csendes-óceáni erőegyensúly eltolódása viszont nem kerülte el az amerikai szakértők figyelmét sem, sőt egy jelentős és elhúzódó diskurzust indított el, melynek központi dilemmája, hogy az USA miként lesz képes fenntartani katonai dominanciáját a térségben, és ennek érdekében, a haditengerészet fejlesztését szem előtt tartva, „milyen nagyhorderejű döntések meghozatalára lesz hajlandó” (Hajdú, Klemensits & Sárhidai, 2017.)

A Kína jelentette fenyegetés ellen az amerikai haditengerészet és a légierő vezetése kidolgozta az AirSea Battle doktrínát, vagyis a globális közös terekhez (tengerek, légtér, világűr) való hozzáférés hadműveleti koncepciót, amely 2015-től a „Közös koncepció a hozzáféréshez és a manőverezéshez a globális terekben” hivatalos elnevezést kapta. Lényege, hogy a technikai fejlődést kiaknázva a precíziós fegyverek és az új típusú kommunikációs lehetőségek segítségével, a két haderőnem szoros együttműködésével hatékonyan lépjen fel az ellenfelek „hozzáférést gátló / területmegtagadó” (A2/AD) képességével szemben, ami a kínai szárazföld elleni közvetlen támadást is magába foglalja (Krepinevich, 2010).

A kínai hajó elleni rakéták kifejlesztésének jelentőségéről sokat elárul, az amerikai katonai szakértők vélekedése, akik közül többen a hadviselés forradalmának meghatározó fejezetei közé sorolják, mivel véget vet a repülőgép-hordozókat övező legyőzhetetlenség mítoszának, egyben a megváltozott körülmények miatt azok elavultságát is bizonyíthatja. Kína

szerint a DF-21D hajó elleni ballisztikus rakéta egy igazi „orgyilkos buzogány fegyvere”,⁸⁷ vagyis valódi titkos fegyverré válhat az aszimmetrikus tengeri hadviselést tekintve (Erickson, 2015).

2012-ben az amerikai haditengerészet magas rangú tisztjei még úgy érveltek, hogy az új Gerald F. Ford osztályú hordozók mindenképpen megérik a rájuk fordított jelentős költségeket, hiszen hosszú távon biztosítani fogják az amerikai katonai jelenlétet a világban és érvényre is juttatják a stratégiát (Hendrix, 2013). Mások ezzel szemben úgy gondolják, hogy az USA kormánya nem engedheti meg magának, hogy 13,5 milliárd dollárt költsön egyetlen hajó beszerzésére, amely a legmodernebb felszereltsége ellenére is sebezhető maradna a Dong Feng 21D rakétával szemben annak 900 mérföldes hatótávolságán belül (Mizokami, 2016).⁸⁸ Ráadásul Jerry Hendrix kapitány a Center for New American Society kutatója szerint a legújabb hordozók hatékonysága – a fedélzetén található légierőt nézve – csupán 33%-kal nőtt a régebbi típusokhoz képest, miközben a költségek 94%-kal emelkedtek. Hendrix számításai szerint – 2013-as árfolyamon számolva – ezen a költségen a legóvatosabb becslések szerint is Kína több mint 1200 db Dong Feng rakétát képes előállítani, melyek egyenként is okozhatják egy hordozó megsemmisülését.⁸⁹

Éppen ezért levonhatjuk a következtetést, hogy miközben az amerikai hadvezetés az új hordozók rendszeresítését illetően nagy horderejű döntés előtt áll, a hordozók alkalmazásához köthető érvényben lévő doktrína is haladéktalan változtatásra szorul, ezzel együtt pedig a technikai fejlesztések és beszerzések területén is teljesen új prioritásokat kell megjelölni. Hendrix szerint az amerikai haditengerészet egyik fő problémája, hogy nem rendelkezik nagy hatótávolságú harci repülőgépekkel, ezt a problémát pedig a legújabb generációs, lopakodó F35C szolgálatba állítása sem oldja meg. A megoldást az F35C program leállítása mellett inkább a nagy hatótávolságú harci drónok kifejlesztésében kell keresni (Hendrix, 2013). Javaslatáértelmében a legújabb Ford osztályú hordozók helyett éppen ezért, a 21. század közepére több, kisebb kb. 5 milliárd dollárba kerülő könnyű hordozókat kell hadrendbe állítani, melyek a kínai hajó elleni rakéták hatótávolságán túl is alkalmazhatóak lennének, hiszen a legfőbb csapásmérő képességüket a rövid hatósugarú vadászgépek helyett nagy hatótávolságú és nehézfegyverzetű harci drónok jelentenék (Hendrix, 2015).

⁸⁷ Kínai nyelven: shashoujian wuqi.

⁸⁸ A hivatalos adatok szerint a USS GERALD F. FORD teljes költsége eléri a 17,5 milliárd dollárt, a fedélzetén lévő 6 milliárd dollár értékű repülőgépek nélkül.

⁸⁹ A DF-21D rakéta beszerzési ára két kínai szakértő szerint kb 5-11 millió dollár között mozoghat. (Hendrix, 2013).

Bizonyos számítások szerint a repülőgép-hordozók mellett a védelmüket biztosító Arleigh Burke osztályú Aegis ballisztikusrakéta-védelmi rendszerrel felszerelt rombolók sem tűnnek valami költséghatékony megoldásnak. Annak ellenére, hogy egy rakétás romboló 90 db Standard-3 Block 1B rakétával szerelhető fel, melyek egyenkénti költsége 10 millió dollár, reális az esélye annak, hogy egy tömeges rakétatámadás esetén képtelenek lennének a hordozó csoport védelmére, továbbá a 2 milliárd dolláros rakétás romboló elvesztése is elképzelhető forgatókönyv lenne (Yee, 2016).

Toshi Yoshihara, az amerikai Haditengerészeti Akadémia professzora szerint az erők újjászervezése során a támadó tengeralattjárók fejlesztésére érdemes koncentrálni, mivel olcsóbbak a repülőgép-hordozóknál, miközben Amerika fölénye a fegyvernem tekintetében jelentős, főleg, hogy Kína tengeralattjáró elhárító képességei viszonylag gyengék. A szorosok közelében gyakorlatilag néhány tengeralattjáró állomásoztatása segítségével a kínai flotta mozgása nagy részben gátolható lenne (Yoshihara & Holmes, 2018).

Peter Navarro, a California-Irvine egyetem professzora úgy véli, hogy a meglévő bázisok védelmének megerősítése, ill. újak megnyitása Ázsiában, majd azok széttelepítése és álcázása a fogadó országokban, valamint az erők újrastrukturálása, vagyis repülőgép-hordozók helyett a tengeralattjárókra és drónokra való hagyatkozás, valamint a nagy hatótávolságú bombázók alkalmazása jelentheti a megoldást Amerika számára (Navarro, 2015). Egyúttal Amerika kiterjedt szövetségi hálózatának katonai jelentőségét sem szabad lebecsülni, hiszen ezen a téren Kína hátránya behozhatatlan, konfliktus esetén pedig ez döntő jelentőségre tehet szert. (Grygiel & Mitchell 2018).

A Hudson Institute szakemberei által készített jelentés ezzel szemben kitart a szuperhordozók relevanciája mellett, mivel azok ár-érték arányosan messze pótolhatatlan erőkivetítési képességgel rendelkeznek és önálló, mozgó légibázisoknak tekinthetőek. Amint azt a jelentés megállapítja, a nagy hatótávolságú repülőgépek hiánya valóban problémát jelent, de ezek pótlására, ill. a DF-21D-hez hasonló rakéták elleni védelem kifejlesztésére még bőven van ideje az amerikai kormánynak. A dokumentum az F35C nagyobb teljesítményű motorral való gyártását tanácsolja, így növelve a repülőgépek hatótávolságát és kerülve a harci drónokra való hagyatkozást (Cropsey, McGrath & Walton, 2015).

A haditengerészet vezetése szerint a repülőgép-hordozó az amerikai globális katonai jelenlét legfőbb szimbóluma, ezért még hosszú éveken keresztül a tengeri hadviselés legfontosabb eszköze marad és a folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően a modern rakétavédelmi rendszerek révén Kína messze nem jelent legyőzhetetlen ellenfelet a számára (Broder, 2016). A DF-21D és a nagyobb hatótávolságú továbbfejlesztett változata a DF-26,

valamint a hajó elleni cirkáló rakéták elleni konkrét védekezést tekintve, azt a Pentagon is elismeri, hogy ezeknek a nagy sebességű manőverező robbanófejeknek az elfogása nem egyszerűen végrehajtható, ezért a rakéta komplikált „ölési láncának” („kill chain”) a megszakítására kell fókuszálni. Mivel a robbanófej célba jutásához a műholdak, a radarok, a parancsnokság és az indítórendszerek tökéletes egyidejű kommunikációjára van szükség, így a kiberhadviselés eszközeivel, vagy az elektronikus támadásokat követő kinetikus eszközök igénybevételével indított ellencsapással a folyamat jó eséllyel megszakítható. John Richardson tengernagy a haditengerészet hadműveleti főnöke ezért még 2016 nyarán is optimistán nyilatkozott az amerikai hordozók és a haditengerészeti légierő jövőjéről, miközben kétségbe vonta Kína A2/AD képességeit és még a terminus használatát is megtiltotta (Majumdar, 2016).

Az amerikai katonai vezetők továbbra is bíznak az AirSea Battle doktrína eredményességében, amely a légierő és a haditengerészet legmodernebb képességeinek szoros összehangolását feltételezi, miközben nagy hangsúlyt fektet a kínai rakétarendszerek elleni preventív csapásra. Stratégiai értelemben pedig arról sem feledkezhetünk meg, hogy Kína részéről egy amerikai hordozó elleni rakétatámadás gyorsan a konfliktus eszkalációját eredményezhetné, ami akár a nukleáris fegyverek bevetését is szükségessé tenné, ezt pedig Peking biztosan nem kockáztatná meg (Farley, 2016).

A fentiekben említett probléma a hadászati viszonyok alapvető átalakulásáról tanúskodik a Csendes-óceán nyugati felében, melynek jövőbeli geopolitikai következményei sem elhanyagolhatóak. Hendrix kapitány érvelését elfogadva, mely szerint, ha csupán 10% reális esélye mutatkozik egy hordozó elvesztésének, akkor a hadvezetés már nem kockáztatná meg a bevetését a beláthatatlan politikai következményektől félve, egyértelmű, hogy néhány év múlva – a jelenlegi tendencia mellett – az amerikai haditengerészet már nem lesz képes háborítatlanul hadműveleteket folytatni és uralni Délkelet-Ázsia vizeit (Broder, 2016). A kínai szigetfeltöltések és a hajó elleni ballisztikus rakéták egy új korszak eljövételét jelzik, melynek során, hosszú távon a kínai stratégia érvényre jutásával számolhatunk. Mindeközben Peking, várhatóan meg fog elégedni a Dél-kínai-tengeri pozícióinak konszolidálásával, egyúttal „fenntartva az amerikai beavatkozás kockázatának Washington számára elviselhetetlen következményének látszatát” (Hajdú, Klemensits & Sárhidai, 2017 p. 25.).

5.4.2. Egy amerikai–kínai háború perspektívája

Graham Allison *Destined for War* c. 2018-ban megjelent könyvében úgy véli, hogy a Thuküdidész csapdája jelenség miatt – vagyis, hogy amikor egy felemelkedő hatalom a

jelenlegi hegemon leváltására törekszik, a fegyveres összeütközés a legvalószínűbb kimenetel⁹⁰ – Kína és az Egyesült Államok egy olyan háború felé sodródik, amelyet valójában egyik fél sem szeretne (Allison, 2018). A történelmi párhuzamok Spárta és Athén rivalizálásával kezdődnek, de sokan Anglia és a Német Birodalom első világháborút megelőző versengését még inkább összehasonlíthatóbbnak tartják az USA és Kína jelenlegi konfliktusával. Miközben nyilvánvaló hasonlóságok felfedezhetőek, összességében a 21. század nemzetközi kapcsolatai az ázsiai és a csendes-óceáni régióban különböznek a 19–20. század fordulójának Európájától, vagyis az elkerülhetetlen háború tanáról szóló érvelést nem támasztja alá kellőképpen (Rosecrance & Miller, 2014). Michael Pillsbury: *The Hundred-Year Marathon: China's Secret Strategy to Replace America as the Global Superpower* című könyvében részletesen nyomon követi Kína mindazon – gyakran eltitkolt – törekvéseit, hogy megelőzze Amerikát és ő legyen a vezető globális hatalom, ráadásul Amerika tartva a konfliktus felvállalásának következményeitől, több esetben naivan még elő is segítette a pekingi törekvéseket (Pillsbury, 2016). Pillsbury művében a kínai hadvezetéshez kapcsolódó „sólymoknak” is nagy szerepet tulajdonít az USA ellenes stratégia megvalósítása során, de valójában Kínában ők is csupán a Kommunista Párt által meghatározott szerepüknek tesznek eleget, így korántsem beszélhetünk egy önálló, a politikusokkal szembemenő keményvonalas csoport meglétéről (Saunders & Scobell, 2015).

Miközben Pillsbury könyve még alapvetően az USA közönyösségének felrázását tűzte ki célul, Robert Spalding 2019-ben megjelent *Stealth War: How China Took Over While America's Elite Slept* munkája már a kínai törekvések sikerességét veszi számba, miközben alternatívát is ajánl az USA számára – nevezetesen, hogy miként nyerheti meg a háborút (Spalding, 2019). Bill Gertz szerint Kína ma nagyobb veszélyt jelent az USA érdekeire nézve, mint a hidegháborúban a Szovjetunió, mivel a katonai erő mellett az információs, kiber és gazdasági téren indított kínai műveleteket is rendre siker koronázza, az USA vezetése pedig sokáig képtelen volt felmérni a veszély valódi súlyát (Gertz, 2019).

A nemzetközi kapcsolatok realista iskolájának képviselője John Mearsheimer a „nagyhatalmi politika tragédiája” elméletének értelmében a világban anarchia uralkodik, ezért az egyes államoknak csupán a saját önvédelmi képességeikben bízhatnak. Azonban amíg az egyes államok katonai ereje többé-kevésbé meghatározható, a vezetés szándékai már korántsem ennyire egyértelműek, nem is beszélve arról, hogy a saját biztonsága érdekében a nagyhatalmak

⁹⁰ A könyv szerint a történelmi példákat figyelembe véve az esetek 70%-ban háború lett a következménye a hegemon és a felemelkedő hatalom rivalizálásának (Allison, 2018).

mindegyike a hegemonia megszerzésére törekszik, ami Kína és az USA esetében szintén az összeütközést vetíti előre (Mearsheimer, 2014).

Lényegében hasonló gondolatmenetet követ Michael Fabey is, *Crashback: The Power Clash Between the U.S. and China in the Pacific* c. könyvében, mivel a szerző abból a feltevésből indul ki, hogy a Dél-kínai-tengeren jelenleg is egy „meleg háborúnak” vagyunk a tanúi és még ha az USA és Kína szándékosan nem is indítana háborút egymás ellen, a félreértések, tévedések, Kína túlzott magabiztossága, vagy az USA – helyenként nyíltan beazonosítható – felkészületlensége könnyen elvezethet egy háborúba torkolló fegyveres összecsapáshoz a Csendes-óceán térségében (Fabey, 2018).

A Trump adminisztráció nyíltan felvállalta a Kínával folytatott versengést az Indo-csendes-óceán feletti hegemonia megőrzése érdekében, ami azonban várhatóan nem fog fegyveres konfliktushoz vezetni. Amint azonban Wu Chunqiu a PLA Hadtudományi Akadémiájának oktatója megállapította, a fegyverekkel megvívott konfliktusok mellett a háborúk politikai, gazdasági, tudományos, technológiai és diplomáciai jelleget is ölthetnek, ami viszont már teljes intenzitással zajlik Kína és az USA között (Wortzel, 1999). A 2018-ban Trump által megindított kereskedelmi háború⁹¹ végkimenetele ma még nem tűnik világosnak, annyi azonban biztosra vehető, hogy a délkelet-ázsiai államok politikájára is alapvető hatást gyakorol, ami a Covid utáni világban tovább bonyolítja a térség geostratégiai viszonyait.

5.5. A délkelet-ázsiai országok válasza

5.5.1. Nagyhatalmak között, mint tengely

Az ASEAN az USA és Kína egy stratégiai háromszöget alkot, melynek során a három szuverénnek tekintett hatalom között a lehetséges negatív és pozitív kapcsolatokat figyelembe véve négyféle különböző viszonyrendszer valósulhat meg, amelyekre az egyes történelmi

⁹¹ Az amerikai-kínai kereskedelmi háború 2018 júliusában kezdődött, amikor Donald Trump amerikai elnök állítólagos tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat miatt átfogó vámokat vetett ki Kínára. Az azóta eltelt hónapok során a vámtarifa-háború eszkalálódott, az USA korlátozásokat vezetett be a kínai technológiára, számos panaszt nyújtott be a WTO-hoz, melynek következtében a két ország a teljes kereskedelmi háború szélére sodródott. Eddig az USA 550 milliárd dollár értékű kínai termékekre vetett ki vámokat, Kína pedig 185 milliárd USD értékű amerikai áruval szemben tette ugyanezt. Noha a két fél sokáig nem volt hajlandó engedelményekre, végül 2020. január 15-én aláírták az első fázisú megállapodást, amely hivatalosan véget vetett a háborúnak, visszavonta a vámokat, lehetővé téve a kereskedelem bővítését, továbbá a szellemi tulajdon, és a technológia területén való együttműködést. A feszültségeket teljes mértékben nem sikerült megoldani, ami a világgazdaságra nézve is negatív következményekkel járt, ugyanakkor a délkelet-ázsiai országok számára bizonyos gazdasági előnyök is származtak a viszályból.

időszakokban láthattunk is példákat.⁹² 2010-től napjainkig a „romantikus háromszög”, vagyis az ASEAN mint passzív tengely és a két szárnyhatalom között pozitív kapcsolat létezik, melynek során a két szárny az USA és Kína jobb viszonyt ápol az ASEAN-nal mint a két nagyhatalom egymással (Dittmer, 2016). Ennek során Kína gazdasági kapcsolatai a régióval megerősödtek, ami az ASEAN számára jelentős előnyökkel járt, ugyanakkor Peking asszertív külpolitikája miatt az USA biztosította védelemre is igényt tartott. Az ASEAN számára a két nagyhatalom közötti háború igazi tragédiát jelentene, ezért a szervezet központi szerepének megőrzése, a két fél közötti közvetítés további is prioritás marad. A konfliktusok békés rendezése az „ASEAN út” filozófiájának segítségével mára a korábbiaknál is fontosabbá vált. A fokozódó amerikai–kínai vetélkedés az ASEAN számára jelentős kihívás, melynek során a hosszú távú érdekeket szem előtt tartva és a geopolitikai folyamatokat elemezve a szervezet számára a multipoláris világban a nagyhatalmakhoz fűződő kapcsolatok kezelése jelentős bölcsességet kíván, szerencsére a történelmi példák megfelelő alapot jelenthetnek ehhez (Mahbubani & Sng, 2017). Szingapúr egykori miniszterelnöke, Lee Kuan Yew szerint mivel az ázsiai országok önmagukban képtelenek ellensúlyt alkotni Kínával szemben, ezért az amerikai biztonsági és gazdasági hatalomra továbbra is szükségük van a geopolitikai egyensúly megőrzése szempontjából. Kína felemelkedése azonban nem megakadályozható, az USA-nak előbb utóbb fel kell készülnie a vezető szerepének megosztására, miközben a délkelet-ázsiai országoknak is el kell fogadniuk Kína domináns gazdasági pozícióját ellenkező esetben azt kockáztatják meg, hogy kiszorulnak arról a piacról, amely egyre inkább befolyást gyakorol a világ gazdaság jövőjére (Lee, 2013).

Kihangsúlyozandó, hogy Délkelet-Ázsia nem szeretne Kína és Amerika között választani, hiszen ez semmiképpen sem szolgálná az érdekeit (Mahbubani, 2020a). Kína felemelkedése továbbra is aggodalomra ad okot, különösen a szomszédjai körében, hiszen „senki sem érzi magát kényelmesen egy kis szobában egy elefánttal, bármennyire jóindulatú is az”. Éppen ezért a legtöbben örülnének a tartós amerikai jelenlétnek, amely kiegyensúlyozná Kína befolyását. Mindazonáltal hozzáértő és gondos amerikai jelenlétet szeretnének látni, nem pedig azt, amely arra kényszeríti őket, hogy válasszanak a két rendszer között – mintha Amerika „velünk vagy ellenünk” étosza lenne az egyetlen lehetőség. Délkelet-Ázsiában, köszönhetően a hosszú évekig tartó amerikai jelenlétnek továbbra is sokan jóindulattal tekintenek az USA-ra, amelyet a diplomataik még kihasználhatnak (Mahbubani, 2020b).

⁹² 1. Negatív kapcsolat a három fél között; 2. pozitív kapcsolat két fél között a harmadikkal szemben; 3. pozitív kapcsolat a tengelyállam és a két szárnyhatalom között; 4. pozitív kapcsolat mindhárom fél között.

A fentiek ellenére viszont a régió államainak válaszai a geostratégiai kihívásokra korántsem tekinthetők egységesnek. A nemzetközi kapcsolatok elméletéből kiindulva a kis államoknak számos lehetőségük van a revizionista hatalommal szembeni viselkedésük definiálására, melyek közül kiemelhető a „mozgóvonat” (bandwagon) és a megbékítés (appeasement) koncepciója,⁹³ de egy nagyhatalommal szembeni ellensúlyozás aligha jelent reális alternatívát (De Castro, 2019b). Délkelet-Ázsia esetében az egyes államok külpolitikájának formálása során bőven találunk példát a fentebb említett diplomáciai stratégiák alkalmazására, mivel azonban ez nem csupán a 10 ország esetében mutat eltéréseket, hanem gyakran az egymást követő kormányok esetében is, ezért a dolgozat ezek ismertetésétől eltekint, csupán a kínai BRI-re és az amerikai Indo-csendes-óceáni stratégiára adott válaszok rövid összefoglalására vállalkozik.

5.5.2. A Kínával fenntartott kapcsolatok átalakulása

Mivel a BRI 2013-as meghirdetése – és a délkelet-ázsiai országok erre adott pozitív reakciója – az ASEAN–Kína gazdasági kapcsolatokat erősen befolyásolta, érdemes röviden áttekinteni ezek alakulását. 2002 novemberében az ASEAN és Kína aláírta az átfogó gazdasági együttműködésről szóló keret megállapodást, elindítva az ASEAN – Kína szabadkereskedelmi övezet létrehozásának folyamatát, ami 2010 januárjában lépett hatályba (Wu, 2015). A Kínai Kereskedelmi Minisztérium szerint az ASEAN és Kína közötti kétirányú kereskedelem 641,46 milliárd USD-t ért el 2019-ben, ami 9,2%-os növekedést jelent az előző évhez képest. Kína ASEAN felé irányuló exportja 359,42 milliárd USD volt, ez 12,7%-os, az ASEAN államokból származó kínai import 282,04 milliárd USD-t tett ki, ami pedig 5%-os növekedést jelentett. Kína már 11 éve az ASEAN legfontosabb kereskedelmi partnere (ASEAN-China Centre, 2020). 2018 óta pedig az ASEAN vált Kína második legfontosabb kereskedelmi partnerévé (megelőzve az Egyesült Államokat) az Európai Unió után (Xilian, 2019).

A Kínai Kereskedelmi Minisztérium szerint 2019 december végén az ASEAN és Kína közötti beruházások elérték a 236,91 milliárd USD összeget. Kína ASEAN-ba történő befektetése elérte az 112,30 milliárd USD-t, az ASEAN Kínába történő befektetése pedig a 124,61 milliárd USD-t tett ki. A 2019-es év volt a második alkalom, amikor az ASEAN volt

⁹³ A „mozgó vonat” a nemzetközi kapcsolatok változása során akkor következik be, amikor egy állam egy másik erősebb, ellentétes hatalomhoz igazodik, és elismeri, hogy az erősebb ellenféltől lett partner aránytalanul nagy nyereségre tesz szert a közös hódítás során. A stratégia minden esetben a gyengébb felek alternatívája és abból indul ki, hogy a gyengének szüksége van egy erős partnerre, hiszen az erősebb fél mindenáron megszerzi, amit akar, ha kell erővel. (Mearsheimer, 2001)

Kína külföldi befektetéseinek második legnagyobb befogadóhelye. Az ASEAN Kína harmadik legnagyobb befektetési forrása. Kína és az ASEAN kapcsolatában a turizmus is fontos szerepet játszik. 2019-ben a kölcsönös látogatások összesen meghaladták a 65 millió főt, hetente Kína és az ASEAN tagállamok között mintegy 4500 járat közlekedett (ASEAN-China Centre, 2020).

A koronavírus okozta világjárvány pedig új fejezetet nyitott a gazdasági kapcsolatokban, mivel 2020 első két hónapjában az ASEAN lett Kína legnagyobb kereskedelmi partnere maga mögé utasítva az Európai Uniót. Ez bizonyította, hogy Délkelet-Ázsia és Kína között egy olyan megtörhetetlen ellátási lánc van, amit még olyan külső sokkok sem tudnak megszakítani, mint a koronavírus („ASEAN becomes China's largest Global Times”, 2020). Kétségtelen, hogy a járvány elmúlásával az EU vissza fogja venni vezető szerepét, mivel 2-3-szor nagyobb gazdasággal rendelkezik, mint az ASEAN, de ez jól mutatja, hogy milyen szoros gazdasági kapcsolat, egyúttal interdependencia jött létre Kína és Délkelet-Ázsia között.

Kambodzsa tekinthető Kína egyik legfontosabb partnerének a délkelet-ázsiai régióban. Az infrastruktúra és a fizikai összeköttetések fejlesztése komoly előrehaladást ért el az országban, amelyek nagy része a BRI-hez kapcsolható.⁹⁴ Mianmar különös jelentőséggel bír Peking geostratégiai tervei szempontjából, hiszen hozzáférést biztosít Kína számára az Indiai-óceánhoz. A Xi Jinping 2020 januári látogatása során aláírt projektek mind kapcsolódnak a Kína-Mianmar gazdasági folyosóhoz (CMEC), ami pedig a kínai BRI részét alkotja.⁹⁵ Laosz esetében az egyik legfontosabb kezdeményezés a két ország között jelenleg a Kína–Laosz közötti vasúti projekt,⁹⁶ amelynek a legfőbb célja, hogy a tengerektől elzárt országot be tudja csatornázni a kereskedelembe és egy szárazföldi csomóponttá tudja alakítani. Mivel Laosz meglehetősen szegény ország és korlátozott természeti erőforrásokkal rendelkezik, így nagymértékben kiszolgáltató a kínai kezdeményezésnek (Lintner, 2019). Vietnám támogatja a BRI kezdeményezést, viszont az azzal kapcsolatos kínai hitelekkel óvatos. A Pekinggel szembeni bizalmatlanságot és az eladósodástól való félelmet a dél-kínai-tengeri konfliktus, valamint a kínai hitelek kedvezőtlen feltételei is táplálják. Vietnám részvétele a BRI-ben ezért meglehetősen visszafogottnak és lassúnak mutatkozik, habár az országnak nagyon nagy szüksége lenne az infrastruktúra fejlesztésére (Hiep, 2018).⁹⁷ Thaiföld az utóbbi időben

⁹⁴ A két legfontosabb projekt a Sihanoukville Különleges Gazdasági Övezet (SSEZ) és a tervezett Phnom Penh-Sihanoukville gyorsforgalmi út (Kha, 2019).

⁹⁵ Az aláírt megállapodások magukban foglalnak egy vasútvonalat, amely a kínai Kunmingot (Yunnan tartomány Kína déli részén) köti össze Kyaukphyu-vel Muse és Mandalay érintésével, amely városok Mianmar északi és középső részén helyezkednek el, valamint a New Yangon City projekt, amelyet a China Communications Construction Company (CCCC) fejleszt ki (Parameswaran, 2018).

⁹⁶ A projekt 2016-ban kezdődött, és várhatóan 2021 végére fejeződik be.

⁹⁷ A BRI kezdeményezés keretében történő első infrastrukturális projekt a Hanoiban megvalósuló Cat Linh – Ha Dong metróvonal, amelyet 2011 októbertől építenek és utólagosan nyilvánította mindkét fél a BRI részévé.

igyekezett megőrizni a Kínától való függetlenségét, mivel komoly félelmet kelt az adósságcspadába való sodródás, ráadásul gazdasága nagyban függ a kínai turistáktól. (Bunyavejchewin, 2020). A BRI kezdeményezés keretein belül megvalósuló vasúti projekt összekapcsolná Bangkokot az ország északi részével, még hozzá Kínából importált nagysebességű vasúti technológiával. Ezután pedig Laoszon keresztül is el lehetne jutni a kínai Kunming-ba.⁹⁸ A Tengeri Selyemutat tekintve geopolitikai és geostratégiai okokból kifolyólag Kína számára a szigetország a legfontosabb délkelet-ázsiai állam. A Malaka-szoros, a Lombok-szoros és a Szunda-szoros révén a régió legnagyobb állama a stratégiai kereskedelmi útvonalak felett is ellenőrzést gyakorol, melyeken keresztül a kínai import és export is áthalad. Éppen ezért kijelenthető, hogy Indonézia részvétele nélkül a kezdeményezés nem járhat sikerrel (Parameswaran, 2018). Az indonéz és a kínai kormány viszont gyorsan egyetértésre jutott, hiszen Joko Widodo (Jokowi) elnök az országát egy "Globális tengeri csomóponttá" szeretné változtatni, amely az Indiai és a Csendes-óceán között töltené be a híd szerepét. 2014 novemberében Jokowi elnök elkötelezte magát a tengeri infrastruktúra fejlesztése mellett, beleértve 24 stratégiai jelentőségű kikötőt és 5 mélyvízi kikötőt (Duquennoy&Zielonka, 2015). A cél a konnektivitás megerősítése, a külföldi befektetések ösztönzése és a kereskedelmi lehetőségek jobb kihasználása. Kína számára hatalmas üzletről van szó, hiszen Jakarta a közeljövőben az építkezéseket döntően a kínai vállalatok segítségével szeretné kivitelezni. Najib Tun Razak miniszterelnöksége alatt (2009–2018) az ország szilárdan elkötelezte magát a BRI mellett, a kínai projektektől pedig komoly gazdasági hasznot remélt. Ennek keretében megállapodás született a Malajzia–Kína Kuantan Ipari Park létrehozásáról, melynek során Kína jelentős fejlesztéseket hajtott végre a Kuantan-i kikötőben a Maláj-félsziget keleti peremén.⁹⁹ 2018 után Mahathir Mohamad kormánya ugyan csökkentette az ország részvételét a BRI-ben, ennek ellenére a legfontosabb projektek folytatását engedélyezte. Szingapúr a kezdetektől előnyben részesítette a BRI-t, különösen az infrastruktúra, a pénzügyi konnektivitás, és a harmadik országba történő befektetések területére fókuszálva. A szárazföldi összeköttetés javítása érdekében Szingapúr és Malajzia 2017-ben kezdte meg a 350 km hosszú 11 milliárd USD-ba kerülő Kuala Lumpur-Szingapúr gyorsvasút megépítését, amely a tervek szerint 2031-

⁹⁸ A thai-kínai nagysebességű vasútvonal kiépítése kiemelt fontosságú projekt a BRI-n belül, a Laosz fővárosával Vientiánnal való összeköttetés kulcsfontosságú lenne Thaiföld gazdasága számára is, mivel csökkentené a kereskedelmi költségeket.

⁹⁹ Malajzia első nemzeti státuszt elnyert ipari parkja 685 hektáron épült meg és főként az acélipar, az elektronika, kommunikációs technológia és a megújuló energia ipar számára kínál otthont (MCKIP, 2020). 2014-ben indult útjára a nagyrészt kínai vállalatok által finanszírozott Malakka Gateway Project, amely magába foglalja egy mélytengeri kikötő építését a Malakka-szorosban, de a Malakka ipari park létrehozása szintén része a terveknek.

ban kezdi meg működését (Railway technology, 2020).¹⁰⁰ A BRI keretébe tartozó projekt része a tervbe vett Kunming-Szingapúr vasútvonalnak. A kormányzat pozitív hozzáállása ellenére egyes vélemények szerint a 21. Századi Új Tengeri Selyemút révén Szingapúr kikötője elveszítheti korábbi egyedülálló shipping hub jellegét, hiszen Kína malajziai fejlesztései és a szárazföldi utak révén a kereskedelmi forgalom csökkenésére számíthat. Brunei-t elsősorban gazdasági kapcsolatok fűzik Kínához, hiszen kiemelten támogatja a BRI-projektet, ráadásul Kína az ország gazdaságának diverzifikálása területén is segítséget ígért. A Kína által kínált infrastrukturális beruházások, valamint a kereskedelmi forgalom növelése azonban megoldást jelenthet a problémákra nézve („China-Brunei joint venture”, 2017).

Összességében a BRI komoly hatást gyakorolt az ASEAN országokra, ennek következtében a Kínától való gazdasági függőségük is növekedett (2. táblázat).

2. táblázat: Kína és a délkelet-ázsiai országok gazdasági kapcsolatai a bilaterális kereskedelem és az FDI tükrében

	Laosz	Kambodzsa	Vietnam	Mianmar	Fülöp-szigetek	Thaiföld	Malajzia	Szingapúr	Indonézia	Brunei
A Kínába irányuló export aránya 2012-ben	24,6 %	2,17%	11,3%	15,8%	23,4%	13,1%	15,5%	10,9%	12,3%	2,58%
A Kínából érkező import aránya 2012-ben	16,2 %	22,3%	25,3%	37,7%	12,7%	15,4%	15,9%	10,8%	15,9%	11%
A Kínába irányuló export aránya 2018-ban	31,7 %	6,92%	19,6%	24,7%	13,6%	11,8%	13,4%	13,7%	14,3%	3,76%
A Kínából érkező import aránya 2018-ban	22,6 %	25,1%	32,9%	39,6%	24%	20,1%	21,2%	14,6%	24,3%	33,9%
Az országban lévő kínai FDI aránya 2018-ban a teljes FDI állományhoz viszonyítva	87%	19,6%	3,8%	14,9%	1%	2,6%	5,4%	3,3%	5,7%	3,3%

Forrás: Az OEC és a Kínai Kereskedelmi Minisztérium adatainak alapján (saját szerkesztés)

¹⁰⁰ 2019 áprilisában a két fél az e-kereskedelem, a logisztika és a professzionális szolgáltatásokra kiterjesztett megállapodást írt alá, miközben a délkelet-ázsiai infrastrukturális fejlesztések finanszírozására egy 500 millió USD értékű pénzügyi alapot hozott létre (Wei, 2019).

Az egyes országok tekintetében viszont jelentős különbségek vannak, melyek földrajzi, geostratégiai, gazdasági és kulturális okokra vezethetők vissza. A szárazföldi Délkelet-Ázsiában Kambodzsa, Laosz és Mianmar gazdasága erőteljesen függ Kínától, Thaiföld és Vietnam esetében azonban annak ellenére, hogy a külkereskedelem és az FDI területén is egyre erősebb pozícióba került Kína, utóbbi államok törekvése a nagyhatalmak közötti egyensúlyozásra és a Pekingtől való távolság megőrzése érdekében eredményesnek tekinthetők. A szigetvilágban Indonézia, Malajzia esetében – a politikai kapcsolatok hullámzását félretéve – Kínával egyre szorosabbá vált a gazdasági kapcsolat, ami elsősorban a BRI projektek volumenében és a külkereskedelmi mérleg eltolódásában nyilvánul meg. Szingapúr és Brunei Kínához fűződő kapcsolataiban ez a tendencia szintén megfigyelhető, miközben utóbbiak számára a gazdasági előnyök sokkal egyértelműbben kimutathatóak, mint a többi ország esetén. Bár az ASEAN országok alapvetően szívesen fogadták a BRI-t, annak lehetséges stratégiai következményeitől – pl. politikai függés, adósságsapda – továbbra is tartanak, miközben az USA részéről is hatványozott intézkedések történtek ezen kihívások felnagytítására (Gong, 2019).

5.5.3. Az amerikai stratégiai alternatíva

Az Egyesült Államok által meghirdetett Indo-Csendes-óceán stratégiája sem váltott ki egyöntetű reakciókat az ASEAN országok részéről. A Trump kormányzat „Amerika az első” politikáját és a multilaterális keretek elutasítását, kezdetben még az USA legfőbb ázsiai partnerei is gyanakodva fogadták, miközben ígérekkel Kína gazdasági befolyását sem tudta kellőképpen ellensúlyozni Washington („U.S. pledges nearly \$300 million”, 2018)¹⁰¹. Az Indo-Csendes-óceánt illetően pedig kezdetben még annak földrajzi jelentése sem volt egyértelmű a délkelet-ázsiaiak számára, akik többnyire az Afrika keleti partjaitól a Csendes-óceán nyugati medencéjéig húzódó közelebről nem definiált régióval nehezen tudtak azonosulni.

2019 júniusában az ASEAN végül kiadta a The ASEAN Outlook on the Indo-Pacific c. dokumentumot, amely fontos részleteket árult el a szervezet elképzeléseivel és céljaival kapcsolatban. Az AOIP négy legfőbb eleme az ázsiai–csendes-óceáni és az Indiai-óceáni régiók integrációja; a párbeszéd és az együttműködés előmozdítása a rivalizálás helyett; az összes érintett fejlődésének és jólétének előmozdítása; valamint a tengeri régió fontossága a regionális

¹⁰¹ Az új stratégiai irányvonal jegyében 2018 augusztusában Mike Pompeo külügyminiszter bejelentette, hogy az USA közel 300 millió dollárral támogatja az Indo-csendes-óceáni tengeri biztonsági együttműködést. („U.S. pledges”, 2018)

architektúrában. Más nemzetközi szervezetekkel összhangban a tengeri kooperáció, a konnektivitás elősegítése és a fenntartható gazdasági fejlődés mellett is síkra szállt a dokumentum (Parameswaran, 2019b). Az is megfigyelhető, hogy az ASEAN országok Kína feltartóztatása helyett inkább az általuk képviselt regionalizmus népszerűsítésében érdekeltek, gazdasági érdekeik és az aszimmetrikus erőviszonyok miatt pedig a Kínával való katonai konfrontációtól elzárkóznak.¹⁰²A dokumentum megszületését viszont jelentős vita előzte meg, rávilágítva a kérdés tekintetében a szervezet megosztottságára. A régi ASEAN tagok és az USA szövetségesi inkább hajlandóak követni az amerikai stratégiát,¹⁰³ ezzel szemben az Egyesült Államokhoz formálisan nem kötődő országok inkább választják Kínát (Liu, 2015). A földrajzi környezet mellett a szövetségesi politika és a belpolitikai viszonyok is kétségtelenül befolyást gyakoroltak a kormányok viselkedésére. A 35. ASEAN csúcsertekezlet megerősítette a korábbi dokumentumban foglaltakat, emellett nyíltan állást foglalt az ASEAN központi szerepének fenntartása mellett, megerősítette a belügyekbe történő nem beavatkozást, a szuverenitás tiszteletben tartását, valamint az ASEAN út jelentőségét.

A befolyásos politikai és gazdasági szereplőnek számító Szingapúr elsősorban az ASEAN és az USA közötti gazdasági kapcsolatok megerősítése mellett érvelt. (Megemlítendő, hogy 2019-ben az USA volt a legnagyobb külföldi befektető az ASEAN területén a teljes befektetések 15,2%-ával (ASEANstats, 2020). A szervezet 2019-es elnökségét betöltő Thaiföld pedig a BRI és az Indo-csendes-óceáni stratégia összekapcsolását favorizálta, hiszen abból az ASEAN összes tagja profitálna. Indonézia viszont az eseményekből azt a következtetést vonta le, hogy az USA a továbbiakban már nem kívánja a Kínával szembeni ellensúly szerepét betölteni és visszavonulóban van a térségből. Malajzia pedig – Dutertéhez hasonlóan – úgy látta, hogy az amerikai koncepció szükségtelenül avatkozik bele a dél-kínai-tengeri ügyekbe, ezáltal nehezítve a konfliktus megoldását. Amikor 2019 elején az USA a BRI-t közvetlenül támadta, legfőképpen az adósságcsapda címszavával, mianmari politikusok védelmükbe vették a kínai kezdeményezést. Hasonló nyilatkozatokat a maláj és a kambodzsai kormányzattól is hallhattunk a későbbiekben (Liu, 2015).

Figyelembe véve az USA gazdasági és biztonsági téren tett felajánlásait, a gazdaságok USA irányába való kiszolgáltatottságát és a multilaterális keretek között megnyilvánuló rendszerszintű nyomást, Vietnam, Thaiföld, Szingapúr minősíthető az amerikai koncepció legfőbb támogatóinak. Az előbbi három ország, valamint Indonézia és Malajzia számára a

¹⁰² Itt azért megfigyelhető a különbség a Dél-kínai-tengeren követelésekkel rendelkező országok és a többiek viszonylatában.

¹⁰³ A korlátozó külpolitikai stratégiát követők esetében is megfigyelhetőek bizonyos eltérések.

koncepció előnyös együttműködési lehetőség, de a Fülöp-szigetek mellett Kambodzsa esetében a kockázatok és a lehetőségek egyszerre vannak jelen a stratégiai koncepcióban (Liu, 2015).

Miután a Covid-19 után 2020 folyamán a Trump kormányzat retorikája Kínával szemben egyre élesebbé vált –közben az Indo-csendes-óceáni stratégia vitatott pontjai sem tisztázódtak – Délkelet-Ázsia továbbra is megpróbálja kihasználni a BRI és a FOIP nyújtotta kölcsönös lehetőségeket, egyúttal megpróbál kimaradni az amerikai–kínai konfliktusból¹⁰⁴ és tengelyként funkcionálni a két nagyhatalom szorításában.

5.6. A külső stratégiai környezet és a belső tényezők hatása a Fülöp-szigetek külpolitikájára

A fentiekben vázolt geostratégiai környezet a délkelet-ázsiai országok közül természetesen a Fülöp-szigetek külpolitikai viselkedését, mozgásterét is jelentős mértékben behatárolta. Duterte elnök „független külpolitikája” a külső környezetben végbemenő átalakulásra próbált reális választ adni, miközben egyes törekvéseiben a proaktív cselekvés is tetten érhető. A filippínó elnök külpolitikája – összehasonlítva a többi délkelet-ázsiai országgal – korántsem tekinthető egyedinek, a régió államai hasonlóképpen reagálni kényszerültek a nagyhatalmak törekvéseire. Mint láttuk azonban, az egyes ASEAN országokat saját eltérő érdekeik vezérik, ezért egymás külpolitikájára csupán korlátozott befolyást gyakorolnak. Duterte politikáját a többi szomszédos ország stratégiája kevésbé formálta, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy ez fordítva is igaz, a Duterte-féle „független” külpolitika nem indított el lavinát, vagyis nem talált követőkre, a térségben, és szomszédos államokat nem ösztönözte hasonló fordulatra. A szigetország esetében, mint külső stratégiai behatás Duterte hivatalba lépésekor az amerikai újraegyensúlyozás koncepció és a kínai BRI párhuzamos megnyilvánulása volt döntő jelentőségű. Később pedig a BRI és Trump Indo-csendes-óceáni koncepciói alkották a két ellentétes stratégia gerincét. A neoklasszikus geopolitika felfogásából kiindulva a Fülöp-szigetek alapvetően a rendelkezésre álló erőforrásaihoz (politikai, gazdasági, katonai) mérten reagált a kihívásokra, miközben a geopolitikai és a geoökonómiai¹⁰⁵ érdekek ütközése, ezek összeegyeztetése jelentette a legfőbb kihívást. Az ország dél-kínai-tengeri érdekeltségeinek védelme gyakran került szembe a kínai befektetések iránti fokozott igényekkel, amit tovább

¹⁰⁴ Az amerikai–kínai kereskedelmi háborúnak a tapasztalatok szerint pozitív és negatív hatásai egyaránt voltak a régióra nézve.

¹⁰⁵ A belső problémák ellensúlyozása végett a külföldi gazdasági segítség megszerzése, „fejlesztési diplomácia” a Marcos korszaktól kezdve meghatározó eleme a filippínó külpolitikának (Chang, 2017).

bonyolított az USA-hoz fűződő ambivalens szövetségi kötelék, ezek harmonizációja nehezen kivitelezhető feladatnak bizonyult a vezetés számára. Azt sem szabad elfelejteni ugyanakkor, hogy az elnök döntéseiben a saját percepciói is fontos szerepet játszottak (pl. baloldallal való szimpatizálása és Amerika ellenessége), csakúgy, mint olyan tényezők, mint a nacionalizmus és a nemzeti identitás kérdése, ez időről-időre bebizonyosodott. Egyes alkalmakkor a belpolitika primátusa is markánsabban érvényesült a külpolitika felett, hiszen pl. a drogellenes háború egyes országokkal a kapcsolatok megromlását eredményezte (Európai Unió), míg másokkal új perspektívái nyíltak az együttműködésnek (Kína, Oroszország).¹⁰⁶ Emellett viszont más belső faktorok (érdekcsoportok) is említést érdemelnek, amelyek egyes esetekben a külpolitika formálása során érezhetően nagyobb súllyal estek a latba, mint a külső tényezők. Az elnök pedig rákényszerül a külső és a belső tényezők közötti óvatos egyensúlyozásra.

A Fülöp-szigeteken négy stratégiai csoport jelenléte azonosítható be, akik döntő mértékben képesek befolyásolni az elnök politikáját: az üzleti körök; a katolikus egyház; a civil szervezetek és aktivisták; valamint a hadsereg. Adott esetben mindegyikük külön-külön is képes lehet az államfő hatalmának meggyengítésére, megbuktatására. Természetesen ez a helyzet fokozottan igaz, ezen csoportok egymással való szövetkezése esetén (Thompson, 2014). A Marcos rendszer bukását követően az egyes államfők számára a támogatásuk megszerzése kritikusnak bizonyult.

2016-ban Duterte hatalomra kerülésekor ezeknek a csoportoknak a befolyása már megváltozott a korábbiakhoz képest. A katolikus egyház már korántsem tekinthető olyan befolyásosnak, mint egykor és nem rendelkezik kellő hatalommal az elnök akaratának megváltoztatásához (pl. a Marcos bukását követő időkben). Jelenleg a civil szervezetek szerepe is korlátozottnak tekinthető, a közvéleményre gyakorolt befolyásuk képtelen felvenni a versenyt az elnök populista stílusával.

Alapvetően a belpolitikában – közvetve így a külpolitikában is – két, adott esetben három stratégiai csoport befolyása a meghatározó: a hadseregé és az üzleti elité, utóbbi esetében az Amerika és Kína párti csoportokat szintén külön kell választani. A hadsereg és a civil kormányzat kapcsolata nagy mértékben függ attól, hogy az érdekeik mennyire esnek egybe és hogy az elnök mekkora mértékben képes a hatalmát rákényszeríteni a hadvezetésre (Hall, 2018). Duterte esetében egyértelmű, hogy a támogatásukért cserébe az elnök is komoly engedményekre kényszerült. A hadvezetés a kezdetektől gyanakvással szemlélte Duterte Kína

¹⁰⁶ Azt is meg kell jegyezni, ugyanakkor, hogy Duterte külpolitikája esetében a személyes kapcsolatok is a korábbiaknál nagyobb jelentőségre tettek szert, ami részben a filippínó társadalmi-kulturális hagyományokhoz kapcsolódik.

felé való nyitását¹⁰⁷ és ezt ugyan képtelen volt megakadályozni, de támogatásukért cserébe az elnök kénytelen volt az Amerikával fennálló biztonsági kapcsolatokat megerősíteni és a haderőfejlesztést is folytatni (De Castro, 2019b). A kompromisszum máig működőképesnek bizonyult, de a jövő nagy kérdései közé tartozik, hogy pl. a Dél-kínai-tengerrel kapcsolatos nézeteltérést, vagy Kínának a filippínó gazdaságra gyakorolt befolyásával kapcsolatban sikerül-e hosszabb távon is azonos álláspontot kialakítani.

Az Amerika-barát üzleti elit eredendően szintén nem lelkesedett a Kína felé való nyitásért, de amíg gazdasági és politikai érdekeiket nem fenyegeti közvetlen veszély – és részesülnek a Duterte által favorizált eliticsere osztalékaiból – várhatóan kitartanak az elnök mellett. Duterte Kínával szembeni megbékítési politikáját a legnagyobb mértékben a kínai származású üzleti elit támogatta, aki ettől a politikai befolyás mellett óriási üzleti hasznot is remélhetett. Közéjük tartoznak az ország leggazdagabb emberei, ezért támogatásuk megszerzése az elnök számára sem közömbös. Nekik jól felfogott érdekük Duterte hatalmának stabilizálása, hivatali idejének lejártá után pedig az érdekeiknek megfelelő politikát képviselő új államfő hatalomra segítése, persze ez utóbbi megállapítás a többi stratégiai csoport esetében is igaznak tekinthető. A fentiek értelmében megállapítható, hogy a Fülöp-szigetek külpolitikáját a külső stratégiai környezet és a belső tényezők együttesen formálják, amelyek Duterte részéről is megkövetelik az alkalmazkodást, ellenkező esetben az idő előtti bukását kockáztatná meg. Általánosabb következtetésként pedig kijelenthető, hogy a kisebb államok vezetői a világban mindenütt hasonlóan kényes szituációban vannak és – még ha régióként és országonként jelentős különbségek is mutatkoznak – egyaránt ki vannak szolgáltatva a külső és belső körülményeknek való megfelelés kényszerének. Duterte lépéseit ezért is érdemes Kelet-Közép-Európából figyelmesen szemlélni, hiszen annak sikerei és kudarcai Magyarország és a szűkebb régió számára is hordoz tanulságokat magában.

5.7. Párhuzamok Közép-Kelet-Európával, tanulságok a régió számára

A dolgozat nem titkolt célja, hogy a kis államok nagyhatalmakkal szembeni viselkedését illusztrálva olyan tanulságokat is feltárjon, melyek a közép-kelet-európai országok és különösen Magyarország számára is hasznosíthatók lesznek a jövőben. Annak ellenére, hogy Délkelet-Ázsia és a Közép-Kelet-Európa országai között jelentős különbségek fedezhetőek fel, a geostratégiai környezet azonban mutat bizonyos hasonlóságokat, ezért a párhuzamok vonása

¹⁰⁷ Ennek ellenére az elnök megbuktatása és a katonai puccs nem tűnt reális alternatívának.

a két térség között nem tűnik erőltetettnek. A délkelet-ázsiai országok integrációs törekvéseinek előrehaladásával az ASEAN egyre jelentősebb szerepre tesz szert, ami egyes elemeiben az Európai Unióra emlékeztet. Az Egyesült Államok fontos szerepet tölt be a régió biztonságának szavatolásában, csakúgy, mint Európában. Az ASEAN államok a revizionista nemzetek közül szembetalálták magukat a felemelkedő Kínával, amely területi követelései révén és gazdasági erőfölénye miatt komoly veszélyt jelent a geostratégiai egyensúlyra nézve, az USA-val szembeni rivalizálása pedig szintén kedvezőtlenül érinti a kisebb államokat, amelyek számára egy lehetséges új hidegháborús környezet létrejötte mindenképpen elkerülendő. Európa keleti felén a helyzet szintén hasonló: Oroszország nagyhatalmi ambíciói miatt veszélyt jelent a térségre nézve, persze különbség, hogy gazdasági értelemben Kínával szemben nem számít globális játékosnak. Az USA–Kína viszály, ugyanakkor Európában is érezteti hatását, ami az Övezet és út projektekben való részvételt is befolyásolja, lényegében Délkelet-Ázsiához hasonlóan kettős nyomás alá helyezve a kisebb országokat.

A fentiekből következik, hogy a délkelet-ázsiai államok egyensúlyozása a nagyhatalmak között – különös tekintettel a Fülöp-szigetekre – olyan tanulságos folyamat, amelynek megismerése a közép-kelet-európai országok számára a 21. századi sikeres külpolitikájuk kialakítása során nélkülözhetetlen. Amint arra Mahbubani és Sng (2017) rámutatott az ASEAN sokkal jobban kezelte a Kína kihívást, mint ahogy azt az EU tette Oroszországgal, ezért a régió és az egyes tagországok híd szerepe még az EU számára is tanulságos lehet. Duterte elnök stratégiájának tapasztalatai, a katonai szövetséges Amerika mellett a Kína felé való gazdasági nyitás és általánosságban a külkapcsolatok diverzifikálása érdekében tett erőfeszítései szűkebb régióink számára is olyan tapasztalatokat rejt magában, amelyek segíthetik a jövőben az EU, az USA és Oroszország között a hatékony érdekérvényesítést, melynek segítségével elkerülhető lehet számos a 20. századból ismert politikai értelemben elhibázottnak minősülő döntés meghozatala. Magyarország Keleti nyitás politikájával szintén a külkapcsolatok diverzifikálása mellett tette le a voksát, miközben a BRI iránt is a Fülöp-szigetekhez hasonló pozitív érdeklődést tanúsít (Budapest-Belgrád vasútvonal) ezért Manila tapasztalatai, a kínai–amerikai rivalizálás regionális hatásai, a sikerek és kudarcok kiértékelése számunkra még nagyobb jelentőséggel is bír, mint néhány szomszédunk esetében. Éppen ezért a Duterte-féle „független” külpolitika részletes bemutatása és annak külső geostratégiai kontextusba helyezése egyértelműen olyan új ismereteket közvetít, amelyek a döntéshozók számára is komoly relevanciával bírnak.

Főbb tanulságok:

- A Fülöp-szigetek fontos részét képezi az amerikai szövetségi rendszernek az Indo-csendes-óceáni térségben, csakúgy, mint Magyarország és a többi közép-kelet-európai ország, amelyek tagjai a NATO-nak. Mindkét térség védelmét az Egyesült Államok garantálja, ezért a védelempolitikát tekintve az USA marad az első számú szövetséges, ami megkívánja bizonyos mértékig az amerikai célokhoz való igazodást (Gryriel & Mitchell, 2018). Ez viszont nem jelenti azt, hogy pl. a haditechnikai fejlesztések terén Washington szerepe kizárólagos lenne, ahogy a Fülöp-szigetek esetében Japán és Dél-Korea meghatározó partner, úgy Magyarország számára is kínálkozik alternatíva, részben ellensúlyozva az USA-tól való függést. Duterte elnök, mint láttuk Kína és Oroszország haditechnikai támogatására is igényt tartott, de ennek a folyamatnak jelentős akadályai vannak, ami a térségünkben szintén felvetné többek között a NATO kompatibilitás problémáját, ezért az nem jelentene megfelelő megoldást. A kínai beruházásokkal szembeni amerikai nemzetbiztonsági aggályok (pl. Huawei esete) és annak a kezelése a délkelet-ázsiai országban szintén segíthet megválaszolni a kérdést, hogy valójában a kis államoknak mekkora mozgástere van az ilyen kérdésekben (Wintour, 2020).
- Gazdasági értelemben a Fülöp-szigetek részéről helyes döntésnek bizonyult a Kína felé történő nyitás, annak gyakorlati eredményessége / eredménytelensége azonban szűkebb régióink részéről komolyabb figyelmet érdemel. A kereskedelmi kapcsolatok megerősítése ellenére a kínai befektetések nem növekedtek a Duterte kormányzat által óhajtott mértékben, az infrastrukturális beruházások jelentős része pedig máig nem készült el. A kínai tőke külföldi térnyerése napjainkban az Európai Unió tagállamait is megosztja, egyesek lehetőségként, mások konkurenciaként tekintenek rá (Havlik, 2019). A tagállami politika szintjén tehát részben hasonló a két térség helyzete, noha azt nem szabad elfeledni, hogy Kína számára a délkelet-ázsiai jelenlét stratégiai értelemben fontosabb Közép-Kelet-Európánál. A kínai beruházásokkal kapcsolatos egyéb aggályok (a környezet károsítása, adósságcsapda) szintén jelen vannak Európában is, ezért korántsem mindegy, hogy a Fülöp-szigeteken a kormányzat milyen megoldást talál a problémára, mekkora mértékben sikerül rávennie a kínai felet arra, hogy ezeknek a kérdéseknek megfelelő jelentőséget tulajdonítson, ami a későbbiekben megkönnyíthetné az európai szabályozásnak való megfelelést.

- A Fülöp-szigetek regionális politikája, valamint az ASEAN-nak a nagyhatalmak közötti egyensúlyozó szerepe hazánk és az EU számára is releváns. Duterte alapvetően a Kínával való szorosabb együttműködés mellett állt ki, ami nem nyerte el teljes mértékben a szomszédjainak támogatását, de a szervezet egységét nem veszélyeztette, a gazdasági kapcsolatok szorosabbá fűzése mindegyik fél érdeke. Természetesen az ASEAN törekszik az autonómiája megőrzésére és nem kívánja magát elkötelezni sem az USA, sem Kína oldalán. Európában a közép-kelet-európai államok és Kína (17+1) együttműködésében szintén a kapcsolatok megerősítése a prioritás, de az unió nyugati felén óvatosabban kezelik a kérdést, vagyis az EU megosztott a kérdésben és várhatóan az ASEAN-hoz hasonló egyensúlyozásra fog kényszerülni (Wright, 2020). A tagállamok önálló külpolitikai törekvései azonban nagy szerephez jutnak, így Magyarország is fontos alakítója lehet az eseményeknek, melynek során érdemes figyelembe venni Manila tapasztalatait.
- Az, hogy Duterte stratégiája képes lesz-e kezelni Kína expanzív törekvéseit a Dél-Kínai-tengeren, szintén nem érdektelen a régiókra nézve. Több szomszédunkat is nyíltan aggasztja Oroszország Kínához hasonló terjeszkedése Kelet-Európában, ezért, ha a filippínó-kínai viszonylatban sikerül megfelelő kompromisszumos megoldást találni a geopolitikai konfliktus kezelésére, az bizonyos szempontból az európai országok számára is útmutatással szolgálhat Oroszország esetében, lehetővé téve a feszültségek csökkentését. Egyelőre a filippínó elnök stratégiája, melynek során a geoökonómiai eredmények érdekében hajlandó volt geopolitikai engedményekre célravezetőnek tűnik, az utóbbi időben Kína önmérsékletet tanúsított a szigetviták ügyében.
- A Fülöp-szigetek Délkelet-Ázsia más államaihoz hasonlóan Duterte elnöksége alatt lényegében egy olyan kaputérséggé szeretne válni, ahol a gazdasági fejlődés és a profit érdekében sikerül megvalósítani a pozitív együttműködést az egyes nagyhatalmak között, ebben tevékeny közvetítő szerepet vállalva. Ennek az erőfeszítésnek a sikeressége ma még nem ítélni meg, az amerikai-kínai rivalizálás erősödése viszont nem könnyíti meg a folyamatot. Közép-Kelet-Európa az új eurázsiai korszakban hasonló célt tűzött ki maga elé, ezért a Fülöp-

szigetek sikeressége, adott esetben kudarcra számunkra is iránytűként szolgálhat a helyes politikai és gazdasági döntések meghozatalának tekintetében.¹⁰⁸

- A legfőbb tanulság pedig, ami a dolgozatban foglaltak alapján már egyértelműen megállapítható, hogy a 21. században Duterte „független” külpolitikája, vagyis a külkapcsolatok diverzifikálása jelenti a helyes utat az egyes államoknak a nemzetközi rendszerben való érvényesülése esetében, csupán az egyik fél melletti elköteleződés – ahogy az Aquino elnöksége alatt történt – nem hozhatja meg a kívánt eredményt. A stratégia megvalósítása természetesen nem könnyű, amint azt láttuk, körültekintően kiszámított lépések nélkül az egyensúlyozás politikája számos veszélyt rejt magában, ami növelheti az ország kiszolgáltatottságát a nagyhatalmakkal szemben, de a kudarc az adott kormány bukását is eredményezheti. Azt is látni kell, hogy Manilához hasonlóan lényegében számos közép-kelet-európai kisállam kényszerpályán mozog, vagyis nincs igazi alternatívája a „független” külpolitikának. Duterte tevékenysége azonban bizonyítja, hogy bátor és előrelátó politikai döntések felvállalásával egy kis nemzet is képes lehet kihasználni a kínálókozó lehetőséget, ezt pedig Magyarországnak is szem előtt kell tartani.

¹⁰⁸ Közép-Kelet-Európa geopolitikai helyzetéről, részletesebben lásd: Bernek (2018).

6. fejezet: Konklúzió, összegzés

6.1. A tudományos eredmények értékelése

A dolgozat egy olyan aktuális téma bemutatását tűzte ki céljául, amely nemzetközi téren is jelentős, Magyarországon pedig előzmények nélküli. Ez egyrészt megkönnyítette a munkát, mivel elősegítette az új tudományos eredmények megalkotását, másrészt a kutatás előzményeinek hiánya egyben nehezítette is a szerző feladatát, hiszen a magyar tudományos közeg eredményei nélkül, teljes mértékben a nemzetközi kutatások jelenlegi állása jelenthette számára a megfelelő kiindulási, valamint igazodási pontokat. Természetesen, a fizikai távolság, illetve a rendelkezésre álló óriási mennyiségű többnyelvű forrásanyag nem tette lehetővé a téma átfogó, minden részletre kiterjedő elemzését, de erre a PhD értekezés korlátait tekintve nincs is mód, csupán a szerző által megfogalmazott hipotézisek igazolására és ezen keresztül a kutatási célkitűzések megvalósítására. Azt is hangsúlyozni kell, hogy a dolgozat egy jelenleg is zajló folyamatot vizsgál, ami megnehezíti az általános érvényű konklúziók levonását (tekintetbe véve a jelenlegi és jövőbeli eseményeket), noha a feltárt következtetésekből számos, a jövőre vonatkozó prognózis is készíthető, miközben eredményei hozzájárulnak a délkelet-ázsiai régió nemzetközi kapcsolatainak új szemléletű, 21. századi tudományos értelmezéséhez. Emellett az új tudományos eredmények az ázsiai–csendes-óceáni hatalmi egyensúly lényegi problémáinak bemutatására is kiterjednek, miközben a Kína és a dél-kelet-ázsiai országok új típusú partnerségét megtestesítő BRI vizsgálata során olyan információkat tár fel, amelyek hosszú távon is hozzájárulnak a Peking és a globális Dél közötti ellentmondásos partnerség objektív értékeléséhez.

Az értekezés elején ismertetett hipotézisekkel kapcsolatban a következő eredményekre jutottam:

1. hipotézis

Duterte külpolitikai fordulata megalapozott volt, mivel a megváltozott geostratégiai környezethez alkalmazkodva a Fülöp-szigetek számára az USA és Kína közötti egyensúlyozás jelenti a legjobb esélyt az érdekérvényesítésre.

A hipotézis igazolása során a második és a harmadik fejezetben bemutattam a Fülöp-szigeteki külpolitika előzményeit, az ország politikai kultúráját, függetlenség utáni

történelmét, valamint az Aquino-féle külpolitikát, melyek egyértelműen bizonyították, hogy a 2010–2016 közötti külpolitikai stratégia nem hozta meg a szükséges eredményeket, ráadásul, amint láttuk, a Kínával szembeni ellensúlyozás és az amerikai újraegyensúlyozás koncepció támogatásának politikája nemcsak a gazdasági érdekeknek, de a történelmi hagyományoknak is ellentmond, ezért mindenképpen változtatásokra volt szükség. A negyedik fejezetben Duterte Kína felé történő nyitásának pozitív következményei is bemutatásra kerültek, a „független” külpolitika eredményeivel egyetemben. Az ötödik fejezetben a külső geostratégiai környezet felvázolásából kiderült, hogy a délkelet-ázsiai országok számára alapvetően az USA és Kína közötti egyensúlyozás jelenti a sikeres külpolitikai stratégiát, persze különbségek figyelhetők meg az egyes államok között, a földrajzi, politikai, történelmi, kulturális háttérrel tekintve. Miközben biztonsági téren az USA befolyásának megőrzése továbbra is kívánatos a régióban, Kína gazdasági súlyánál fogva nem kerülhető meg, sőt az együttműködés számos előnnyel kecsegtet. Kijelenthető tehát, hogy Duterte elnök helyesen ismerte fel, hogy a filippínó külpolitikában új irányvonalra van szükség, az ország érdekeit az szolgálja a legjobban, ha megpróbál az USA és Kína között egyensúlyozni – mint ahogy erre már korábban is volt példa Gloria Macapagal-Arroyo idején – miközben megpróbálja maximális mértékben kihasználni a két rivális nagyhatalom nyújtotta támogatást.

2. hipotézis

Kína növekvő regionális politikai-gazdasági befolyása miatt a Peking felé történő nyitásnak nincs igazi alternatívája, de ennek komoly geopolitikai kockázatai vannak, amelyeket a Duterte kabinet kész felvállalni.

Az ötödik fejezet teljes mértékben igazolta, hogy a délkelet-ázsiai országok – beleértve a Fülöp-szigeteket is – részéről a Kína felé való nyitásnak nincs alternatívája, miközben Kína és az USA fokozódó rivalizálása számos geopolitikai kockázatot rejt magában, amelyeket az érintett államoknak kezelniük kell. A dél-kínai-tengeri konfliktusban követelésekkel rendelkező félként a Fülöp-szigetek számára a probléma még súlyosabb, mint néhány környező ország esetében, ezzel a Duterte kormányzat is a kezdetektől szembesült. A negyedik fejezetben a „független” külpolitika gyakorlati eredményeinek bemutatása során egyértelműen igazolódott, hogy a Duterte kabinet a geoökonómiai eredményekért (infrastrukturális fejlesztések) cserébe hajlandó bizonyos geopolitikai

engedményeket (a nyersanyagforrások közös feltárása a Dél-kínai-tengeren) tenni Kínának, miközben a megfelelő egyensúly fenntartása érdekében biztonsági téren az USA számára is hajlandó bizonyos fokú elköteleződés bizonyítására (VFA szerződés megőrzése). Természetesen mind a nagyhatalmak közötti egyensúlyozás, mind a Kína felé való nyitás önmagában komoly kockázatokat rejt magában – amivel az elnök is tisztában van – ezért nem túlzás kijelenteni, hogy Duterte külpolitikája eredményessége érdekében lényegében kényszerpályán mozog, vagyis kénytelen bevállalni a rizikót az egymással rivalizáló nagyhatalmakkal való egyezkedés során. Egyelőre Duterte határozottsága szilárdnak tűnik, a kényes szituációkat pedig sikeresen kezelte, ezért a kockáztatás várhatóan a külpolitikája részét fogja alkotni a jövőben is.

3. hipotézis

Donald Trump elnöksége alatt a feszültté vált amerikai–filippínó kapcsolatok helyreállítása megtörtént, de a két ország 2016 előtti szoros partnersége Duterte hivatali idejében már nem fog visszatérni.

A negyedik fejezetben igazoltam a hipotézist, amikor is részletesen ismertetésre került a Fülöp-szigetek és az USA kapcsolatainak megromlása az Obama kormányzat idején, valamint mindazon tényezők, amelyek a kapcsolatok normalizálását tették szükségessé a későbbiekben a hivatalba lépő Trump kormányzat idején. A Trump és a Duterte adminisztrációnak a kapcsolatok rendezése érdekében tett erőfeszítéseit egy külön alfejezet vizsgálta, amely egyúttal a fentiekben megfogalmazott hipotézisre is pozitív választ adott. Stratégiai érdekeikből kiindulva Duterte és Trump egyaránt fontosnak tartotta a két ország katonai szövetségének és gazdasági partnerségének megerősítését, ennek érdekében pedig kompromisszumokra is hajlandóak voltak. Duterte felfüggesztette az USA ellenes retorikáját és biztosította a zavartalan biztonsági együttműködés folytatását, cserébe Trump nem erőltette az emberjogi kérdéseket (amelyek többnyire a drogellenes háborúhoz kapcsolhatóak) ugyanakkor újabb biztonsági garanciákat is adott a Dél-kínai-tengerrel kapcsolatban. Trump teljes mértékben tudatában van az USA számára a Fülöp-szigetek geostratégiai jelentőségének, viszont láthatóan megelégszik a biztonsági együttműködés szorosabbá tételével, gazdasági téren nem képes Kína ellensúlyozására, ezért hallgatólagosan elfogadja Duterte Kínához való közeledését is, amíg az nem sérti közvetlenül az USA érdekeit. Duterte számára ez biztosít némi mozgásteret, ugyanakkor be is határolja a

Kína felé való nyitás politikáját, némely esetben negatív következményekkel járva a megerősödő kínai–filippínó gazdasági partnerségre nézve. A dolgok jelenlegi állása szerint tehát megtörtént a kapcsolatok helyreállítása, viszont mindkét felet a saját pragmatista céljai vezérlik, a korábbi – legfőképpen az Aquino-Obama – időszak harmonikus partnersége mindezidáig nem tért vissza és a közeljövőben sem várható.

4. hipotézis

A Fülöp-szigetek új külpolitikai irányvonala Délkelet-Ázsia többi országának viselkedésére is hatást gyakorol, miközben elősegíti a kínai dominancia kiépítését a régióban.

Jelen esetben a hipotézisem csupán részben igazolódott, ez az ötödik fejezetből egyértelműen világossá vált. Tény, hogy a délkelet-ázsiai országok Kínával szembeni viselkedése mutat bizonyos azonosságokat – például Kína regionális gazdasági dominanciáját nem vitatják, ezért a kapcsolataik építése során azt igyekeznek kihasználni a saját érdekeiknek megfelelően (BRI) – ugyanakkor az egyes ASEAN tagállamok külpolitikája korántsem gyakorol akkora hatást a többi államra nézve, mint azt eredetileg feltételeztem. Az egyes délkelet-ázsiai államok nagyhatalmak közötti egyensúlyozása ugyan közös vonás, de a különbségek miatt ez a gyakorlatban a külpolitika formálása során jelentős eltéréseket mutat, amelyek többnyire az eltérő földrajzi, geostratégiai, gazdasági és kulturális viszonyokból fakadnak. Nem nehéz belátni, hogy a Fülöp-szigetek külpolitikai fordulata, önmagában vajmi kevés hatást gyakorol a többi állam nemzetközi környezetben betöltött szerepére nézve, noha kétségtelen, hogy bizonyos tapasztalatokat hosszú távon a szomszédos nemzetek is magukévá tehetnek. Esetünkben tehát nem bizonyítható, hogy a Duterte-féle politika egy másik ASEAN tagállamban is hasonló fordulatot segített volna elő, esetleg talált volna követésre. Éppen ezért az olyan félelmek alaptalannak bizonyultak, amelyek arra mutattak rá, hogy a Fülöp-szigeteket hamarosan a többi ország is követni fogja a Kína felé fordulást tekintve.

Peking regionális dominanciájának kiépítéséhez viszont kis lépésekkel, de hozzájárul a Duterte kormány stratégiája, igaz, a BRI jelenlegi Fülöp-szigeteki helyzetét és az USA biztonsági pozícióinak stabilitását látva ennek is csupán hosszabb távon van jelentősége, a jelenlegi geostratégiai egyensúlyt csupán korlátozott mértékben befolyásolja.

6.2. A kutatás további lehetséges irányai

Mivel a téma kutatása Magyarországon előzmények nélküli, ebből fakadóan a projekt során számos olyan résztema érintése vált szükségessé, amelyek a PhD dolgozat keretein belül nem kerülhettek részletes kifejtésre, ugyanakkor a további kutatások során mindenképpen figyelmet érdemelnének, nem csupán hazánkban, de akár külföldön is.

1. A nemzetközi kapcsolatok elméletének perspektívájából a Fülöp-szigetek esetében alkalmazott neoklasszikus geopolitikai megközelítés részletesebb elemzése a későbbiek során még pontosabb eredményekre vezethet, összevetve például azt a többi ASEAN állam esetével.

2. A történettudomány és a politikatudomány szempontjából érdekes lehet megvizsgálni, hogy a külpolitikát alakító belső tényezők miként gyakoroltak hatást az ország külpolitikájára 1946 után, ehhez képest mennyit változott a helyzet 2016-ot követően, miközben Duterte belpolitikájának alaposabb elemzése ezen tényezők szerepét is markánsabban megvilágíthatja.

3. A Duterte-féle „független” külpolitika összevetése más országok hasonló koncepcióival szintén segíthet annak alaposabb értékelésében, nemzetközi kontextusban történő objektív vizsgálatában.

4. A BRI és az Indo-csendes-óceáni stratégiai koncepció szintén további vizsgálatot érdemel, a kettő ütközése pedig geopolitikai, hadászati, gazdasági, diplomáciai téren egyaránt tartalmaz kifejtésre váró új ismeretanyagot egy multidiszciplináris kutatás során, amely a magyar Ázsia kutatás fejlődése mellett döntéstámogató szerepe folytán fokozott politikai jelentőségre is szert tehet.

5. Az ázsiai és a csendes-óceáni régióban folyó amerikai–kínai geostratégiai rivalizálás a nemzetközi hadtudomány egyik kiemelt kutatási területe, amely e dolgozat lapjain csupán röviden került elemzésre, ennek további részletes feltárása a magyarországi geopolitikai, biztonságpolitikai és hadtudományi kutatásokat is hosszú évekre elegendő munícióval látná el.

7. fejezet: Irodalomjegyzék

7.1. Könyvek, folyóiratcikkek, tanulmányok

- Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* New York: Houghton Mifflin.
- Allison, G. & Blackwill, R. D. (2013). *Lee Kuan Yew: The Grand Master's Insights on China, United States, and the World.* Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Arguelles, C. V. (2017). Duterte's other War, The Battle for EDSA's People Power's Memory. In Curato, N. (ed. 2017). *A Duterte Reader: Critical Essays on Rodrigo Duterte's Early Presidency.* (pp. 263–282). Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Arguelles, C. V. (2019). "We are Rodrigo Duterte": Dimensions of the Philippine Populist Publics' Vote. *Asian Politics & Policy*, 11(3), 417–437.
- Balogh, A. (2015). *Bevezetés Délkelet-Ázsia történelmébe.* Budapest: ELTE-Eötvös.
- Baviera, A. (2016b). China's Strategic Foreign Initiatives Under Xi Jinping – An ASEAN Perspective. *China Quarterly of International Strategic Studies* 2(1), 57–79.
- Baviera, A. (2016a). President Duterte's Foreign Policy Challenges. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs* 38(2), 202–208.
- Bello, W. (2017). Rodrigo Duterte: A Fascist Original. In Curato, N. (ed. 2017). *A Duterte Reader: Critical Essays on Rodrigo Duterte's Early Presidency.* (pp. 77–92). Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Bennett, J. (2004). *The Anglosphere challenge: Why the English-speaking nations will lead the way in the twenty-first century.* Oxford: Rowman and Littlefield.
- Berneke, Á. (2018). *Közép- és Kelet-Európa a 21. század geopolitikai/geoökonómiai stratégiáiban. A 20. század Nyugat és Kelet közötti ütközőzónájáról a 21. század eurázsiai hídterségéig.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Billington, M. (2016, October 28). Duterte Crushes the Obama/Hillary Imperial Pivot to Asia. *Executive Intelligence Review* pp. 34–35.
- Brands, H. (2019). *Amerika nagystratégiája a Trump-korszakban.* Budapest: Pallas Athéné Könyviadó Kft.
- Brewster, D. (2018). The MSRI and the Evolving Naval Balance in the Indian Ocean. In Blanchard, J. M. (Ed.) *China's Maritime Silk Road Initiative and South Asia.* (pp. 81–104.) Singapore: Palgrave Macmillan.

- Buszynski, L. & Robert, C. B. (eds.). (2015). *The South China Sea Maritime Dispute*. Abingdon: Routledge.
- Calder, K. E. (2019). *Super Continent: The Logic of Eurasian Integration*. Stanford, California: Stanford University Press,
- Camroux, D. (2018). Duterte, un cas d'école. In Badit, B. & Vidal, D. (introd.) *Le retour des populismes L'état du monde 2019*, (pp. 214-221). Paris: La Découverte.
- Claudio, L. E. & Abinales, P. N. (2017). Dutertismo, Maoismo, Nasyolanismo. In Curato, N. (ed. 2017). *A Duterte Reader: Critical Essays on Rodrigo Duterte's Early Presidency*. (pp. 93–110). Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Coronel, S. S. (2017). Murder as Enterprise, Police Profiteering in Duterte's War on Drugs. In Curato, N. (ed. 2017). *A Duterte Reader: Critical Essays on Rodrigo Duterte's Early Presidency*. (pp. 167–198). Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Corr, A. (ed.). (2018). *Great Powers, Grand Strategies: The New Game in the South China Sea*. Washington D. C.: Naval Institute Press.
- Curato, N. (ed. 2017). *A Duterte Reader: Critical Essays on Rodrigo Duterte's Early Presidency*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- De Castro, R. C. (2019a). China's Belt and Road Initiative (BRI) and the Duterte Administration's Appeasement Policy: Examining the Connection Between the Two National Strategies. *East Asia* 36(1), 1–23.
- De Castro, R. C. (2017b). Developing a Credible Defense Posture for the Philippines: From the Aquino to the Duterte Administrations. *APP Asian Politics & Policy* 9(4), 541–563.
- De Castro, R. C. (2018). From distant to antagonistic Neighbor – Twenty-first century Philippines-China relations. In: Thompson, M. R. & Batalla, V. C. (eds.). (pp. 172–185) *Routledge Handbook of the Contemporary Philippines*. New York: Routledge.
- De Castro, R. C. (2019b). From rebalancing to competition: The Trump administration's grand strategy for the Indo-Pacific region. *Tamkang Journal of International Affairs*. 22(4), 1–50.
- De Castro, R. C. (2018). How Indo-Pacific Geopolitics Affects Foreign Policy: The Case of the Philippines, 2010-2017. *Rising Powers, Quarterly* 3(2), 133–155.
- De Castro, R. C. (2014a). Philippine Strategic Culture: Continuity in the Face of Changing Regional Dynamics. *Contemporary Security Policy* 35(2), 249–269.
- De Castro, R. C. (2017a). 21st Century Japan–Philippines Strategic Partnership: Constraining China's Expansion in the South China Sea. *Asian Affairs: An American Review* 44(2), 31–51.

- De Castro, R. C. (2018). 21st Century U.S. Policy on an Emergent China: From Strategic Constraint to Strategic Competition in the Indo-Pacific Region. *International Journal of China Studies*, 9(3), 259–283.
- De Castro, R. C. (2017c). The Duterte Administration's Appeasement Policy on China and the Crisis in the Philippine–US Alliance. *Philippine Political Science Journal*. 38(3), 159–181.
- De Castro, R. C. (2016). The Duterte Administration's Foreign Policy: Unravelling the Aquino Administration's Balancing Agenda on an Emergent China. *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 35(3),139–159.
- De Castro, R. C. (2014b). The 21st Century Philippine-US Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA): The Philippines' Policy in Facilitating the Obama Administration's Strategic Pivot to Asia. *The Korean Journal of Defense Analysis* 26(4), 427–446.
- De Castro, Renato Cruz (2015). The 2012 Scarborough Shoal stand-off. From stalemate to escalation of the South China Sea dispute? In Buszynski, L. & Robert C. B.(eds.): *The South China Sea Maritime Dispute: Political, legal, and regional perspectives*. (pp. 111–129.) London: Routledge.
- De Castro, R. C. (2009). The US-Philippine Alliance: An Evolving Hedge against an Emerging China Challenge. *Contemporary Southeast Asia*, 31(3). 399–423.
- Diokno, M. S. I., Hsiao, H. H. M.& Yang,A. H. (Szerk.) (2019). Kína lábnymai Délkelet-Ázsiában.Budapest: Pallas Athéné Könyviadó Kft.
- Dittmer, L. (2016). China, Southeast Asia, and the United States. *Contemporary Chinese Political and Strategic Relations: An International Journal*. 2(1). 111–138.
- Dolman, E. (2002). *Astropolitik: Classical geopolitics in the space age*. London: Frank Cass.
- Eszterhai, V. & Klemensits, P. (2017). Aszimmetrikussá váló hatalmi erőviszonyok Délkelet-Ázsiában. Játékelméleti megközelítés. *Külügyi Szemle* 16(4), 46–63.
- Fabey, M. (2017). *Crashback: The Power Clash Between the U.S. and China in the Pacific*. New York: Scribner.
- Frankopan, P. (2018). *The New Silk Roads: The Present and Future of the World* London, UK: Bloomsbury.
- Gertz, B. (2019). *Deceiving the Sky: Inside Communist China's Drive for Global Supremacy*. New York: Encounter Books.
- Gonzalez III, J. J. (2018). Diaspora Diplomacy. In Thompson, M. R. – Batalla, V. C. (eds.) (2018). *Routledge Handbook of the Contemporary Philippines*. (pp. 197–207). New York: Routledge.

- Gray, C. (1988). *The geopolitics of super power*. Lexington: University Press of Kentucky.
- Gray, C. & Sloan, G. (eds.) (1999). *Geopolitics, Geography and Strategy*. London, UK: Frank Cass.
- Greenberg, L. M. (2012). *Hukbalahap Insurrection: A Case Study of a Successful Anti-insurgency Operation in the Philippines, 1946-1955*. Washington: U. S. Army Center of Military History.
- Grygiel, J.J. & Mitchell, W. A. (2018). *Nyugtalan határvidék – Felemelkedő riválisok, sebezhető szövetségesek és az amerikai hatalom válsága*. Budapest: Antall József Tudásközpont.
- Hajdú, F., Klemensits, P. & Sárhidai, Gy. (2017). A kínai WU-14 Dong Feng-21D nagy hatótávolságú hajó elleni ballisztikus rakéta és a csendes-óceáni erőegyensúly átalakulása. *Haditechnika*, 51(1). 20–27.
- Hall, R. A. (2018). Civil military relations. In: Thompson, M. R. & Batalla, V. C. (eds.). (pp. 144–158). *Routledge Handbook of the Contemporary Philippines*. New York: Routledge.
- Haskins, J. (1988). *Corazon Aquino: Leader of the Philippines*. New York: Enslow Pub. Inc.
- Hayton, B. (2014). *The South China Sea – The Struggle for Power in Asia*. London, UK: Yale University Press.
- Hawksley, H. (2018). *Asian Waters: The Struggle Over the South China Sea and the Strategy of Chinese Expansion*. New York: Overlook Press.
- Heydarian, R. J. (2017). *The Rise of Duterte: A Populist Revolt against Elite Democracy*. Singapore: Springer Nature.
- Hicken, A. (2018). The Political Party System. In: Thompson, M. R. – Batalla, V. C. (eds.) (2018). *Routledge Handbook of the Contemporary Philippines*. (pp. 38–54). New York: Routledge.
- Hill, C. (2003). *The Changing Politics of Foreign Policy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kaplan, R. D. (2015). *Asia's Cauldron: The South China Sea and the End of a Stable Pacific*. New York: Random House.
- Kaplan, R. D. (2013). *The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate*. New York: Random House.
- Kessler, R. J. (1986). *Development diplomacy: the making of Philippine foreign policy under Ferdinand E. Marcos*. Tufts University, Fletcher School of Law and Diplomacy.
- Jianglin, Z. (2020). By Different Path to Common Outcomes: The Belt and Road Initiatives. In: Jianglin, Z. (Ed.), *21st Century Maritime Silk Road Initiative*. (pp. 261–276).

- Khurana, G. S. (2019). What is the Indo-Pacific? The New Geopolitics of the Asia-Centred Rim Land. In Berkovsky, A., Miracola, S. & Magri, P. (Eds.), *Geopolitics by other Means: The Indo-Pacific Reality*. (pp. 13–32). Milano: Ledi Publishing.
- Klemensits, P. (2018b). Az ázsiai és a csendes-óceáni hatalmi egyensúly átalakulása közép-európai perspektívából, a Fülöp-szigetek példája. In: Bernek, Ágnes (szerk.) *Közép- és Kelet-Európa a XXI. század több pólusú világában: tudományos konferencia, Sopron, 2017. augusztus 25*, (pp. 121–129). Budapest, Magyar Földrajzi Társaság.
- Klemensits, P. (2020). Az új Tengeri Selyemút Délkelet-Ázsiában: A Fülöp-szigetek példája a Duterte-nomics céljainak tükrében. *Geopolitikai Szemle* 2(2) 137–153.
- Klemensits, P. (2017b). *Defence Reform and Military Modernization in the Philippines in the Perspectives in the South China Sea Conflict*. In: Tomasz, Kamiński (ed.) *Overcoming Controversies in East Asia*. (pp. 87-103.) Lódz: Lodz University Press.
- Klemensits, P. (2019). Economic Development or Environmental Protection? The Dilemmas of the Developing Countries through the Case of the Philippines. *European Journal of Sustainable Development*, 8(1), 281–289.
- Klemensits, P. (2017a). Fülöp-szigetek. In: Csicsmann, László; Rácz, Gábor & Salát, Gergely (szerk.) *Politikai rendszerek Dél- és Kelet-Ázsiában*. (pp. 37-54). Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Tanulmányok Intézet.
- Klemensits, P. (2018a). Geopolitical Consequences of the 21st Century New Maritime Silk Road for the Southeast Asian Countries. *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal*. 4(1), 107–138.
- Klemensits, P. (2016). Kína építkezései a Spratley-szigeteken. A dél-kínai-tengeri konfliktus egy újabb fejezete. *Honvédségi Szemle*, 144(4). 56–63.
- Klemensits, P., Hajdú, F. & Sárhidai, Gy. (2015). Hadseregreform és katonai modernizáció Kínában: A Népi Felszabadító Hadsereg a 21. században (I. rész). *Haditechnika*, 49 (5). 5–9.
- Klemensits, P. (2019). Rodrigo Duterte „független” külpolitikája – Az amerikai–filippínó szövetség geostratégiai kihívásai a 21. században. *Közép-Európai Közlemények*, 12(2). 235–250.
- Kondapalli, (2018). The Maritime Silk Road and China-Maldives Relations. In Blanchard, J. M. (Ed.) *China's Maritime Silk Road Initiative and South Asia*. (pp. 173–202.) Singapore: Palgrave Macmillan.
- Krepinevich, A. F. (2010). Why Air Sea Battle? Center for Strategic and Budgetary Assessments

<https://csbaonline.org/uploads/documents/2010.02.19-Why-AirSea-Battle.pdf> (utolsó letöltés: 2020. június 10.)

- Liu, Z. (2015). Dongmeng guojia shijiao xia di Meiguo „yin tai zhanlüe” [Az amerikai Indocsendes-óceáni stratégia az ASEAN országok perspektívájából]. Liu zhi andongcheng, Liúzhì'ān dōng chéng, 114–133.
- Loewen, H. (2018). Foreign relations between the Philippines and the United States. In: Thompson, M. R.& Batalla, V. C. (eds.). (pp. 161–171) *Routledge Handbook of the Contemporary Philippines*. New York: Routledge.
- Lopez, D. B. (2019). On President Rodrigo Duterte’s “War on Drugs”: Its Impact on Philippine China Relations. *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal* 5,(1), 137–170
- Khanna, P. (2019). *The Future is Asian: Global Order in the Twenty-first Century*. London, UK: Weidenfeld & Nicholson.
- Maçães, B. (2018). *Belt and Road: A Chinese World Order*. London, UK: Hurst & Company.
- Mahbubani, K. (2020). *Has China Won?: The Chinese Challenge to American Primacy*. New York: PublicAffairs.
- Mahbubani, K. (2018). *Has the West Lost It?: A Provocation*. London, UK: Penguin Books.
- Mahbubani, K.& Sng, J. (2017). *The ASEAN Miracle: A Catalyst for Peace*. Singapore: NUS Press.
- Mamadouh, V. (1998). Geopolitics in the nineties: one flag, many meanings. *GeoJournal*, 46, 237–253.
- Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company.
- Megoran, N. (2010). Neoclassical geopolitics. *Political Geography*, 29, 187–189.
- Miller, J. (2018). *Duterte Harry: Fire and Fury in the Philippines*. Melbourne-London: Scribe.
- Navarro, P. (2015). *Crouching Tiger: What China's Militarism Means for the World*. Amherst, NY: Prometheus Books.
- Ogden, C. (2017). *China and India: Asia's Emergent Great Powers*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Panarina, D. S. (2017). Rodrigo Duterte – Who is he? *Vestnik RUDN. International Relations*, 17(3), 588–597
- Pillsbury, M. (2015). *The Hundred-Year Marathon: China's Secret Strategy to Replace America as the Global Superpower*. New York: Henry Holt & Company.

- Rossiter, A. (2018). The “Free and Open Indo-Pacific” Strategy and Japan’s Emerging Security Posture. *Rising Powers Quarterly*, 3(2), 113–131.
- Nadeau, K. (2008). *The History of the Philippines*. Westport: Greenwood Press.
- Nagy, P. (2007). Ki kormányozza a külpolitikát? *Külügyi Szemle*, 6(4), 204–279.
- Pitlo, L. B. III. & Rabena, A. J. (2019). Philippine Perspectives on the Belt and Road Initiative. In: Yang, Y. & Li, F. (eds.) *The Belt and Road Initiative, ASEAN Countries Perspectives*. (pp. 165–190.) Singapore, World Scientific Publishing.
- Pu, L. & Hou, D. (2017). Meiguo Dongya diyuan zhanlue yu Mei-Fei tongmeng guanxi [Az amerikai geopolitikai stratégia Kelet-Ázsiában és az Egyesült Államok-Fülöp-szigetek szövetség]. *Shijie dili yanjiu*, 26 (5), 12–20.
- Rabena, A. R. (2018). The Complex Interdependence of China's Belt and Road Initiative in the Philippines. *Asia & The Pacific Policy Studies*, 5(3), 683–697.
- Quimpo, N. G. (2017). Duterte’s War on Drugs: The Securitization of Illegal Drugs and the Return of national Boss Rule. In Curato, N. (ed. 2017). *A Duterte Reader: Critical Essays on Rodrigo Duterte’s Early Presidency*. (pp. 145–166). Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Reyes, D. A. (2016). The Spectacle of Violence in Duterte’s „War on Drugs”. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 35(3), 111–137.
- Rosca, N. (2020). The Dutertefly Effect and the Philippine Stub Universe. *Logos, a journal of modern society and culture*. <http://logosjournal.com/2020/the-dutertefly-effect-and-the-philippine-stub-universe/> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Rose, G. (1998). Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, 51(1), 144–172.
- Rosecrance R. N. & Miller, S. E. (2014). *The Next Great War?: The Roots of World War I and the Risk of U.S.-China Conflict*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Saunders, P. C. & Scobell, A. (2015). *PLA Influence on China's National Security Policymaking*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Scott, J. M. (2018). *Rampage: MacArthur, Yamashita, and the Battle of Manila*. New York: Norton & Company.
- Seagrave, S. (2017). *The Marcos Dynasty*. London, UK: Lume Books
- Shicun, W. (2013). *Solving Disputes for Regional Cooperation and Development in the South China Sea: A Chinese perspective*. Cambridge: Woodhead Publishing.
- Spalding, R. (2019). *Stealth War: How China Took Over While America's Elite Slept*. New York: Portfolio.

- Sui, X. (2018). China's Strategy Towards South Asia in the Context of the Maritime Silk Road Initiative. In Blanchard, J. M. (Ed.) *China's Maritime Silk Road Initiative and South Asia*. (pp. 81–104.) Singapore: Palgrave Macmillan.
- Szilágyi, I. (2011). A földrajz a történelem kulcsa: 150 évvel ezelőtt született Sir Halford J. Mackinder brit földrajztudós a geopolitika klasszikusa. *Magyar Tudomány*, 11, 1362–1373.
- Szilágyi, I. (2018). *Geopolitika*. Budapest: PAIGEO.
- Szörényi, A. (2009). Kiindulópontok a nemzetközi kapcsolatok elméletében a nem állami szereplők természetének és szerepének értelmezéséhez. *Grotius*, 1–10.
http://www.grotius.hu/doc/pub/DLNNNSK/2009_160_szorenyi_andras_%20elmeleti_iskolak.pdf (utolsó letöltés: 2018. november 2.)
- Tai, M. (2020). Kína és szomszédai – Ázsiai diplomácia az ókortól napjainkig. Budapest: Pallas Athéné Könyviadó Kft.
- Thompson, M. R. – Batalla, V. C. (eds.).(2018). *Routledge Handbook of the Contemporary Philippines*. New York: Routledge.
- Thompson, M. R. (introd.). (2016). The Early Duterte Presidency in the Philippines. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 35(3). 3–186.
- Thompson, M. R. (2016). Introduction. The Early Duterte Presidency in the Philippines. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 35(3). 3–14.
- Thompson, M. R. (2014). The Politics Philippine Presidents Make: Presidential Style, Patronage-based or Regime Relational? *Critical Asian Studies*, 46(3). 433–460.
- Thompson, M. R. (2018). The Presidency, a relational approach. In Thompson, M. R. – Batalla, V. C. (eds.) *Routledge Handbook of the Contemporary Philippines*. (pp. 118–129). New York: Routledge.
- Tózsza, I. (2016). Felemelkedőben a geopolitika és a geostratégia. *Köz-gazdaság*, 11(2), 59–74
- Xiangyang, L. (2020). Postscript. In. Jianglin, Z. (Ed.), *21st Century Maritime Silk Road Initiative*. (pp. 277–281).
- Yi, Q. Jie W. & Wanting, L. (2020). Strategic Planning and Objectives of the 21st- Century Maritime Silk Road Initiative. In. Jianglin, Z. (Ed.), *21st Century Maritime Silk Road Initiative*. (pp. 31–58).
- Yingsheng, L. (2018). *The History of the Silk Road: The Land & Maritime Routes*. London, UK: Canut Publishers.
- Yiwei, W. (2017). *China Connects the World: What Behind the Belt and Road Initiative*. Beijing: China Intercontinental Press.

- Yoshihara, T. (2015). *Red Star over the Pacific: China's Rise and the Challenge to U.S. Maritime Strategy*. Annapolis, Maryland: Naval Institute Press.
- Yuzhou, W. (2020). New Regional Cooperation and Integration Strategy and 21st-Century Maritime Silk Road Initiative. In: Jianglin, Z. (Ed.), *21st Century Maritime Silk Road Initiative*. (pp. 211–224).
- West, J. (2018). *Asian Century... on a Knife-edge*. London, UK: Palgrave Macmillan.
- Wortzel, L. (1999). *The Chinese Armed Forces in the 21st Century*. Scotts Valley, CA: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Wortzel, L. M. (2013). *The Dragon Extends its Reach: Chinese Military Power Goes Global*. Dulles: Potomac Books.
- Wu, X. (2015). Aobama zhizheng yilai Zhing Mei zai Dongnanya diqu yingxiang li bijiao fenxi [Összehasonlító elemzés Kína és az Egyesült Államok befolyásáról a délkelet-ázsiai régióban az Obama adminisztráció idején]. *Zhongguo yu guoji guanxi xue kan*, 2015 (2), 51–68.
- Zhonghua renmin gongheguo shangwu bu [People's Republic of China Ministry of Commerce] (2018). 2018 Zhongguo duiwai zhen jie touzi tongji gongbao [2018 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment].
- Zoltai, A. (2020). Kína geopolitikai és geökonómiai stratégiája az északi-sarkon: új régiós hatalom a láthatáron? *Geopolitikai Szemle*, 2(4). 183–202.

7.2. Elemzések, dokumentumok, újságcikkek és weboldalak

- Aben, E. (2018, September 09). Philippines, Jordan to fight terror jointly. *Arab News* <https://www.arabnews.com/node/1369076/world> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Agreement Between the Government of the Republic of the Philippines and the Government of the United States of America on Enhanced Defense Cooperation (é. n.). Article I–II, XII* Official Gazette <https://www.officialgazette.gov.ph/2014/04/29/document-enhanced-defense-cooperation-agreement/> (utolsó letöltés: 2019. június 12.)
- Agreement Between the Government of the Republic of the Philippines and the Government of the United States of America Regarding the Treatment of United States Armed Forces Visiting the Philippines, February 10, 1998.* Official Gazette <https://www.officialgazette.gov.ph/1998/02/10/agreement-between-the-government-of-the-republic-of-the-philippines-and-the-government-of-the-united-states-of-america->

- [regarding-the-treatment-of-united-states-armed-forces-visiting-the-philippines-f/](#) (utolsó letöltés: 2018. január 12.)
- Agreement Between the United States of America and the Republic of the Philippines Concerning Military Bases, Article I., Article XXVIX. 1947*
<https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-ph-ust000011-0055.pdf> (utolsó letöltés: 2018. május 24.)
- Amador, III., Merced, J. L. D. & Teodoro, J. (2015). *The Philippines' foreign policy and relations towards major powers*. Asia Centre
http://www.centreasia.eu/sites/default/files/publications_pdf/etude_philippines_2015_dgris.pdf (utolsó letöltés: 2018. június 12.)
- A Kereskedelmi és Iparügyi Minisztérium (DTI) honlapja.
<https://www.dti.gov.ph/uncategorized/gross-domestic-product-gdp/> (utolsó letöltés: 2020. szeptember 10.)
- Alunan III, R. (2017, December 19). Understanding independent foreign policy. *Business World* <https://www.bworldonline.com/understanding-independent-foreign-policy/> (utolsó letöltés: 2019. június 10.)
- Antunes, S. & Camisao, I. (2018, February 27). Introducing Realism in International Relations Theory. *E-International Relations*, <https://www.e-ir.info/2018/02/27/introducing-realism-in-international-relations-theory/> (utolsó letöltés: 2020. június 10.)
- Arcilla, G. (2020, June 23). Communist terrorism No. 1 threat to national security: Duterte. Republic of the Philippines, Philippine News Agency
<https://www.pna.gov.ph/articles/1106763> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Arugay, A. A. (2018). When Populists Perform Foreign Policy:Duterte and the Asia-Pacific Regional Order 2018. SWP Working paper, German Institute for International and Security Affairs https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/Arugay_BCAS_Philippines.pdf (utolsó letöltés: 2019. június 10.)
- ASEAN-China Centre. (2013, October 02.) *Speech by Chinese President Xi Jinping to Indonesian Parliament*. http://www.asean-china-center.org/english/2013-10/03/c_133062675.htm (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Asian Development Bank (2011, August). *Asia 2050: Realizing the Asian Century*. <https://www.adb.org/publications/asia-2050-realizing-asian-century> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)

- Aspinwall, N. (2020, February 14). Duterte Terminates U.S. Defense Pact, Pleasing Trump but Few Others. *Foreign Policy* <https://foreignpolicy.com/2020/02/14/vfa-philippines-china-duterte-terminates-us-defense-pact-trump/> (utolsó letöltés: 2020. január 13.)
- Atienza, M. E. L. (2019, October 21). From ‘Big Bang’ to Incremental Changes to the 1987 Philippine Constitution. *Constitutionnet* <https://constitutionnet.org/news/big-bang-incremental-changes-1987-philippine-constitution> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- ASEAN becomes China’s largest trading partner. (2020, March 07). *Global Times*.<https://www.globaltimes.cn/content/1181864.shtml> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- ASEAN-China Centre. (2020, March 13). *ASEAN-China relations*. <http://www.asean-china-center.org/english/2020-03/4613.html> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- ASEANstats (2020, November). *ASEAN Key Figures 2020*. https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2020/11/ASEAN_Key_Figures_2020.pdf (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Aurelio, J. M. (2016, October 01). Manila, Hanoi sign 6-year action plan. *Inquirer.net* <https://globalnation.inquirer.net/145898/manila-hanoi-sign-6-year-action-plan> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- A Világbank weboldala <https://data.worldbank.org/country>
- Az Ázsiai Fejlesztési Bank (ADB) weboldala <https://www.adb.org/countries/philippines/main>
- Baviera, A. (2017, August 13). Duterte’s China policy shift: strategy or serendipity?*East Asia Forum*. <https://www.eastasiaforum.org/2017/08/13/dutertes-china-policy-shift-strategy-or-serendipity/> (utolsó letöltés: 2019, december 8.)
- Baviera, A. (2018, January 25). Duterte’s Evolving South China Sea Policy. *Maritime Issues*. <http://www.maritimeissues.com/politics/dutertes-evolving-south-china-sea-policy.html> (utolsó letöltés: 2019, december 8.)
- Baviera, A. (2020, March 27). Is the Philippines moving to active middle power diplomacy? *East Asia Forum*. <https://www.eastasiaforum.org/2020/03/27/is-the-philippines-moving-to-active-middle-power-diplomacy/> (utolsó letöltés: 2020, May 8.)
- Bello, W. (2016, November 02). Duterte vs. Washington’s Cold War System. *Foreign Policy in Focus* <https://fpif.org/duterte-vs-washingtons-cold-war-system/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Bersales, J. R. (2019, February 25). Past forward: People Power and failed promises. *Cebu Daily News* <https://cebudailynews.inquirer.net/219002/past-forward-people-power-and-failed-promises> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)

- Broder, J. (2016, February 16). What China's New Missiles Mean for the Future of the Aircraft Carrier. *Newsweek* <https://www.newsweek.com/china-dongfeng-21d-missile-us-aircraft-carrier-427063> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Build, Build, Build' economic programme falling short of its targets: Inquirer (2019, November 07). *The Straits Times* <https://www.straitstimes.com/asia/build-build-build-economic-program-falling-short-of-its-targets-inquirer> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Bunyavejchewin, P. (2020, May 02). Will the 'Milk Tea War' Have a Lasting Impact on China-Thailand Relations? *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2020/05/will-the-milk-tea-war-have-a-lasting-impact-on-china-thailand-relations/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Business Insider (2016). Philippines President Duterte: 'Mr. Obama, you can go to hell' <https://www.youtube.com/watch?v=zKxDbCctEaQ> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Cabalza, C. (2018, January 27). The Philippines' Strategic Relationship With India. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2018/01/the-philippines-strategic-relationship-with-india/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Calonzo, A. (2019, October 04). Duterte Wants Stronger Defense Ties With Russia, Criticizes U.S. *Bloomberg* <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-10-04/duterte-wants-stronger-defense-ties-with-russia-criticizes-u-s> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Camroux, D. (2020, May 15). Covid-19 and Strongman Rule in the Philippines. Sciences Po, Center for International Studies <https://www.sciencespo.fr/cei/en/content/covid-19-and-strongman-rule-philippines> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Capistrano, E. P. (2019, June). South Korea's New Southern Policy and the Philippines' 2017-2022 Development Plan: Opportunities for Enhanced Economic Relations. https://www.researchgate.net/publication/334107517_South_Korea's_New_Southern_Policy_and_the_Philippines'_20172022_Development_Plan_Opportunities_for_enhanced_economic_relations/download (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Castillo, G. G. (2017). Duterte's In(depend)ent Foreign Policy. Focus on the Global South. <https://focusweb.org/dutertes-independent-foreign-policy/> (utolsó letöltés: 2020. június 10.)
- Central Intelligence Agency (2020). *The world factbook*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rp.html> (utolsó letöltés: 2019. november 12.)
- Cigal, I.N. P. & Tubayan, E. J. C. (2017, May 16). Gov't denies 'Dutertenomics' comes with heavy debt burden. *Business World Online*, <http://www.bworldonline.com/content.php?section=Economy&title=gov&8217t-denies->

- [&145dutertenomics&8217-comes-with-heavy-debt-burden-&id=145251](#) (utolsó letöltés: 2019. november 12.)
- Chang, J. (2017). Philippine Foreign Policy in the 21st Century: the Influence of Double-Asymmetric Structure. Isanet.org <http://web.isanet.org/Web/Conferences/HKU2017-s/Archive/e35950e1-db89-4726-b72e-671a86b59ca3.pdf>
- Choi, T. (2015, November 04). Why the US Navy's First South China Sea FONOP Wasn't a FONOP. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2015/11/why-the-us-navys-first-south-china-sea-fonop-wasnt-a-fonop/> (utolsó letöltés: 2019. március 10.)
- Cook, E. (2019, September 05). Duterte's Fifth China Visit: Heavy on Promise, Light on Results. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2019/09/dutertes-fifth-china-visit-heavy-on-promise-light-on-results/> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Crawford, N. & Gordon, D. (2020, April 10). China Confronts Major Risk of Debt Crisis on the Belt and Road Due to Pandemic. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2020/04/china-confronts-major-risk-of-debt-crisis-on-the-belt-and-road-due-to-pandemic/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Cropsey, S., McGrath, B. & Walton, T. A. (2015, October). Sharpening the Spear: The Carrier, the Joint Force, and High-End Conflict. Policy Study, Hudson Institute, <https://s3.amazonaws.com/media.hudson.org/files/publications/201510SharpeningtheSpearTheCarriertheJointForceandHighEndConflict.pdf> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Dancel, R. (2016, November 19). What Duterte's pivot to China means for Filipinos. *The Straits Times* <https://www.straitstimes.com/opinion/what-dutertes-pivot-to-china-means-for-filipinos> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- De Castro, R. C. (2019a, June 20). Incident at Reed Bank: A Crisis in the Philippines' China Policy. *Asia Maritime Transparency Initiative* <https://amti.csis.org/incident-at-reed-bank-a-crisis-in-the-philippines-china-policy/> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- De Castro, R. C. & Lohman, W. (2012). *Getting the Philippines Air Force Flying Again: The Role of the U.S.–Philippines Alliance*. The Heritage Foundation www.heritage.org/asia/report/getting-the-philippines-air-force-flyingagain-the-role-the-us-philippines-alliance
- Deinla, I. (2016, September 01). The Duterte Paradox. *New Mandala* <http://www.newmandala.org/the-duterte-paradox/> (utolsó letöltés: 2019. június 12.)
- Department of Defense. (2019 June). *Indo-Pacific Strategy Report*. <https://media.defense.gov/2019/Jul/01/2002152311/-1/-1/1/DEPARTMENT-OF->

- [DEFENSE-INDO-PACIFIC-STRATEGY-REPORT-2019.PDF](#) (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Department of Defense (2018). *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America*. <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> (utolsó letöltés: 2019. január 13.)
- Department of State. (2019, November 04). *A Free and Open Indo-Pacific*. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- De Vera, B. O. (2017, October 02). China commits financing for 12 PH infra projects. *Inquirer.net*, <http://business.inquirer.net/237866/china-finance-fund-infrastructure-infra-project-marawi-city-dof> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- De Vera, B. O. (2018, August 29). PH, China to sign 10 infrastructure loan agreements in November — Diokno. *Inquirer.net* <https://business.inquirer.net/256322/ph-china-sign-10-infrastructure-loan-agreements-november-diokno> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Dreisbach, J. L. (2020, March 15). Of defense agreements and a void US visa: Duterte's reactive 'Philippine independent foreign policy'. IFAIR <https://ifair.eu/2020/03/15/dutertes-reactive-philippine-independent-foreign-policy/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Duquenois, A. & Zielonka, R. (2015, March). Bridging Asia and Europe Through Maritime Connectivity. European Institute for Asian Studies http://www.eias.org/wp-content/uploads/2016/02/Bridging_Asia_Europe_2015.pdf (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Durando, J. (2016, October 04). Philippines President Duterte tells Obama 'you can go to hell'. *USA Today*. <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2016/10/04/duterte-tells-obama-you-can-go-to-hell-/91549588/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Duterte asks Thai businessmen to invest more in PH. (2019, June 22). *Rappler* <https://www.rappler.com/business/duterte-asks-thai-businessmen-invest-more-philippines> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Duterte trumpets 'remarkable progress' of PH-Russia ties in Putin meeting. (2019, October 04). *Rappler* <https://www.rappler.com/nation/duterte-putin-bilateral-meeting-russia-october-2019> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Duterte: UN useless and stupid, we are ready to leave. (2016. August 22). *AsiaNews.it*. <http://www.asianews.it/news-en/Duterte:-UN-useless-and-stupid,-we-are-ready-to-leave-38358.html> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)

- Embassy of the Philippines Riyadh, Saudi Arabia (2017, April 26). *President Duterte Strengthens Ties with Saudi Arabia during Visit to the Kingdom*.
<https://riyadhpe.dfa.gov.ph/newsroom/press-releases/3402-pr-058-2017>(utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Embassy of the Philippines Washington, USA. *PH-US Bilateral Relations*
<http://www.philippineshonolulu.org/philippines-dc/embassy-dc/ph-us-bilateral-relations-dc/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Erickson, A. S. (2015, September 03). Showtime: China Reveals Two 'Carrier-Killer' Missiles. *The National Interest* <http://nationalinterest.org/feature/showtime-china-reveals-two-carrier-killer-missiles-13769> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Esmaquel, P. R. (2016, October 21). Duterte vs US: PH to lose 3rd largest trading partner. *Rappler* <https://www.rappler.com/newsbreak/iq/duterte-united-states-philippines-trading-partner-economy> (utolsó letöltés: 2019. június 12.)
- Esmaquel II, P. L. (2018, October 01). Philippine Navy vessel makes historic visit to Russia. *Rappler*
<https://www.rappler.com/nation/philippine-navy-brp-tarlac-port-call-vladivostok-russia-october-2018> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Eszterhai, V.& Klemensits, P. (2016). A dél-kínai-tengeri szigetek ügyében hozott hágai ítélet geopolitikai következményei. *PAGEO Policy Brief I*. http://www.geopolitika.hu/wp-content/uploads/2016/08/Policy-Brief-01-D%C3%A9l-k%C3%ADnai-tenger_final_public-6.pdf (utolsó letöltés: 2019. 08. 13.)
- Farley, R. (2016 June 22). Should America Fear China's "Carrier-Killer" Missile? *The National Interest*, <http://nationalinterest.org/feature/should-america-fear-chinas-carrier-killer-missile-11321> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Farley, R. (2016, October 14). What Defense Hardware Could the Philippines Even Buy From Russia or China? *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2016/10/what-defense-hardware-could-the-philippines-even-buy-from-russia-or-china/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Flores, M. (2016, July 09). Duterte accuses US of 'importing' terrorism. *Nikkei Asian Review*.
<https://asia.nikkei.com/Politics-Economy/Policy-Politics/Duterte-accuses-US-of-importing-terrorism> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Foreign Investments Fourth Quarter 2017 (2018, July 22). Philippines Statistics Authority,
<https://psa.gov.ph/sites/default/files/Fourth%20Quarter%202017%20Foreign%20Investments%20Report.pdf> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)

- Foo, S. (2015, December 27). China-ASEAN Maritime Silk Road: A Path Towards Mutual Benefits or China's Free Ride into ASEAN? *Asia-Latam Connection* <http://www.asia-latam.org/in-the-news/2015/12/27/china-asean-maritime-silk-road-a-path-towards-mutual-benefits-or-chinas-free-ride-into-asean> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Full Text: President Duterte's speech at the 75th UN General Assembly. (2016, September 23). *Rappler* <https://www.rappler.com/nation/full-text-duterte-unga-speech-2020> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Galang, M. (2017, December 30). Reviewing the Philippines' ASEAN Chairmanship. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2017/12/reviewing-the-philippines-asean-chairmanship/>(utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Garamone, J. (2003). *Philippines to Become Major non-NATO Ally, Bush Says*. Archive.defense.gov <https://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=28968> (utolsó letöltés: 2018. január 12.)
- Gita, R. A. (2017, October 17). Duterte inks 4 deals in Bahrain visit. *SunStar Philippines* <https://www.sunstar.com.ph/article/136745/Business/Duterte-inks-4-deals-in-Bahrain-visit> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Gomez, J. (2020a, October 06). Duterte suspected extrajudicial killings in drug crackdown. *AP News* <https://apnews.com/article/virus-outbreak-philippines-archive-manila-rodrigo-duterte-356a3325fe6482d5fd3de19fbb5e0be6> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Gomez, J. (2020b, October 16). Philippines Lifts Ban on South China Sea Energy Exploration. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2020/10/philippines-lifts-ban-on-south-china-sea-energy-exploration/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Grossman, D. (2020, June 18). China Just Botched a Monumental Opportunity with the Philippines. Rand Corporation <https://www.rand.org/blog/2020/06/china-just-botched-a-monumental-opportunity-with-the.html> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Gutierrez, J. (2019, May 14). Philippines Election: Duterte Allies Sweep Senate, Unofficial Results Indicate. *The New York Times* <https://www.nytimes.com/2019/05/14/world/asia/philippines-election-results.html> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Hawlik, P. (2019, March 18). Chinese foreign investment: A dangerous obsession or a new normal? *Wiiw*, <https://wiiw.ac.at/chinese-foreign-investment-a-dangerous-obsession-or-a-new-normal--n-367.html> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- He, X. (2014. April 25). Feilübin Nanhai wenti dui Hua shengbian, shi renxing haishi biran [A Fülöp-szigetek Dél-kínai-tengert érintő problémája megváltozott Kína számára. Ez

- szándékos, vagy elkerülhetetlen?]. http://www.nanhai.org.cn/review_c/363.html (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Hendrix, H. J. (2013 March). At What Cost a Carrier? *Disruptive defense papers*, Center for a New American Security, 4–5.
http://www.cnas.org/files/documents/publications/CNAS%20Carrier_Hendrix_FINAL.pdf (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Hendrix, H. J. (2015, October). Retreat from Range. The Rise and Fall of the Carrier Aviation. Center for a New American Security, 51–61.
<http://www.cnas.org/sites/default/files/publications-pdf/CNASReport-CarrierAirWing-151016.pdf> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Heydarian, R. J. (2019, June 14). Duterte’s Pivot to Japan. *Asia Maritime Transparency Initiative* <https://amti.csis.org/dutertes-pivot-to-japan/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Hiep, L. H. (2018, March). The Belt and Road Initiative in Vietnam: Challenges and Prospects. *ISEAS Perspective* <https://think-asia.org/handle/11540/8138> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Houssain, Z. Z. (2011, February, 7). The effect of domestic politics on foreign policy decision making. *E-International Relations* <https://www.e-ir.info/2011/02/07/the-effect-of-domestic-politics-on-foreign-policy-decision-making/> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Jennings, R. (2017. January, 24). Tense Philippine-U.S. Relations Will Surge And Then Fall Under Trump. *Forbes* <https://www.forbes.com/sites/ralphjennings/2017/01/24/tense-philippine-u-s-relations-will-surge-and-then-fall-under-trump/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Juntreal C. J. (2019, November 19). Duterte, Moon Jae-in to sign several agreements in Busan meeting. *Manila Bulletin* <https://mb.com.ph/2019/11/19/duterte-moon-jae-in-to-sign-several-agreements-in-busan-meeting/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- International Monetary Found (2020). *World Economic Outlook*.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Juris, S. (2017, November 15). Chinese government pledges \$7.34 billion for Philippine infrastructure. *Kicker Daily News* <http://kickerdaily.com/posts/2017/11/chinese-government-pledges-7-34-billion-for-philippine-infrastructure/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)

- Kha, S. (2019, April 30). The Belt and Road in Cambodia: Successes and Challenges. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2019/04/the-belt-and-road-in-cambodia-successes-and-challenges/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Kipgen, N. (2017, March 02). The Philippines' South China Sea Flip-Flop. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2017/03/the-philippines-south-china-sea-flip-flop/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Kiyoshy, T. & Sieg, L. (2016, October 26). Philippines' Duterte tells Japan his China visit was just economics, blasts U.S. *Reuters* <https://www.reuters.com/article/us-japan-philippines-duterte-idUSKCN12Q09D> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Kuo, M. A. (2016, November 11). The Philippines' 'Pivot' to China: View From Singapore. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2016/11/the-philippines-pivot-to-china-view-from-singapore/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Kung, C. & Pan Y. T. (2020, May 07). How China's Belt and Road Initiative Went Astray. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2020/05/how-chinas-belt-and-road-initiative-went-astray/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Li, L. (2019. January 5). Xi Jinping fangwen Feilübin de yiyi he tiaozhan [Xi Jinping Fülöpszigeteki látogatásának jelentősége és kihívásai]. <https://beltandroad.zaobao.com/beltandroad/analysis/story20190105-921399> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Lintner, B. (2019, April 24). China-Laos friendship 'blossoming'. *Asia Times*. <https://asiatimes.com/2019/04/china-laos-friendship-blossoming/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Lopez, M. L. (2020, September 22) *CNN Philippines* <https://www.cnn.ph/business/2020/9/22/Build-Build-Build-new-list-104-projects.html> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Macaraeg P. (2020, July 6). With 2 years left in Duterte's term, where are we on Build, Build, Build? *Rappler* <https://www.rappler.com/newsbreak/in-depth/where-are-we-on-build-build-build-program> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Mahbubani, K. (2020, April 20). The world after covid-19: Kishore Mahbubani on the dawn of the Asian century. *The Economist*, <https://www.economist.com/by-invitation/2020/04/20/kishore-mahbubani-on-the-dawn-of-the-asian-century> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Magcamit, M. (2018, November). The Duterte Doctrine. *APFFI Research paper* https://www.researchgate.net/publication/328801220_THE_DUTERTE_DOCTRINE_A

[Neoclassical Realist Guide to Understanding Rodrigo Duterte's Foreign Policy and Strategic Behavior in the Asia-Pacific](#) (utolsó letöltés: 2019. november 10.)

- Majumdar, D. (2016 June 20). Here Is Why the US Military Is Not In Panic Mode Over China's Carrier-Killer Missiles. Tiananmen's Tremendous Achievements, <https://tiananmenstremendousachievements.wordpress.com/2016/06/22/23884/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Martin, W. (2017, February 17). RANKED: These will be the 32 most powerful economies in the world by 2050. *Insider*, <https://www.businessinsider.com/pwc-ranking-of-biggest-economies-ppp-2050-2017-2> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- MCKIP, (2020). Malaysia-China Kuantan Industrial Park. <http://www.mckip.com.my/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Merced, L. D. (2014, September). The Potentials and Limits of Philippines–South Korea Maritime Defense Cooperation. *FSI Insights* 1(4) <http://www.fsi.gov.ph/wp-content/uploads/2019/08/2014-08-Vol-1-No-4-September-FSI-Insights-Merced.pdf>. (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Mercene, R. (2020, July 23). China connects to PHL via BRI, digital 'Silk Road'. *Business Mirror* <https://businessmirror.com.ph/2020/07/23/china-connects-to-phl-via-bri-digital-silk-road/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- 2020 Military Strength Ranking. (2020). [globalfirepower.com](https://www.globalfirepower.com) <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Ministry of Foreign Affairs. (2016, October 26). *Full Text: Joint statement of the Philippines and Japan* <https://www.mofa.go.jp/files/000198399.pdf> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Mizokami, K. (2016, April 21). The future of America's aircraft carriers? Floating drone factories. *The Week* <http://theweek.com/articles/619455/future-americas-aircraft-carriers-floating-drone-factories> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Mogato, M. (2016, September 08). Duterte 'shocks' summit meeting with tirade vs US. *ABS CBN News* <https://news.abs-cbn.com/news/09/08/16/duterte-shocks-summit-meeting-with-tirade-vs-us> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Morales, N. J. & Dela Cruz, E. (2020, November 10.) Philippines economy shrinks by more than expected in third-quarter, but government says 'worst is over' *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/philippines-economy-gdp-idUSKBN27Q0J1> (utolsó letöltés: 2020. november 20.)

- Morgan Stanley (2018 March 14). *Inside China's Plan to Create a Modern Silk Road*. <https://www.morganstanley.com/ideas/china-belt-and-road> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of the Philippines; August 30, 1951. Article I-IV. 1951.* The Avalon Project, Lillian Goldman Law Library. https://avalon.law.yale.edu/20th_century/phil001.asp (utolsó letöltés: 2018. május 24.)
- National Economic and Development Authority (NEDA). *About Ambisyon Natin 2040*. <http://2040.neda.gov.ph/about-ambisyon-natin-2040/> (utolsó letöltés: 2019. november 12.)
- National Economic and Development Authority (NEDA). *Revised list of infrastructure flagship projects*. <https://www.neda.gov.ph/wp-content/uploads/2020/09/Revised-List-of-IFPs-as-of-19-August-2020.pdf> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- National Security Council. (2017). *National Security Policy For change and well-being of the Filipino People 2017-2022*. <http://www.pagba.com/wp-content/uploads/2017/07/NATIONAL-SECURITY-POLICY-2017-2022.pdf> (utolsó letöltés: 2019. január 10.)
- National security strategy (2018)*. Official Gazette <https://www.officialgazette.gov.ph/downloads/2018/08aug/20180802-national-security-strategy.pdf> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Nawal, A. (2017, April 17). Duterte Mideast visits yield \$925M in deals, agreements. *Inquirer.net* <https://newsinfo.inquirer.net/889577/duterte-mideast-visits-yield-925m-in-deals-agreements> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- OECD. weboldala Philippines. (2020). <https://oec.world/en/profile/country/phl>
- Padin, M. G. (2018, November 01). Philippines to sign 2 big-ticket infrastructure project with China. *PhilStar* *Global*, <https://www.philstar.com/business/2018/11/01/1864805/philippines-sign-2-big-ticket-infrastructure-project-china> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Panda, A. (2019, March 04). In Philippines, Pompeo Offers Major Alliance Assurance on South China Sea. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2019/03/in-philippines-pompeo-offers-major-alliance-assurance-on-south-china-sea/> (utolsó letöltés: 2020. január 13.)
- Panda, A. (2016, October 21.) Philippine President Rodrigo Duterte Meets Xi Jinping: First Takeaways. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2016/10/philippine-president-rodrigo-duterte-meets-xi-jinping-first-takeaways/> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)

- Parameswaran P. (2017b, January 01), A New Russia-Philippines Military Pact? *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2016/10/what-defense-hardware-could-the-philippines-even-buy-from-russia-or-china/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Parameswaran, P. (2019, June 24). Assessing ASEAN's New Indo-Pacific Outlook. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2019/06/assessing-aseans-new-indo-pacific-outlook/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Parameswaran, P. (2018, August 23). China's Belt and Road in Southeast Asia between Boons and Bumps. *The ASAN Forum*. <http://www.theasanforum.org/chinas-belt-and-road-in-southeast-asia-between-boons-and-bumps/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Parameswaran P. (2017a, February 15). Does Duterte's Philippines Need an Interdependent Foreign Policy? *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2017/02/does-dutertes-philippines-need-an-interdependent-foreign-policy/> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Parameswaran, P. (2016c, November 02). Is the Philippines Triggering a 'Duterte Effect' in ASEAN? *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2016/11/is-the-philippines-triggering-a-duterte-effect-in-asean/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Parameswaran, P. (2019, March 12). Mahathir-Duterte Summit Puts Malaysia-Philippines Ties Into Focus. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2019/03/mahathir-duterte-summit-puts-malaysia-philippines-ties-into-focus/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Parameswaran, P. (2017c, March 23). Philippines' Duterte Ends ASEAN Tour with Thailand Visit. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2017/03/philippines-duterte-ends-asean-tour-with-thailand-visit/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Parameswaran, P. (2016a, November 01). Why the Philippines' Rodrigo Duterte Hates America. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2016/11/why-the-philippines-rodrigo-duterte-hates-america/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Philippine Statistics Authority, (2019). Highlights of the Philippine Export and Import Statistics 2018. <https://psa.gov.ph/statistics/annual-foreign-trade> (utolsó letöltés: 2019. március 10.)
- Philippines, China agree on \$3.7B in anti-poverty projects. (2017, January 23). ABS CBN News <https://news.abs-cbn.com/business/01/23/17/philippines-china-agree-on-37b-in-anti-poverty-projects> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Philippines drugs war: UN report criticises 'permission to kill'. (2020, June 4). *BBC News* <https://www.bbc.com/news/world-asia-52917560> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Philippines (The): Foreign Investment. Santandertrade.com <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/philippines/foreign-investment> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)

- Philippine economy posts its biggest-ever quarterly plunge. (2020, August 6). *Aljazeera* <https://www.aljazeera.com/economy/2020/8/6/philippine-economy-posts-its-biggest-ever-quarterly-plunge> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Phillips, K. (2017, July 22). Philippines's Duterte vows not to come to the U.S.: 'I've seen America, and it's lousy'. *The Washington Post* https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/07/22/philippines-duterte-vows-to-not-come-to-the-u-s-ive-seen-america-and-its-lousy/?utm_term=.34a4dfbca77b (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- PM Modi speaks to Philippines President, assures India's commitment in Covid-19. (2020, June 09). *The Times of India* <https://timesofindia.indiatimes.com/india/pm-modi-speaks-to-philippines-president-assures-indias-commitment-in-covid-19/articleshow/76287324.cms> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Poling, G. (2016, October 31). The US-Philippine alliance is stronger than you think. *PacNet* No. 80 <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/PacificForum-The%20US-Philippine%20Alliance%20is%20Stronger%20than%20You%20Think.pdf> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Railway technology. (2020). Kuala Lumpur-Singapore High Speed Rail. <https://www.railway-technology.com/projects/kuala-lumpur-singapore-high-speed-rail/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Ranada, P. (2017b, November 10). Duterte thanks Putin for weapons aid. *Rappler* <https://www.rappler.com/nation/duterte-meets-vladimir-putin-vietnam-apec-summit> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Ranada, P. (2017a, November 15). List: 14 deals signed during Chinese Premier Li's Manila visit. *Rappler* <https://www.rappler.com/nation/list-14-deals-china-premier-li-keqiang-visit-philippines> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Ranada, P. (2016, November 11). PH, Malaysia agree on repatriation of Filipinos in Sabah. *Rappler* <https://www.rappler.com/nation/duterte-gradual-repatriation-filipinos-sabah> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Ramos F. V. (2016, October 11). Breaking the Ice in the South China Sea. *Project Syndicate* <https://www.project-syndicate.org/commentary/improving-china-philippines-relationship-by-fidel-v--ramos-2016-10?barrier=accesspaylog> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Rauhala, E. (2016, September 06). The 'son of a whore' story is about so much more than Duterte's dirty mouth. *The Washington Post*.

- Republic of the Philippines, Presidential Communications Operations Office (2017, April 18). *DuterteNomics unveiled*. <https://pcoo.gov.ph/uncategorized/dutertenomics-unveiled/> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Republic of the Philippines, Presidential Communications Operations Office (2018, April 13). *President Duterte's China trip yields 10,000 new jobs for Filipinos* https://pcoo.gov.ph/news_releases/president-dutertes-china-trip-yields-10000-new-jobs-for-filipinos/ (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Republic of the Philippines, Presidential Communications Operations Office (2020, June 26). *President Duterte joins 36th ASEAN Summit, pushes for region's comprehensive recovery amid COVID-19 crisis*. https://pcoo.gov.ph/news_releases/president-duterte-joins-36th-asean-summit-pushes-for-regions-comprehensive-recovery-amid-covid-19-crisis/ (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Resos, A. B. (2013, October 28). International Realities and Philippine Foreign Policy Under Ferdinand Marcos. *Foreign Policy Journal*, <https://www.foreignpolicyjournal.com/2013/10/28/international-realities-and-philippine-foreign-policy-under-ferdinand-marcos/> (utolsó letöltés: 2018. január 12.)
- Rodrigo Duterte slams western 'hypocrisy' as he meets Putin. (2016, November 20). *Reuters* <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/20/rodrigo-duterte-slames-western-hypocrisy-as-he-meets-putin> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Ruptly (2017). <https://www.youtube.com/watch?v=azTI03MuEKk> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Rushford, G. (2016, October 17). What Rodrigo Duterte Is Giving Up. *Foreign Policy* <https://foreignpolicy.com/2016/10/17/what-rodrigo-duterte-is-giving-up-philippines-china-hague-south-china-sea/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Sanchez, M. J. (2020, November 18). Economic impact of coronavirus COVID-19 Philippines 2020. Statista.com <https://www.statista.com/statistics/1103540/philippines-economic-impact-coronavirus-covid-19/> (utolsó letöltés: 2020. november 20.)
- Santos, E. P. (2016 October 27). PH to lease aircraft, acquire patrol vessels from Japan. *CNN Philippines* <https://cnnphilippines.com/news/2016/10/27/PH-to-lease-aircraft-acquire-patrol-vessels-from-Japan.html> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Scott, J. & REYNOLDS, I. (2018, November 18). US, Pacific allies seek to counter China with Papua New Guinea power grid. *Business Standard* https://www.business-standard.com/article/international/us-pacific-allies-seek-to-counter-china-with-papua-new-guinea-power-grid-118111800106_1.html (utolsó letöltés: 2020. október 13.)

- Shahani, L. R. (2015, August 02). Independent PH foreign policy. *Inquirer.net*
<https://opinion.inquirer.net/87250/independent-ph-foreign-policy> (utolsó letöltés: 2019. június 12.)
- Siekman, D. (2016, August 01). *China Import Troubles Deepen for Philippine Bananas and Pineapples*. Produce Report <https://www.producereport.com/article/china-import-troubles-deepen-philippine-bananas-pineapples> (utolsó letöltés: 2018. január 12.)
- SMITH, J. M. (2016, November 02). Why Duterte's Deals With China May Be Security Concerns. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2016/11/why-dutertes-deals-with-china-may-be-security-concerns/> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Song, Q. (2019). Duterte zhizheng hou mei fei tongmeng guanxi yanbian [Az Egyesült Államok és a Fülöp-szigetek szövetségének fejlődése Duterte hatalomra kerülése után]. *Heping yu fazhan*, 2019 (4)
http://www.cssn.cn/gjgxx/gj_ytqy/201912/t20191212_5057918_1.shtml (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Statista.com (2020). Philippines: Gross domestic product (GDP) in current prices from 1986 to 2026. <https://www.statista.com/statistics/578709/gross-domestic-product-gdp-in-philippines/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) (2019).
<https://www.sipri.org/databases/milex> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Sugai, C. M. (2009). U.S.-Philippine Security Relations after Base Closure (1991–1999). Thesis, Master of Arts in Diplomacy and Military Studies, Hawai'i Pacific University, Honolulu, Hawaii.
- Teddy Locsin Jr. (2020, June 02). The abrogation of the Visiting Forces Agreement has been suspended upon the President's instruction. (Twitter post)
<https://twitter.com/teddyboyllocsin/status/1267786798731628545> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- The 1935 Constitution*. Official Gazette <https://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/the-1935-constitution/> (utolsó letöltés: 2020 november 10.)
- The Constitution of the Republic of the Philippines Article XVIII. Transitory Provisions*. Official Gazette www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/ (utolsó letöltés: 2018. május 24.)
- The White House. (2017b). *National Security Strategy of the United States of America 2017*. President of the United States of America, <https://www.whitehouse.gov/wp->

- <content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (utolsó letöltés: 2019. január 10.)
- The White House. (2017a, November 10). *Remarks by President Trump at APEC CEO Summit / Da Nang, Vietnam.* <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-apec-ceo-summit-da-nang-vietnam/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- The White House. (2018, November 16). *Remarks by Vice President Pence at the 2018 APEC CEO Summit / Port Moresby, Papua New Guinea.* <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-2018-apec-ceo-summit-port-moresby-papua-new-guinea/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Tiezzi, S. (2016, September 29). Duterte Calls for End to US-Philippine Military Exercises, Part of Tilt Toward China. *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2016/09/duterte-calls-for-end-to-us-philippine-military-exercises-part-of-tilt-toward-china/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- U. S. pledges nearly \$300 million security funding for Indo-Pacific region. (2018, August 04). *Reuters* <https://www.reuters.com/article/us-asean-singapore-usa-security-idUSKBN1KP022> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Xilian, H. (2019, October 10). New era for China-ASEAN relations. *China Daily.* <https://www.chinadaily.com.cn/a/201910/10/WS5d9e9db0a310cf3e3556fac6.html> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Xinhua, (2019). Philippines reaping economic benefits from harmonious ties with China: Finance chief. *China.org.cn* http://www.china.org.cn/business/2019-11/26/content_75448039.htm (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Yap, C. (2020, August 11). Philippines' Duterte Accepts Russia's Covid-19 Vaccine Offer. *Bloomberg Quint* <https://www.bloomberquint.com/onweb/philippines-duterte-accepts-russia-s-covid-19-vaccine-offer> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Yee, C. K. (2016, June 06). Volley of China's DF-21D Missiles Kills US Aircraft Carrier at Low Cost. *Tiananmen's Tremendous Achievements* <https://tiananmenstremendousachievements.wordpress.com/2016/06/06/volley-of-chinas-df-21d-missiles-kills-us-aircraft-carrier-at-low-cost/> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Yin, Chu (2017, January 17). Vacillations and Dramas Exist in SinoPhilippines Relations Too. *Asia Pacific Bulletin.* <https://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/apb367.pdf?file=1&type=node&id=35938> (utolsó letöltés: 2018. január 12.)

- Valencia C. (2017, March 19). Phl China sign joint dev't plan. *The Philippine Star* <https://www.philstar.com/business/2017/03/19/1680175/phl-china-sign-joint-devt-plan> (utolsó letöltés: 2020. október 12.)
- Vicedo, C. O. (2017a, December 29). Philippines – U.S. Alliance under the Duterte and Trump Administrations: State and System-Level Foreign Policy Considerations. NDCP Executive Policy Brief, National Defense College of the Philippines p. 2. http://www.ndcp.edu.ph/wp-content/uploads/publications/EPB_Vicedo_Philipine-U.S.%20Security%20Relations.pdf (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Viray, P. L. (2017, November 15). Trump calls Philippines a 'strategic' piece of real estate. *The Philippine Star*, <http://www.philstar.com/headlines/2017/11/15/1759139/trump-calls-philippines-strategic-piece-real-estate> (utolsó letöltés: 2020. október 20.)
- Wei, T. D. (2019, April 30). Singapore, China ink deals on trade, BRI. *Straits Times*. <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/singapore-china-ink-deals-on-trade-bri> (utolsó letöltés: 2020. május 30.)
- Wintour, P. (2020, July 13). Europe divided on Huawei as US pressure to drop company grows. *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/technology/2020/jul/13/europe-divided-on-huawei-as-us-pressure-to-drop-company-grows> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- WITS World Integrated Trade Solution weboldala <https://wits.worldbank.org/CountrySnapshot/en/PHL> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Wong, A. C. (2017, December 26). The Philippines' Relations with China: A Pragmatic Perspective under President Duterte. Torino World Affairs Institute <https://www.twai.it/journal/tnote-51/> (utolsó letöltés: 2019. november 12.)
- World Economic Forum (2019, July 03). ASEAN's new vision for Indo-Pacific and why it matters? <https://www.weforum.org/agenda/2019/07/asean-s-new-vision-for-indo-pacific-and-why-it-matters/> (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- World Economic Forum. (2017). *The Global Competitiveness Report 2016–2017*. http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf (utolsó letöltés: 2020. október 13.)
- Wright, T. (2020, July). Europe changes its mind on China. Brookings Institution. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/07/FP_20200708_china_europe_wright_v2.pdf (utolsó letöltés: 2020. október 13.)

Wu, J. (2017. February 21). Feilübin shehui dui Zhongguo „Yi Dai Yi Lu” changyi de fanying [A filippínó társadalom válasza Kína Egy övezet, egy út kezdeményezésére]. http://www.srca-info.com/srca/srca5/201711/t20171127_700.html (utolsó letöltés: 2020. október 13.)

Függelék

24. ábra: A geopolitikai/geostratégiai tényezők

COMITATUS

2013. ősz

1. ábra: Geopolitikai/Geostratégiai tényezők

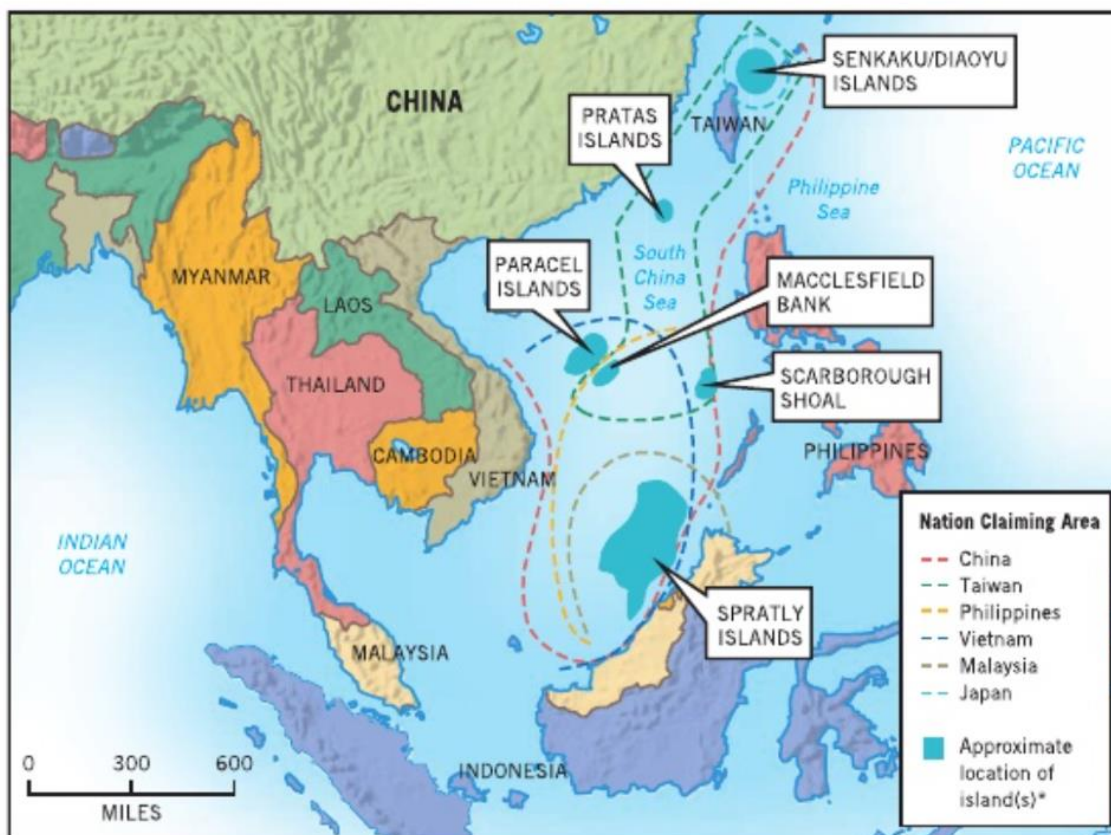
FIZIKAI TÉNYEZŐK	<p>Kiterjedés (területi dimenzió) Elhelyezkedés (viszonylagos helyzet) Alakzat (forma és határ) Morfológia (hegy és vízrajz) Földfelszín (geológiai sajátosságok) Növényzet Klíma Tengeri és vízi utak Légtér-űrter Emberi tevékenység hatására bekövetkezett változások</p>
EMBERI TÉNYEZŐK	<p>Demográfia Népesedési jellemzők A lakosság megoszlása és népsűrűség Népszerű növekedési index A lakosság összetétele és struktúrája</p> <p>Etnográfia Az élet minősége és az életszínvonal Faji, vallási, etnikai, nyelvi, oktatási, családi, tudományos színvonalbeli és más jellemzők</p>
TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK	<p>Energia Ásványkincsek Élelmiszer</p>
KÖZLEKEDÉSI-KOMMUNIKÁCIÓS TÉNYEZŐK	<p>Szállítási rendszer Hírközlési rendszer</p>
TECHNOLÓGIAI TÉNYEZŐK	
STRUKTURÁLIS TÉNYEZŐK	<p>Politikai viszonyok Szociális viszonyok Gazdasági szerkezet Katonai erő Egyéb tényezők</p>

(Forrás: Mendes Dias, Carlos Manuel: Geopolítica: Teorização Clássica e Ensinaamentos. Editora Prefacio, Lisboa, 2005. 222. o.)

Forrás: Szilágyi István: Geopolitikai kódok, geostratégiai tényezők és geopolitikai modellek a nemzetközi viszonyok rendszerében. Comitatus, 2013 ősz, 10. o.

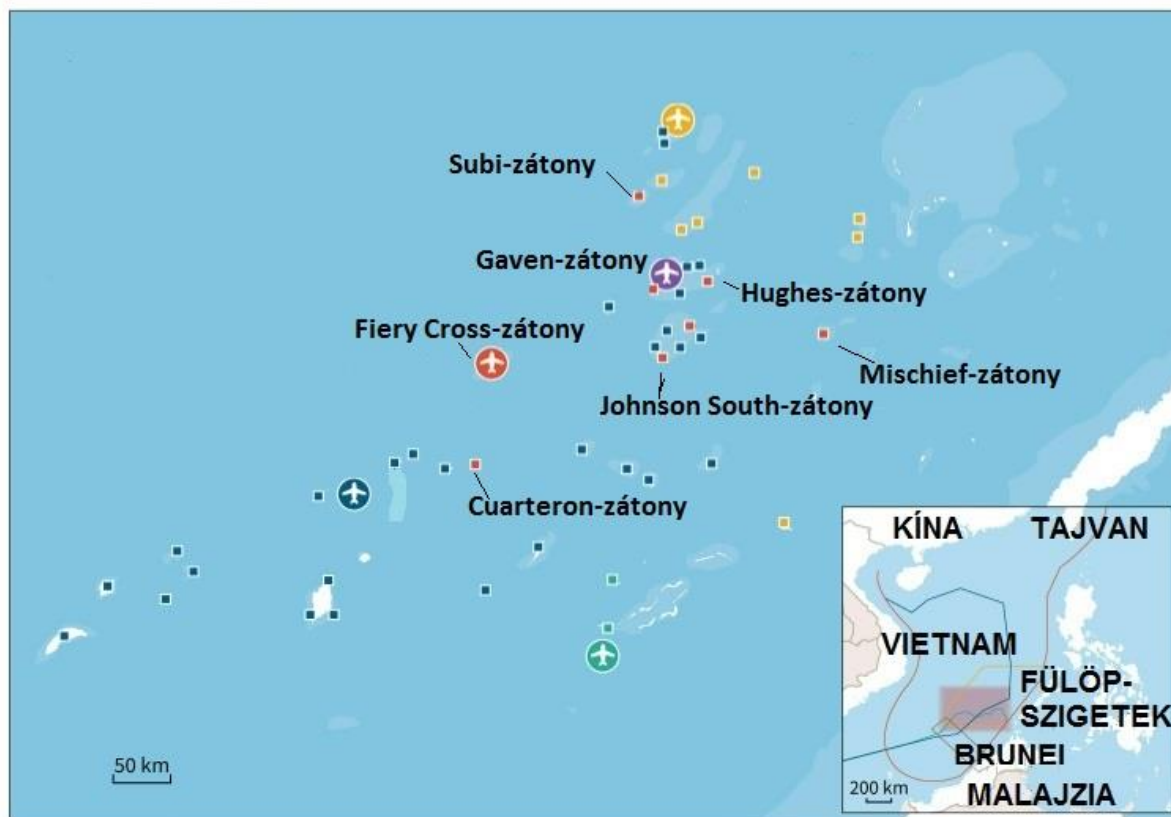
25. ábra: Vitatott hovatartozású területek a Dél-Kínai-tengeren

MAP 3.2
South China Sea

Forrás: Closing Case: Tiny Islands, Big Trouble <https://www.chegg.com/homework-help/questions-and-answers/closing-case-tiny-islands-big-trouble-south-china-sea-long-critical-waterway-maximum-200-n-q22971441>

26. ábra: Kínai szigetfeltöltések a Dél-Kínai-tengeren

Sources : D.Rosenberg/MiddleburyCollege/HarvardAsiaQuarterly/Phil gov't/ChinaMaritimeSafetyAdministration/CSIS/AMTI

AFP

Forrás: Catherine S. Valente: Occupy all islands in West PH Sea'. Manila Times, April 7, 2017 alapján szerkesztette: Gere László

27. ábra: Duterte elnök 10 pontos programja

PRESIDENT - ELECT DUTERTE'S PROPOSED
THE UPDATED 10-POINT AGENDA
INCLUDES THE FOLLOWING:

1		→ CONTINUE AND MAINTAIN CURRENT MACROECONOMIC POLICIES, INCLUDING FISCAL, MONETARY, AND TRADE POLICIES.
2		→ INSTITUTE PROGRESSIVE TAX REFORM AND MORE EFFECTIVE TAX COLLECTION, INDEXING TAXES TO INFLATION. A TAX REFORM PACKAGE WILL BE SUBMITTED TO CONGRESS BY SEPTEMBER 2016.
3		→ INCREASE COMPETITIVENESS AND THE EASE OF DOING BUSINESS. THIS EFFORT WILL DRAW UPON SUCCESSFUL MODELS USED TO ATTRACT BUSINESS TO LOCAL CITIES (E.G., DAVAO) AND PURSUE THE RELAXATION OF THE CONSTITUTIONAL RESTRICTIONS ON FOREIGN OWNERSHIP, EXCEPT AS REGARDS LAND OWNERSHIP, IN ORDER TO ATTRACT FOREIGN DIRECT INVESTMENT;
4		→ ACCELERATE ANNUAL INFRASTRUCTURE SPENDING TO ACCOUNT FOR 5% OF GDP, WITH PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS PLAYING A KEY ROLE.
5		→ PROMOTE RURAL AND VALUE CHAIN DEVELOPMENT TOWARD INCREASING AGRICULTURAL AND RURAL ENTERPRISE PRODUCTIVITY AND RURAL TOURISM.
6		→ ENSURE SECURITY OF LAND TENURE TO ENCOURAGE INVESTMENTS, AND ADDRESS BOTTLENECKS IN LAND MANAGEMENT AND TITLING AGENCIES.
7		→ INVEST IN HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT, INCLUDING HEALTH AND EDUCATION SYSTEMS, AND MATCH SKILLS AND TRAINING TO MEET THE DEMAND OF BUSINESSES AND THE PRIVATE SECTOR.
8		→ PROMOTE SCIENCE, TECHNOLOGY, AND THE CREATIVE ARTS TO ENHANCE INNOVATION AND CREATIVE CAPACITY TOWARDS SELF-SUSTAINING, INCLUSIVE DEVELOPMENT.
9		→ IMPROVE SOCIAL PROTECTION PROGRAMS, INCLUDING THE GOVERNMENT'S CONDITIONAL CASH TRANSFER PROGRAM, TO PROTECT THE POOR AGAINST INSTABILITY AND ECONOMIC SHOCKS.
10		→ STRENGTHEN IMPLEMENTATION OF THE RESPONSIBLE PARENTHOOD AND REPRODUCTIVE HEALTH LAW TO ENABLE ESPECIALLY POOR COUPLES TO MAKE INFORMED CHOICES ON FINANCIAL AND FAMILY PLANNING.

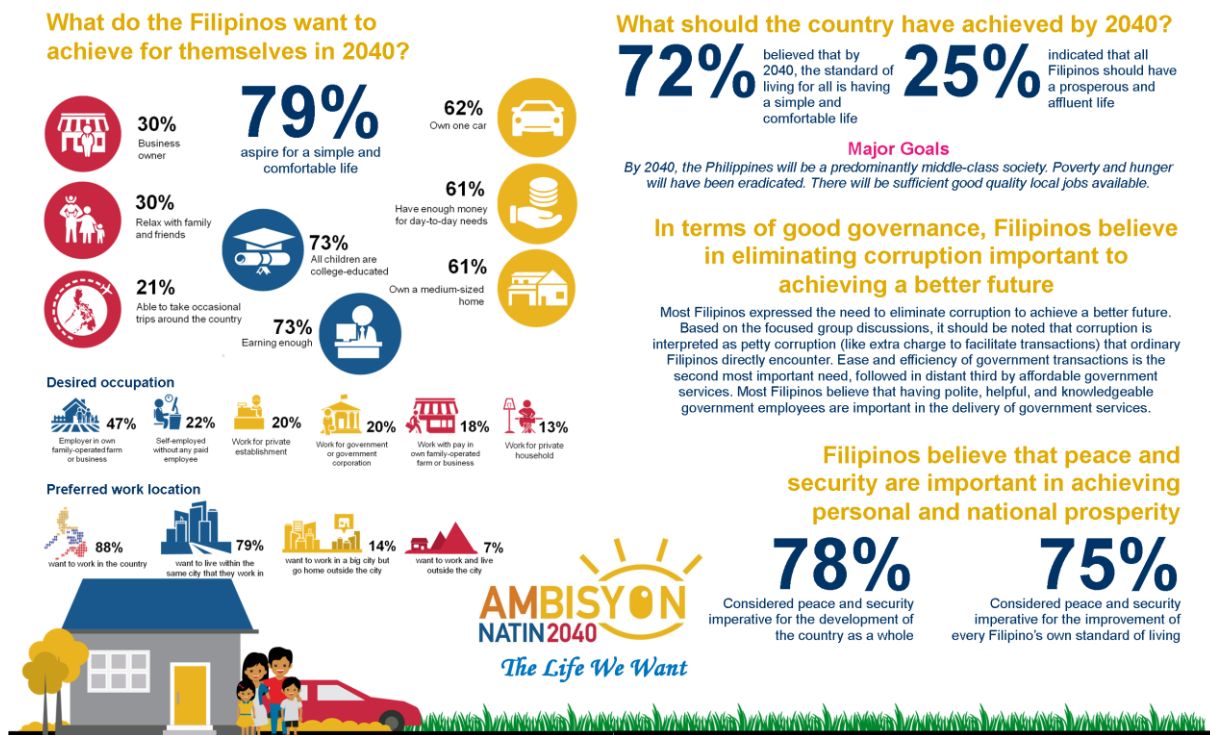
Forrás: „The Philippines' Golden Age of Infrastructure - Duterte Admins' 15 High-Impact Projects in Photos” April 23, 2017 <https://www.jbsolis.com/2017/04/Philippines-Golden-Age-Of-Infrastructure.html>

28. ábra: A Filippínó Fejlesztési Terv 2017-2022

Forrás: „At the heart of the Philippine Development Plan 2017-2022 is MALASAKIT”
 October 22, 2017 <https://meilbox.net/tag/philippine-development-plan-2017-2022/>

29. ábra: Az Ambisyon Natin célkitűzései

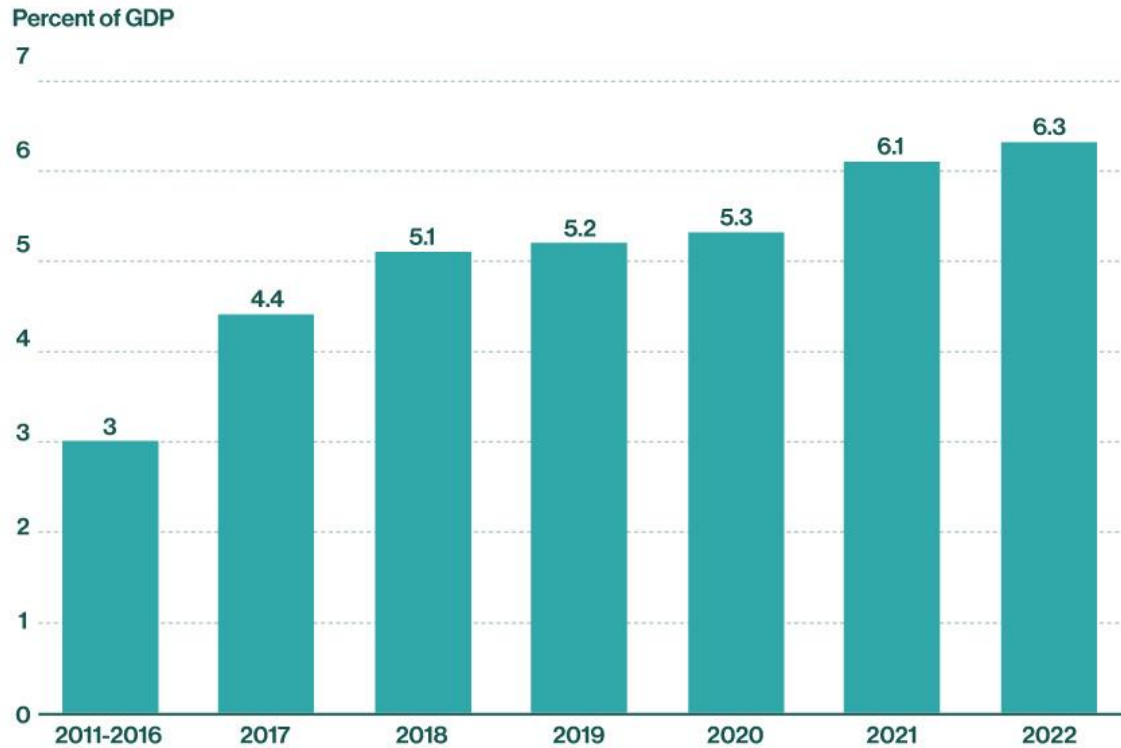

Forrás: „Infographic: AmBisyon Natin 2040”, NEDA <http://nro13.neda.gov.ph/infographic-ambisyon-natin-2040/>

30. ábra: A Fülöp-szigetek infrastruktúrájának fejlesztésére fordított kormányzati költségek a GDP arányában

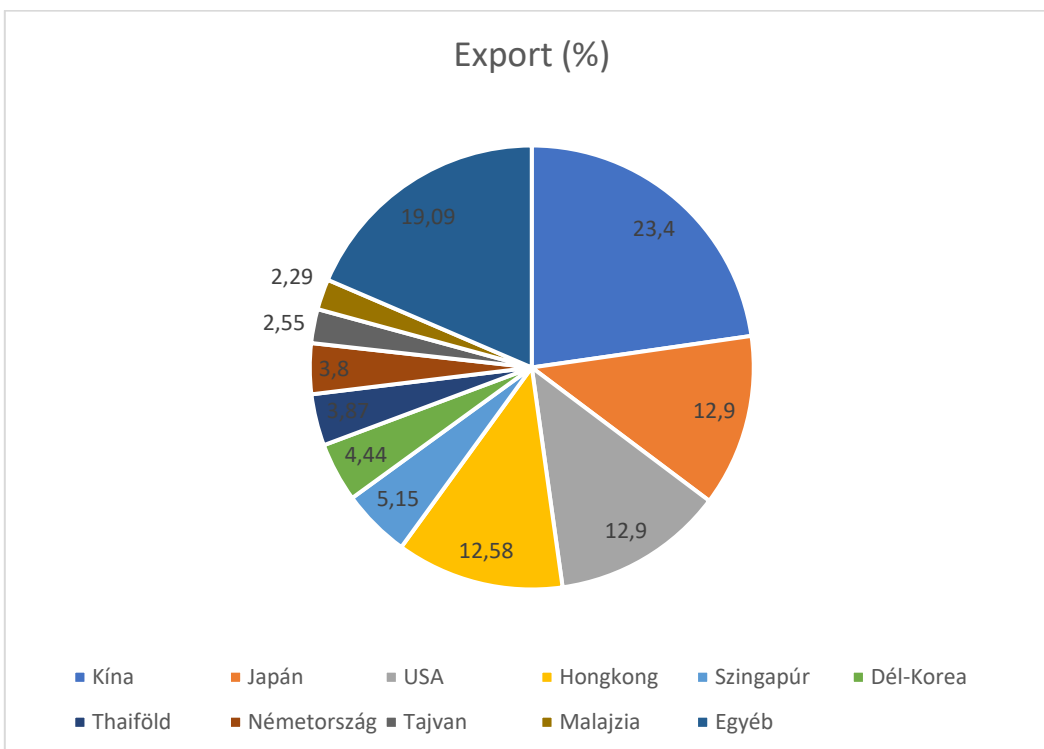
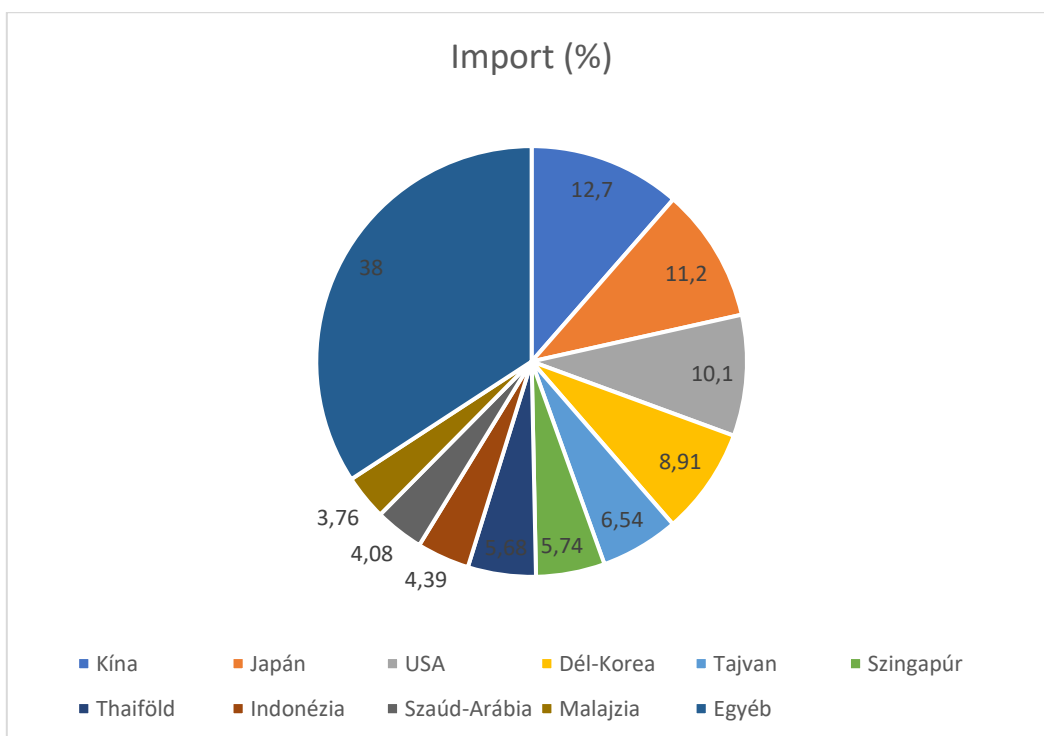

PHILIPPINES PUBLIC INFRASTRUCTURE SPENDING (2011 – 2022)

Forrás: Anna Malindog-Uy: “Build Build Build” Program Amid a Pandemic. The ASEAN Post, 13 September 2020 <https://theaseanpost.com/article/build-build-build-program-amid-pandemic>

31. ábra: A Fülöp-szigetek legfőbb import- és exportpiacai 2012-ben

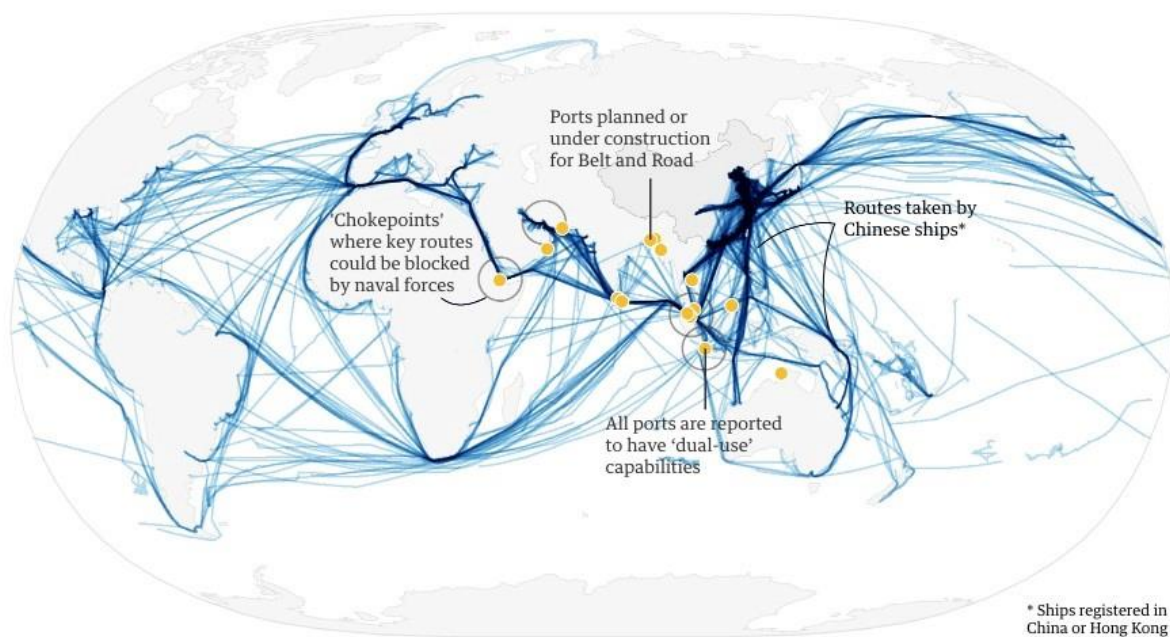
Forrás: Az OEC adatai alapján (saját szerkesztés)

32. ábra: A világ 25 legerősebb katonai hatalma a globalfirepower szerint

TOP 25 MILITARY POWERS			
RANK		COUNTRY	POWER INDEX RATING
1		United States of America (North America; NATO)	0.0891
2		Russia (Asia)	0.0963
3		China (Asia)	0.0977
4		India (Asia)	0.1663
5		France (Europe; NATO; Eunion)	0.2001
6		United Kingdom (Europe; NATO; Eunion)	0.2198
7		Japan (Asia)	0.2227
8		Turkey (Asia; Middle East; NATO)	0.2614
9		Germany (Europe; NATO; Eunion)	0.2634
10		Italy (Europe; NATO; Eunion)	0.2772
11		South Korea (Asia)	0.2804
12		Egypt (Africa; Middle East)	0.3095
13		Pakistan (Asia)	0.3367
14		Indonesia (Asia; Southeast)	0.3471
15		Israel (Middle East)	0.3589
16		Vietnam (Asia; Southeast)	0.3771
17		Brazil (South America; Latin)	0.3771
18		Poland (Europe; NATO; Eunion)	0.3876
19		Taiwan (Asia)	0.3901
20		Iran (Middle East)	0.4024
21		Thailand (Asia; Southeast)	0.4061
22		Australia (Asia)	0.4173
23		North Korea (Asia)	0.4327
24		Saudi Arabia (Middle East)	0.4452
25		Canada (North America; NATO)	0.4465

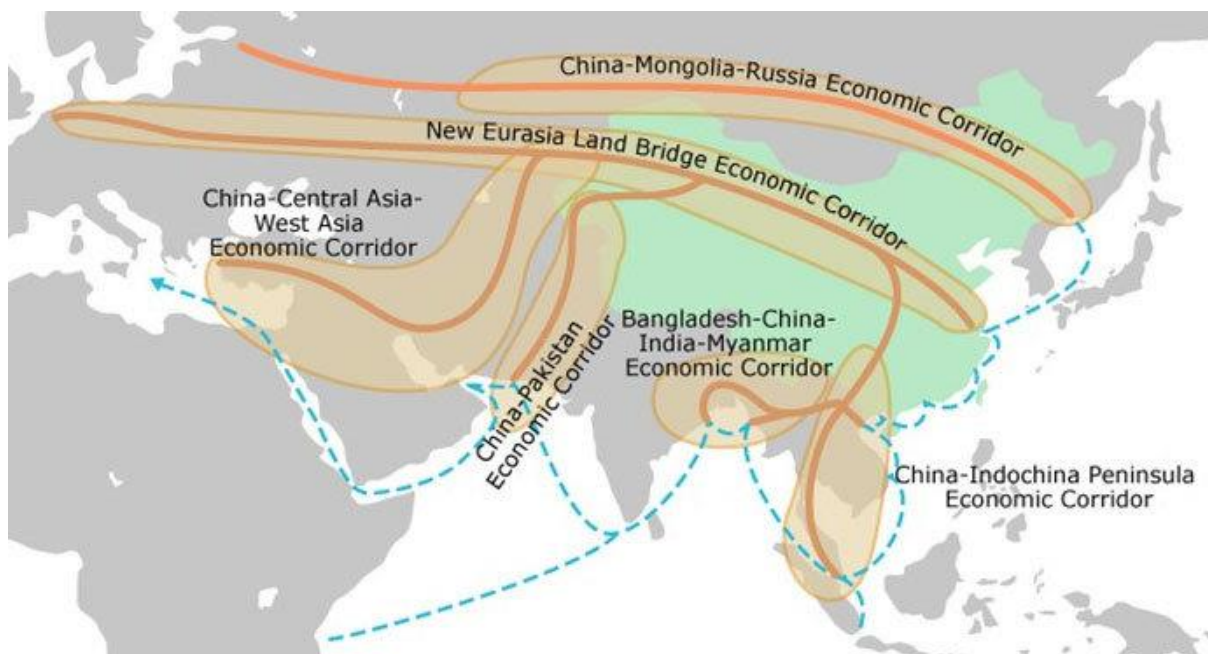
Forrás: Global Firepower Index or Power Index: Indian Military Ranked 4th Strongest in the World. <https://www.examrace.com/Current-Affairs/NEWS-Global-Firepower-Index-or-Power-Index-Indian-Military-Ranked-4th-Strongest-in-World-Important.htm>

33. ábra: A 21. századi Új Tengeri Selyemút geostratégiai jelentősége

Forrás: Richard Mills: Stop feeding the Chinese 'Belt and Road' trojan horse. Mining.com
May 1, 2019 <https://www.mining.com/web/stop-feeding-chinese-belt-road-trojan-horse/>

34. ábra: A BRI szárazföldi gazdasági folyosói

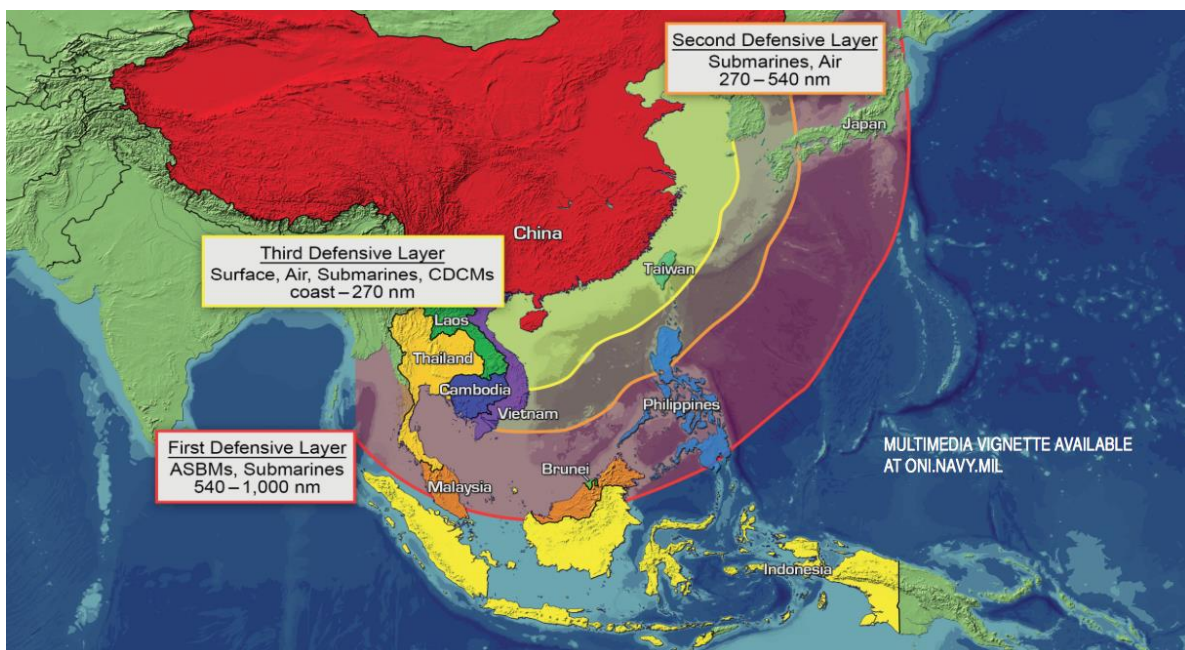
Forrás: Elizabeth Losos: Reducing Environmental Risks from Belt and Road Initiative Investments in Transportation Infrastructure. https://www.researchgate.net/figure/Six-economic-corridors-of-the-Belt-and-Road-Initiative-Source_fig4_330764703

35. ábra: Az Indo-csendes-óceáni régió jelentősége

Forrás: Nilupul Gunawardena: s Sri Lanka Engaging with the Indo-Pacific? LKI's blog on international relations, October 8, 2019 <https://lki.lk/blog/is-sri-lanka-engaging-with-the-indo-pacific/>

36. ábra: Kína „hozzáférést gátló / területmegtagadó” képességei

Forrás: „The Rapid Expansion of China's Navy in Five Charts” The Wall Street Journal, April 10, 2015 <https://www.wsj.com/articles/BL-CJB-26481>